

LEIJONA JA LOHIKÄÄRME

SUOMEN JA KIINAN
TALOUSSUHTEET

VILLE KAITILA
MARKKU KOTILAINEN

LEIJONA JA LOHIKÄÄRME

Suomen ja Kiinan taloussuhteet

Ville Kaitila – Markku Kotilainen

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos Etla
Kustantaja: Taloustieto Oy

Elinkeinoelämän tutkimuslaitos Etlä

Sarja B276

ISSN 0356-7443

ISBN 978-951-628-693-1 (nid.)

ISBN 978-951-628-694-8 (pdf)

Kannen valokuva: Shutterstock.com

Painopaikka: Next Print Oy, Helsinki 2017

Suosittelava lähdeviittaus tähän kirjaan:

Kaitila, Ville, **Kotilainen**, Markku (2017).

Leijona ja lohikäärme – Suomen ja Kiinan taloussuhteet

Helsinki: Taloustieto Oy.

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Kiina on noussut maailman suurimmaksi taloudeksi ja kauppamahdiksi	8
2.1	Kiinan talouskasvu on ollut nopeaa	8
2.2	Kiinan talous on kiinteästi kytkeytynyt maailmantalouteen	13
2.2.1	Kasvu oli aluksi viennin ja suorien sijoitusten varassa	13
2.2.2	Kiinan ulkomaankaupan rakenne	16
2.2.3	Suorat sijoitukset Kiinaan ja Kiinasta	22
2.2.4	Viime vuosina viennin merkitys on vähentynyt: talven 2008–2009 globaali taantuma oli käännekohta Kiinan kehityksessä	27
2.2.5	Kiinan rahoitusjärjestelmä on haavoittuva	31
3	Kiinan talouden ja sen kansainvälisen aseman muutosvoimat	37
3.1	Kiinan kehityksen megatrendit	37
3.2	Kiinan väestö muuttaa kaupunkeihin ja vanhenee	42
3.3	Kiinan tuotannon, työllisyyden ja kysynnän rakenne muuttuu	44
3.4	Kiinan alueet	47
3.5	Kiinan kustannustaso nousee	50
3.6	Kiinan kansainväliset suhteet muutoksessa	55
3.6.1	Kiinan valuuttajärjestelmä: juan osaksi SDR:n valuuttakoria	55
3.6.2	Kiinan markkinatalousasema ja polkumyyntitullit	57
3.6.3	Kiinan ja EU:n väliset suhteet	58
4	Tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppa Suomen ja Kiinan välillä	60
4.1	Taloussuhteiden sopimusperusta	60
4.2	Tavarakauppa Suomen ja Kiinan välillä	61
4.2.1	Tavarakaupan kokonaisarvo	61
4.2.2	Tavaratuonti Kiinasta	64
4.2.3	Tavaravienti Kiinaan	67
4.3	Palvelujen kauppa Suomen ja Kiinan välillä	72
5	Väli- ja lopputuotteiden ulkomaankauppa	77
5.1	Kiinan osuus eri maiden viennissä on kasvanut	78
5.2	Tuonti Suomeen	78
5.2.1	Välituotteiden tuonti Suomeen	78
5.2.2	Lopputuotteiden tuonti Suomeen	87

5.3	Vienti Suomesta	87
5.3.1	Tuotoksen kokonaisvient	87
5.3.2	Välituotteiden vienti Suomesta	93
5.3.3	Lopputuotteiden vienti Suomesta	96
6	Arvonlisäyksen kauppa Kiinan kanssa	98
6.1	Kiinalaisen arvonlisäyksen tuonti	99
6.1.1	Kiinalaisen arvonlisäyksen tuonti eri maihin	99
6.1.2	Kiinalaisen arvonlisäyksen tuonti Suomeen	101
6.2	Arvonlisäyksen vienti Kiinaan	103
6.2.1	Arvonlisäyksen vienti eri maista Kiinaan	103
6.2.2	Suomalaisen arvonlisäyksen vienti Kiinaan	106
7	Suomen ja Kiinan väliset suorat sijoitukset	110
7.1	Institutionaaliset puitteet	110
7.2	Sijoitusten kehitys: suomalaiset sijoitukset Kiinaan, kiinalaiset sijoitukset Suomeen	112
7.3	Suomalaisten yritysten toiminta Kiinassa	114
7.4	Kiinalaisten yritysten toiminta Suomessa	117
8	Yrityskysely taloussuhteiden kehitysnäkymistä	121
8.1	Taustatietoja vastaajayrityksistä	121
8.2	Kiinan taloudellisten muutosten merkitys	124
8.3	Arviot Kiinan-liiketoiminnan kokonaiskehityksestä 2017–2021	126
9	Yhteenveto	129
10	Summary	142
	Lähteet	156
	Liite: Yrityskyselylomake	159

Tietolaatikot:

<i>Kiina on yhä puoluejohtoinen yhteiskunta</i>	12
<i>Kiina ja maailman raaka-ainemarkkinat</i>	29
<i>Kiinan 13. viisivuotissuunnitelma</i>	39
<i>Kiinalaiset yritykset laajenevat voimakkaasti robotisaatiossa</i>	45
<i>Suomalaisten yritysten Kiina-sijoitusten varhaishistoriaa</i>	116
<i>Kiinan merkitys Suomen ulkomaankaupassa on noussut ja vakaantunut</i>	119

Esipuhe

Tutkimus on tehty vuosien 2016 ja 2017 aikana TT-säätiön rahoituksella. Kiitämme säätiötä projektin rahoittamisesta.

Kiitämme Suomalais-kiinalaista kauppayhdistystä ja erityisesti Hanna-Leena Harmaa sekä Finprota mahdollisuudesta käyttää näiden instituutioiden jäsenrekistereitä laatimamme yrityskselyn toteuttamisessa. Kiitämme kyselyyn vastanneita yritysten edustajia.

Kiitämme Paavo Sunia pohjatyöstä Kiinan taloutta koskevien tilastojen keräämisessä ja joidenkin alustavien tekstien laadinnassa, Mika Pajarista yritystietokannan tiedonkäsittelystä, Markku Lehmusta eräiden kuvioiden päivittämisestä, John Rogersia yhteenvedon kääntämisestä englanniksi, Laila Riekkistä käsikirjoituksen oikoluvusta ja Kimmo Aaltosta julkaisun taittamisesta.

Helsingissä lokakuussa 2017

Ville Kaitila

Markku Kotilainen

Leijona ja lohikäärme – Suomen ja Kiinan taloussuhteet

Tiivistelmä: Tutkimuksessa esitetään ajantasainen selvitys Kiinan taloudesta ja sen kansainvälisestä roolista sekä erityisesti Suomen ja Kiinan taloudellisista suhteista. Kiinan talous on nykyisin niin suuri ja monin sitein muuhun maailmaan kytkeytynyt, että sen kasvuvauhdin, kysynnän rakenteen ja kansainvälisen työnjaon muutoksilla on suuri vaikutus koko maailmantalouden kehitykseen. Tästä syystä raportin alussa esitetään analyysi Kiinan tulevista kehitystrendeistä ja niihin liittyvistä riskeistä. Suomen ja Kiinan välisiä taloussuhteita tutkitaan koko kansantalouden, toimialojen ja keskeisten yritysten tasolla. Tärkeänä aineistona ovat ulkomaankauppaa, suoria sijoituksia ja ulkomaisia tytäryhtiöitä koskevat tilastot. Ulkomaankaupan tilastotarkastelussa huomio kiinnitetään tavallisten bruttomääraisten lukujen ohella maailman panos-tuotos-tietokannan (WIOD) pohjalta ulkomaankaupan väli- ja lopputuotevirtoihin. OECD:n ja WTO:n laskemien arvonlisäpohjaisten ulkomaankauppatilastojen avulla tarkastellaan eri toimialojen tuotannon heijastumista suoraan ja välillisesti Suomen ja Kiinan ulkomaankaupassa. Keskeisiä tulevaisuuden haasteita kartoitetaan yrityskyselyllä. Raportin lopussa esitetään laaja yhteenveto sekä suomeksi että englanniksi.

Asiasanat: Kiina, Suomi, makrotalous, ulkomaankauppa, arvonlisäperusteinen ulkomaankauppa, suorat sijoitukset, kansainvälinen liiketoiminta

The Lion and the Dragon – Economic Relations between Finland and China

Summary: The study presents an up-to-date report on China's economy and its international role, focusing on the economic relations between Finland and China. China's economy today is so large and integrated with the rest of the world that changes in its growth, demand structure and international division of labour have a major impact on global economic development. For this reason, at the beginning of the report an analysis of China's future trends and related risks is presented. Economic relations between Finland and China are assessed at the levels of the aggregate economy, industries and key enterprises. The main data used are statistics on foreign trade, direct investment and foreign subsidiaries. In addition to ordinary gross figures from foreign trade statistics, attention is also paid to intermediate and final product flows of foreign trade based on the World Input-Output database (WIOD). The value-added foreign trade statistics computed by the OECD and the WTO are used to evaluate the direct and indirect impacts of the production of different industries on the foreign trade between Finland and China. The key challenges in the future were assessed with the aid of a business survey. At the end of the report, a comprehensive summary is presented both in Finnish and in English.

Keywords: China, Finland, macro-economy, foreign trade, value-added foreign trade, direct investment, international business

1 Johdanto

Tutkimuksen tavoitteena on laatia ajantasainen selvitys Kiinan taloudesta, sen kansainvälisestä roolista ja erityisesti Suomen ja Kiinan taloudellisista suhteista. Etlän tutkijaryhmä on aiemmin tehnyt useita tutkimuksia mm. Suomen EU- ja EMU-jäsenyyden eri ulottuvuuksista, Suomen ja Venäjän taloussuhteista, Suomen ja Yhdysvaltojen taloussuhteista sekä Suomen ja Britannian taloussuhteista (ks. bilateraalisia taloussuhteita koskevista tutkimuksista esim. Alho ym., 1986; Kotilainen ym., 2003 ja 2009; Kaitila ja Kotilainen, 2013 ja 2015; Berg-Andersson ym., 2017). Etlä on aiemmin tehnyt tutkimusta myös Kiinasta, ja maan talouskehitystä seurataan aktiivisesti mm. Suhdanne-julkaisussa, mutta systemaattista selvitystä Suomen ja Kiinan taloussuhteista ei ole viime aikoina tehty Etlässä eikä muuallakaan. Aihetta on yritysnäkökulmasta viimeksi käsitelty julkaisussa Kettunen ym. (2008).

Kiinan talous on nykyisin niin suuri ja monin sitein muihin maihin kytkeytynyt, että sen kasvuvauhdin, kysynnän rakenteen ja kansainvälisen työnjaon muutoksilla on suuri vaikutus koko maailmantalouden kehitykseen. Tästä syystä on tarpeen tehdä analyysi Kiinan tulevista kehitystrendeistä ja niihin liittyvistä riskeistä. Kiinan talouskehitystä ja sen roolia maailmantaloudessa tarkastellaan luvuissa 2 ja 3.

Suomen ja Kiinan välisiä taloussuhteita tutkitaan koko kansantalouden, toimialojen ja keskeisten yritysten tasolla. Tärkeänä aineistona ovat ulkomaankauppaa, suoria sijoituksia ja ulkomaisia tytäryhtiöitä koskevat tilastot. Ulkomaankaupan tilastotarkastelussa huomio kiinnitetään bruttomääräisten lukujen ohella maailman panos-tuotos -tietokannan (WIOD) pohjalta ulkomaankaupan välituotevirtoihin. OECD:n ja WTO:n keräämien arvonlisäpohjaisten ulkomaankauppatilastojen perustalta tarkastellaan eri toimialojen tuotannon heijastumista välillisesti Suomen ja Kiinan ulkomaankaupassa. Tilastollinen tarkastelu esitetään luvuissa 4–7. Yritystason kysymyksiä tutkitaan lisäksi kyselyllä. Näistä tuloksista raportoidaan luvussa 8. Luvussa 9 esitetään koko raportin yhteenveto.

2 Kiina on noussut maailman suurimmaksi taloudeksi ja kauppamahdiksi

2.1 Kiinan talouskasvu on ollut nopeaa

Kiina on 1,4 miljardin väestöllään maailman väkirikkain valtio (UN, 2015). Joka viides ihminen maailmassa on kiinalainen. Maan väestö vanhenee kuitenkin nopeasti aiemmin harjoitetun yhden lapsen politiikan takia, ja Intia ohittaa Kiinan lähivuosina nousten väestöltään maailman suurimmaksi maaksi. Vaikka yhden lapsen politiikasta on vaiheittain luovuttu, syntyvyys on jäämässä suhteellisen alhaiseksi.

Vuoteen 1978 verrattuna Kiinan bkt:n määrä oli noussut henkeä kohden mitattuna vuonna 1990 2,4-, vuonna 2000 5,8-, vuonna 2010 14,8- ja vuonna 2015 21-kertaiseksi. Henkeä kohti laskettu bkt oli vuonna 1978 Kiinassa pienempi kuin Intiassa, mutta vuonna 2015 Kiina oli 2,4 kertaa niin vauras kuin Intia. Kehitysero teollisuusmaihin kapeni vauhdilla, mutta Kiinan kansantulo henkeä kohti oli silti vain 14 451 dollaria vuodessa, vaikka maan alhainen hintataso otetaan huomioon. Esimerkiksi Intiassa ostovoimakorjattu kansantulo henkeä kohden oli 6 105, Yhdysvalloissa 56 117 ja Suomessa 42 309 dollaria.

Kiina nousi maailmantalouden keskeiseksi vaikuttajaksi 2000-luvulla Deng Xiaopingin¹ vuonna 1978 aloittaman talousuudistuksen siivittämänä. Uudistuksen strategiana oli modernisoida talous avaamalla Kiinan suojattuja markkinoita asteittain kansainväliselle kilpailulle. Tavoitteena on ollut vauhdittaa talouskasvua investointeja ja ulkomaankauppaa edistämällä ja siten nostaa kiinalaisten hyvinvointia ja vahvistaa väestöltään maailman suurimman valtion globaalia poliittista ja taloudellista asemaa. Tämän tueksi Kiina on myös alkanut vahvistaa ja nykyaikaistaa asevoimiaan. Kiina on muun muassa rakentamassa valtamerikelpoista laivastoa ja hankkimassa sille tukikohtia ympäri maailmaa. Näin se pyrkii haastamaan Yhdysvaltojen aseman maailman merillä.

Strategian toimeenpanon tulokset olivat häkellyttäviä talven 2008–2009 globaaliin finanssikriisiin ja sen laukaisemaan niin sanottuun suureen taantumahan asti. Sen jälkeen talouskehitys on ollut huomattavan epävarmalla pohjalla. Väestöltään maailman suurimman valtion talouskasvu²

¹ Reformin aloitti jo aiemmin Mao Zedongin seuraaja Hua Guofeng Maon kuoleman jälkeen vuonna 1976 lopettamalla kulttuurivallankumouksen. Deng Xiaopingistä tuli kuitenkin uudistuksen arkkitehti vuonna 1978, kun hänet valittiin Kiinan johtoon. (Bradsher ja Wellman, 2008; Vogel, 2011.)

² Kiinan tilastojen on katsottu yliarvioivan tuotannon kasvua tuntuvasti. Niihin on kuitenkin nojaututta-

kiihtyi keskimäärin kymmeneen prosenttiin vuosina 1978–2008. Vuosittaiset kasvuluvut vaihtelivat neljän ja 15 prosentin välillä. Kasvua kiihdyttivät tuotannon rakennemuutos ja siihen liittyvät reformit, mikä näkyi tuottavuuden voimakkaana kasvuna (Liu, 2015).

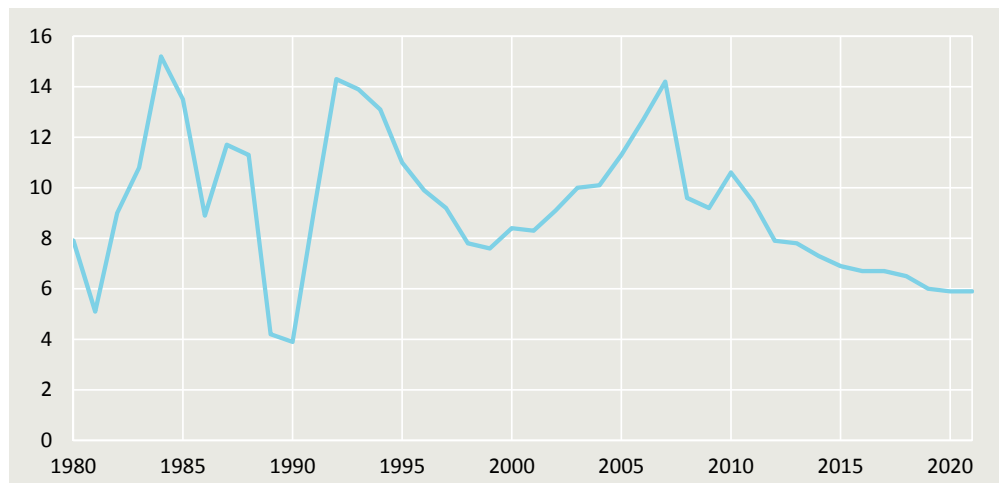
Kokonaistuotannon lisäys nojasi teollisuuden ja rakentamisen voimakkaaseen kasvuun, mitä tukivat strategian mukaiset massiiviset investoinnit ja viennin ripeä kohoaminen. Teollisuustuotannon jalostusarvon määrä kasvoi kokonaistuotannon määrää selvästi nopeammin, keskimäärin 14,5 prosentin tahtia. Suuren taantuman jälkeen vuosina 2009–2016 bkt:n kasvuvauhti jäi keskimäärin 8,3 prosenttiin, ja kasvun hidastuminen painottuu viime vuosiin. Kokonaistuotannon kasvu jäi jo 6,7 prosenttiin vuonna 2016. Teollisuustuotanto kasvoi 6 prosenttia.

Vahva talouskasvu nosti kiinalaisten elintasoja nopeasti. Ostovoimakorjatun henkeä kohden lasketun kokonaistuotannon suhde Yhdysvaltojen vastaavaan lisääntyi vuoden 1980 2,4 prosentista 7,9 prosenttiin vuonna 2000 ja edelleen Kiinan kumuloituneista talousvaikeuksista huolimatta 25 prosenttiin vuonna 2015.

Kiinan nousu yhdeksi maailman keskeisistä talouksista on ollut hyvin merkittävä myös muun maailman näkökulmasta. Kasvava Kiinan talous

Kuvio 2.1

Kiinan kokonaistuotannon (bkt) määrän muutos 1980–2021, % vuodessa

Lähteet: Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) ja Etlä.

va, koska vaihtoehtoisia tilastoja ei ole. Muutosluvut ovat tasoja luotettavimmat, koska suhdelukujen käyttö vähentää systemaattista harhaa. Ks. esim. Economist (2016).

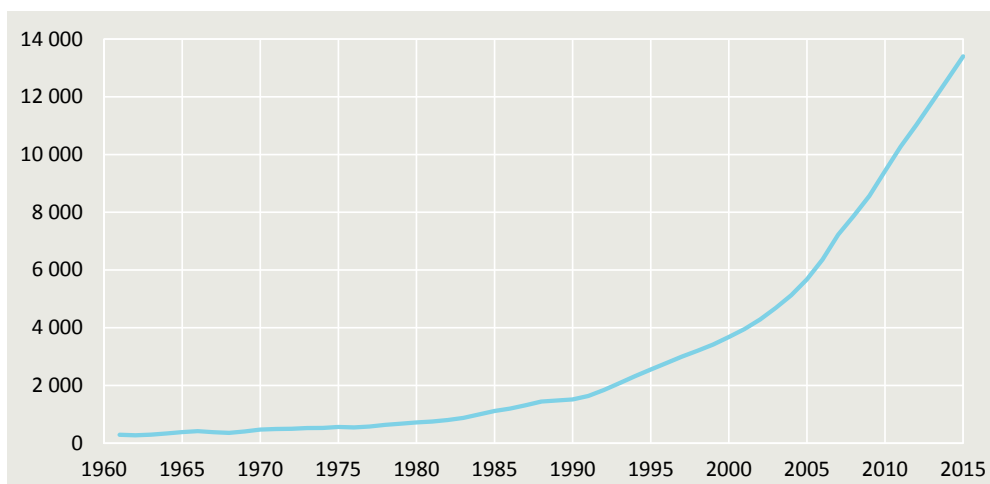
on merkinnyt muille maille paitsi markkinoiden kasvua, myös kiristyvää kilpailua. Kiinan nivoutuminen toimivaksi osaksi maailmataloutta on merkinnyt Kiinassa sijaitsevan alihankinta- ja myös lopputuoteteollisuuden vahvaa nousua, kun yrityksissä on pyritty hyötymään Kiinan halvasta työvoimasta.

Taloudelliselta painoltaan vähäisestä köyhästä kehitysmaasta tuli osto-voimakorjatulla bkt:lla mitattuna maailman suurin talous vuonna 2014 (IMF, 2016), kun se ohitti keskimäärin 10 prosentin talouskasvunsa turvin siihen asti koolla dominoineen Yhdysvallat. Kiinasta tuli maailman suurin tavaraviejä vuonna 2009, kun se ohitti Saksan osuuden maailman viennistä. Vuonna 2013 Kiinasta tuli maailman suurin kauppamahti koko tavarakaupalla arvioituna. Tätä aiemmin se oli ohittanut Japanin vuonna 2004 ja Yhdysvallat vuonna 2007 (WTO, 2014). Vuonna 2014 EU28:n tavarakaupan arvo ohitti jälleen Kiinan viennin arvon. Kiinasta on tullut myös merkittävä palvelukauppias. Se oli vuonna 2014 kolmanneksi suurin palveluviejä ja -tuoja.

Kiinan talouden kehitys on ollut tilastojen valossa hyvin vaikuttava. Maan tilastotuotantoa pidetään kuitenkin aiheesta epäluotettavana. Kasvutavoitteiden katsotaan vaikuttavan tilastointiin, mikä on merkinnyt ”ylisuurta”, mutta virallisen tavoitteen mukaista talouskasvua.

Kuvio 2.2

Kokonaistuotanto (bkt) henkeä kohti Kiinassa 1961–2015
(vuoden 2011 USA:n dollareissa kansainvälisin hinnoin)

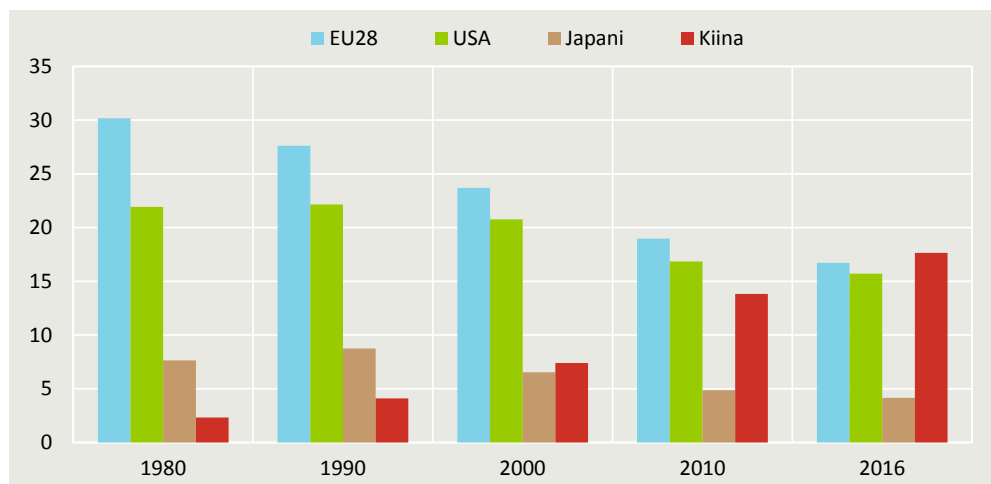

Lähde: Maailmanpankki.

Arvioitaessa talouskasvua vaihtoehtoisella kiinalaisella Li Keqiang -indeksillä, joka määräytyy junarahtiliikenteen, sähkön kulutuksen ja luotonannon perusteella, arvio kasvusta on ollut selvästi alle tilastoidun kasvun. Tässä mittarissa on kuitenkin se ongelma, että se ei mittaa kovin hyvin palvelutuotantoa, jonka osuus kokonaistuotannosta on ollut selvässä kasvussa.

Kuvio 2.3

Kiinan, EU:n, Yhdysvaltojen ja Japanin osuus maailman kokonaistuotannosta ostovoimapariteetein, %

Lähteet: Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) ja Etlä.

Taulukko 2.1

Kiinan osuus maailmantalouden keskeisistä muuttujista, %

	<i>Bkt, ostovoima- korjattu</i>	<i>Tavaravienti</i>	<i>Suorat sijoitukset</i>	<i>Kiinan väestö</i>	<i>Kaupunkilaisten osuus Kiinan väestöstä</i>
1980	2,3	0,9	0,2	22,0	19,5
1990	4,1	1,8	0,9	21,7	26,7
2000	7,4	3,9	2,7	20,7	36,2
2010	13,8	10,3	3,0	19,4	49,9
2015	17,1	13,8	4,4 (2014)	18,7	56,6
2015, taso. Mrd., Kiina	14 107,4	1 898,4	1 085,3	1,4	0,78

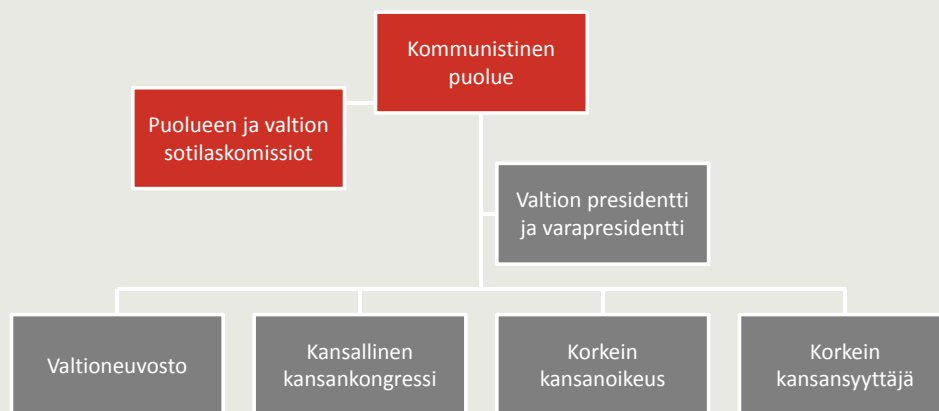
Lähde: Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF).

Kiina on yhä puoluejohtoinen yhteiskunta

Kiinan kommunistinen puolue on läsnä kaikilla hallinnon tasoilla ja se ohjaa myös talouden kehitystä (ks. kuviot).^{*} Hallinnon strategiana on pyrkiä kaikin tavoin voimistamaan talouskasvua elintason parantamiseksi, mikä nähdään keskeisenä keinona myös sosiaalisen vakauden ylläpitämisessä. Nopean talouskasvun aikana kansalaisten taloudelliset olot ovatkin parantuneet nopeasti. Tuloterot ovat talouskasvun myötä kasvaneet, mutta tämä on hyväksytty osana kehitysprosessia.

Kuvio 2.4

Kiinan poliittinen järjestelmä pääpiirteissään

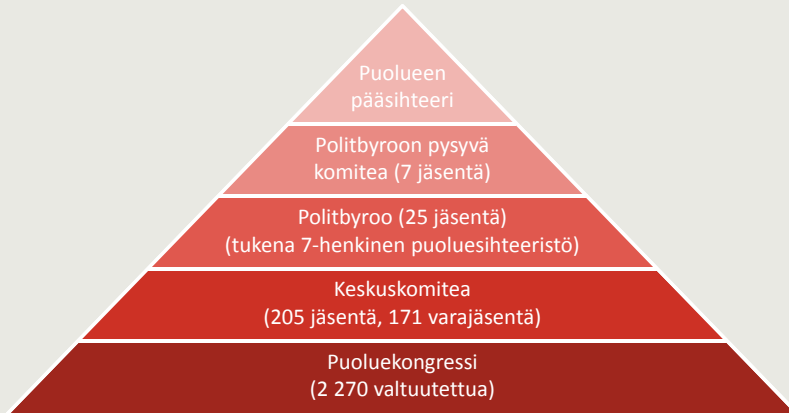
Lähde: CRS Research.

Vahva talouskehitys on perustunut vuonna 1978 aloitettuun talousreformiin. Läntisen maailman suhteen hyvin suljettua taloutta avattiin ja suunnitelmataloutta alettiin asteittain muovata markkinavetoiseen suuntaan. Talouskehitystä ohjataan kuitenkin edelleen muu muassa viisivuotissuunnitelmin, joiden suuntaviivat puolue määrittää.

Vuonna 2016 alkoi 13. viisivuotissuunnitelma. Siinä pyritään hahmottamaan talouden kehityskulkua vuoteen 2020 asti. Suunnitelman sitovuutta on asteittain väljennetty, kun talouden ohjaus on yhteiskunnan kehittyessä vaikeutunut. Tämä kehitys jatkunee myös tulevaisuudessa (Locket, 2016).

* Kiinan poliittisen järjestelmän viimeaikaisesta kehityksestä ks. esim. Nojonen (2012).

Kuvio 2.5

Kiinan kommunistisen puolueen hierarkia

Lähde: Kiinan kommunistisen puolueen uutisportaali (<http://cpc.people.com.cn/GB/64192/index.html>).

2.2 Kiinan talous on kiinteästi kytkeytynyt maailmantalouteen

2.2.1 Kasvu oli aluksi viennin ja suorien sijoitusten varassa

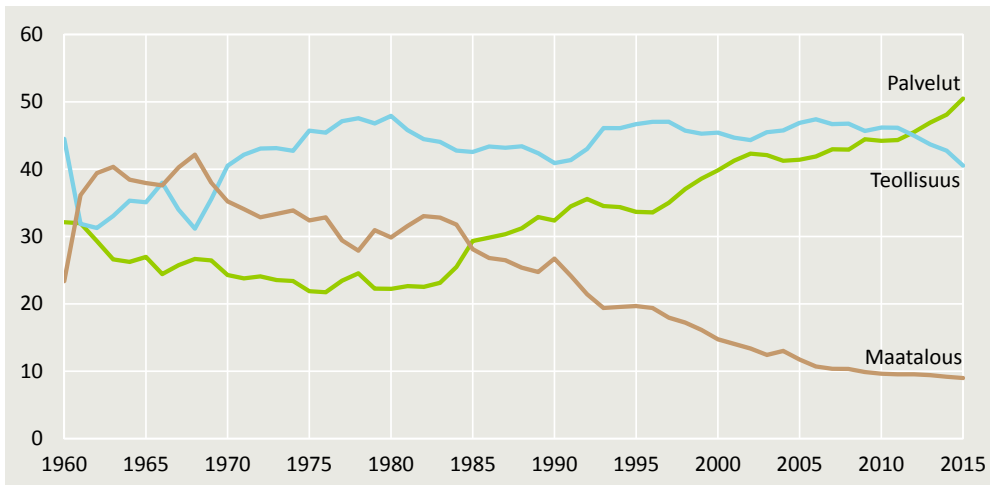
Kiinan avautuminen avasi muulle maailmalle suuret ja nopeasti kasvavat vientimarkkinat. Se teki mahdolliseksi myös monikansallisten yritysten tuotannon alueellisen optimoinnin suorien sijoitusten avulla. Keskeisinä vetovoimatekijöinä olivat kysynnän voimakas kasvu, matalat työvoimakustannukset ja vähitellen lähellä sijaitsevat alihankkijaverkostot. Näihin tekijöihin liittyvät investoinnit ja tieto-aidon siirto muokkasivat Kiinasta muun maailman ”työpajan”. (WTO, 2015.)

Kiinasta on tullut kiinteä osa maailman talousjärjestelmää ulkomaankaupan, siihen liittyvien sopimusten, arvoketjujen sekä kiinalaisten ja ulkomaisten suorien sijoitusten kautta. Kiinasta tuli Maailmankauppajärjestön (WTO) jäsen vuonna 2001, mikä sinetöi Kiinan roolin keskeisenä maailmatalouden vaikuttajana. WTO-jäsenyyden tavoittelu sitoutti Kiinan tuntuvaan talouden uudistamiseen ja vapauttamiseen sekä kansainvälisen kaupan pelinsääntöihin totutteluun.

Kiinan talouden kasvua ja rakennemuutosta vauhdittaneet massiiviset investoinnit rahoitettiin ulkomaisten sijoitusten nopeasta kasvusta huolimatta pääosin kotimaisella säästämällä. Kiinan kansantalouden säästämistä on ollut poikkeuksellisen korkea ja jonkin verran korkeampi

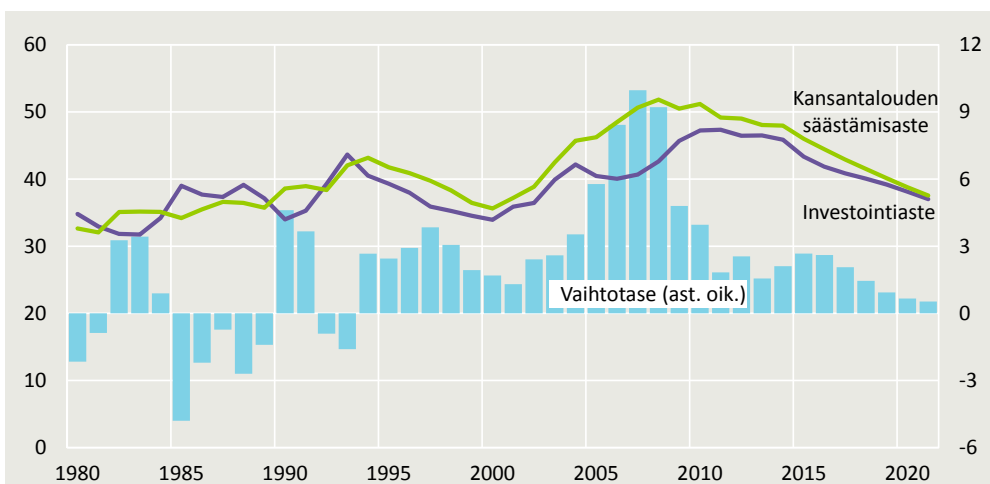
kuin investointiaste, joka on vaihdellut 30–50 prosentin välillä. Investointiaste oli korkeimmillaan vuosina 2010–2014. Säästäminen on ollut vuoden 1978 jälkeen niin runsasta ja pysyvää, että kotimaisten investointien ohella kiinalaiset ovat rahoittaneet myös muun maailman investointeja. Tämä on näkynyt siinä, että vaihtotase on pysynyt tukevasti ylijäämäisenä. Samalla kiinalainen nettovarallisuus ulkomailla on kasvanut nopeasti.

Kuvio 2.6

Kiinan tuotantorakenne 1960–2015, arvonlisä % kokonaistuotannosta (bkt)

Lähteet: Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) ja Etla.

Kuvio 2.7

Kiinan talouden ulkoinen ja sisäinen tasapaino 1980–2021, % bkt:sta

Lähteet: Kansainvälinen valuuttarahasto (IMF) ja Etla.

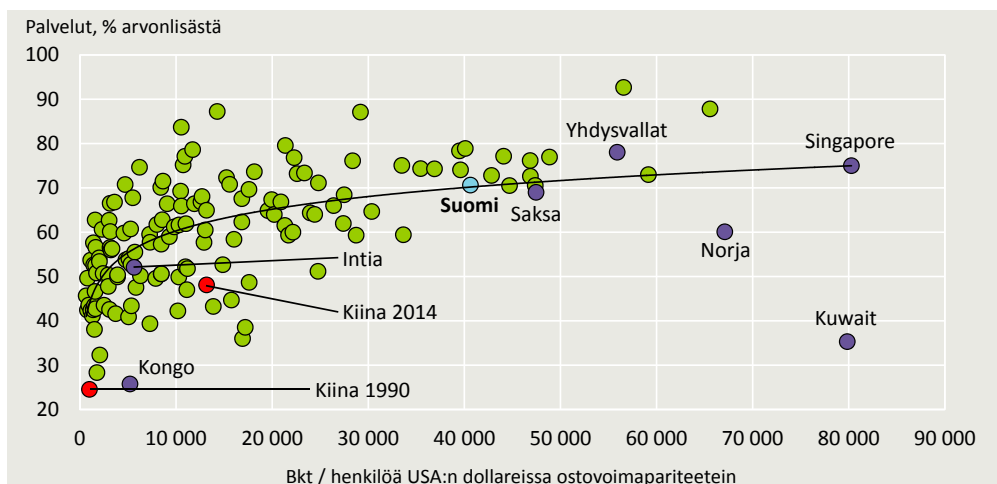
Vaikka suorat sijoitukset ovat olleet investointien kokonaismäärään verrattuna melko pieniä, ne ovat olleet merkittäviä Kiinan kehitysprosessissa, koska sitä kautta maahan on saatu modernia teknologiaa ja tieto-taitoa. Siten niiden merkitys on ollut paljon suurempi kuin maksutasetilastosta voisi suoraan päätellä (World Bank, 2017). Kiinaan tehtyjen suorien sijoitusten virta oli nettomääräisesti korkeimmillaan vuonna 1993, jolloin se oli 6,3 prosenttia kokonaistuotannosta. Tällöin Kiinan investointiaste oli noin 44 prosenttia. Vuonna 2014 suorat sijoitukset olivat vain 2,8 prosenttia bkt:hen verrattuna.

Kiinaan (pl. Hongkong ja Macao) tehtyjen suorien sijoitusten virta huipentui vuonna 1993 suhteessa bkt:hen ja on sen jälkeen selvästi pienentynyt. Bkt-suhteen pienemisestä huolimatta investointien arvo on kuitenkin noussut hyvin nopeasti. Suhteen pienemiseen ovat vaikuttaneet bkt:n arvon raju kasvu ja se, että ulkomaalaiset yritykset ovat lisänneet voittojen kotiuttamista.

Kiinan suhteellinen asema sijoituskohteena on globaalin finanssikriisin jälkeisten talousvaikeuksien takia heikkenemässä. Aasian uudeksi veturiksi nousussa oleva Intia veti vuosina 2009–2010 suoria sijoituksia kokonaistuotantoon verrattuna jo liki saman verran kuin Kiina. Sen jälkeen sijoitukset Intiaan ovat olleet suhteellisesti pienempiä. Kiinaan tehtävät suorat sijoitukset supistuivat vuonna 2015 puoli prosenttiyksikköä 2,2 prosenttiin bkt:hen verrattuna. Intiaan tehtävien investointien bkt-suhde

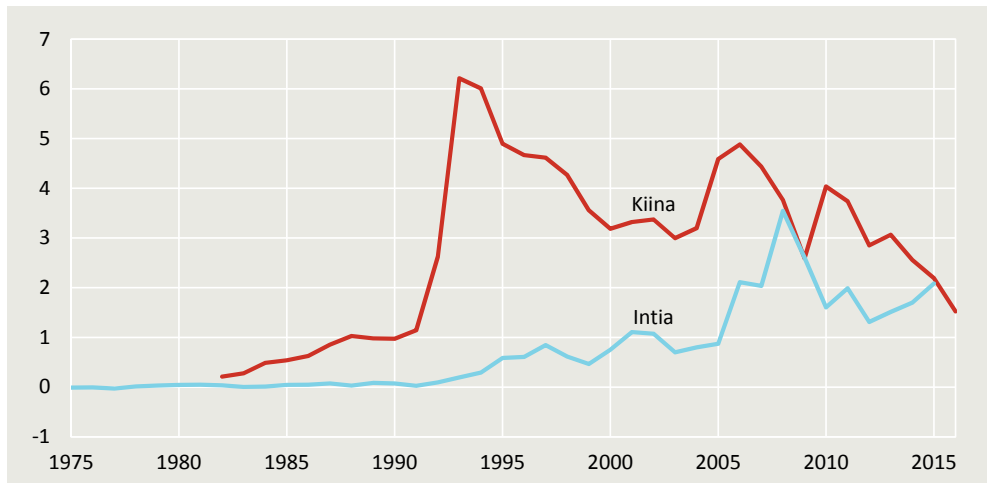
Kuvio 2.8

Bruttokansantuote henkeä kohti ja palvelusektorin koko, 2014

Lähteet: Maailmanpankki ja Etla.

Kuvio 2.9

Suorat sijoitukset (virta) Kiinaan (pl. Hongkong ja Macao) ja Intiaan 1975–2016, % bkt:sta

Lähteet: Maailmanpankki ja Etla.

kohosi 0,4 prosenttiyksikköä 2,1 prosenttiin. Tällä hetkellä Intiaan tehtävien suorien sijoitusten arvo ylittää jo Kiinaan tehtävien investointien arvon talouksien kokoon verrattuna. Käyvin dollarein mitattuna Intiaan tehtyjen suorien sijoitusten arvo oli vuonna 2015 silti vielä vain hieman alle viidennes Kiinaan tehdyistä suorista sijoituksista. Vuonna 2015 Unctadin tilastojen mukaan Kiinaan tehtiin 876 greenfield-investointia. Intian vastaava lukema oli 723.

2.2.2 Kiinan ulkomaankaupan rakenne

Tavarakauppa

Kiinan tuonnissa suurimmat hyödykeryhmät ovat erilaiset koneet ja laitteet sekä mineraalituotteet, joista suurin alaryhmä on raakaöljy.

Yli puolet Kiinan tavaraviennistä koostuu koneista ja laitteista sekä tekstiileistä ja tekstiilituotteista. Myös kivi- ja betonituotteet sekä mineraalit ovat merkittäviä vientituotteita.

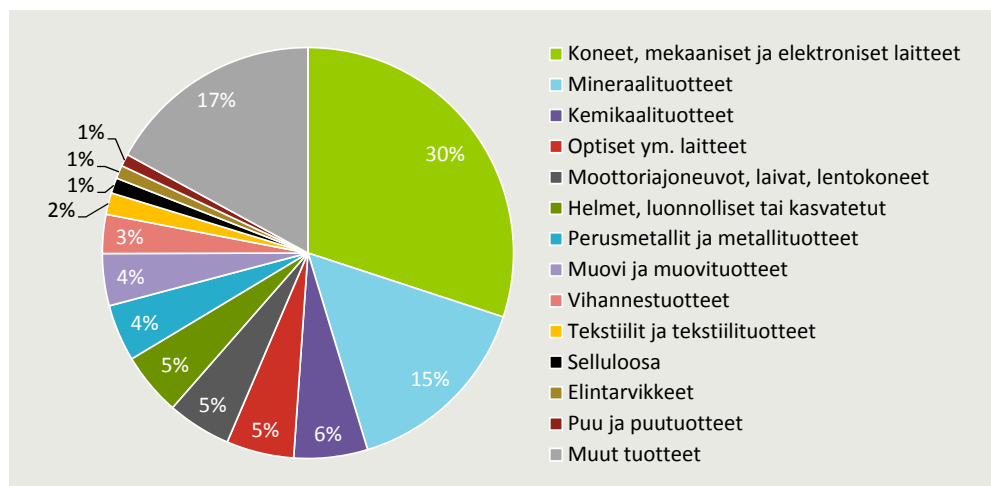
Aasian maat ovat Kiinan tärkeimpiä kauppakumppaneita sekä viennissä että tuonnissa. Vuonna 2015 Aasian maiden osuus viennissä oli 50 prosenttia ja tuonnissa 57 prosenttia.

Viennissä tärkein Aasian maa/alue oli Hongkong, jonka osuus oli lähes 15 prosenttia koko tavaraviennistä. Seuraavaksi tärkeimmät vientimaat

olivat Japani 6 prosentin ja Etelä-Korea vajaan 5 prosentin osuudella. Vietnamin osuus oli 3 ja Intian 2,4 prosenttia. Taiwanin, Singaporen ja Malesian osuudet olivat parin prosentin luokkaa.

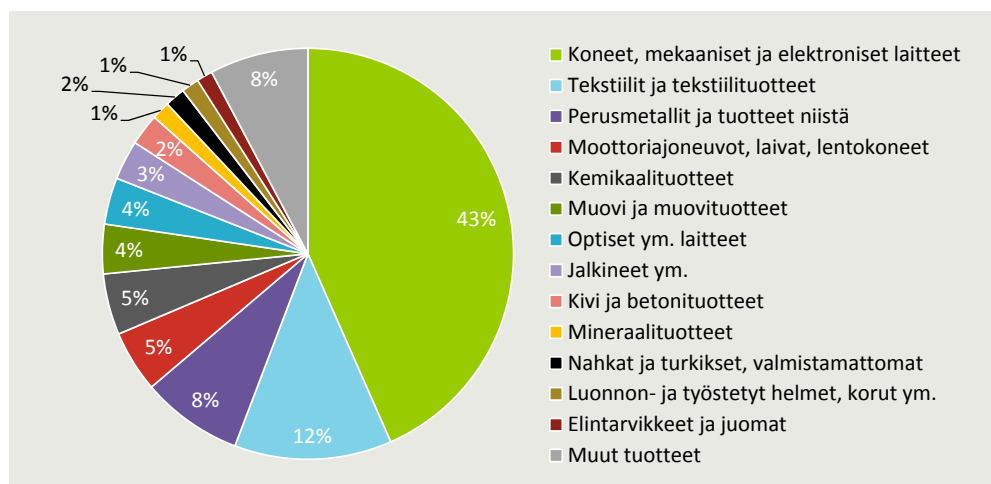
Tuonnissa Etelä-Korea oli tärkein Aasian maa 10 prosentin osuudellaan. Japanin ja Taiwanin osuudet olivat 8,5 prosenttia. Malesian osuus oli 3 prosentin paikkeilla.

Kuvio 2.10

Kiinan tavaratuonti hyödykeryhmittäin vuonna 2015, %-osuudet

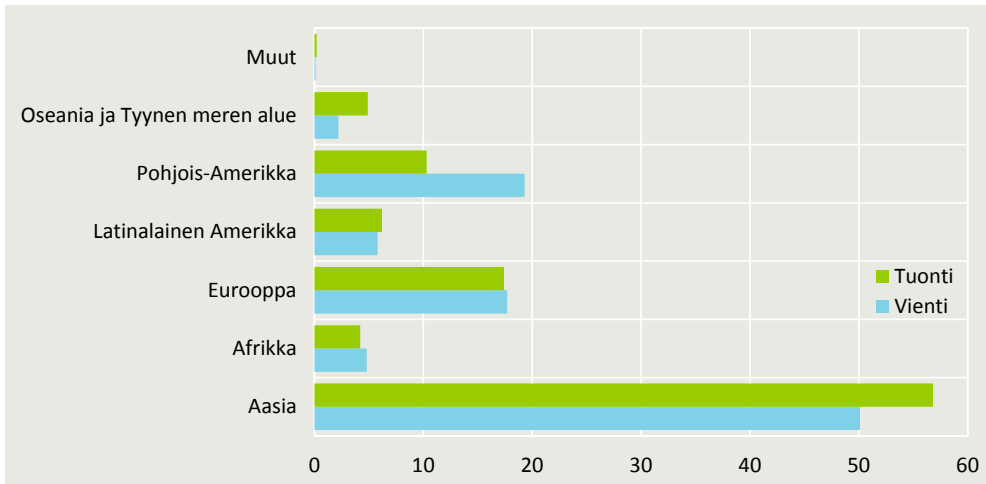
Lähde: National Bureau of Statistics of China.

Kuvio 2.11

Kiinan tavaravienti hyödykeryhmittäin vuonna 2015, %-osuudet

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

Kuvio 2.12

Eri alueiden osuudet Kiinan tavaraviennistä ja -tuonnista vuonna 2015, %

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

Euroopan maat olivat koko kauppavaihdolla mitattuna toiseksi tärkein maantieteellinen alue. Osuus Kiinan tavaraviennistä oli lähes 18 prosenttia ja osuus tavaratuonnista runsaat 17 prosenttia.

Kiinan viennissä Saksan osuus oli 3 prosenttia. Alankomaiden ja Britannian osuudet olivat molemmat 2,5 prosenttia ja Venäjän osuus 1,5 prosenttia. Tuonnissa tärkeimmät maat olivat Saksa 5 prosentin ja Sveitsi 2,4 prosentin osuuksillaan. Venäjän osuus oli 2 prosenttia.

Pohjois-Amerikan vientiosuus oli 19,3 ja tuontiosuus 10,3 prosenttia. Viennissä Pohjois-Amerikka oli hieman tärkeämpi markkina-alue kuin Eurooppa. Tuonnissa tilanne oli päinvastainen. Tärkein Pohjois-Amerikan maa oli luonnollisesti Yhdysvallat 18 prosentin vienti- ja 8,8 prosentin tuontiosuudella.

Latinalaisen Amerikan osuus viennistä oli 5,8 ja tuonnista 6,2 prosenttia vuonna 2015. Viennissä tärkeimmät maat olivat Meksiko 1,5:n, Brasilia 1,2:n ja Chile 0,6 prosentin osuuksilla. Tuonnissa Brazilian osuus oli 2,6, Chilen 1,1 ja Meksikon 0,6 prosenttia.

Palvelukauppa

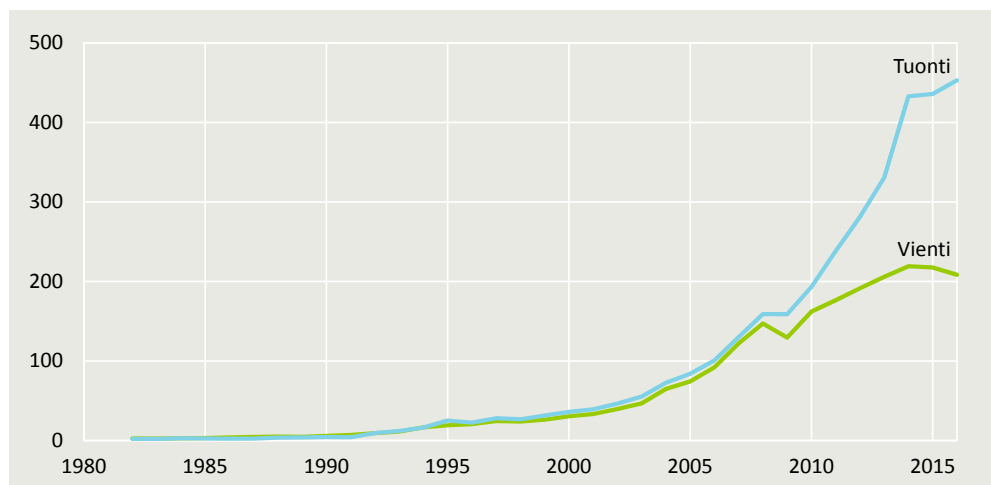
Kiinan palveluvienti ja -tuonti kasvoivat arvoltaan suunnilleen samaa vauhtia vuoden 2008 finanssikriisiin saakka. Sen jälkeen tuonti on kasvanut selvästi enemmän kuin vienti, ja nykyisin palvelutase on selväs-

ti alijäämäinen, ks. kuvio 2.13. Tämä heijastaa sekä Kiinan kysynnän ja tarjonnan rakennemuutoksia että Kiinan vientimarkkinoiden heikkoutta vuoden 2008 jälkeen.

Kiinan osuus maailman palvelujen tuonnista oli 9,4 prosenttia vuonna 2016. Osuus 2,5-kertaistui vuosina 2006-2016. Matkailupalveluissa osuus oli 12 prosenttia ja kuljetuspalveluissa 8 prosenttia vuonna 2013. Mat-

Kuvio 2.13

Kiinan palveluvienti ja -tuonti 1982–2016, mrd. USA:n dollaria*

* Käyvillä dollareilla ja käyvillä valuuttakursseilla. Tilastointiperiaatteet ovat muuttuneet vuonna 2014, joten tuolloin aikasarjassa on epäjatkuvuuskohta.

Lähde: Unctadin tietokanta.

Taulukko 2.2

Kiinan palvelutuonnin koostumus, % koko palvelutuonnista

	2000	2005	2010	2013
Kuljetus	28,9	33,9	32,7	28,5
Matkailu	36,4	25,9	28,4	38,9
Muut palvelut	34,8	40,2	38,9	32,6
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	0,7	0,7	0,6	0,5
Rakennuspalvelut	2,8	1,9	2,6	1,2
Vakuutuspalvelut	6,9	8,6	8,1	6,7
Rahoituspalvelut	0,3	0,2	0,7	1,1
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	0,7	1,9	1,5	1,8
Rojalit ja lisenssimaksut	3,6	6,3	6,7	6,3
Muut liike-elämän palvelut	19,3	19,6	17,7	14,4
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	0,1	0,2	0,2	0,2
Julkiset ja muualle luokittelemattomat palvelut	0,5	0,7	0,6	0,4

Tilastointiperiaatteet muuttuivat vuonna 2014.

Lähde: Unctadin tietokanta.

kailupalvelujen osuus on nelinkertaistunut kymmenessä vuodessa kiinalaisten ulkomaanmatkailun lisääntyessä voimakkaasti. Nopein kasvu on tapahtunut aivan viime vuosina. Liikennepalvelujen osuus on yli kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa.

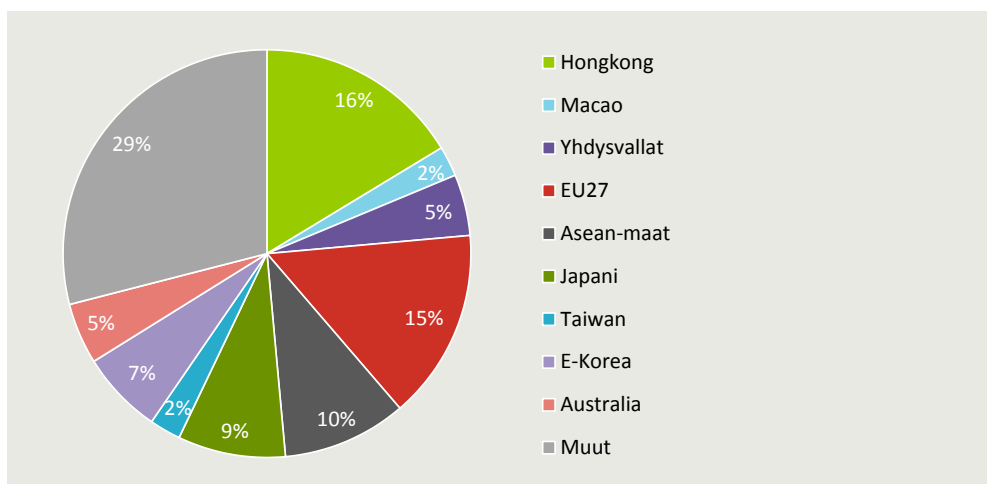
Myös Kiinan näkökulmasta tarkasteltuna matkailupalvelut ovat olleet nopean kasvun ala. Niiden osuus kaikesta palvelutuonnista on noussut kymmenellä prosenttiyksiköllä vuosina 2010–2013. ”Muiden liike-elämän palvelujen” osuus on jonkin verran alentunut, osittain matkailun kasvun vaikutuksesta, mutta toisaalta myös Kiinan oman tarjonnan vahvistumisen ansiosta.

Kiinan palvelutuonnissa Hongkongin ja Macaon yhteinen osuus oli vuonna 2011 vajaat 20 prosenttia. Yhdysvaltojen ja EU:n osuus yhteensä oli samaa luokkaa. EU:n merkitys oli kuitenkin selvästi suurempi. Tämä johtui merkittävästä kuljetuspalvelujen EU-tuonnista ja kiinalaisten vilkkaasta matkailusta EU-maihin. EU-maista palvelujen tuonnissa tärkeimmät olivat Saksa ja Britannia, jotka muodostivat puolet EU:n osuudesta. Asean-maiden, Japanin, Taiwanin ja Etelä-Korean osuus oli yhteensä 27 prosenttia. Ryhmä ”muut” oli merkittävästi suurempi tuonnissa kuin viennissä.

Kiinan osuus maailman palveluviennistä oli 4,3 prosenttia vuonna 2016. Osuus on kaksinkertaistunut vuoden 2001 jälkeen. Rakentamispalveluiden viennissä osuus oli vuonna 2013 yli 10 prosenttia, ryhmässä ”muut liike-elämän palvelut” runsaat 6 prosenttia sekä tietotekniikka- ja informaatiopalveluissa 5,5 prosenttia. Näissä ryhmissä myös kasvu on ollut

Kuvio 2.14

Kiinan palvelutuonnin maajakauma vuonna 2011, %

Lähde: International Trade Centre (ITC), Market Analysis and Research.

nopeaa. Liike-elämän palvelujen viennin kasvussa on ulkomaalaisomis-
teisilla yrityksillä ollut oma roolinsa.

Myös Kiinan näkökulmasta tarkasteltuna ”muut liike-elämän palvelut”,
tietotekniikka- ja informaatiopalvelut ja myös rakennuspalvelut ovat ol-
leet kasvualoja, ks. taulukko 2.3. Kuljetuksen ja ulkomaalaisten Kiinaan
suuntautuvan matkailun osuus on alentunut, kun ne eivät ole pysyneet
em. kasvualojen vauhdissa.

Taulukko 2.3

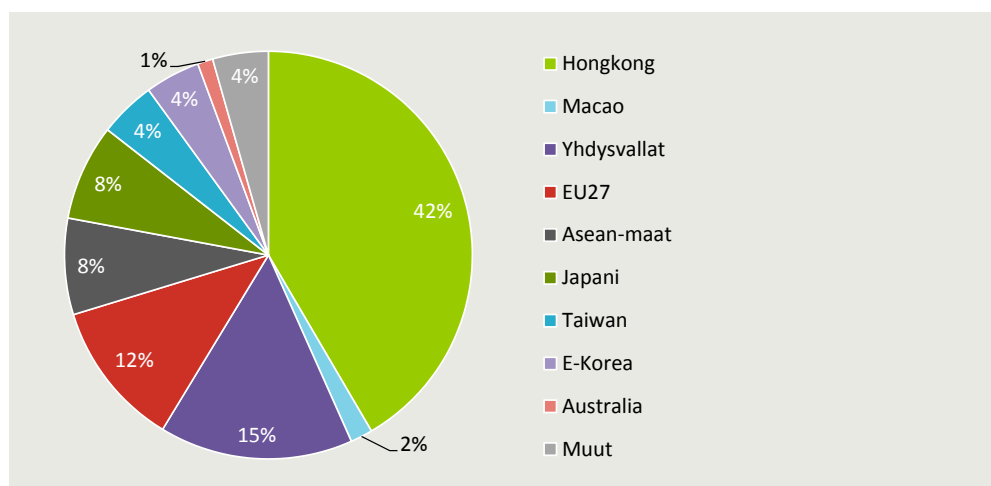
Kiinan palveluviennin koostumus, % koko palveluviennistä

	2000	2005	2010	2013
Kuljetus	12,1	20,7	21,1	18,3
Matkailu	53,3	39,4	28,3	25,1
Muut palvelut	34,6	39,9	50,7	56,7
Posti- ja telekommunikaatiopalvelut	4,4	0,7	0,8	0,8
Rakennuspalvelut	2,0	3,5	8,9	5,2
Vakuutuspalvelut	0,4	0,7	1,1	2,0
Rahoituspalvelut	0,3	0,2	0,8	1,5
Tietotekniikka- ja informaatiopalvelut	1,2	2,5	5,7	7,5
Rojalit ja lisenssimaksut	0,3	0,2	0,5	0,4
Muut liike-elämän palvelut	25,2	31,3	32,2	38,6
Henkilökohtaiset palvelut, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	0,0	0,2	0,1	0,1
Julkiset ja muualle luokittelemattomat palvelut	0,9	0,7	0,6	0,6

Tilastointiperiaatteet muuttuivat vuonna 2014.

Lähde: Unctadin tietokanta.

Kuvio 2.15

Kiinan palvelujen viennin maajakauma vuonna 2011, %

Lähde: International Trade Centre (ITC), Market Analysis and Research.

Kiinan palvelujen viennistä 42 prosenttia suuntautui vuonna 2011 Hongkongiin ja Macaoon. Nämä alueet olivat siten huomattavasti tärkeämpiä Kiinan palvelujen viennissä kuin niiden tuonnissa. Yhdysvaltojen osuus oli runsaat 15 prosenttia ja EU:n vajaat 12 prosenttia. Yhdysvaltojen osuutta nostaa maasta Kiinaan suuntautuvan matkailun runsaus. EU-maista sekä Saksan että Britannian osuudet olivat 2,5 prosentin luokkaa. Asean-maiden, Japanin, Taiwanin ja Etelä-Korean osuudet olivat yhteensä vajaan neljänneksen. (Kuvio 2.15.)

Tavaroiden ja palvelujen arvonlisäpohjainen vienti

OECD:n ja WTO:n arvonlisäperusteista ulkomaankauppaa kuvaavien tilastojen mukaan Kiinan tavaroiden ja palvelujen viennissä 32 prosenttia oli ulkomailla tuotettua arvonlisää vuonna 2011. Kotimaaisesta arvonlisästä runsaat 51 prosenttia meni suoraan loppukäyttäjämahan ja vajaat 16 prosenttia kolmansiin maihin välituotteeksi. Verrattuna vuoteen 1995 ulkomaisen arvonlisän osuus oli pienentynyt prosenttiyksikön verran. Kolmansien maiden kautta kiertävän arvonlisän osuus kasvoi tällä aikavälillä 6 prosenttiyksikköä. (https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/miwi_e/countryprofiles_e.htm)

Tavaroiden ja palvelujen viennissä palvelujen arvonlisäosuus oli vuonna 2011 noin 40 prosenttia. Kotimaisten palvelujen osuus oli vajaat 28 prosenttia ja ulkomaisten palvelujen osuus 14 prosenttia. Tavaroiden arvonlisän viennissä palvelujen osuus oli 21 prosenttia. Kotimaisten palvelujen osuus oli 13 prosenttia ja ulkomaisten palvelujen osuus 8 prosenttia.³

2.2.3 Suorat sijoitukset Kiinaan ja Kiinasta

Ulkomaiset sijoitukset Kiinaan

Ulkomaisten suorien sijoitusten vuotuinen virta Kiinaan oli 170 miljardia dollaria vuonna 2016, missä oli huomattava lasku edellisestä vuodesta. Vuonna 2010 tapahtui sijoituksissa selvä hyppäys ylöspäin. Sen jälkeen vuotuisia vaihteluja on tapahtunut. Kiinan bkt:n nopeasta kasvusta johtuen sijoitusten bkt-suhde on alentunut (ks. kuvio 2.9, sivu 16).

Kiinaan tehdyistä suorista sijoituksista eniten on kohdistunut tehdasteollisuuteen ja kiinteistöihin. Myös rahoituksen, tukku- ja vähittäiskau-

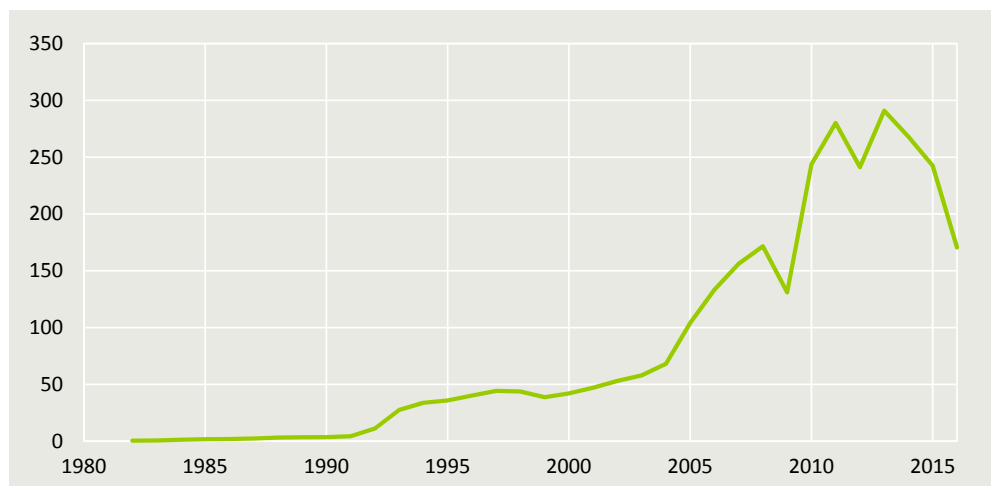
³ OECD ja WTO ovat tuottaneet ennakkolliset tilastot arvonlisäpohjaisesta ulkomaankaupasta vuoteen 2014 asti. Niiden mukaan Kiinan tavaroiden ja palvelujen viennissä oli vuonna 2014 ulkomaista arvonlisää 29 prosenttia. Palvelujen arvonlisäosuus koko viennistä oli 43 prosenttia, kotimaisten 30 prosenttia ja ulkomaisten 13 prosenttia. (<https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=75537#>)

pan sekä leasingin ja liike-elämän palvelujen osuudet ovat merkittäviä (kuvio 2.17).

Vuonna 2015 runsaat 75 prosenttia sijoituksista tapahtui kokonaan sijoittajan omistamaan yritykseen. Loput olivat erilaisia yhteisyrityksiä tai yhteissijoituksia kiinalaisten kanssa.

Kuvio 2.16

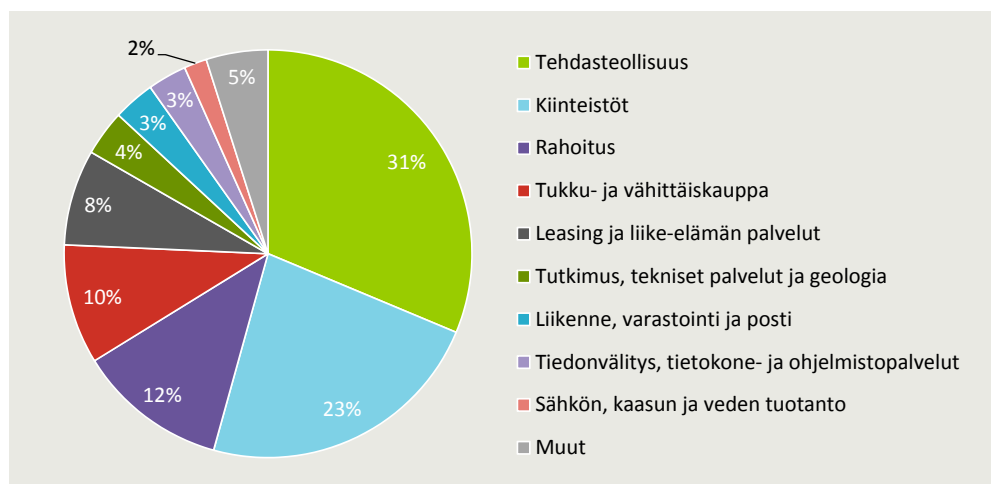
Ulkomaiset suorat sijoitukset (virta) Kiinaan (pl. Hongkong ja Macao) 1982–2016, mrd. USA:n dollaria

Lähde: Maailmanpankki.

Kuvio 2.17

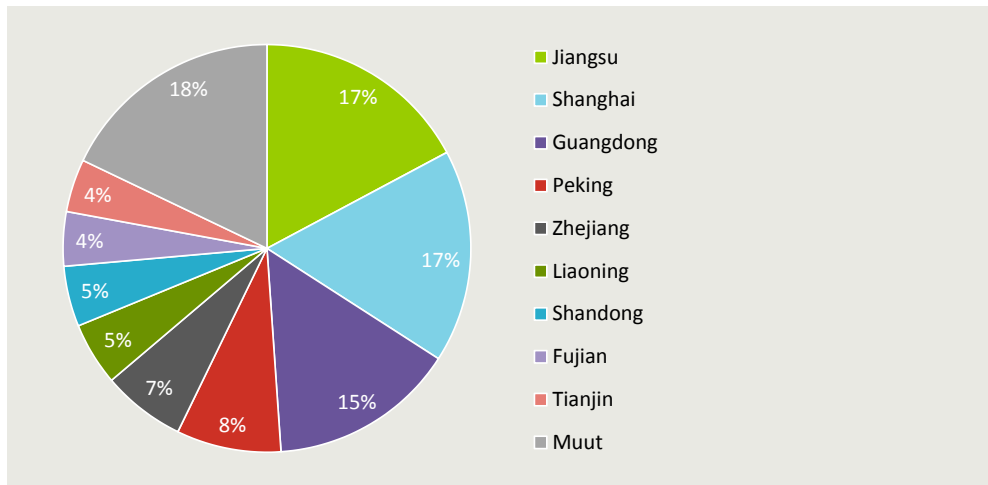
Suorat sijoitukset (virta) Kiinaan toimialoittain vuonna 2015, %-osuudet

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

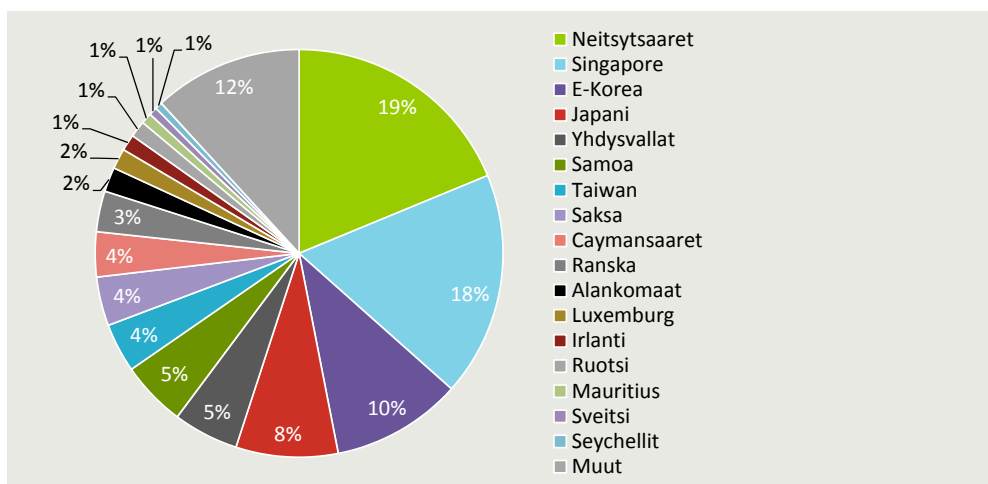
Vuonna 2015 rekisteröidyt ulkomaiset sijoitukset olivat kaikkiaan 2 076 miljardia USA:n dollaria. Tämän tilaston mukaan merkittävin sijoituskohde oli Jiangsu 17 prosentin osuudella (kuvio 2.18). Seuraavana oli Shanghai 17 ja Guangdong 15 prosentin osuuksilla. Peking oli neljäntenä selvästi pienemmällä 8 prosentin osuudella.

Kuvio 2.18

Ulkomaiset sijoitukset alueittain (rekisteröity pääoma) vuonna 2015, %-osuudet

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

Kuvio 2.19

Kiinaan suuntautuneet suorat sijoitukset (virta) alkuperämaittain vuonna 2015 (pl. Hongkong ja Macao), %-osuudet

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

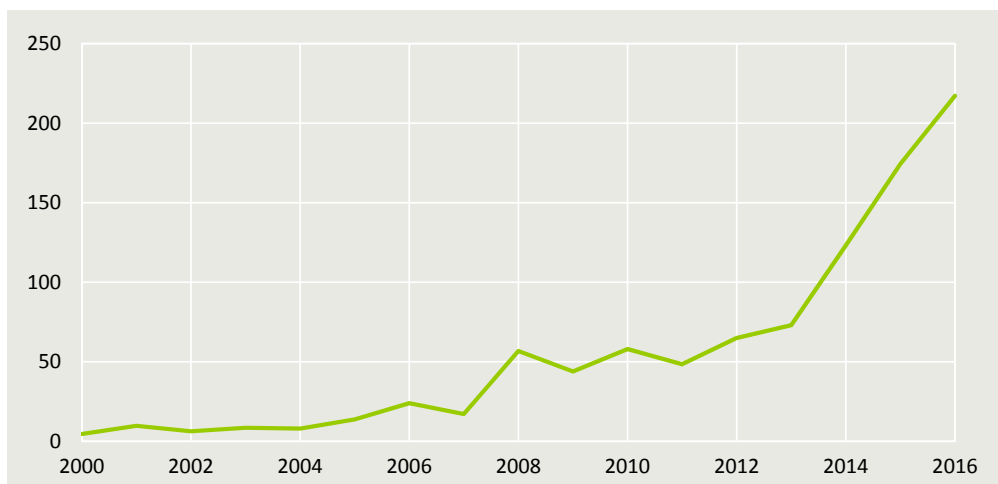
Kiinalaisissa ulkomaisten sijoitusten maantieteellisissä alkuperätilastoissa Hongkong ja Macao on luettu mukaan. Tämä on ymmärrettävää, koska Hongkongiin sijoittuneiden yhtiöiden kautta tehdään merkittäviä sijoituksia muualle Kiinaan. Vuonna 2015 Hongkongin osuus oli 68 prosenttia ja Macao vajaan prosentin. Tarkastelemme kuviossa 2.19 ulkomaisten sijoitusten alkuperämaajakautumaa ilman Hongkongia ja Macaota. Huomattava osa sijoituksista on tehty ns. verokeidasmaista kuten Neitsytsaaret, Samoa, Caymansaaret ja Mauritius. Singaporen osuus on myös merkittävä. Siellä asuu merkittävä kiinalaisväestö, jolla on taloudellisia kytkentöjä Kiinaan. Muista maista merkittäviä sijoituksia on tullut Etelä-Koreasta, Japanista, Yhdysvalloista, Taiwanista ja Saksasta. Suomen osuus oli 0,1 prosenttia, mikä oli kymmenesosa Ruotsista tulleista sijoituksista. Tilastoja tulkittaessa on kuitenkin muistettava, että suoria sijoituksia on kanavoitunut välillisesti Hongkongin, Macaon ja verokeidasmaiden kautta.

Kiinalaiset sijoitukset ulkomaille

Kiinalaiset sijoittivat Maailmanpankin tilastojen mukaan vuonna 2016 ulkomaille 217 mrd. USA:n dollarin arvosta. Sijoitukset ovat viime vuosina kasvaneet ripeästi. Vuonna 2015 ne olivat 174 mrd. dollaria. (Kuvio 2.20.) Maailmanpankin tilastojen mukaan kiinalaiset sijoittivat vuonna 2016 enemmän ulkomaille kuin ulkomaalaiset Kiinaan (vrt. kuvio 2.16).

Kuvio 2.20

Suorat sijoitukset (virta) Kiinasta ulkomaille (pl. Hongkong ja Macao), mrd. USA:n dollaria

Lähde: Maailmanpankki.

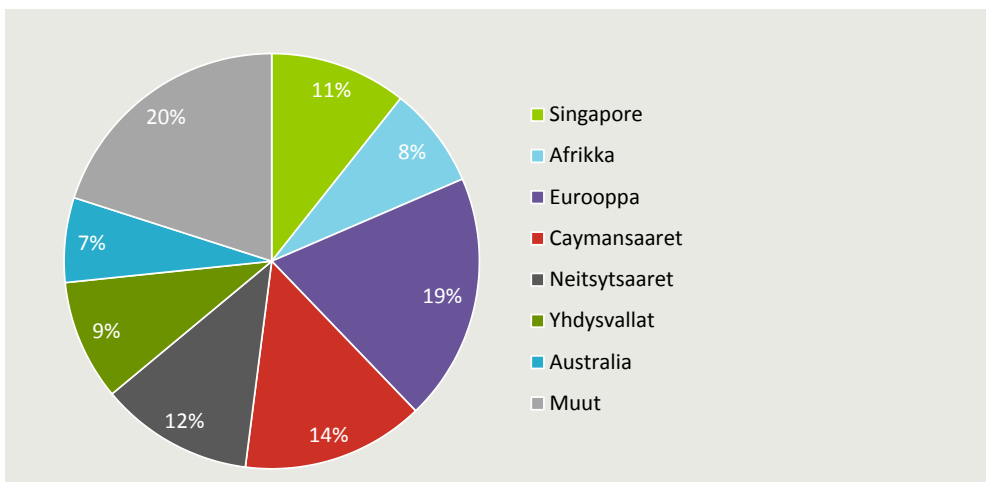
Kiinalaisten tilastojen mukaan vuonna 2015 Kiinan sijoitusten kanta ulkomailla oli 1 098 miljardia dollaria mukaan lukien Hongkong ja Macao sekä 441 miljardia dollaria ilman niitä. Hongkongin osuus suorien sijoitusten kannasta oli lähes 60 prosenttia ja Macaon osuus puoli prosenttia. Tarkastelemme kuviossa 2.21 Kiinan tilastokeskuksen aineistojen pohjalta sijoitusvarannon maajakautumaa ilman Hongkongia ja Macaota. Koska merkittävä osa kiinalaisista sijoituksista kiertää Hongkongin kautta muihin maihin, tilasto ei anna täydellistä kuvaa maajakautumasta. Sama koskee myös ns. verokeidasmaihin tehtyjä sijoituksia. Näitä ovat mm. Caymansaaret ja Neitsytsaaret, joiden osuus sijoituksista on merkittävä.

Aasian maiden joukossa Singapore oli merkittävin sijoituskohde. Sen osuus ulkomaisten sijoitusten varannosta oli runsas kymmenys vuonna 2015. Singapore on tunnettu suuresta kiinalaisperäisestä väestöstään.

Afrikan maiden osuus oli 8 prosenttia. Yksittäisten maiden osuudet olivat pieniä. Suurimmat sijoitukset on tehty Etelä-Afrikkaan, Nigeriaan ja Sudaniin. Merkittävä osa Afrikassa toimivista yrityksistä on julkisesti omistettuja (keskushallinto, aluehallinto, kunnat tai niiden osa-omistus). Kiinan aluehallintojen kontrollissa olevat yksiköt ovat aktiivisesti lisänneet ulkomaista omistustaan. Julkisesti omistetut yritykset ovat olleet aktiivisia erityisesti luonnonvarasektorilla. (Henderson ym., 2013.)

Kuvio 2.21

Kiinan (pl. Hongkong ja Macao) ulkomaille tehtyjen suorien sijoitusten varannon maajakautuma vuonna 2015, %

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

Euroopan maiden kokonaisosuus oli 19 prosenttia. Suurimmat sijoituskohdet olivat Britannia (3,8 %) ja Venäjä (3,3 %). Saksan ja Ranskan osuudet olivat molemmat 1,3 prosenttia. Caymansaarten ja Neitsytsaarten osuudet olivat yhteensä 26 prosenttia, Yhdysvaltojen 9 ja Australian 7 prosenttia.

2.2.4 Viime vuosina viennin merkitys on vähentynyt: talven 2008–2009 globaali taantuma oli käännekohta Kiinan kehityksessä

Kiinan talousstrategia on viime aikoina muuttunut kulutusvetoiseksi. Vahva investointi- ja vientivetoinen kehitysprosessi oli pitkään yllättävän hyvin hallinnassa, kun otetaan huomioon talouden massiivinen koko ja sen nopea kasvu. Pahimmat ongelmat olivat opiskelijaliikkeen murskaamiseen Taivaallisen rauhan aukion verilöylyssä liittynyt kasvun notkautaminen neljään prosenttiin vuosina 1989–1990 sekä talven 2008–2009 globaali taantuma.

Taivaallisen rauhan aukion kuolemat paljastivat poliittisen tilanteen ongelmallisuuden. Talven 2008–2009 vaikea globaali taantuma taas paljasti talouden ohjaamisen vaikeudet. Kiina tosin selvisi taantumasta vahvan investointeihin rakentuneen velkaelvytyksen turvin, vaikka sen keskeiset vientimarkkinat, Euroopan unioni, Yhdysvallat ja Japani notkahtivat tuntuvasti. Euroalueen ja Japanin kokonaistuotannot olivat vielä vuoden 2016 alussa alle taantumaa edeltäneen tason. Viime aikoina euroalueella kuitenkin tuotanto on kohonnut tuon tason yli.

Kiinan elvytysinvestoinnit olivat useilla aloilla kuten rakentamisessa ja terästeollisuudessa ylimitoitettuja. Seurauksena oli huomattava ylikapasiteetti. OECD on arvioinut esimerkiksi maailman terästeollisuuden ylikapasiteetiksi 300–600 miljoonaa tonnia, josta noin puolet maailman teräksestä tuottavan Kiinan osuus on liki puolet. Vakavasta ylituotannosta kärsivät muun muassa alumiini-, sementti-, lasi- ja laivanrakennusteollisuus. (Hara, 2015; OECD, 2015.)

Kiinan talouden raju investointi- ja vientivetoinen kasvustrategia alkoi tulla tiensä päähän jo 2000-luvulla, kun kasvua alettiin tukea luototusta kasvattamalla. Globaali finanssikriisi ja siihen liittynyt vaikea taantuma kuitenkin kärjistikivät ongelmia. Kiinan akuutit vaikeudet juontavat juurensa kansainvälisen finanssikriisin jälkeiseen hidastuneeseen kansainvälisen kysynnän kasvuun ja samanaikaiseen elvytykseen liittyviin markkinatilanteeseen nähden liiallisiin investointeihin, mikä loi muun muassa terästeollisuuteen suuren ylikapasiteetin.

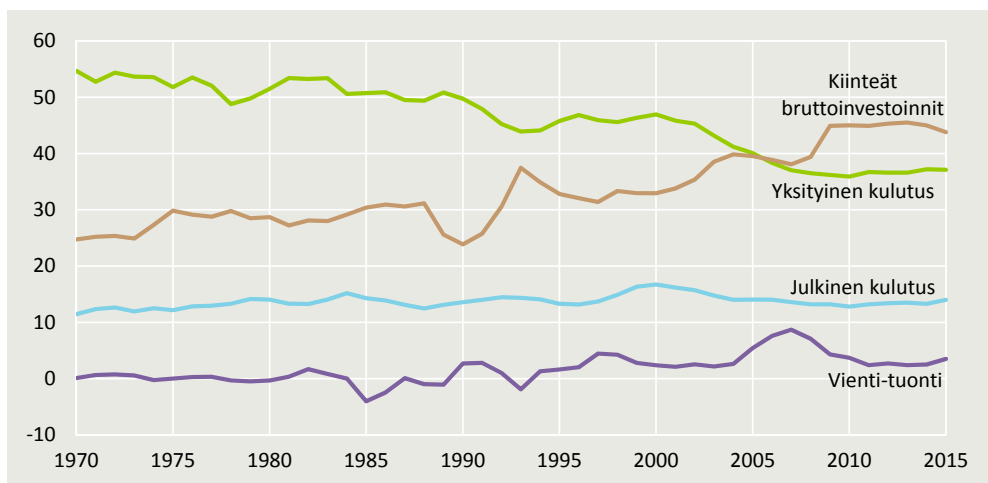
Kiinan talouden elvytys rahoitettiin velkavetoisesti. Ennen taantumaa 2000-luvulla kotimainen velka (julkinen talous, yritykset ja kotitaloudet) pysyi verraten vakaasti kokonaistuotannon arvon suuruisena. Muissa keskeisissä maailmantalouksissa velkasuhteet nousivat tuolloin selvästi.

Viime vuosina bkt:n kasvu on tullut kulutuksesta ja investoinneista. Nettoviennin kontribuutio kasvuun on ollut hyvin pieni. Kasvua on ylläpidetty mittavalla investointitoiminnalla, joka on luonut ylikapasiteettia ja heikentänyt tuottavuuden kasvua. Tästä syystä myös investointien kasvu on jo viime aikoina selvästi hidastunut.

Kiinan kauppataaseen ylijäämä oli vuonna 2016 enää noin 2 prosenttia bkt:sta. Kiinasta on tehty runsaasti tuotannollisia sijoituksia eri puolille maailmaa. Kun maalla ei enää ole mittavaa vaihtotaseen ylijäämää, se tarvitsee ulkomaille suuntautuvien sijoitusten vastapainoksi sisään virtaavia suoria sijoituksia. Kiinan juanin kansainvälisen roolin kasvu tukisi tätä kehitystä.

Kuvio 2.22

Kiinan kysyntä ja tarjonta 1970–2015, %-osuudet bkt:sta käyvin hinnoin

Lähteet: Yhdistyneet kansakunnat (YK), Maailmanpankki ja Etlä.

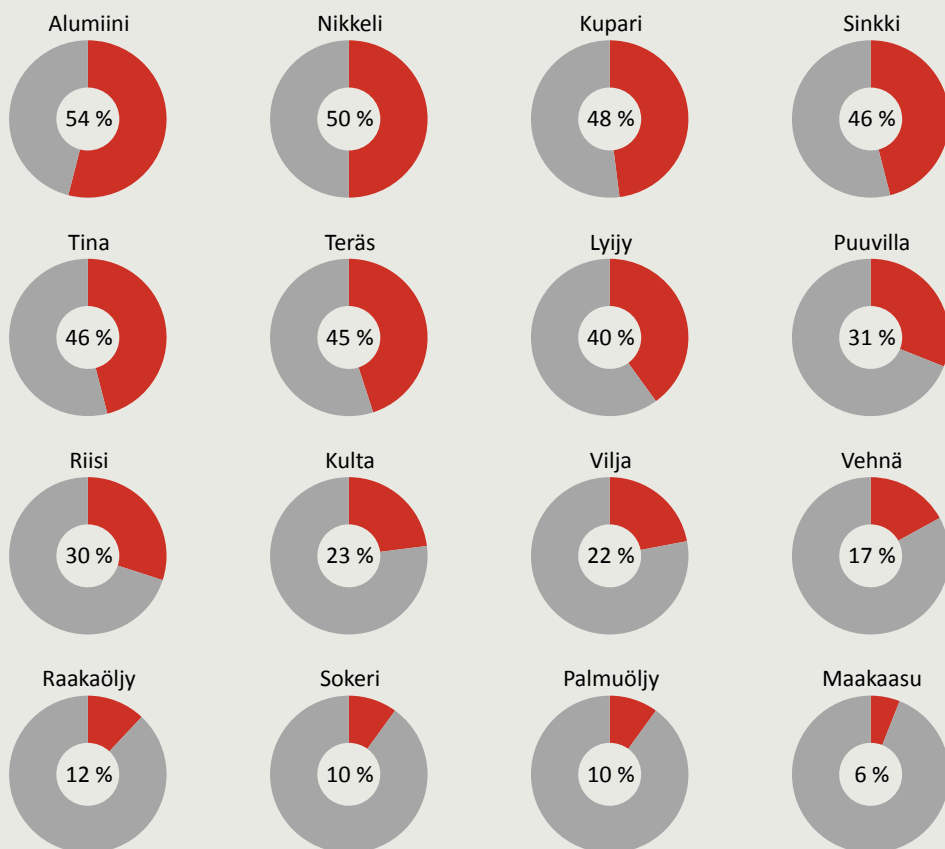
Kiina ja maailman raaka-ainemarkkinat

Kiinan ennennäkemätön nousu maailman talousmahdiksi ja siihen liittyvä maan teollistuminen ja kaupungistuminen olivat keskeisimpiä tekijöitä raaka-aineiden hintojen räjähdysmäiselle nousulle vuodesta 2002 vuoden 2008 kesään. Kiinan osuus raaka-aineiden kysynnästä on niin suuri, että siellä tapahtuvat kysynnän muutokset vaikuttavat globaalisti (ks. kuviot 2.23 ja 2.24).

Kaikkien raaka-aineiden reaali hinnat (nimellishinnat HWWI-indeksin mukaan suhteessa teollisuustuotteiden maailmanmarkkinahintoihin) nousivat tuolloin 3,3-kertaisiksi. Energian reaali hinta nousi 3,7-kertaiseksi ja muun kuin energian reaali hinta nousi 1,9-kertaiseksi. Samaan aikaan maailman teollisuustuotanto nousi 1,3-kertaiseksi. Kiinan teollisuustuotanto kaksinkertaistui vuosina 2002–2008, millä oli merkittävä kontribuutio koko maailman tuotannon kasvuun.

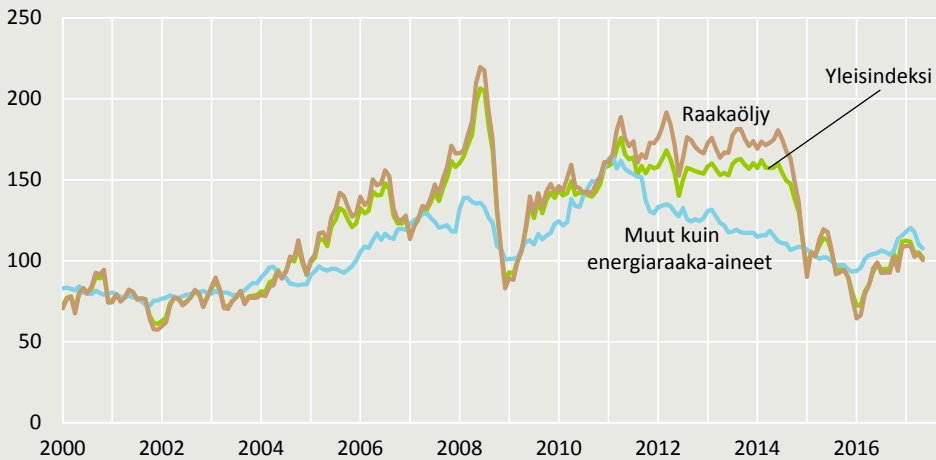
Kuvio 2.23

Kiinan osuus eri raaka-aineiden globaalista kulutuksesta, %

Lähde: Armbrrecht (2015).

Kuvio 2.24

Raaka-aineiden reaaliset dollarimääräiset maailmanmarkkinahinnat 2000–2017, HWWI-indeksi 2015=100

Lähteet: Hamburgisches Weltwirtschaftsinstitut HWWI ja Etlä.

Hintojen rajun nousun voi tulkita ns. supersykliksi. Supersykliissä raaka-aineiden tarjonta ei pysty vastaamaan riittävän nopeasti kysynnän poikkeuksellisen ripeään nousuun. Tarjonnan lisääminen olisi tällaisessa tilanteessa yritystaloudellisesti hyvin kannattavaa, mutta esimerkiksi metallien tarjontakapasiteetin kasvattaminen on hidasta, koska uusien kaivosten avaaminen vie paljon aikaa. Jos kysyntä pysyy vahvana kuten Kiinan tapauksessa 2000-luvun alussa, niin markkinat tasapainottuvat hinnan nousun kautta. Ennen pitkää tarjonta lisääntyy ja hinnat alenevat. Hinnat voivat alentua myös kysynnän heikkenemisen vuoksi. Näin tapahtuikin finanssikriisin synnyttämän taantuman aikana, ja raaka-aineiden hinnat romahtivat.

2.2.5 Kiinan rahoitusjärjestelmä on haavoittuva

Kiinan erityisen nopea vienti- ja investointivetoinen kasvu perustui 2000-luvun alkuvuosina yrityssektorin omarahoitukseen. Kansantalouden kokonaisvelan bkt-suhde oli varsin vakaa ja pysytteli 150 prosentin tuntumassa vuoteen 2009 saakka, jonka jälkeen se kohosi poikkeuksellisen voimakkaan elvytyksen nostamana aluksi lähes 190 prosenttiin vuosina 2010–2011 ja edelleen yli 250 prosenttiin suhteessa bkt:hen vuonna 2016.

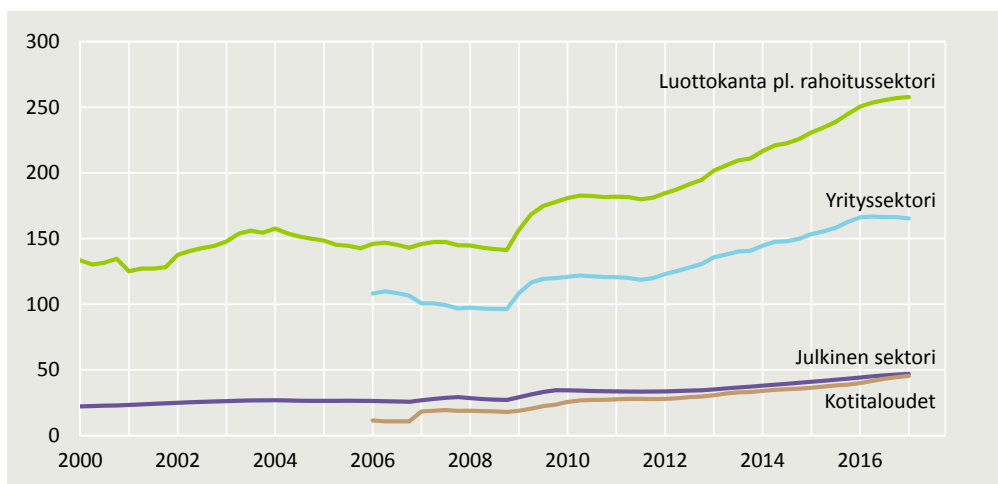
Pääosa velkasuhteen valtavasta seitsemässä vuodessa tapahtuneesta 100 prosenttiyksikön noususta, 80 prosenttiyksikköä, johtui yritysten velkaantumisen noususta ja loput 20 prosenttiyksikköä kotitalouksien lisävelkaantumisesta. Uudet elvytystoimet talouskasvun turvaamiseksi lisänevät yrityssektorin velkasuhdetta.

Vaikka Kiinan yksityisen sektorin velka on korkea, maan kokonaisvelka ei ole maailman korkeimpia. Suhteessa kokonaistuotantoon muiden kuin rahoituslaitosten kokonaisvelka on samaa luokkaa kuin Suomessa ja Yhdysvalloissa, ja jopa hieman matalampi kuin Britanniassa ja euroalueella keskimäärin. Velan määrä on kuitenkin noussut Kiinassa enemmän kuin näissä muissa maissa, ks. kuvio 2.26.

Periaatteessa velkasuhteella ei ole optimaalista tasoa, mutta käytännössä suuri velka on monessa suhteessa ongelmallinen. Velan nopeaa nousua ovat tavallisesti seuranneet vaikeat talouskriisit kuten Yhdysvaltojen

Kuvio 2.25

Kiinan talouden luottokanta, pl. rahoitussektori, % bkt:sta

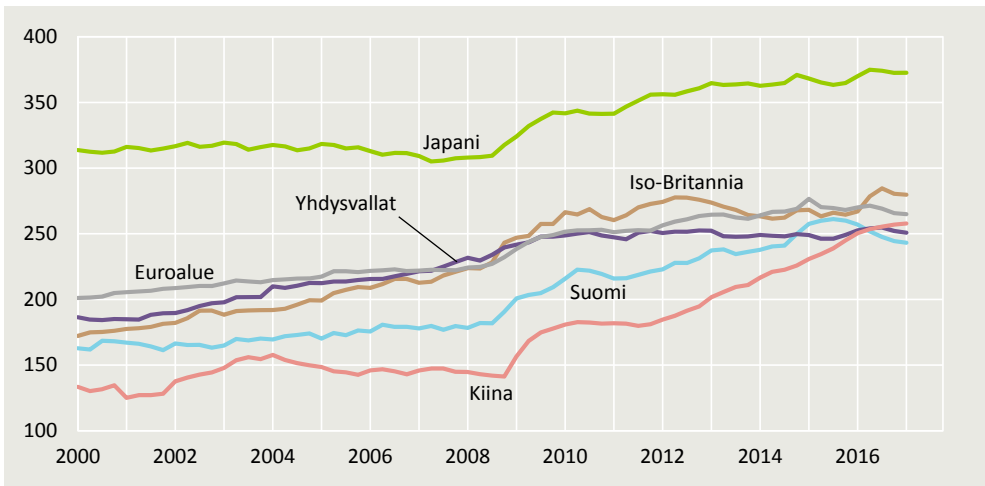
Lähde: Kansainvälinen järjestelypankki (BIS).

subprime-kriisi ja euroalueella Espanjan ja Irlannin velkakriisiin liittyneet asuntokuplan puhkeamiset.

Kiinan korkeiksi nousseet velkasuhteet ovat osaltaan seurausta talouskasvun velkavetoisesta tukemisesta. Erityisen selvä esimerkki tästä on Kiinan raju elvytys talven 2008–2009 finanssi- ja talouskriisissä. Michael Pettis (2016) on arvioinut, että noin puolet viime vuosikymmenen kasvusta on

Kuvio 2.26

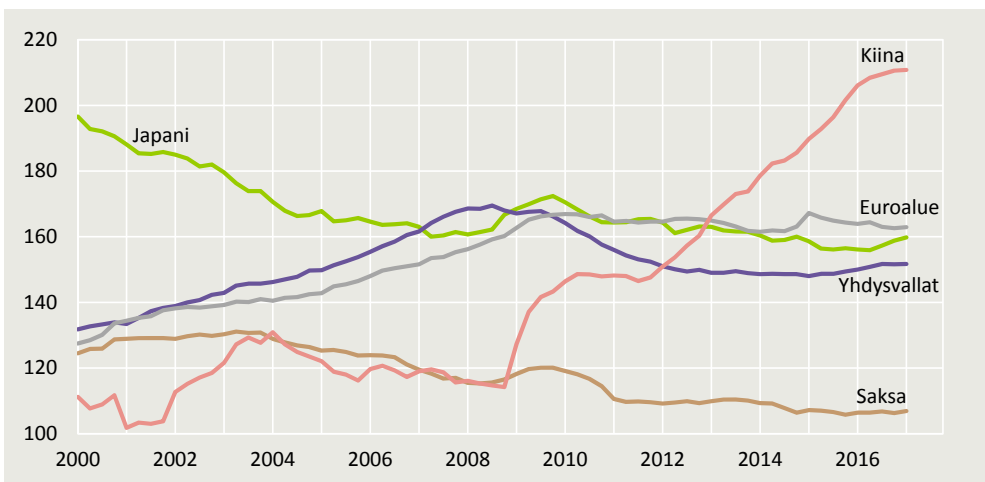
Muiden kuin rahoituslaitosten luottokanta eräissä maissa 2000–2017, % bkt:sta

Lähteet: Kansainvälinen järjestelypankki (BIS) ja Etla.

Kuvio 2.27

Yksityisen sektorin luottokanta eräissä maissa 2000–2017, % bkt:sta

Lähteet: Kansainvälinen järjestelypankki (BIS) ja Etla.

nojannut kestäättömän nopeasti lisääntyneeseen velkaan. Näin suuria velkasuhteita on vaikea pienentää, etenkin kun talouskasvu on hidastunut. Velan nopea takaisinmaksu hidastaisi talouskasvua edelleen. Myös monien läntisten teollisuusmaiden velkasuhteet pysyvät korkeina pitkään, mikä hidastaa maailmantalouden kasvua ja siten Kiinan viennin kehitystä.

Kiinan velkaantumiselle on tyypillistä, että se on tapahtunut voimallisimmin yksityisellä sektorilla. Suhteessa kokonaistuotantoon yksityisen sektorin luottokanta on selvästi suurempi kuin suurissa läntisissä teollisuusmaissa.

Suuri osa velasta on valtio-omisteisissa yrityksissä, jotka kärsivät kysynnän heikkenemisestä ja ylisuurista odotuksista johtuvasta ylikapasiteetista. Yritysten kannattavuus on heikentynyt ja sitä on kompensoitu jo ennestään suuren velan päälle otetuilla lainoilla. (Aglietta ja Bai, 2016, 11.) Valtion yritysten kiinteät suhteet suuriin pankkeihin ovat lisänneet velkaantumista. Lisäksi gryndereiden kannattavuus on heikentynyt ja velkaantuminen lisääntynyt kaupunkien rakentamiskuplan puhjettua. Kun yrityksillä on ollut ylikapasiteettia, nekin ovat vähentäneet rakentamistaan. Asuntorakentamisen vaimeneminen oli kuitenkin tässä pääosassa. (Emt.) Tämä on seurausta rahoitussektorin toiminnan heikkouksista. Kotitalouksien velkaantuneisuus on vähäistä. Keskushallituksella (valtiolla) on vähän velkaa (22 prosenttia bkt:sta vuonna 2014) ja paljon likvidejä

Taulukko 2.4a

Kiinan velan koostumus sektoreittain eri vuosina, % bkt:sta

Sektori	2000	2007	2014 (vuoden puolivälissä)
Kotitaloudet	8	20	38
Yritykset (pl. rahoitus)	83	72	125
Rahoituslaitokset	7	24	65
Julkinen hallinto	23	42	55
Yhteensä	121	158	282

Taulukko 2.4b

Velan koostumus sektoreittain vuoden 2014 puolivälissä, % bkt:sta

Sektori/maat	Kiina	Etelä-Korea	Yhdysvallat	Saksa
Kotitaloudet	38	81	77	54
Yritykset (pl. rahoitus)	125	105	67	54
Rahoituslaitokset	65	56	36	70
Julkinen hallinto	55	44	89	80
Yhteensä	282	286	269	258

Lähde: Aglietta ja Bai (2016); alkup. MGI Country Debt Database 2014.

varoja. Paikallishallinnon velka/bkt oli 33 prosenttia. Sitä lisäsi vuonna 2009 aloitettu tuntuva elvytyspolitiikka. Paikallishallinto on lisäksi taannut yritysten velkoja (18 prosenttia bkt:sta vuonna 2014).

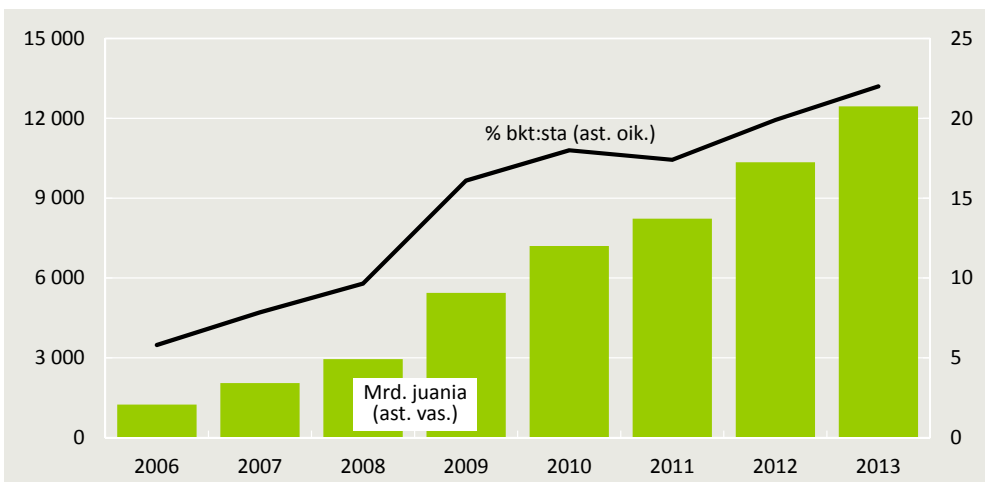
Spekulatiivisesta asuntokuplasta aiheutuvaa paikallishallinnon velkaa yritetään hoitaa pidentämällä maksuaikoja. Valtionyritysten velkaantumista hoidetaan uudistamalla näitä yrityksiä. Rahoitusmarkkinoiden tehokkuutta pyritään parantamaan ja siten vaikuttamaan eri sektoreiden rahoitustilanteen tervehtymiseen.

Paikallishallinto on lainannut yksityisiltä pankeilta. Nyt valtio yrittää ohjata paikallishallintoa luomaan obligaatioita, joiden takaaajana on valtio. Paikallishallinnon verotusoikeutta on myös kohennettu (alv palveluille, omaisuusvero). Lisäksi tarvitaan muutoksia paikallis- ja keskushallinnon työnjaossa, koska paikallishallinnon vastuut julkisista menoista ovat olleet suuret suhteessa niiden tuloihin. Keskusvallan rooli sosiaalimenoissa on melko vähäinen. Sitä pyritään kasvattamaan nykyisestä 13 prosentista 18 prosenttiin. Valtio lisää myös osuuttaan sosiaalisen asumisen rahoittamisessa. Tulonsiirtoja rikkailta alueilta köyhille alueille lisää.

Paikallishallinnon finanssikriisin jälkeisen elvytyksen myötä kasvanut velka on mahdollisesti syrjäyttänyt yksityisten yritysten sijoituksia viime vuosina (Huang ym., 2016a ja b; kuvio 2.28). Tällä on taloudellista kasvua hidastava vaikutus. Se myös lisää paikallishallinnon osuutta pankki-

Kuvio 2.28

Paikallishallinnon velka Kiinassa

Lähde: Huang ym. (2016b).

en lainaportfolioissa ja siten lisää sen ja pankkien luotonantokyvyn (ja kannattavuuden) välistä riippuvuutta.

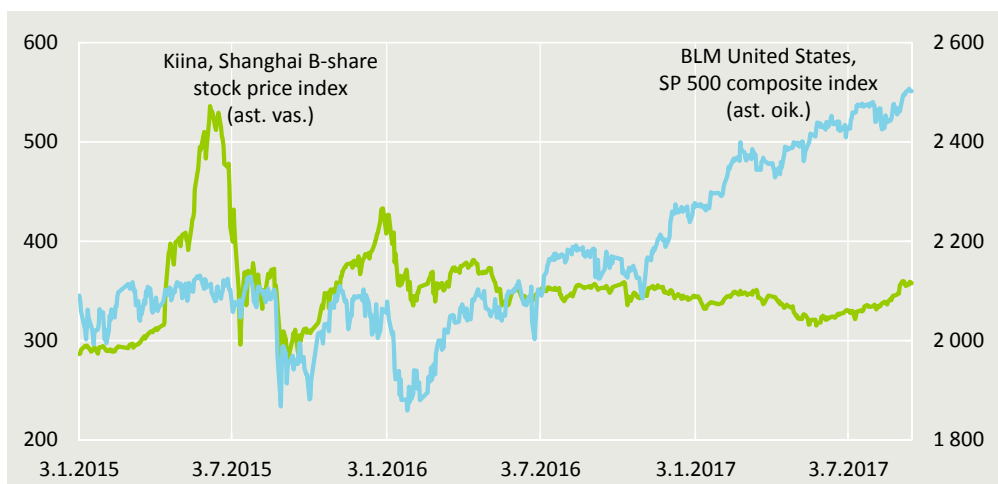
Kiinan rahoitusjärjestelmää dominoivat pankit. Pankkisektori on hyvin suuri ja keskittynyt. Keskeisessä roolissa ovat valtio-omisteiset jättipankit. Pankit välittivät noin kolme neljäsosaa yksityisen sektorin luotoista vuonna 2015. (BIS, 2017.)

Maaailman kymmenen suurimman pankin joukossa on neljä suurinta kiinalaista pankkia, joista Industrial Commercial Bank, China (ICBC) ja China Construction Bank ovat kaksi suurinta (The Banker, 2016). Pankit ovat kasvaneet talouden kasvun myötä. Vuonna 2000 suurin kiinalainen pankki, ICBC oli tasearvoltaan vasta maailman 14. suurin pankki. Pankit luotottivat noin 55 prosenttia Kiinan yksityisen sektorin tarvitsemasta rahoituksesta vuonna 2012. Osakerahoituksen osuus oli 19, joukkovelkakirjarahoitukseen osuus 17,5, vakuuttajien osuus 6,2 ja varainhallinnan osuus 2,1 prosenttia.

Viime vuosina osakemarkkinat ovat houkutelleet uusia kotitaloussijoittajia. Kun markkinat ovat olleet ohuet ja kysyntä on lisääntynyt nopeasti, osakekurssit ovat nousseet korkealle tasolle. Sijoittajien tiedot kunkin yrityksen tuloksenteekokyvystä ovat olleet vajavaiset ja sijoitukset on tehty osakkeen menneen kehityksen ja muiden sijoittajien rikastumistarinoiden pohjalta. Tämä on ruokkinut osakemarkkinoiden ylikuumenemisia ja

Kuvio 2.29

Kiinan pörssikurssien kehitys

Lähteet: Bloomberg ja Etlä.

kurssien vaihtelua. Kun kuplat ovat aikanaan puhjenneet, osakekurssit ovat kehittyneet hyvin volatiililla tavalla.

Kiinan osakemarkkinoiden epävakaus on heijastunut ajoittain myös länsimaihin, koska niiden on pelätty ennakoivan Kiinan talouden epävakautta. Osakemarkkinoiden merkitys on kuitenkin Kiinassa yhä vähäinen tekijä kotitalouksien varallisuudessa. Osakekurssit eivät myöskään osakkeiden kysynnän spekulatiivisen luonteen vuoksi heijasta kovin hyvin yritysten taloudellista tilannetta.

3 Kiinan talouden ja sen kansainvälisen aseman muutosvoimat

3.1 Kiinan kehityksen megatrendit

Kiinan kokonaistuotanto (bkt) on kasvanut viime vuosiin saakka runsaat 7 prosenttia vuodessa. Nopean viime vuosikymmeninä tapahtuneen kasvun myötä Kiinasta on tullut maailman suurin kansantalous tuotannolla mitattuna. Ostovoimapariteetein Kiinan bkt on vuonna 2017 Kansainvälisen valuuttarahaston arvion mukaan 18 prosenttia, EU:n 16 prosenttia, Yhdysvaltojen 15 prosenttia ja Intian 7,5 prosenttia maailman kokonaistuotannosta. Kiinan osuus koko maailman tuonnista on noin 10 prosenttia. Kiina on maailman suurin toimija maailmankaupassa.

Kiinasta on tullut ”maailman tehdas”, jonne on keskittynyt matalaa kustannustasoa, suurta skaalaa ja erityisesti Aasian markkinoita palvelevaa tuotantoa. Kansainväliset yritykset ovat merkittävässä määrin siirtäneet tuotantoaan Kiinaan. Kiina tuottaa maailmanmarkkinoille erityisesti halpoja kulutustavaroita, viime vuosina yhä enemmän elektroniikkaa.

Nyt Kiinan bkt:n kasvuvauhti on hidastumassa 6 prosentin tuntumaan ja vähitellen sen alle. Tämäkin on selvästi nopeampaa kasvua kuin pitkälle kehittyneissä länsimaissa. Intian bkt:n kasvu on yhä 7 prosentin paikkeilla.

Kiinan talouden kasvun hidastumisella on erityisen suuri vaikutus aasialaisiin raaka-aineita ja välituotteita tuottaviin talouksiin sekä sitä kautta myös muihin Kiinan aasialaisiin naapurimaihin. Sillä on myös merkittäviä vaikutuksia koko maailmantalouteen sekä suorien että epäsuorien kanavien kautta. Tomoo ym. (2015) arvioivat, että Kiinan talouden kasvun hidastuminen yhdellä prosenttiyksiköllä hidastaa bruttokansantuotteen kasvua Indonesiassa 0,12⁴, Thaimaassa 0,095, Etelä-Koreassa 0,070, Singaporessa 0,050, Malesiassa 0,050 ja Australiassa 0,045 prosenttiyksiköllä. Vaikutus on pienempi Intiassa (-0,018 %-yksikköä). Yhdysvaltojen bkt:n kasvu alenee 0,07 %-yksikköä, euroalueen ja Japanin kasvu 0,05 %-yksikköä. Öljyn ja metalliraaka-aineiden hinnat alenevat runsaan prosentin ja maatalousraaka-aineiden hinnat puoli prosenttia.

Ns. kiinnikurojan edun (catching up) pienenemisen ohella merkittävä Kiinan talouskasvun hidastumisen syy on maassa tapahtuva rakennemuutos teollisuudesta palveluihin. Niissä tuottavuuden kasvu on keskimäärin

⁴ Vaikutusta Indonesian bkt:n kasvuun voimistaa se, että maa on merkittävä raaka-aineiden viejä, jolloin myös epäsuorat vaikutukset maan talouteen ovat suuret.

matalampi kuin teollisuudessa, jossa uuden teknologian käyttöönotto on helpompaa. Pitkään jatkunut yhden lapsen politiikka taas vaikuttaa työvoiman tarjonnan kasvua hidastavasti. (Ks. kasvun hidastumiseen vaikuttavista tekijöistä esim. Perkins, 2015.) Kasvun hidastumista jarruttaa osaltaan se, että Kiinan keski- ja länsiosissa on vielä runsaasti hyödyntämätöntä kasvupotentiaalia (Lin ja Zhang, 2015.)

Edellä mainittuihin tekijöihin liittyvä merkittävä kehityspiirre Kiinassa on yleisen kustannustason nousu. Tämä heikentää vientiteollisuuden kannattavuutta. Tämän vastavoimana kiinalaisen tuotannon tuottavuus ja tuotteiden laatu ovat kohentuneet. Palkkojen nousu vahvistaa kotimaisen kysynnän kasvupotentiaalia ja on pitkällä aikavälillä välttämätön edellytys taloudellisen kasvun jatkumiselle, sen maantieteelliselle leviämislle ja yhteiskuntarauhan säilymiselle.

Kiinan teollisuus on käyttänyt merkittävästi ulkomaisia, usein aasialaisista naapurimaista, mutta myös länsimaista, peräisin olevia komponentteja. Viime aikoina kiinalaiset ovat lisänneet tuntuvasti omaa komponenttien tuotantoaan, mikä on Kiinan bkt:n kasvun hidastumisen ohella osaltaan hidastanut maailmankaupan kasvua (Kee ja Tang, 2015). Kotimaisten komponenttien käytön lisääntyminen heijastelee kiinalaisen tuotannon laadun kohenemista. Tämän taustalla on koulutustason nousu sekä tutkimuksen ja tuotekehityksen voimistuminen.

Kotitalouksien tulotason kohoaminen vahvistaa jo ennestään voimakasta kaupungistumisen trendiä Kiinassa. Ostovoiman lisääntyessä kotitaloudet voivat laajentaa tavaroiden ja palvelujen valikoimaansa. Kaupungistuminen etenee myös keski- ja länsiosissa maata, kun se alun perin lähti liikkeelle teollistuneelta itärannikolta.

Globalisaatio on ilmiö, joka on tullut mahdolliseksi uuden teknologian hyödyntämisen alentaessa radikaalisti kuljetuskustannuksia. Kuljetuskustannukset jatkavat alenemistaan ja uusia alueita tulee globalisaation piiriin. Viimeaikainen automaation ja robotiikan kehitys kuitenkin viittaa siihen, että matalien työvoimakustannusten hyödyntämiseen pohjautuva kansainvälisen työnjaon tiivistyminen on saanut vastavoiman. Automaation avulla voidaan entistä enemmän korvata tuotantoprosessin työvoimaintensiivisiä vaiheita. Sellaisia työvaiheita, joita aiemmin tehtiin esimerkiksi Kiinassa, voidaan tehdä länsimaissa. Tuotantopaikan siirron kannattavuus riippuu siitä, miten kuljetuslogistiikka ja kuljetuskustannukset (mm. öljyn hinta) kehittyvät, joskin muitakin päätöksiin vaikuttavia tekijöitä on edelleen.

Kiinan 13. viisivuotissuunnitelma

Marraskuussa 2013 Kiinan kommunistisen puolueen keskuskomitea julkaisi direktiivikokoelman, joka määrittelee prioriteetit seuraaviksi 20 vuodeksi ja tiekartan tavoitteisiin pääsemiseksi. Päätökset asetettiin sen jälkeen keskusteluun ja ne hyväksyttiin kansankongressin istunnossa maaliskuussa 2014.

Uudistusohjelmassa linjattiin, että ”Kiinan talous on astumassa uuteen aikaan, joka perustuu markkinoiden ja valtion erottamiseen lain pohjalta”. Tästä seuraa merkittäviä taloudellisia ja sosiaalisia muutospaineita. Vuosille 2016–2020 laadittu viisivuotissuunnitelma on kriittinen koko uudistusohjelman kannalta, koska siinä määritetään uudistuskauden ensimmäinen askel. (Ks. viisivuotissuunnitelmasta Glietta ja Bai, 2016.)

Kiinan 13. viisivuotissuunnitelmalla on kuusi keskeistä tavoitetta: 1) siirtyminen pääoman kasaantumisintensiivisestä kasvusta innovaatiojohteiseen kasvuun, 2) integroitu kaupunkien ja maaseudun kehitys, 3) vihreä kehitys, 4) inklusiivinen (laaja-alainen) kehitys, 5) rahoitussektorin ja valtio-omisteisten yritysten uudistus ja 6) kansainvälinen avautuminen.

- Ensimmäinen ja tärkein tavoite on siirtyminen *pääoman kasaantumisintensiivisestä kasvusta innovaatiojohteiseen* kasvuun tavoitteena kokonaistuottavuuden kasvun voimistaminen ja yksityisen kulutuksen kasvun edistäminen. Tähän tavoitteeseen liittyvä teollisuuspolitiikka on esitetty toukokuussa 2015 julkistetussa ”Made in China 2025” -raportissa. Innovaatiot ovat lisääntyneet viime aikoina tarjontapuolen uudistusten myötä.
- Toinen tavoite liittyy *alueelliseen kehitykseen*. Tavoite on integroida kaupunkien ja maaseudun kehitys keskenään. Jotta tässä tavoitteessa edistyttäisiin suunnitelma edellyttää sellaista hyvinvointijärjestelmää, joka yhdenmukaistaa julkiset peruspalvelut alueiden kesken ja maaseudun ja kaupunkien kesken. Paljon huomiota kiinnitetään aluekehityksen koordinointiin ja alueellisten erojen kaventamiseen.
- Kolmas tavoite on *vihreä kehitys*. Tämä pitää sisällään resurssien säästämisen ja tehokkaan käytön, ympäristönsuojelun ja matala-hiilisen talouden. Viimeksi mainittu sisältää siirtymisen uudistuvaan energiaan, kierrätyksen, matalahiiliset kuljetusjärjestelmät sekä tiukemman päästön säätelyn ja valvonnan.
- Neljäs tavoite on *laaja-alainen (inclusive) kehitys*. Keskeiset uudistukset siinä suhteessa ovat yhtenäinen sosiaalivakuutusjärjestelmä, parempi kansanterveys terveydenhuollon uudistusten kautta, 55,75 miljoonan kansalaisen vetäminen pois köyhyydestä sekä kahden lapsen politiikan käyttöönotto väestön ikääntymisen vaikutusten lieventämiseksi.
- Viides tavoite on *rahoitussektorin ja valtionyhtiöiden uudistus*. Tämä kaksoistavoite pyrkii ratkaisemaan liiallisen velkaantumisen ongelman pankkijärjestelmän vahvistamiseksi ja tehostamaan valtionyhtiöiden toimintaa. Pitkän aikavälin tavoite on luoda leveät, syvät ja joustavat obligatio- ja osakemarkkinat ja vähentää pankkien asemaa rahoituksen välityksessä.

Yritysten voitot romahtivat globaalin finanssikriisin jälkeen. Liian suuret ja ylivelkaantuneet valtionyritykset ovat vaikeassa taloudellisessa tilanteessa, mikä vaarantaa rahoitussektorin vakauden. Yritysten tilanne on haavoittuva, koska bruttovoitot myynnistä ovat pienemmät kuin velanhoitokulut (korot + lyhennykset). Vuonna 2013 valtionyhtiöt vastasivat 25 prosentista teollisuustuotannosta, 33 prosentista kiinteistä investoinneista ja 16 prosentista kaupunkien

työllisyydestä. Valtionyhtiöiden merkitys on kuitenkin pienentynyt merkittävästi 1990-luvun jälkeen. Pankkien luotonannosta 46 prosenttia on kohdistunut valtionyhtiöille. Tästä on seurannut yli-investointeja, tehotonta pääoman allokaatiota ja velkaantumista.

Tilanteen korjauskeinoja ovat yritysten koon sopeutus alaspäin ja tehostaminen fuusioiden kautta, yksityisen omistussuuden lisääminen näissä yhtiöissä, valtionomistuksen siirtäminen holding-yhtiöihin, tehostustoimet yrityksissä ja kannattamattomien yritysten sulkeminen. Luottoaikoja pidennetään yhdistyneenä tiukkoihin ehtoihin uusien luottojen myöntämisessä.

- Kuudes tavoite on *kansainvälinen avautuminen*. Tämä merkitsee yhtäältä ulkomaisten sijoitusten houkuttelua Kiinaan ja toisaalta rohkaisua yritysten kansainvälistymiselle ja kiinalaisille sijoituksille ulkomaille. Kiina edistää liikenneinfrastruktuurien taloudellista integraatiota myös ”yksi vyö, yksi tie” (”One Belt, One Road”) -aloitteellaan. Kyse on Kiinan ja ennen kaikkea Euraasian maiden maa- ja meriliikenneyhteyksien parantamisesta vanhan silkkitien esimerkkiä noudattaen. Kiina pyrkii vahvistamaan alueensa maiden yhteistyötä myös edistämällä alueellisten kehitysluottolaitosten perustamista. Kiina oli aktiivinen Aasian infrastruktuuri- ja kehityspankin (Asian Infrastructure and Development Bank, AIB) perustamisessa. Pankin toimintaan osallistuu julkisen sektorin toimijoita 40 maasta. Tämä aktiivisuus voidaan nähdä vastapainona Yhdysvaltojen johtamille kansainvälisille luottolaitoksille. Se myös edistää kiinalaisten, tällä hetkellä ylikapasiteetista kärsivien, valtionyhtiöiden vientiä. Myös kestävän kehityksen edistäminen alueella edellyttää investointeja. ”Yksi vyö, yksi tie” -aloitteen rinnalle on pyritty rakentamaan myös muuta yhteistyötä alueen maiden välille. Tästä yksi esimerkki on korkeakoulujen välinen yhteistyö. Pitkän aikavälin tavoitteena Kiinalla on maan valuutan juan/renmimbi täysi vaihdettavuus ja asema maailmanvaluuttana.

Kvantitatiiviset tavoitteet:

- Päättavoite: 6,5 prosentin vuotuinen bkt:n kasvu vuodesta 2016 vuoteen 2020 ja bkt:n per capita kaksinkertaistaminen vuodesta 2010
- T&k-menot: 2,5 prosenttia bkt:sta vuonna 2020 (2,1 prosenttia vuonna 2015).
- Kaupungistumisaste: 60 prosenttia väestöstä vuonna 2020 (56,1 prosenttia vuonna 2015)
- Vihreä kehitys: bkt-yksikköä kohti lasketut päästöt 40 prosenttiin vuonna 2020 (45 prosenttia vuonna 2005). Ei-fossiilisen energian osuuden kasvattaminen 15 prosenttiin vuoteen 2020 mennessä.
- Sosiaalinen hyvinvointi: nostaa 55,75 miljoonaa ihmistä pois köyhyydestä vuoteen 2020 mennessä. Siirtyminen yhden lapsen politiikasta kahden lapsen politiikkaan per pari. Kaupunkimaisten hyvinvointipalvelujen laajentaminen kaikille kansalaisille.
- Rahoitukselliset tavoitteet: parantaa rahoituslaitosten vakautta ja vähentää velkaantumisen riskejä; sulauttaa 106 keskushallinnon omistuksessa olevaa yritystä 40:ksi maailmanluokan yritysyhdistykseksi, jotka toimivat strategisilla aloilla. Juanin täyden vaihdettavuuden saavuttaminen vuoteen 2020 mennessä.

Kiinan asema maailmantaloudessa on kokemassa merkittävää muutosta, jolla on vaikutusta myös Suomen ja Kiinan välisiin taloudellisiin suhteisiin. Alla esitetään edellä käsiteltyihin tekijöihin liittyvä lista merkittävimmistä muutosvoimista.

1. Kiinan kokonaistuotannon kasvu hidastuu.
2. Kustannustaso nousee palkkojen nousun seurauksena.
3. Kiinalaisten kuluttajien ostovoiman kasvu näkyy myös heidän ulkomaanmatkailunsa kasvuna.
4. Tuotantorakenne muuttuu vientituotannosta kotimaisen kysynnän suuntaan (yksityinen ja julkinen kulutus sekä rakentaminen).
5. Koulutustaso nousee.
6. Tutkimus- ja kehittämistoiminta vahvistuvat.
7. Tuotteiden laatu ja valikoima paranevat.
8. Tuontipanoksia korvataan kotimaisilla.
9. Taloudellinen kasvu laajenee maantieteellisesti myös maan keski- ja länsiosiin.
10. Kaupungistuminen jatkuu vahvana.
11. Kiinan asema kansainvälisessä taloudessa (globalisaatiossa) vahvistuu.
12. Logistiikkakustannusten aleneminen jatkuu, mutta sen vauhti hidastuu (riippuvuus öljyn hinnasta).
13. Palvelujen roolin vahvistuminen kansainvälisessä kaupassa (suuri osa palveluista siirtyy maasta toiseen sähköisesti).
14. Automaatio ja robotiikka tekevät mahdolliseksi työvoimaintensiivisten työvaiheiden siirtämisen takaisin länsimaihin.
15. Kiina pyrkii vahvistamaan taloudellisen vaikutusvaltansa lisäksi globaalia poliittista ja sotilaallista läsnäoloaan.

Edellä mainitut muutostekijät vaikuttavat eri tavoin ja toisiinsa kietoutuneina. Kiinan 13. viisivuotissuunnitelman laadinnassa nämä kehitystrendit on pyritty ottamaan huomioon ja niihin pyritään sopeutumaan talous- ja muun yhteiskuntapolitiikan avulla.

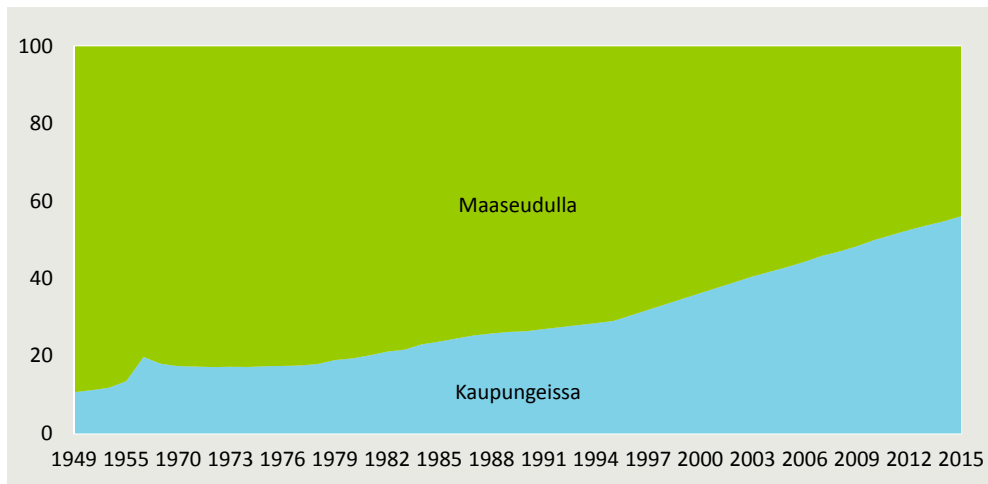
Seuraavissa alaluvuissa käsitellään väestön vanhenemista ja kaupungistumista, kysynnän ja tuotannon rakenteen muutosta, Kiinan alueiden eroja ja muutospaineita, kustannustason kehitystä sekä Kiinan kansainvälisten suhteiden muutostrendejä.

3.2 Kiinan väestö muuttaa kaupunkiin ja vanhenee

Vuonna 2011 Kiinan kaupungeissa asuvan väestön määrä ylitti maaseudulla asuvan väestön määrän. Muutos on ollut nopeaa sen jälkeenkin. Vuonna 2015 jo 56 prosenttia väestöstä asui kaupungeissa. Tällä on ollut suuri vaikutus myös kulutustottumuksiin ja investointien jakau-

Kuvio 3.1

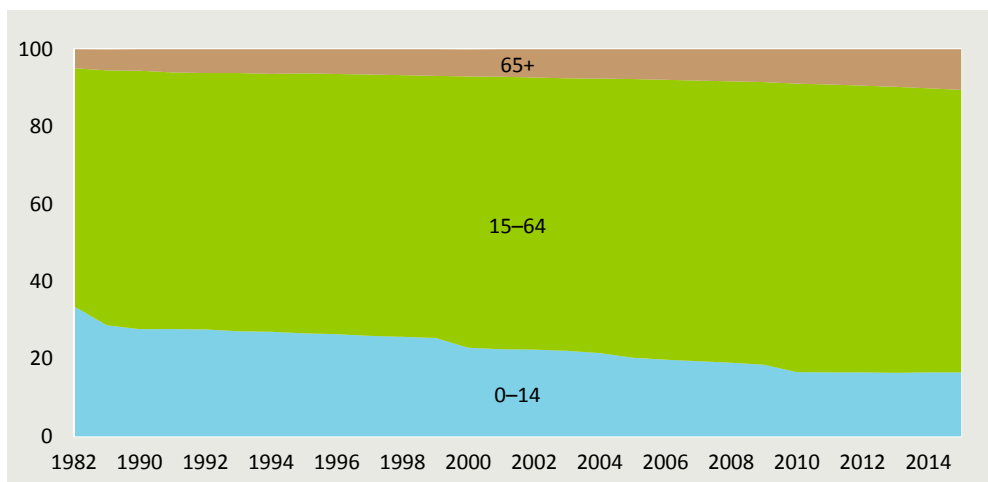
Kiinan väestö kaupungeissa ja maaseudulla 1949–2015, %-osuudet

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

Kuvio 3.2

Kiinan väestön jakauma ikäryhmittäin 1982–2015, %-osuudet

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

tumiseen eri investointityyppien välillä. Kaupungistuminen on mm. lisännyt kerrostalorakentamista ja julkista liikennettä ja siten – suomalaisten yritysten näkökulmasta – kasvattanut muun muassa hissien ja liukuporaiden kysyntää. Tämä kehitys jatkuu vielä pitkään.

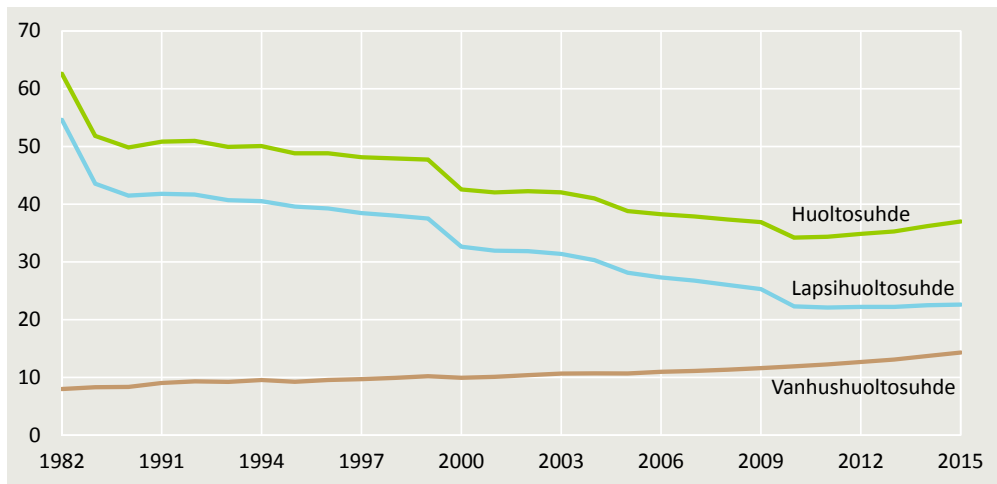
Kiinan pitkään jatkunut yhden lapsen politiikka nopeuttaa väestön vanhenemista. Tällä on myös vaikutuksensa kulutustottumuksiin ja investointien jakaumaan. Muun muassa terveydenhoidon ja vanhusten hoivapalvelujen kysyntä kasvaa.

Kiinassa asuu arvioiden mukaan 240 miljoonaa yli 60-vuotiasta henkilöä vuonna 2020. Tämä on noin 17 prosenttia väestöstä. Noin 260 miljoonan ihmisen arvioidaan kärsivän kroonisista sairauksista. Henkeä kohti lasketut terveydenhoitoon käytetyt varat olivat noin 472 dollaria vuonna 2015. Krooniset sairaudet johtavat noin 86 prosenttiin kuolemista.

Kiinan kokonaishuoltosuhte on vielä kohtalaisen hyvä, koska 15–64-vuotiaiden osuus väestöstä alenee hitaasti. Vanhushuoltosuhte heikkenee jo selvästi, mutta lasten osuus on pieni. Siirtyminen kahden lapsen politiikkaan nostanee lapsihuoltosuhdetta lähivuosina. Vaikutus syntyvyyteen voi kuitenkin jäädä pienemmäksi kuin Kiinan valtiovalta toivoo.

Kuvio 3.3

Kiinan huoltosuhteet 1982–2015, %*

* Huoltosuhte tarkoittaa ei-työikäisen väestön suhdetta työikäiseen väestöön.

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

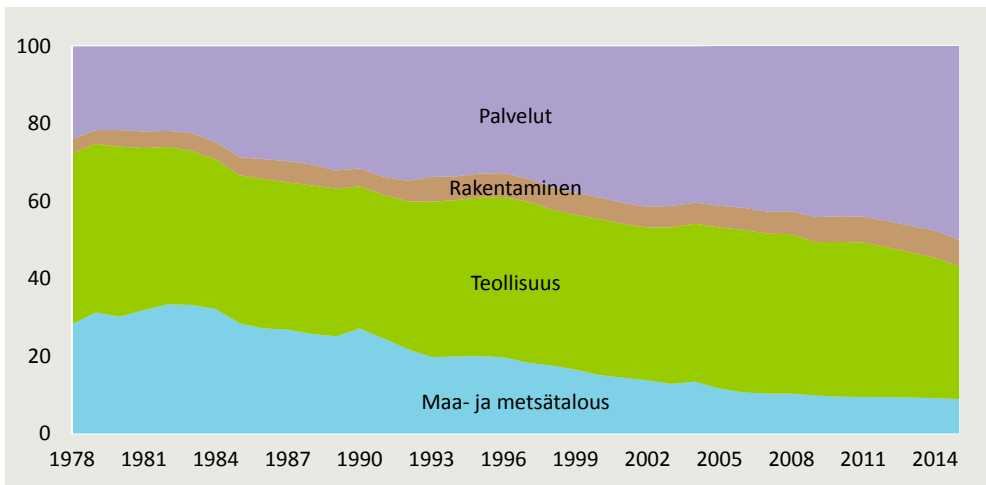
3.3 Kiinan tuotannon, työllisyyden ja kysynnän rakenne muuttuu

Maatalouden ja myöhemmin teollisuuden osuudet taloudesta ovat pienentyneet, kun taas palvelujen osuus on kasvanut. Teollisuuden ja rakentamisen osuuksissa muutokset ovat olleet pienempiä.

Palvelujen kontribuutio bkt:n kasvuun ylitti teollisuuden kontribuution vuonna 2012. Tämä rakennemuutos jatkui seuraavina vuosina. Muutos

Kuvio 3.4

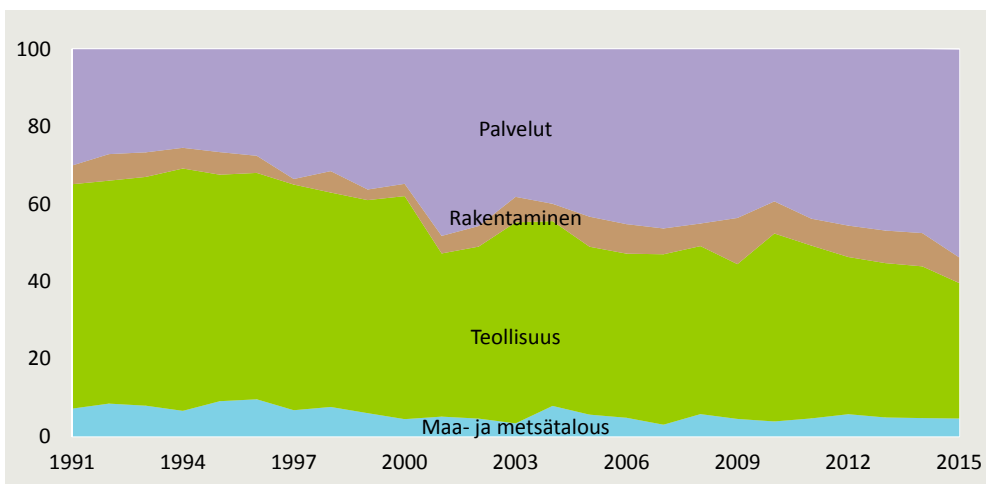
Päätoimialojen osuudet Kiinan kokonaistuotannosta 1978–2015, %

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

Kuvio 3.5

Päätoimialojen kontribuutio bkt:n muutokseen 1991–2015, %

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

heijastelee talouksien tavanomaista kehityskaarta. Kiinassa sitä pyritään edistämään myös tietoisella politiikalla uuden 5-vuotissuunnitelman puitteissa. Maatalouden ja teollisuuden kontribuutiot vastaavasti alenevat.

Viennissä painopistettä pyritään siirtämään enemmän hinnasta laatuun. Tuotekehitystä edistetään eri toimialoilla ns. megatrendien suuntaisesti.

Palvelutoimialoilla erilaisten modernien liike-elämän palvelujen, tutkimuksen ja informaatiopalvelujen osuudet ovat olleet kasvussa. Myös rahoituspalvelujen osuus on noussut. Samalla perinteisten palvelujen, kuten kuljetuspalvelujen osuus on ollut laskussa.

Tuotantorakenteen muutoksen myötä myös työvoiman rakenne on muuttunut. Alkutuotannon työvoima on supistunut jyrkästi. Osuus oli kuitenkin vielä yli 28 prosenttia vuonna 2015. Vastaavasti palvelujen työvoima on ollut voimakkaassa kasvussa 2000-luvulla.

Kiinalaiset yritykset laajenevat voimakkaasti robotisaatiossa

Yksi kehityssuunta niin Kiinassa kuin muuallakin maailmassa on robotiikan käytön lisääntyminen teollisuustuotannossa. Dan Steinbock (China Daily, 10.5.2016) arvioi, että Kiinassa robotiikkaa ovat edistäneet useat tekijät: väestötekijät (insinöörikoulutuksen lisääntyminen, vähenevä teollisuustyöntekijöiden määrä, väestön ikääntyminen), lisääntyvät kustannukset (nousevat palkat, koulutus- ja asumismenojen kasvu) ja suotuisat rahoitusolosuhteet (mm. matalat lainakustannukset, ulkomaisten yritysten suuret sijoitukset Kiinaan).

Lisäksi robotisaatiota ovat edistäneet hallituksen politiikka (erilaiset valtiontuet, paikallishallinnon tukitoimet, veroluotot), kasvavat laatuvaatimukset (mm. autoteollisuuden suuntautuminen vientiin) ja edistyneiden käyttäjien ilmaantuminen markkinoille (pääomaintensiiviset yritykset, kasvava ja vaurastuva keskiluokka).

Vuonna 2014 noin neljännes kaikista teollisuusroboteista myytiin Kiinassa. Robottien tuotannossa sen sijaan dominoivat ulkomaiset suuret yritykset kuten ruotsalais-sveitsiläinen ABB, japanilaiset FANUC ja Yasukawa Electric sekä saksalainen KUKA. Kiinalaiset yritykset ovat kuitenkin laajenemassa globaalisti tällä sektorilla.

Vuonna 2015 Japani vielä dominoi teollisuusrobottien tuotantoa noin 60 prosentin osuudella. Kiinalaiset robotteja valmistavat yritykset pyrkivät kuitenkin kasvattamaan nopeasti osuuttaan. Kiinalaisia robotiikan pioneereja ovat Shenyang Siasun ja Ningbo Techmationin tytäryritys E-Deodar. Kiinalaisten tavoite on kolminkertaistaa teollisuusrobottien tuotanto 100 000 kappaleeseen vuoteen 2020 mennessä. Robottien käyttö lisääntyy muun muassa terveydenhuollossa, koulutuksessa ja viihteenä. Kiinalaiset robottien valmistajat pyrkivät myös laajentamaan tuotantoaan ulkomailla mm. yritysostoin. Yksi osoitus tästä on, että kiinalainen Midea osti saksalaisen KUKAn osake-enemmistön vuonna 2016.

Vaikka Kiinassa on absoluuttisesti paljon teollisuusrobotteja, maan robotisaatioaste on matala johtaviin länsimaihin verrattuna. Suurella skaalallaan kiinalaiset yritykset kuitenkin kykenevät vahvistamaan asemiaan maailmanmarkkinoilla.

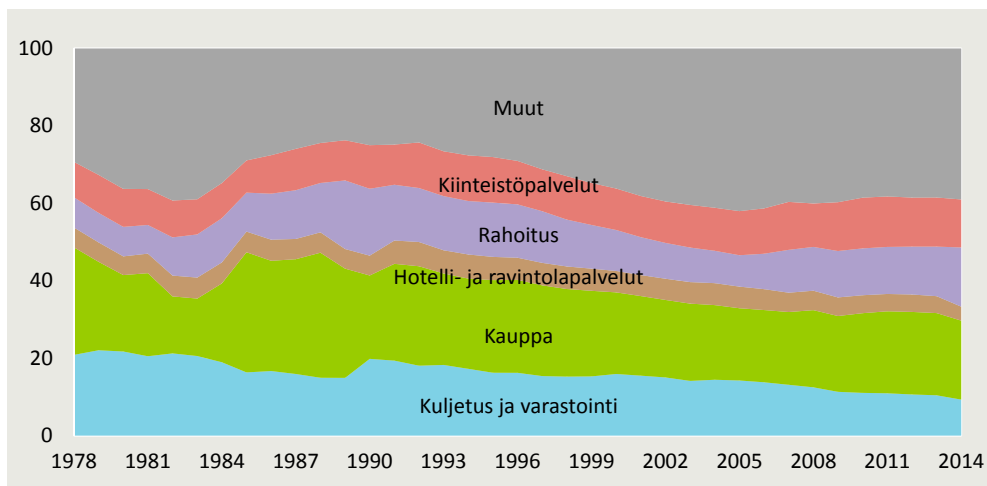
Taulukko 3.1

Työvoimaosuudet alkutuotannossa, jalostuksessa ja palveluissa, %-osuudet

	1978	1990	2000	2015
Alkutuotanto	70,5	60,1	50,0	28,3
Jalostus	17,3	21,4	22,5	29,3
Palvelut	12,2	18,5	27,5	42,4

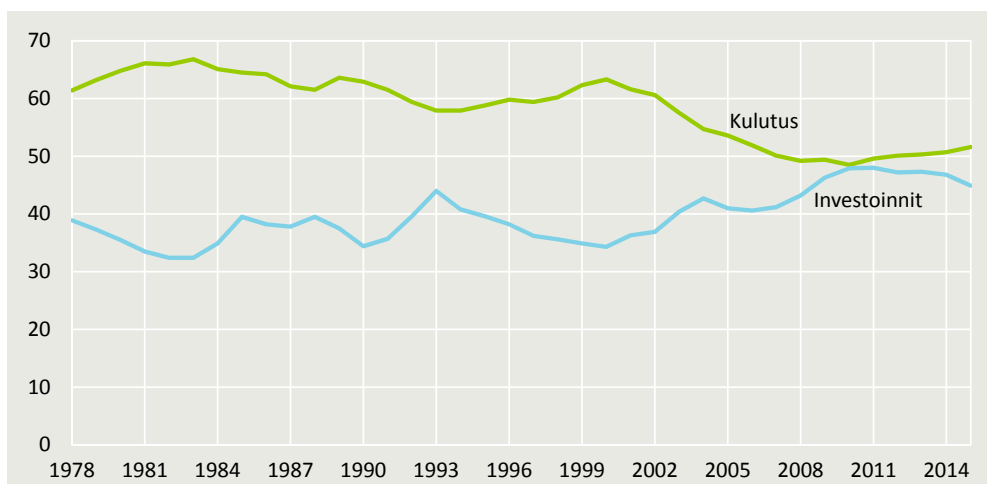
Lähde: National Bureau of Statistics of China.

Kuvio 3.6

Palvelutoimialojen osuudet palveluista 1978–2014, %

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

Kuvio 3.7

Kulutuksen ja investointien osuudet kokonaistuotannosta 1978–2015, %*

* Kolmas erä on nettovienti, joka on ajoittain ollut myös negatiivinen.

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

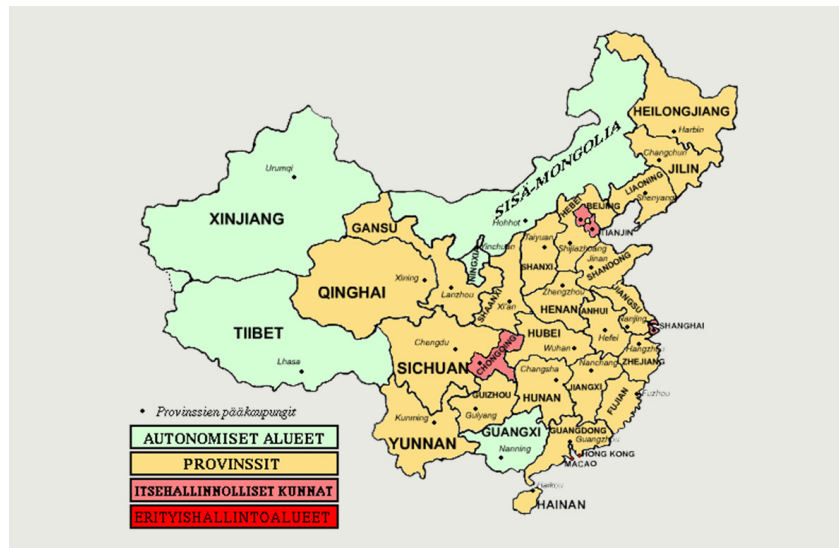
Kysynnän puolelta tarkasteltuna kulutuksen osuus kokonaistuotannosta oli loivassa laskussa noin vuoteen 2000 saakka, minkä jälkeen lasku jyrkkeni investointien osuuden lähtiessä tuntuvaan nousuun. Vuoden 2008 finanssikriisin jälkeisen elvytyspolitiikan vallitessa investointien osuuden nousu vielä jyrkkeni. Viime vuosina investointitahti on kuitenkin hidastunut, kun aiemmin tehtyjä yli-investointeja on sulateltu. Nettoviennin osuus kokonaistuotannosta on vaihdellut vuosittain. Vuonna 2015 se oli 3,5 prosenttia. Vuosina 2008–2015 nettoviennin kontribuutio bkt:n muutokseen oli keskimäärin -0,7 prosenttiyksikköä.

3.4 Kiinan alueet

Kiinan kansantasavallassa on kaikkiaan 33 maakuntatason alueellista hallintoaluetta. Näistä 22 on maakuntia (province), neljä on kuntia (Peking, Tianjin, Shanghai ja Chongqing), viisi autonomisia alueita (Guangxi, Sisä-Mongolia, Tiibet, Xinjiang ja Ningxia) sekä kaksi erityishallinnollisia alueita (Hongkong ja Macao). (Ks. kuvio 3.8.) Maakuntajaon pohjalta on muodostettu myös jako neljään suuralueeseen. Ne ovat itäinen, keskinen, läntinen ja koillinen suuralue.⁵

Kuvio 3.8

Kiinan hallinnolliset alueet

Lähde: http://www.wikiwand.com/fi/Kiinan_alueellinen_hallinto

⁵ Itäinen suuralue koostuu alueista: Peking, Tianjin, Hebei, Shanghai, Jiangsu, Zhejiang, Fujian, Shandong, Guangdong ja Hainan. Keskinen suuralue sisältää alueet: Shanxi, Henan, Hubei, Hunan, Anhui ja Jiangxi. Läntinen suuralue koostuu alueista: Sisä-Mongolia, Guangxi, Chongqing, Sichuan, Guizhou, Yunnan, Tiibet, Shaanxi, Gansu, Qinghai, Ningxia, Xinjiang. Koillinen suuralue sisältää alueet: Liaoning, Jilin ja Heilongjiang.

Kullakin Kiinan maakuntatason hallinnollisella alueella operatiivista hallintoa johtaa aluehallitus, jonka johdossa on kuvernööri. Toiminnan strategiset suuntaviivat määrittää kommunistisen puolueen aluekomitea, jota johtaa komitean sihteeri. Puolueorganisaatio myös valvoo, että puolueen strategiaa noudatetaan. Tämä dualismi toteutuu kaikilla muillakin hallinnon tasoilla. Aluehallinto ja puolueorganisaatio toimivat kiinteässä vuorovaikutuksessa. Yleensä kuvernöörillä on puolueorganisaatiossa ensimmäisen varasihteerin asema. Toinen varasihteeri on yleensä puoluekoulun alueyksikön johtaja.

Kiinan alueet eroavat toisistaan tuntuvasti väestön, bkt per capita -tason, tuotantorakenteen, kaupungistumisen, saavutettavuuden ja ulkomaisten sijoitusten suhteen. Väestömäärältään suurimmat alueet ovat Guangdong (104 milj. asukasta), Shandong (96 milj. asukasta), Henan (94 milj. asukasta) ja Sichuan (80 milj. asukasta). Suurimmat kaupungit ovat: Peking, Shanghai ja Guangzhou (ent. Kanton, Guangdongin alueella). Guangdongin alue vastaa noin 30 prosentista Kiinan ulkomaankaupasta. Tästä lähes puolet on peräisin Shentzenistä, vanhimmalta erityistalousalueelta.

Bkt henkeä kohti on korkein rannikkoalueilla Kiinan kaakkoisosassa sekä Pekingissä. Köyhimmät alueet sijaitsevat maan länsi- ja keskiosissa. Näiden kahden ääripään välille sekä Koillis-Kiinaan jää keskituloinen alue. (Ks. kuvion 3.9 kartta.)

Kiinan 1970-luvun lopulla tapahtuneen avautumisen jälkeen alueelliset tuloterot ensin kapenivat maatalousreformin ja itäisen alueen sisäisten erojen kapenemisen ansiosta vuosina 1978–1990. Tämän jälkeen erot kasvoivat rannikkoalueen kaupunkien tulotason noustessa syrjäisten maakuntien ollessa stagnaatiossa. Vuosina 1990–1996 erojen kasvu oli nopeaa, vuosina 1996–2004 se maltillistui. Alueelliset tuloterot alkoivat uudestaan kaventua vuoden 2004 jälkeen maan läntisten alueiden talouskasvun nopeatuessa osaltaan aluepoliittisten toimien seurauksena, vaikka läntisten alueiden sisäiset erot samalla kasvoivat. (Li ym., 2016.)

Merkittävä tekijä alueellisten tuloerojen kehityksessä on ollut eritahtinen kaupungistuminen maan eri osissa. Tulotaso on kaupungistumisen myötä kohonnut merkittävästi. Liikenneyhteyksien kehitys on myös korreloinut kaupungistumisen kanssa. Kiinan köyhyydessä maaseudun köyhyys on kuitenkin yhä dominoiva piirre. Vuonna 2014 maan virallinen köyhyysraja oli 2 800 juania vuodessa (noin 400 euroa) ostovoimakorjattuna. Tämän kriteerin perusteella Kiinassa oli 70 miljoonaa köyhää. (Li ym., 2016) Maailmanpankin köyhyysmääritelmän mukaan köyhiä on noin 4 prosenttia väestöstä.

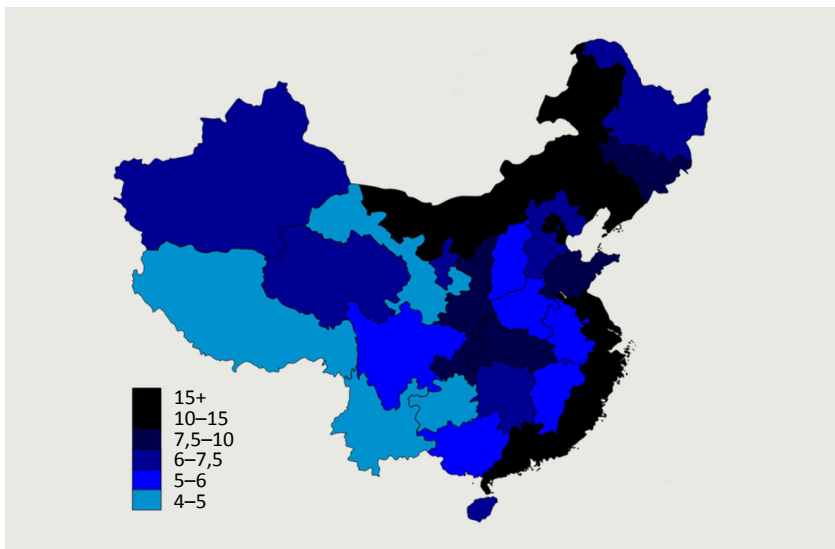
Kiinassa on vuoden 1980 jälkeen muodostettu useita erityistalousalueita, joilla pyritään luomaan verotuksellisia, rahoituksellisia sekä liiketoiminnan vapauteen ja tonttien saatavuuteen liittyviä kiihokkeita suorille ulkomaisille sijoituksille. Ajatuksena on antaa alueelle kasvusysäys, joka heijastuu muualle maahan. Tuotteita valmistetaan pääasiassa vientiin. Erityistalousalueista osa on kaupunkeja, osa maakuntia ja osa erikseen määriteltäviä ”rannikon kehitysalueita”.

Suorista sijoituksista lähes puolet on suuntautunut kolmelle alueelle Jiangsuun, Shanghaihin ja Guangdongiin. Guangdongin alueella tärkeitä sijoittajia ovat hongkongilaiset. Teollisuutta on viime aikoina siirtynyt keski- ja läntiseen Kiinaan, jossa kustannustaso on matalampi. (Suorista sijoituksista alueittain ks. luku 2.2.3.)

Kiinan aluehallinnoilla on merkittävää taloudellista toimintaa kotimaassa ja ulkomailla. Esimerkiksi Shenzhen, yksi Kiinan nopeimmin kasvavista kaupungeista, investoi 200 miljoonaa dollaria Länsi-Indonesiassa sijaitsevalle erityistalousalueelle. Sopimus tehtiin Qianhain, Shenzhenin nykyaikaisen palvelualan yhteistyöalueen ja Indonesian investointi- ja kauppaorganisaation (IITO) kesken.

Kuvio 3.9

Kiinan hallinnolliset alueet nimellisen henkeä kohti lasketun bkt:n mukaan jaoteltuna vuonna 2014, tuhatta USA:n dollaria

Lähde: <http://kohkingkee.blogspot.fi/2017/05/belt-and-road-initiative-restructuring.html>

3.5 Kiinan kustannustaso nousee

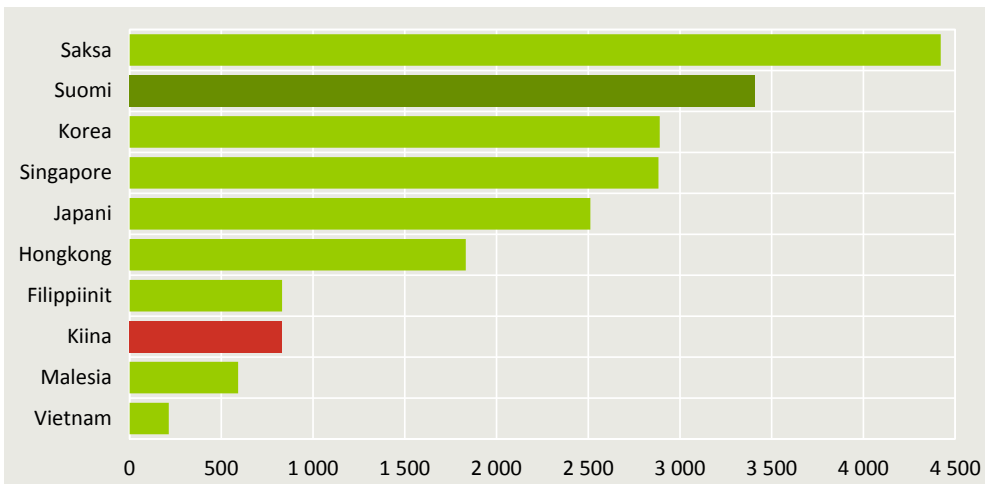
Suuren markkina-alueen ohella matala kustannustaso on ollut merkittävä vetovoimatekijä Kiinaan suuntautuneissa suorissa sijoituksissa. Kustannusetu on kuitenkin asteittain pienenemässä ansiotason nousun myötä.

Keskimääräinen kuukausipalkka oli kansainvälisen työjärjestön (ILO) tilastojen mukaan Kiinassa vuonna 2015 noin 830 USA:n dollaria, kun se oli Suomessa 3 400 dollaria. Vietnamsissa vastaava palkka oli 213 dollaria ja Malesiassa 591 dollaria. Filippiinien palkkataso oli lähellä Kiinan tasoa, ks. kuvio 3.10. Kuukausipalkkojen vertailu ei sivukulujen erilaisuuden vuoksi kerro riittävästi työvoiman hinnasta yritykselle, mutta se antaa suuntaa. Kokonaistyövoimakustannuksista ei ole saatavilla kattavia tilastoja. Kiinassa on tapana maksaa uudenvuoden tienoilla bonus, joka vastaa yhden kuukauden palkkaa.

Minimipalkat olivat China Labour Bulletinin laskelmien mukaan vuonna 2016 Kiinan keskiarvoa matalammat mm. Filippiineillä, Thaimaassa, Indonesiassa, Pakistanissa, Vietnamsissa ja Bangladeshissa (järjestys korkeimmasta matalimpaan) (ks. kuvio 3.11). Tällä mittarilla Kiinasta on tullut ”keskipalkkainen” Aasian maa. Työvoimaintensiivinen vaate-, lelu- ja kenkäteollisuus onkin siirtänyt tuotantoaan Kiinasta halvemman kustannustason maihin. Vaikka Kiinan sisällä on merkittäviä eroja minimipalkoissa eri alueilla, näiden alueiden logistiikka ei useinkaan ole riittävä vientituotannolle. (Ks. eri alueiden minimipalkoista kuvio 3.15, s. 54.)

Kuvio 3.10

Keskimääräinen kuukausipalkka vuonna 2015, USA:n dollaria

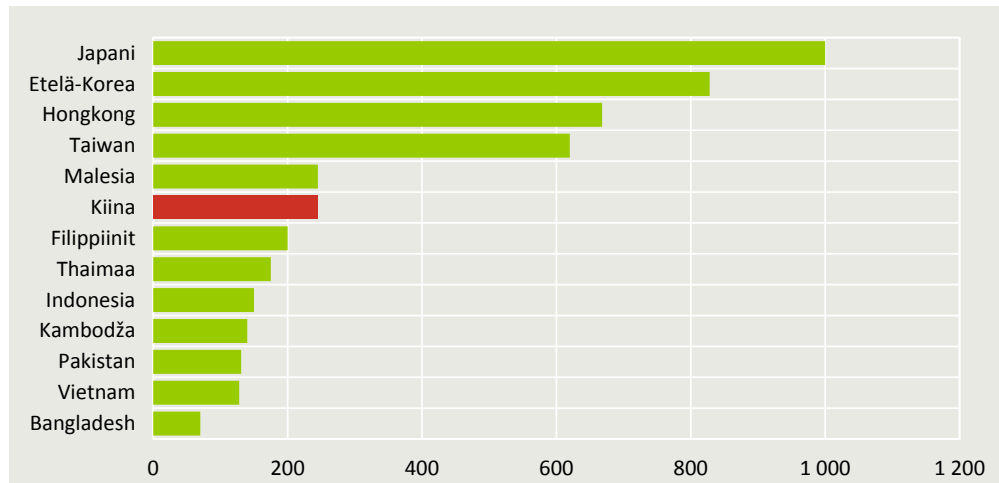

Lähteet: International Labour Organization (ILO) (palkat kansallisessa valuutassa); International Monetary Fund (IMF) (keskimääräinen valuuttakurssi).

Kiinan kaupunkialueiden käypähintaiset keskipalkat ovat vuosina 2005–2015 noin 3,4-kertaistuneet (kuvio 3.12). Palkkoja ovat nostaneet yleisen ansiotason nousun ohella minimipalkkojen nousu ja kilpailu osaavasta työvoimasta, erityisesti itäisen Kiinan rannikkoseudulla. Kiinan aiempi yhden lapsen politiikka osaltaan vaikuttaa työvoiman tarjonnan kasvua jarruttavasti.

Kuvio 3.11

Minimikuukausipalkat Aasian maissa vuonna 2016, USA:n dollaria

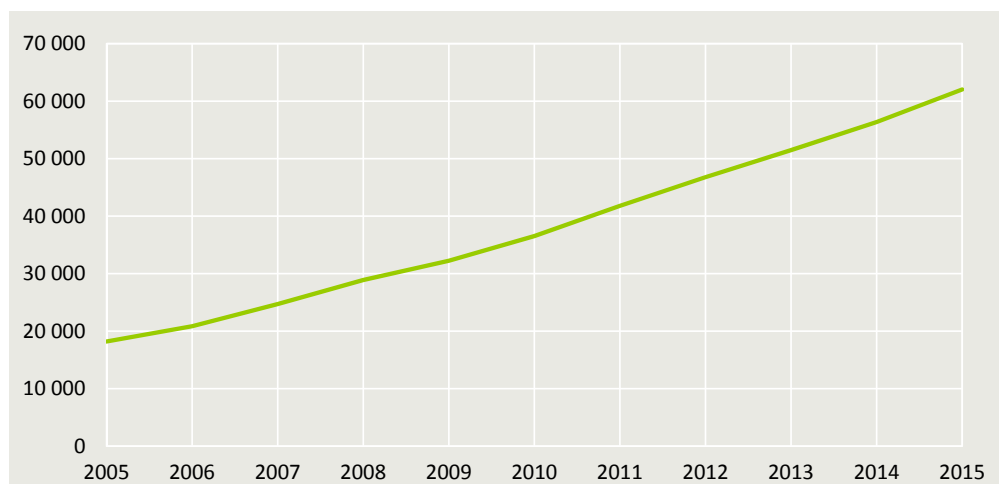

Palkka on laskettu 160 tunnin pituiselle työkuukaudelle. Valuuttakurssit ovat ajankohdalta 20.6.2016.

Lähde: China Labour Bulletin, <http://www.clb.org.hk/content/wages-and-employment>.

Kuvio 3.12

Kiinan kaupunkien palkkataso 2005–2015, juania vuodessa

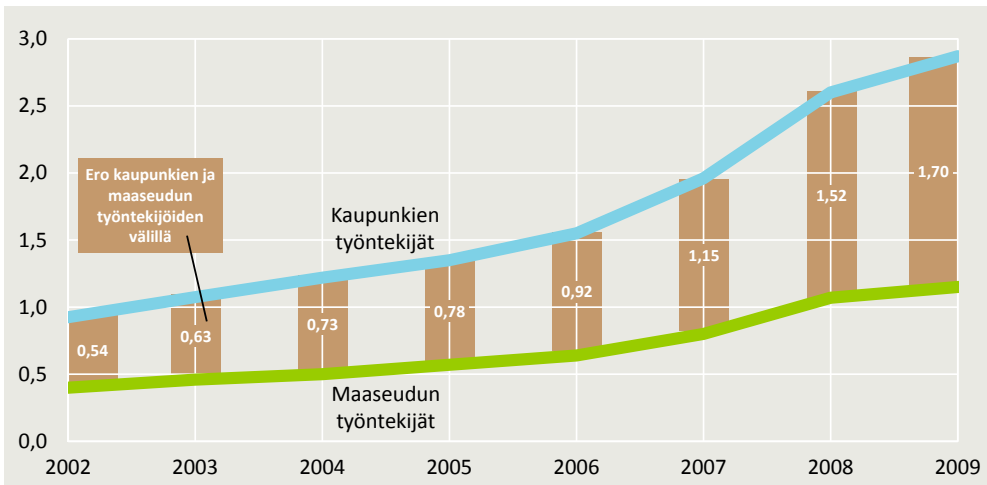

Lähde: National Bureau of Statistics of China.

Kaupunkien välillä on tuntuja palkkaeroja. Vuonna 2015 keskipalkka oli Pekingissä 111 390 juania, Shanghaissa 109 174 juania ja Tianjinissa 80 090 juania. Guangdongissa se sitä vastoin oli vain 65 788 juania. Syrjäisissä maakunnissa se oli tätä selvästi matalampi: Henanissa 45 403 juania ja Heilongjiangissa 48 881 juania.

Kuvio 3.13

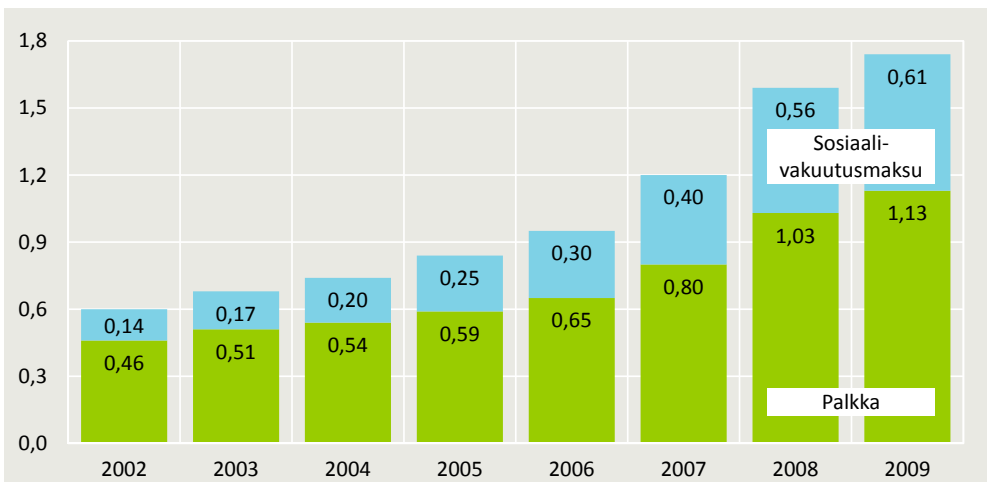
Kiinan kaupunkien ja maaseudun välinen ero teollisuustyöntekijöiden tuntia kohti lasketuissa työvoimakustannuksissa vuosina 2002–2009, USA:n dollaria

Lähde: U.S. Bureau of Labor Statistics. <http://www.bls.gov/fls/china.htm>

Kuvio 3.14

Tuntia kohti laskettu työvoimakustannus Kiinassa komponenteittain vuosina 2002–2009, USA:n dollaria

Lähde: U.S. Bureau of Labor Statistics. <http://www.bls.gov/fls/china.htm>

Kiinan palkkataso on hyvin erilainen kaupungeissa ja maaseudulla. Tämä heijastelee eroja tuotantorakenteessa, tuottavuudessa, työvoiman tarjonnan ja kysynnän suhteessa sekä kustannustasossa. Palkkaerojen tasoittumista hidastavat myös työvoiman liikkumista koskevat rajoitukset ja asuntopula kasvukeskuksissa.

Palkkojen ohella myös sosiaalivakuutusmaksut ovat nousseet tuntuvasti (kuvio 3.14). Ne ovat myös nousseet suhteessa palkkoihin. Tämä on johnut eläke- ja muiden sosiaalimenojen kasvusta.

Palkkojen ja sosiaalivakuutusmaksujen nousun ohella Kiinan kustannusetua ovat kaventaneet juanin vahvistuminen, kuljetuskustannusten nousu, länsimaissa tapahtunut tuotannon automatisaatio ja rationalisointi sekä useissa maissa (mm. Yhdysvalloissa ja Saksassa) tapahtunut teollisuustyöntekijöiden palkkojen nousun hidastuminen. Samaan aikaan vielä halvempien työvoimakustannusten maissa, kuten Intiassa ja Vietnamsissa, tuottavuus on kohonnut ja logistiikka parantunut, mikä on tehnyt nämä maat houkutteleviksi vaihtoehtoiksi Kiinalle.

Kustannustekijöiden ohella yritykset arvostavat myös tuotanto- ja toimitusketjun nopeutta ja varmuutta. Näissä tekijöissä etu on lähellä sijaitsevilla tuotantolaitoksissa. Uutena tekijänä erityisesti kuluttajatuotteissa vaikutustaan on kasvattamassa tuotteen ja tuotantoketjun ekologisuus.

Koska Kiinan sisällä on merkittäviä palkkaeroja, yksi mahdollisuus yrityksille on siirtää tuotantoaan Kiinan sisä- ja länsiosiin. Palkkojen ohella yritysten on kuitenkin arvioitava mm. logistiikkakustannusten suuruus, ammattitaitoisen työvoiman saatavuus ja tuleva palkkakehitys.

Tavanomainen työviikko on Kiinassa 40 tuntia (kahdeksan tuntia päivässä, viisi päivää viikossa).⁶ Vuoden 1994 työlain mukaan ylityökorvauksia on maksettava kaikesta normin ylittävästä työstä. Ylityö ei saa ylittää kolmea tuntia päivässä eikä 36 tuntia kuukaudessa (artikla 41). Ylityökorvaus pitäisi olla vähintään 150 prosenttia normaalista palkasta. Sen on oltava 200 prosenttia pyhäpäivinä ja 300 prosenttia kansallisina lomapäivinä kuten uudenvuoden päivänä (artikla 44). Palkka on maksettava lainmukaisilta lomapäiviltä sekä hää- ja hautajaispäiviltä (artikla 51).

Työlain 48 artikla määrittää, että lainmukainen minimipalkka pitää asettaa tasolle, joka on riittävä kattamaan työntekijöiden päivittäiset tarpeet. Tarkat minimipalkan laskemista koskevat säädökset luotiin vasta vuonna 2004.

Minimipalkkoissa on selviä eroja eri puolilla Kiinaa. Vuonna 2016–2017 minimipalkka oli runsaat 2 000 juania kuukaudessa suurissa rahoituk-

⁶ China Labour Bulletin: <http://www.clb.org.hk/content/wages-and-employment>

sellisissa keskuksissa kuten Shanghaissa ja Shenzenissä (ks. kuvio 3.15). Pienissä kaupungeissa, kuten Yichunissa koillisessa sijaitsevassa Heilongjiangissa se oli 1340 juania kuukaudessa ja noin 1 400 juania kuukaudessa Kaakkois-Kiinassa Guangxin maaseutukaupungeissa.

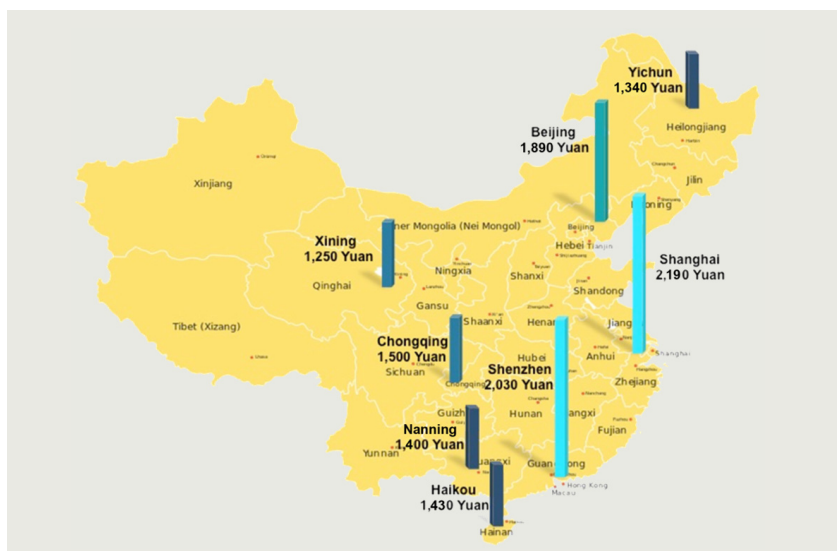
Vuonna 2004 asetettujen säädösten mukaan minimipalkan pitäisi olla 40–60 prosenttia alueen keskipalkasta. Käytännössä se on usein jäänyt sen alle. Huonointa palkkaa saavat yleensä maalta tulleet siirtotyöläiset.

Vuonna 2013 käytettävissä oleva tulo henkeä kohti oli köyhimällä 20 prosentilla maaseudun kotitalouksista 2 583 juania ja rikkaimmalla 20 prosentilla kaupunkien kotitalouksista 56 390 juania, ero oli siis 22-kertainen. Vuonna 2009 vastaava ero oli 24-kertainen. (China Labour Bulletin <http://www.clb.org.hk/content/wages-and-employment>).

Viime vuosina Kiinan tulonjaossa on tutkimusten mukaan tapahtunut taasoittumista, vaikka epätasaisuus on yhä suuri kansainvälisesti verrattuna. Kanbur, Wang ja Zhang (2017a ja b) havaitsivat Gini-kertoimella mitatun tulojen epätasaisuuden kasvaneen vuoteen 2010 asti, mutta alentuneen sen jälkeen. He havaitsivat myös alueiden välisen epätasaisuuden vähenyneen vuosien 2004–2005 jälkeen. Tämän kehityksen syitä ei ole vielä tutkittu, mutta todennäköisiä selittäjiä ovat kaupungistumisen voimis-

Kuvio 3.15

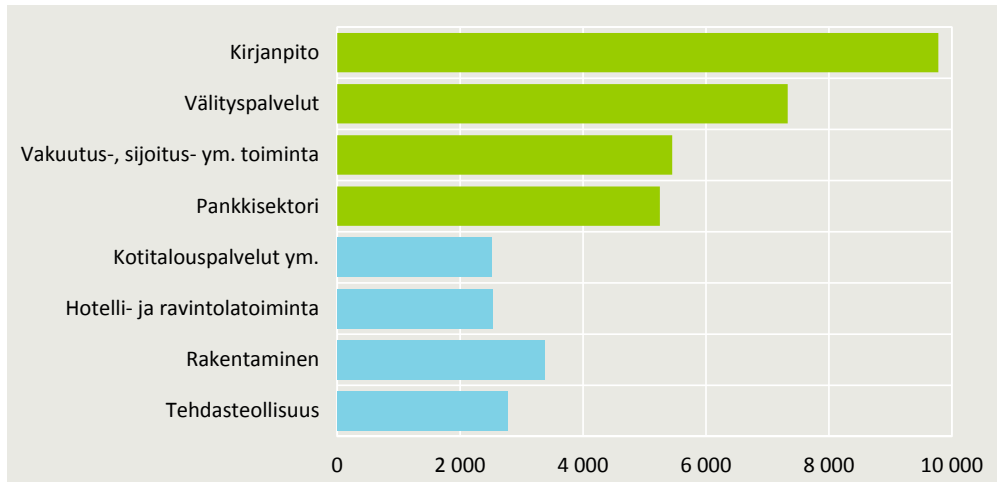
Minimipalkkatasot eräissä Kiinan kaupungeissa 2016–2017, juania kuukaudessa

Lähde: <https://wageindicator.org/main/salary/minimum-wage/china-custom>

Kuvio 3.16

Maaseudulta tulevien muuttajien (siniset pylväät) ja valkokaulustyöntekijöiden (vihreät pylväät) keskimääräinen kuukausipalkka Kiinassa vuonna 2014, juania

Lähde: National Bureau of Statistics ja Zhaopin.

tuminen, työmarkkinoiden kiristyminen maaseudulla sekä Kiinan hallituksen tavoitteellinen politiikka tuloerojen tasoittamiseksi sosiaaliturvaa parantamalla. Kehitys voi osittain olla selitettävissä myös yleisellä taloudellisen kasvun dynamiikalla. Kehityksen alkuvaiheessa investoinnit edellyttävät pääoman kasaantumista. Myöhemmin kasvun hedelmät leviävät laajemmalle talouteen työllisyyden parantuessa ja tuottavuuden noustessa.

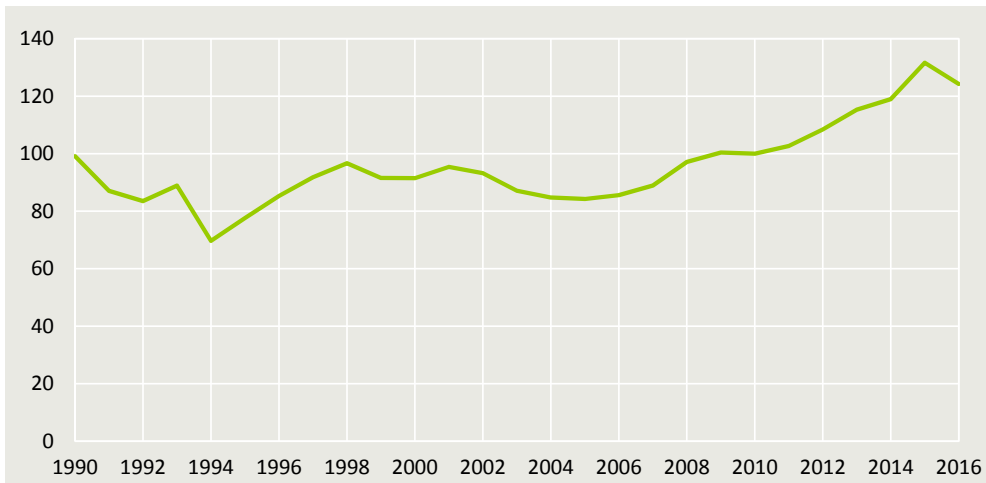
Kaupunkiväestön virallinen työttömyysaste on noin 4 prosenttia (China Labour Bulletin). Työvoiman kysynnän ja tarjonnan vastaamattomuus on suuri ongelma. Vastavalmistuneiden on vaikea löytää koulutustaan vastaavaa työtä. Myös keski-ikäisten ja ikääntyneiden työntekijöiden on vaikeaa löytää töitä.

3.6 Kiinan kansainväliset suhteet muutoksessa

3.6.1 Kiinan valuuttajärjestelmä: juan osaksi SDR:n valuuttakoria

Ns. Mundellin trilemma tarkoittaa sitä, että maa ei voi samaan aikaan pitää yllä vapaita pääomaliikkeitä, kiinteää valuuttakurssia ja itsenäistä rahapolitiikkaa. Yhdestä tavoitteesta on luovuttava. Pitkällä aikavälillä Kiinassa tarvitaan talouden ohjaamiseksi itsenäistä rahapolitiikkaa. Tämä edellyttäisi vapaita pääomaliikkeitä ja joustavaa valuuttakurssia.

Kuvio 3.17

Kiinan juanin reaalin efektiivinen valuuttakurssi 1990–2016, ind. 2010=100

Lähde: IMF, International Financial Statistics.

Lyhyellä aikavälillä täysin vapaita pääomaliikkeitä kuitenkin pidetään liian suurena riskinä mm. maan suuren velkaantumisen ja siihen liittyvien ongelmien vuoksi. Kompromissina on ohjattu kellunta ja jonkin verran pääomarajoituksia. Tämä on rajoite Kiinan juanin kansainvälisen aseman vahvistumiselle.

Juanin reaalin efektiivinen valuuttakurssi on vuodesta 2006 lähtien vahvistunut trendinomaisesti heijastellen Kiinan tuottavuuden kasvua (kuvio 3.17). Elokuussa 2015 juanin dollarikurssin ”kahden prosentin vaihteluvälin keskiarvoa” devalvoitiin 1,9 prosenttia. Samalla siirryttiin epävirallisesta dollarikiinnityksestä joustavammin määräytyvään ja markkinaehtoisemmin kehittyvään kurssikehitykseen. Toimen tavoitteena oli helpottaa juanin ottamista Kansainvälisen valuuttarahaston (IMF) erityisnosto-oikeusvaluutaksi (SDR). Toisena tavoitteena oli epäilemättä purkaa tapahtuneesta dollarin vahvistumisesta aiheutunutta juanin revalvoitumista ja varautua dollarin kurssin mahdolliseen tulevaan vahvistumiseen.

Juanista tuli 1.10.2016 osa SDR-valuuttakoria. Juanin paino (osuus) siinä on 10,92 prosenttia.⁷ SDR-koriin sisällytettävälle valuutalle on kaksi kriteeriä:

⁷ Muut SDR-korin valuutat ovat: Yhdysvaltojen dollari (41,73 %), euro (30,93 %), Japanin jeni (8,33 %) ja Britannian punta (8,09 %).

1. Maan täytyy olla ”merkittävä ulkomaankauppaa käyvä maa”. Tällainen Kiina kiistämättä on. Kiinan vienti on suurempi kuin Yhdysvaltojen vienti.
2. ”Valuutan on oltava vapaasti käytettävä”. Kaikkien SDR-valuuttojen pitäisi olla laajasti käytettyjä kansainvälisissä transaktioissa ja sitä pitäisi vaihtaa laajasti valuuttamarkkinoilla. Toisenkin kriteerin katsottiin täyttyneen, vaikka ei aivan yhtä ilmeisesti kuin ensimmäinen. Merkittävä argumentti kriteerin täyttymisen puolesta lieene ollut, että Kiinan ulkomaankaupasta noin 25 prosenttia käydään juaneissa.

SDR-koriin kuulumisen on katsottu edellyttävän pääomataseeseen liittyvien pääomaliikkeiden asteittaista vapauttamista (mutta ei täyttä vapauttamista) ja suurempaa valuuttakurssin määräytymistä markkinoilla. SDR-korivaluutan asema johtaa juanin kysynnän kasvuun eri maissa, kun talousyksiköt yrittävät suojautua SDR:n kurssin vaihtelulta. SDR-korivaluuttana Kiinan kansainvälinen taloudellinen painoarvo vahvistuu, toisaalta valuuttakurssin vaihtelu voimistuu, kun ulkomaalaisilla on paljon juan-varantoja.

Kiina on viime vuosina aktiivisesti pyrkinyt edistämään SDR:n kansainvälisen käytön lisäämistä (Zhou, 2009). Kiina lisää SDR:n käyttöä myös omana raportointivaluuttanaan ja luo SDR-määräisiä arvopapereita. Lyhyellä ja keskipitkällä aikavälillä Kiina haluaa edistää juanin kansainvälistä käyttöä (Zhang, 2011). Tällä Kiina pyrkii lisäämään Aasian maiden rahataloudellista integraatiota ja vahvistamaan maan asemaa Aasian talouksien joukossa. Mitä laajemmin juania Aasiassa käytetään, sitä suurempi houkutus muilla Aasian mailla on kiinnittää valuuttakurssinsa juaniin ja pitää valuuttareservejään juanissa. Kiinassa on pidetty yllä sitäkin ajatusta, että pitkällä aikavälillä jotkin Aasian maat (Kiinan johdolla) voisivat muodostaa yhteisen valuutta-alueen. Juanin kansainvälinen käyttö synnyttää Kiinalle rahanluontioikeudesta syntyvää ns. seigniorage-etua. Juanin kansainvälisen käytön lisääntyminen vahvistaisi joidenkin arvioiden mukaan Kiinan talousuudistuksia erityisesti rahamarkkinoilla. (Emt.)⁸

3.6.2 Kiinan markkinatalousasema ja polkumyyntitullit

Kiinan WTO-jäsenyys on vapauttanut maan ulkomaankauppaa. Muilla mailla on kuitenkin GATT-sääntöjen mukaan mahdollisuus asettaa ns. polkumyyntitapauksissa suojatulleja (ns. anti-dumping -tulli) (WTO,

⁸ Kiinan kansainvälisen aseman muutoksista ks. esim. Mattlin (2017).

1994). Tällaisia tullee voidaan asettaa, jos voidaan osoittaa, että jokin maa hinnoittelee tuotteensa alle tuotantokustannusten ja myy ulkomaille halvemmalla hinnalla kuin kotimaahan.

Polkumyynti on yleisintä maissa, jotka eivät toimi markkinatalouden periaatteiden mukaan. Tällaisten maiden tilanteen arvioinnissa ongelmana on se, että hallituksella voidaan argumentoida olevan mahdollisuus vaikuttaa myös tuotantopanosten hintoihin. Vertailu tuotantokustannuksiin ei siten ole riittävää. Tällöin maan omien tuotantokustannusten sijasta voidaan käyttää jotakin erikseen laskettua indeksiä tai jonkin kilpailijamaan tuotantokustannuksia. (Emt.)

Kansainvälisessä kaupassa ns. markkinatalousmaa-statusella on suuri merkitys. Maalle, jolla on tällainen status, mahdollisten suojatullien asettamisen tulisi perustua maan omien tuotantokustannusten ja myyntihinnan vertailuun. Jos Kiina saisi tämän statuksen, suojatullien määrääminen sille olisi nykyistä merkittävästi vaikeampaa.

Kiinassa viime vuosina syntynyt ylituotanto ja ylikapasiteetti mm. teräksessä on synnyttänyt painetta viedä tuotteita ulkomaille. Tämä taas on lisännyt vastustusta Kiinan markkinatalousmaa-statusen myöntämiselle. Kiinassa on argumentoitu, että sille kuuluisi tämä status automaattisesti, kun 15 vuotta on kulunut maan WTO-jäsenyyden alkamisesta. Keskeisissä länsimaissa tätä argumenttia ei ole hyväksytty. (Ks. juridisista vasta-argumenteista esim. Price ym., 2015.) Tuo 15 vuoden aikaraja täyttyi joulukuussa 2016, eikä Kiinalle ole vielä myönnetty markkinatalousmaan statusta. Se ei ole lähitulevaisuudessakaan kovin todennäköistä. Kiinan hinnanmuodostuksessa ei ole tapahtunut merkittävää muutosta, ylikapasiteettitilanne jatkuu ja erityisesti Yhdysvaltojen kauppapoliittiset linjat ovat tiukentuneet.

3.6.3 Kiinan ja EU:n väliset suhteet

EU ja Kiina solmivat viralliset diplomaattiset suhteet vuonna 1975. Kauppasuhteiden perusta on WTO-sopimus. Kiina liittyi Maailman kauppajärjestöön (WTO) 11.12.2001. Sopimuksessa oli kuitenkin useita siirtymäaikoja, mm. viiden vuoden siirtymäaika telekommunikaatio- ja rahoitussektoreille.⁹

Euroopan unioni on Kiinan suurin kauppakumppani. Kiina taas on EU:n toiseksi suurin kauppakumppani Yhdysvaltojen jälkeen. Vuonna 2014 EU:n osuus Kiinaan tulleiden suorien sijoitusten kannasta oli 16 prosent-

⁹ Kiinan WTO-jäsenyydestä ks. https://www.wto.org/english/thewto_e/countries_e/china_e.htm

tia. EU-maiden suorista sijoituksesta Kiinan osuus oli vain 4,5 prosenttia. Kiinalaisten suorien sijoitusten virta ulkomaille on lisääntynyt viime vuosina. EU:n osuus niistä oli 19 prosenttia vuonna 2015, mikä teki EU:sta kiinalaisten tärkeimmän suorien sijoitusten kohdealueen.

EU ja Kiina ovat viime vuosina laajentaneet bilateraalisia suhteitaan. Vuotuinen EU-Kiina -huippukokous luo suhteiden kehittämisen puitteet. EU:lla ja Kiinalla on nykyisin yli 60 asia- ja sektorikohtaista ns. dialogia.¹⁰

Vuonna 2013 hyväksytty EU-Kiina -2020 yhteistyöagenda on yhteinen korkeimman tason suhteiden dokumentti. Siihen on kirjattu yhteistyö rauhan, vaurauden, kestävä kehityksen ja kansalaisten välisen kanssakäymisen alueilla. EU:n korkea edustaja ja komissio julkaisivat kesäkuussa 2016 yhteisen kommunikation EU:n Kiina-strategiasta. Vuotuisen korkean tason talous- ja kauppadialogissa EU ja Kiina käsittelevät mm. investointeja, palveluja, julkisia hankintoja ja tekijänoikeuksien suojaa koskevia asioita.

Vuonna 2015 perustetussa EU-Kiina -liikenneyhteysohjelmassa (Connectivity Platform) osapuolet ilmoittavat pyrkivänsä yhteistyöhön infrastruktuurin, siihen liittyvän rahoituksen, keskinäisen tietojenvaihdon, logistiikan sekä meri- ja rautatieyhteyksien aloilla koko Euraasian mantereella.

EU ja Kiina pyrkivät myös vahvistamaan tutkimus- ja innovaatioyhteistyötään. Ne pyrkivät kohti molemminpuolista pääsyä toistensa tutkimus- ja innovaatiorahoitusohjelmiin. Yksi instrumentti ovat Horizon 2020 -ohjelman puitteissa olevat yhteisrahoitusmekanismit ja lippulaiva-aloitteet.

EU ja Kiina pyrkivät myös lisäämään ympäristöyhteistyötään. Kiinassa aiotaan ottaa vuonna 2017 käyttöön maanlaajuinen päästökauppajärjestelmä. Kiina on mukana multilateraalisilla päästökauppaa koskevilla neuvottelukierroksilla.

EU:n ja Kiinan välillä ovat tätä kirjoitettaessa meneillään neuvottelut laajasta investointisopimuksesta. Sen tarkoitus on parantaa molemminpuolisesti sijoitusten ja immateriaalioikeuksien turvaa, markkinoille pääsyä ja investointi-ilmapiiriä.

Kun EU:n kriisimaille (Kreikka, Portugali, Espanja Irlanti) laadittiin pelastuspaketteja, Kiina oli mukana joissakin rahoituspaketeissa. Yhtäältä tämä oli osoitus siitä, että Kiina piti euroalueen vakautta myös omien etujensa mukaisena. Toisaalta Kiinalla on vaihtotaseen ylijäämien myötä syntynyt merkittävä valuuttavaranto, joka on sijoitettava joka tapauksessa ulkomaisiin arvopapereihin. Tässä suhteessa kyse oli siis valinnasta eri sijoituskohteiden ja niihin liittyvien tuotto-riski -vaihtoehtojen välillä.

¹⁰ EU:n ja Kiinan taloussuhteista ks. <http://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/china/>

4 Tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppa Suomen ja Kiinan välillä

Tässä luvussa tarkastellaan Suomen ja Kiinan (ml. Hongkong) välisiä ulkomaankauppaa käyttämällä perinteisiä ulkomaankauppatilastoja. Vuonna 1990 silloin brittiläisen hallinnon alla olleen Hongkongin osuus Suomen tavaratuonnista Kiinan ja Hongkongin yhteenlasketulta alueelta oli 42 prosenttia. Nykyisin Hongkongin osuus on enää pari prosenttia. Viennissä Hongkongin osuus on laskenut vastaavasti 44 prosentista 6 prosenttiin. Tavarakauppaa on käsitelty alaluvussa 4.2 ja palvelujen ulkomaankauppaa alaluvussa 4.3.

4.1 Taloussuhteiden sopimusperusta

Suomi oli Tanskan ja Ruotsin rinnalla ensimmäisiä Kiinan kansantasavallan tunnustaneita ja sen kanssa diplomaattiset suhteet solmineita länsimaista. Suomi tunnusti Kiinan kansantasavallan 13. tammikuuta 1950 ja diplomaattiset suhteet valtioiden välillä solmittiin 28. lokakuuta 1950. Vuonna 1953 Suomi solmi ensimmäisenä kapitalistisena maana kahdenvälisen kauppasopimuksen Kiinan kanssa.

Nykyisin Suomen ja Kiinan taloussuhteiden perustan muodostavat EU:n ja Kiinan väliset sopimukset sekä Kiinan vuonna 2001 toteutunut WTO-jäsenyys (ks. alaluku 3.6.3). Lisäksi Suomen ja Kiinan välillä on bilateraalisia taloussopimuksia.

Vuonna 1979 allekirjoitettiin sopimus taloudellisesta, teollisesta, tieteellisestä ja teknisestä yhteistyöstä. Nykyään Kiinan osapuoli yhteiskomiteassa on kauppaministeriö MOFCOM ja suomalainen osapuoli on ulkoasiainministeriö. Komiteassa käydään läpi Kiinan ja Suomen välisen kaupan mahdollisuuksia ja ongelmakohtia. Yhteiskomitean alla toimii viisi työryhmää: 1) pienten ja keskiuurten yritysten työryhmä, 2) värimetallurgiatyöryhmä, 3) metsätyöryhmä, 4) investointien edistämistyöryhmä ja 5) ympäristönsuojelu- ja energiansäästötyöryhmä.¹¹

Sopimusta on uudistettu viimeksi vuonna 2005, jolloin siitä erotettiin tieteellinen yhteistyö osaksi työ- ja elinkeinoministeriön Suomen puolella hallinnoimaa tieteellis-teknistä yhteistyötä, jota koskeva yhteistyösopimus oli tehty vuonna 1987. Viime aikoina esillä on ollut myös patentteja koskeva yhteistyö.

¹¹ Ks. <http://www.finland.cn/public/default.aspx?nodeid=44131&contentlan=1&culture=fi-FI>

Teknologia- ja innovaatiopolitiikkaa koskevaa yhteistyötä tehdään myös suoraan Kiinan maakunnallisten tiede- ja teknologiakomissioiden kanssa. Suomella on tieteellis-teknistä yhteistyötä koskevan yhteistyösopimuksen kattamien toimien lisäksi merkittävää tutkimusyhteistyötä muun muassa Kiinan luonnontiedesäätiön, Kiinan tiedeakatemian ja Kiinan yhteiskuntatieteiden akatemian kanssa. Tieteellis-tekninen yhteistyö on viime vuosina tiivistynyt ja laajentunut entisestään

Kiinan presidentti Xi Jinpingin huhtikuussa 2017 Suomeen tekemän vierailun yhteydessä allekirjoitettiin kolme valtioiden välistä asiakirjaa: 1) sopimus innovatiivisen liiketoimintayhteistyön tiivistämisestä, 2) Kiinan metsähallinnon pöytäkirja pandojen suojelusta ja 3) oikeusministeriöiden oikeusalan yhteistyöohjelma vuosille 2017–2020. Xin vierailun aikana allekirjoitettiin myös muita asiakirjoja opetus-, kauppa- ja investointisektoreilla.

4.2 Tavarakauppa Suomen ja Kiinan välillä

4.2.1 Tavarakaupan kokonaisarvo

Suomella on ollut vuodesta 2005 alkaen tavarakaupan alijäämä Kiinan kanssa. Yksittäisten maiden välisillä kauppataaseilla ei kuitenkaan ole suurta merkitystä. Kiina toimii erilaisten tavaroiden, muun muassa koneiden ja laitteiden valmistajana koko maailman näkökulmasta, ja on luontevaa, että kehittyneillä mailla on tavarakaupassaan alijäämä Kiinan kanssa. Sen sijaan raaka-aineiden tuottajamailla, ml. mm. Australia, on tyypillisesti ylijäämäinen tavarakauppa Kiinan kanssa, koska Kiina tuo maahan paljon raaka-aineita.

Suomen Kiinan-kaupan alijäämä oli käyvin hinnoin arvoltaan suurimmillaan noin kaksi miljardia euroa vuosina 2006–2008. Vuonna 2016 alijäämää oli noin 1,3 miljardia euroa. Vuoden 2017 ensimmäisen vuosipuoliskon alijäämä oli 441 miljoonaa euroa, kun viennin arvo nousi enemmän kuin tuonnin arvo. Suomen tavarakauppa Kiinan kanssa on todennäköisesti jatkossakin alijäämäistä, koska Kiinan rooli maailmanmarkkinoiden tavarantuottajana tulee säilymään. Alijäämä voi kuitenkin supistua, kun muun muassa vaatteiden tuontia siirtyy ajan myötä muista maista tulevaksi.

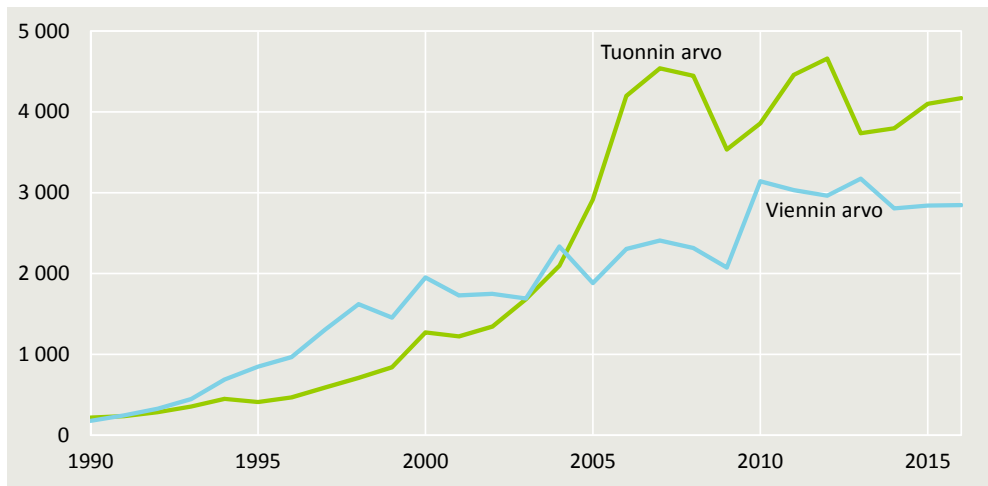
Suomen tavaraviennin arvo oli suurimmillaan vuosina 2010 ja 2013. Vuonna 2016 oltiin hieman alemmalla tasolla 2,85 miljardissa eurossa. Vaikka Kiinan kansantalous ja maan ostovoima ovat viime vuosina nousseet selvästi, Suomen Kiinan-viennin arvo ei noussut vuosina 2010–2016. Yri-

tykset voivat kuitenkin pyrkiä hyötymään Kiinan markkinoiden kasvusta viennin lisäksi suorien sijoitusten kautta (ks. luku 7).

Vuoden 2017 ensimmäisellä vuosipuoliskolla viennin arvo oli 1,76 miljardia euroa. Jos toinen vuosipuolisko on yhtä hyvä, tästä vuodesta tulee Kiinan-viennin arvon osalta historian selvästi paras vuosi (ks. kuvio 4.1).

Kuvio 4.1

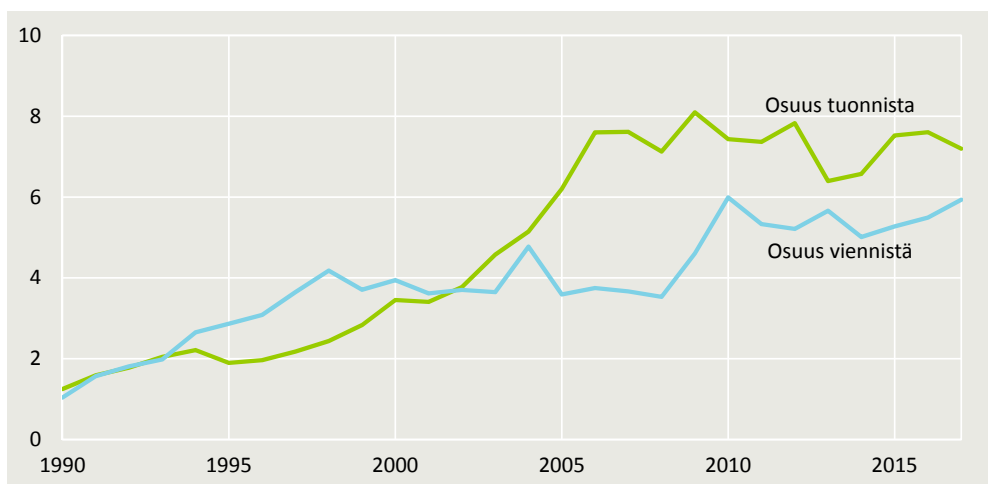
Suomen tavaraviennin ja tavaratuonnin arvo 1990–2016, milj. euroa

Lähde: Tulli.

Kuvio 4.2

Kiinan osuus Suomen tavaraviennistä ja -tuonnista 1990–2017(1–6), %

Huom. Vuoden 2017 osalta tilastot ovat tammi-kesäkuulta.

Lähde: Tulli.

Kiinan osuus Suomen tavaraviennistä oli suurimmillaan 6,0 prosenttia vuonna 2010. Vuonna 2016 osuus oli 5,5 prosenttia ja vuoden 2017 ensimmäisellä puoliskolla 5,9 prosenttia (ks. kuvio 4.2).

Myöskään tavaratuonnin arvo ei ole kasvanut viime vuosina, mitä puolestaan osittain selittää Suomen kohtalaisen heikko talouskehitys. Huippu nähtiin vuosina 2007 ja 2012 reilussa 4,5 miljardissa eurossa. Vuonna 2016 tuonnin arvo oli 4,17 miljardia euroa. Osuus tavaratuonnista oli suurimmillaan 8,1 prosenttia vuonna 2009. Vuonna 2016 osuus oli 7,6 prosenttia ja vuoden 2017 alkupuoliskolla 7,2 prosenttia.

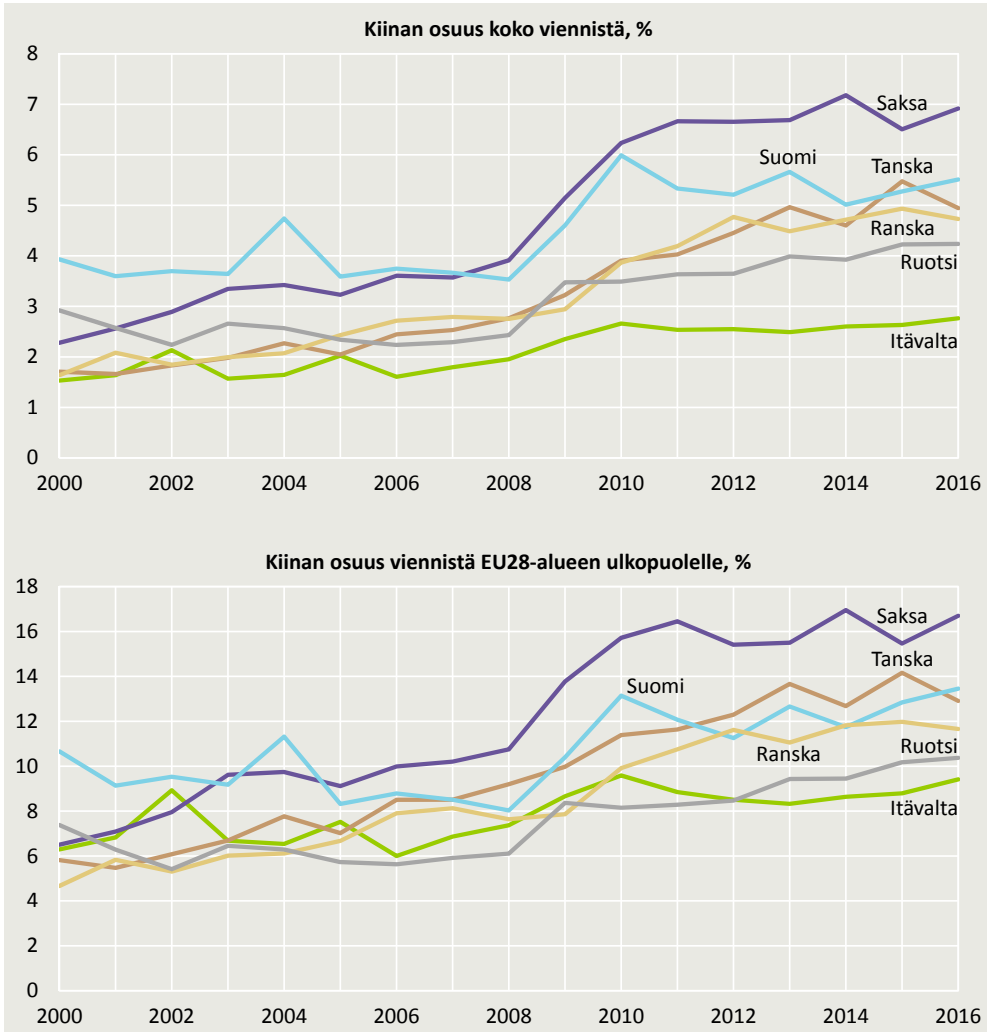
Kaiken kaikkiaan Kiinan-kaupan arvo ja osuus Suomen koko tavarakaupasta on ollut viime vuosina kohtalaisen vakaa. Tuonnin arvo ei ole noussut, koska kysynnän kasvu Suomessa on ollut vaimeaa. Vienti ja tuonti riippuvat myös osittain toisistaan tuotannon arvoketjujen kautta. Se, että Kiinan osuus Suomen tuonnista ei ole enää noussut, viittaa myös siihen, että Kiinan kilpailukyvyyn kehitys maailmanmarkkinoilla on tasaantunut. Tähän liittyy myös arvoketjujen pilkkomisesta saatujen hyötyjen saturoituminen. Maailmankauppa on saavuttanut tietyn tasapainon nykyisellä kaupan esteiden ja globalisaation tasolla. Jos kaupan esteitä onnistuttaisiin edelleen alentamaan (tai jos ne päinvastoin haitallisesti nousisivat, mikä ei ole mahdotonta), kansainvälinen kauppa ja arvoketjut sopeutuisivat vastaavasti tähän uuteen tilanteeseen.

Kuviossa 4.3 on verrattu Kiinan (ml. Hongkong) osuutta Suomen tavaraviennistä eräisiin muihin EU-maihin. Näistä maista Kiinan merkitys on suurin Saksalle ja toiseksi suurin Suomelle. Väliin kiilaavat vielä kuvion ulkopuolelta Britannia ja Malta. Kiinan merkitys on pienin monelle itäisen Keski-Euroopan EU-maalle, joille vientiosuus on yhden prosentin tienoilla.

Kiinan osuus viennistä EU28-alueen ulkopuolelle oli vuonna 2016 suurin Saksalle. Sen jälkeen tulivat Suomi, Tanska ja Britannia. Tämäkin osuus on pienin monelle uudelle jäsenmaalle sekä Kreikalle.

Kiinan osuus Suomen koko tavaraviennistä ei ole kasvanut viime vuosina, vaikka Kiinan kansantalouden koko on kasvanut. Sen sijaan monissa muissa EU-maissa Kiinan osuus on näinä vuosina kasvanut, mm. Tanskassa, Ruotsissa ja Ranskassa. Alla olevissa kuviossa on muistettava, että esimerkiksi Itävallasta viedään paljon välituotteita Saksaan ja osa tästä viennistä jatkaa matkaansa osana saksalaisia tuotteita Kiinaan. Ulkomaankaupan bruttoluvut eivät paljasta tämäntyyppisiä sidoksia. Tätä voidaan kuitenkin tarkastella luvussa 6 käytetyllä tilastoaineistolla.

Kuvio 4.3

Kiinan osuus tavaraviennistä 2000–2016, %

Lähde: Eurostat.

4.2.2 Tavaratuonti Kiinasta

Taulukossa 4.1 on tarkasteltu Suomen Kiinan-tuonnin rakennetta käyttäen HS2-luokittelua ja viiden vuoden keskiarvoja. Tuoteryhmät on järjestetty vuosien 2015 ja 2016 keskiarvon mukaan. Taulukossa olevissa tuotteissa tuonnin arvo oli tällöin vähintään 20 miljoonaa euroa. Taulukossa 4.2 on puolestaan laskettu näistä luvuista osuudet koko Kiinan-tuonnista niille tuotteille, joiden osuus on nyt yli yksi prosentti. Vielä 1990-luvun alussa tärkeimmät tuotteet olivat vaatteita (HS2-tuoteryhmät 61–65), mutta

jo tuon vuosikymmenen loppupuolella sähkölaitteet menivät arvossaan niiden ohitse. Vuosina 2005–2009 myös muut koneet ja laitteet menivät vaatteiden ohitse.

Sähkölaitteiden osuus oli korkeimmillaan jopa yli puolet koko tuonnin arvosta viidenkin vuoden keskiarvoilla tarkasteltuna. Huippuvuonna 2007 osuus oli 57 prosenttia. Tämä liittyy pitkälti Nokian matkapuhelinliiketoimintaan. Sitten sähkölaitteiden tuonnin arvo on laskenut selvästi, ja niiden osuus on laskenut noin 30 prosenttiin. Koneiden ja mekaanisten laitteiden osuus on noussut 21 prosenttiin, ja niiden osalta myös tuonnin arvo on hieman noussut. Myös huonekalujen merkitys on kasvanut niin arvoltaan kuin osuudeltaan. Sen sijaan vaatteiden ja vaatetustarvikkeiden tuonnin arvo on kääntynyt laskuun, mikä kuvastaa Kiinan kustannustason nousua ja tuotantorakenteen muutosta. Vaatteita tuodaan nyt aiempaa enemmän Kiinaa halvemmista Aasian maista.

Taulukko 4.1

Tuonnin arvo käyvin hinnoin keskimäärin vuodessa, milj. euroa

HS2	Tuotekuvaus	1990–94	1995–99	2000–04	2005–09	2010–14	2015–16
85	Sähkökoneet ja -laitteet sekä niiden osat	48	182	753	2 089	1 330	1 231
84	Koneet ja mekaaniset laitteet	19	56	156	548	810	858
62	Vaatteet ja vaatetustarvikkeet, ei neulosta	63	81	115	226	320	283
94	Huonekalut; vuodevarusteet; valaisimet	6	13	36	93	143	203
61	Vaatteet ja vaatetustarvikkeet, neulosta	31	49	70	143	210	197
90	Optiset, mittaus-, tarkkuus-, lääketiet. kojeet ja laitt.	8	21	44	76	112	140
95	Lelut, peilit ja urheiluvälineet	21	33	56	101	152	137
73	Rauta- ja terästavarat	4	9	22	73	103	113
64	Jalkineet yms.	19	22	30	76	101	96
39	Muovi ja muovitavarat	5	10	25	45	70	85
42	Nahkatavarat; matkatarvikkeet, käsilaukut yms.	16	29	43	71	84	80
99	Erittelemättömät	0	0	0	14	24	57
40	Kumi ja kumitavarat	0	1	2	12	33	48
87,93	Kulkuneuvot ja aseet	0	0	6	37	47	47
83	Erinäiset epäjalosta metallista valmistetut tavarat	1	3	8	18	38	46
82	Työkalut ja -välineet, veitset, lusikat ja haarukat	3	6	10	23	41	45
63	Muut sovitetut tekstiilitavarat; käytetyt tekstiilit	3	4	10	24	41	44
76	Alumiini ja alumiinitavarat	0	1	1	9	24	35
29	Orgaaniset kemialliset yhdisteet	4	10	6	14	29	28
70	Lasi ja lasitavarat	1	1	4	11	20	24
65	Päähineet ja niiden osat	3	7	10	15	21	21
96	Erinäiset tavarat	2	4	7	10	16	21
72	Rauta ja teräs	0	1	1	20	32	21
91	Kellot ja niiden osat	5	10	10	11	16	20
Yhteensä		308	603	1 523	3 927	4 102	4 135

Lähde: Tulli.

Kun verrataan vuoden 2017 alkupuoliskon tuontia vuositasolle korotettuna – eli kertomalla se kahdella – vuoden 2016 koko tuontiin, havaitaan, että suurin absoluuttinen kasvu on koneissa ja mekaanisissa laitteissa (+98 milj. euroa), sähkökoneissa ja -laitteissa sekä niiden osissa (+83 milj. euroa) sekä rauta- ja terästavaroissa (+38 milj. euroa). Vähennystä on vastaavasti vaatteiden ja vaatetustarvikkeiden tuonnissa (-56 milj. euroa). Näitä lukuja ei ole kausitasoitettu, mikä saattaa vaikuttaa ainakin vaatteiden tuontiin. Vaatteiden tuonnissa on kuitenkin havaittavissa laskua myös vuoden 2016 tammi-kesäkuuhun verrattaessa.

Jopa suhteellisen aggregoidulla HS2-numerotasolla Kiina dominoi tiettyjen tuotteiden tuonnissa Suomeen (ks. taulukko 4.3). Kiinan osuus on yli 20 prosenttia 14 tuoteryhmässä. Taulukossa on esitetty ne tuoteryhmät, joissa Kiinan osuus on edelleen vähintään kymmenen prosenttia. Monessa kärkituoteryhmässä Kiinan osuus näyttää joko vakaantuneen tai kääntyneen lievään laskuun. Nousua on kuitenkin edelleen mm. huonekaluissa.

Taulukko 4.2

Osuus tavaratuonnista Kiinasta, %

HS2	Tuotekuvaus	1990–94	1995–99	2000–04	2005–09	2010–14	2015–16
85	Sähkökoneet ja -laitteet sekä niiden osat	15,6	30,2	49,5	53,2	32,4	29,8
84	Koneet ja mekaaniset laitteet	6,2	9,2	10,2	14,0	19,7	20,8
62	Vaatteet ja vaatetustarvikkeet, ei neulosta	20,5	13,4	7,6	5,7	7,8	6,8
94	Huonekalut; vuodevarusteet; valaisimet	2,0	2,2	2,3	2,4	3,5	4,9
61	Vaatteet ja vaatetustarvikkeet, neulosta	10,1	8,1	4,6	3,7	5,1	4,8
95	Lelut, peilit ja urheiluvälineet	6,9	5,5	3,7	2,6	3,7	3,3
90	Optiset, mittaus-, tarkkuus-, lääketiet. kojeet ja laitt.	2,7	3,5	2,9	1,9	2,7	3,4
73	Rauta- ja terästavarat	1,3	1,5	1,4	1,9	2,5	2,7
64	Jalkineet yms.	6,3	3,7	2,0	1,9	2,5	2,3
39	Muovi ja muovitavarat	1,5	1,7	1,6	1,1	1,7	2,0
42	Nahkatavarat; matkatarvikkeet, käsilaukut yms.	5,1	4,9	2,8	1,8	2,0	1,9
99	Erittelemättömät	0,0	0,0	0,0	0,4	0,6	1,4
40	Kumi ja kumitavarat	0,1	0,1	0,1	0,3	0,8	1,2
87,93	Kulkuneuvot ja aseet	0,0	0,0	0,4	0,9	1,1	1,1
63	Muut sovitettut tekstiilitavarat; käytetyt tekstiilit	1,0	0,7	0,7	0,6	1,0	1,1
82	Työkalut ja -välineet, veitset, lusikat ja haarukat	1,0	1,1	0,7	0,6	1,0	1,1
83	Erinäiset epäjalosta metallista valmistetut tavarat	0,5	0,4	0,5	0,5	0,9	1,1

Lähde: Tulli.

Taulukko 4.3

Kiinan osuus eri tuotteiden koko tuonnista, %

HS2	Tuotekuvaus	1990–94	1995–99	2000–04	2005–09	2010–14	2015–16
66	Sateenvarjot, kävelykepit, yms.	36,8	50,7	52,8	63,3	68,3	81,2
46	Oljesta ym. punonta-aineista valmistetut tavarat	63,0	60,2	53,7	62,9	60,6	57,2
67	Höyhenistä yms. valmistetut tavarat, tekokukat	76,3	73,8	66,9	55,8	58,4	56,9
42	Nahkatavarat; matkatarvikkeet, käsilaukut yms.	36,2	45,1	45,8	51,4	51,6	49,8
65	Päähineet ja niiden osat	22,3	33,8	37,2	42,5	47,6	43,6
62	Vaatteet ja vaatetustarvikkeet, ei neulosta	21,6	20,3	22,8	36,8	44,3	43,5
95	Lelut, peilit ja urheiluvälineet	20,4	25,2	27,1	36,6	44,6	40,5
61	Vaatteet ja vaatetustarvikkeet, neulosta	13,6	16,4	18,3	28,5	33,8	32,7
64	Jalkineet yms.	14,7	14,5	16,0	30,5	32,3	31,2
63	Muut sovitetut tekstiilitavarat; käytetyt tekstiilit	6,1	5,8	9,5	16,4	24,1	26,3
91	Kellot ja niiden osat	19,9	31,4	35,2	29,9	28,6	23,4
85	Sähkökoneet ja -laitteet sekä niiden osat	2,4	4,3	12,0	26,5	25,2	23,2
94	Huonekalut; vuodevarusteet; valaisimet	3,3	4,6	7,3	13,0	17,9	21,8
83	Erinäiset epäjalosta metallista valmistetut tavarat	1,7	2,4	5,7	11,3	21,1	21,5
82	Työkalut ja -välineet, veitset, lusikat ja haarukat	3,5	4,8	5,9	10,6	18,0	19,6
14	Palmikointi- ja punonta-aineet, kasvialkuperää	6,3	5,2	12,4	37,4	15,6	17,3
55	Katkotut tekokuidut	0,4	0,3	0,3	1,8	3,8	15,3
92	Soittimet niiden osat ja tarvikkeet	1,9	6,1	11,7	17,4	16,1	15,1
36	Räjähdyksineet, tulitikut yms.	23,8	37,1	31,4	25,0	15,6	14,3
58	Kudotut erikoiskankaat; pitsit	1,1	1,9	3,1	6,4	10,6	13,9
96	Erinäiset tavarat	4,3	8,0	11,0	15,7	15,5	13,8
53	Muut kasvitekstiilikuidut, paperilankakankaat	0,1	0,4	0,4	1,7	3,0	13,5
84	Koneet ja mekaaniset laitteet	0,7	1,3	3,2	8,8	13,0	12,8
50	Silkki	27,9	14,1	5,3	2,9	4,5	11,9
70	Lasi ja lasitavarat	0,8	1,0	2,3	5,6	8,8	10,3
68	Tavarat kivistä, sementistä yms.	0,2	1,1	3,9	7,5	9,1	10,0

Lähde: Tulli.

4.2.3 Tavaravienti Kiinaan

Edellä tarkasteltiin sitä, miten Suomen Kiinan-viennin arvo ja osuus koko viennistä ovat muuttuneet. Kehitystä verrattiin myös muihin EU-maihin. Taulukossa 4.4 on esitetty Suomen Kiinan-viennin tuotejakauma HS2-numerotasolla ja seuraavassa taulukossa sama tieto prosenttiosuuksina koko viennistä.

Koneet ja mekaaniset laitteet ovat tärkein vientituoteryhmä. Niiden osuus oli parhaimmillaan keskimäärin 30 prosenttia vuosina 2005–2009. Viime aikoina osuus on laskenut 20 prosenttiin. Samoin sähkökoneiden ja -laitteiden osuus on alentunut selvästi. Osuuttaan ovat nostaneet puusta yms. valmistettu massa sekä turkisnahat, joiden yhteenlaskettu osuus on

Taulukko 4.4

Suomen vienti Kiinaan keskimäärin vuodessa, milj. euroa

HS2	Tuotekuvaus	1990–94	1995–99	2000–04	2005–09	2010–14	2015–16
84	Koneet ja mekaaniset laitteet	120	253	500	652	796	571
47	Puusta yms. valmistettu massa	5	6	27	98	361	512
85	Sähkökoneet ja -laitteet sekä niiden osat	71	577	755	632	464	418
43	Turkisnahat ja tekoturkikset	23	122	154	153	418	289
90	Optiset, mittaus-, tarkkuus-, lääketiet. kojeet ja laitt.	6	26	50	83	132	194
44	Puu ja puusta valmistetut tavarat	1	3	12	13	56	187
48	Paperi, kartonki ja pahvi	86	144	145	113	114	89
38	Erinäiset kemialliset tuotteet	1	2	5	10	39	84
26	Malmi, kuona ja tuhka	0	0	0	4	63	55
72	Rauta ja teräs	11	14	104	111	105	53
75	Nikkeli ja nikkelitavarat	2	3	9	102	38	53
39	Muovi ja muovitavarat	6	11	16	21	33	41
74	Kupari ja kuparitavarat	4	13	11	49	132	40
31	Lannoitteet	22	24	21	11	19	33
04	Meijerituotteet, linnunmunat, luonnonhunaja	2	4	9	14	34	28
87	Kuljetusvälineet ja kulkuneuvot	6	6	7	21	45	23
25	Suola, rikki, maa- ja kivilajit, kipsi, kalkki, sementti	0	2	9	18	48	22
Yhteensä		377	1 239	1 891	2 197	3 023	2 843

Lähde: Tulli.

Taulukko 4.5

Suomen vienti Kiinaan, %

HS2	Tuotekuvaus	1990–94	1995–99	2000–04	2005–09	2010–14	2015–16
84	Koneet ja mekaaniset laitteet	31,8	20,5	26,4	29,7	26,3	20,1
47	Puusta yms. valmistettu massa	1,3	0,5	1,4	4,5	11,9	18,0
85	Sähkökoneet ja -laitteet sekä niiden osat	18,8	46,6	39,9	28,8	15,3	14,7
43	Turkisnahat ja tekoturkikset	6,0	9,9	8,2	6,9	13,8	10,2
90	Optiset, mittaus-, tarkkuus-, lääketiet. kojeet ja laitt.	1,6	2,1	2,7	3,8	4,4	6,8
44	Puu ja puusta valmistetut tavarat	0,2	0,2	0,6	0,6	1,8	6,6
48	Paperi, kartonki ja pahvi	22,8	11,6	7,7	5,1	3,8	3,1
38	Erinäiset kemialliset tuotteet	0,4	0,2	0,3	0,5	1,3	2,9
26	Malmi, kuona ja tuhka	0,0	0,0	0,0	0,2	2,1	1,9
72	Rauta ja teräs	2,8	1,1	5,5	5,1	3,5	1,9
75	Nikkeli ja nikkelitavarat	0,6	0,2	0,5	4,7	1,3	1,9
39	Muovi ja muovitavarat	1,5	0,9	0,8	1,0	1,1	1,5
74	Kupari ja kuparitavarat	1,0	1,1	0,6	2,2	4,4	1,4
31	Lannoitteet	5,9	2,0	1,1	0,5	0,6	1,2
04	Meijerituotteet, linnunmunat, luonnonhunaja	0,7	0,3	0,5	0,6	1,1	1,0
87	Kuljetusvälineet ja kulkuneuvot	1,6	0,5	0,4	1,0	1,5	0,8
25	Suola, rikki, maa- ja kivilajit, kipsi, kalkki, sementti	0,0	0,1	0,5	0,8	1,6	0,8

Lähde: Tulli.

noussut 28 prosenttiin. Myös puun ja siitä valmistettujen tavaroiden osuus on kasvanut. Tässä suhteessa Suomen Kiinan-vienti on selkeästi siirtynyt aiempaa alemman t&k-intensiteetin tuotteisiin.

Vuoden 2017 alkupuolella nähtiin selvä viennin arvon nousu edellisestä vuodesta. Vuositasolle korotettuna – eli kertomalla tammi-kesäkuun 2017 viennin arvo kahdella – havaitaan, että suurin absoluuttinen kasvu vuodesta 2016 on seuraavissa tuotteissa: puu ja puusta valmistetut tavarat (+148 milj. euroa), koneet ja mekaaniset laitteet (+121 milj. euroa), puusta yms. valmistettu massa (+88 milj. euroa), kemialliset alkuaineet ja epäorgaaniset yhdisteet (+55 milj. euroa), sähkökoneet ja -laitteet sekä niiden osat (+47 milj. euroa), rauta ja teräs (+46 milj. euroa), malmit, kuona ja tuhka (+45 milj. euroa) sekä nikkeli ja nikkelitavarat (+37 milj. euroa). Viennin arvo kasvoi siten suhteellisen laajalla rintamalla.

Taulukossa 4.6 on esitetty, mihin tuotteisiin Suomen Kiinan-vienti on erikoistunut enemmän kuin Suomen koko tavaravienti. Esimerkiksi turkinahkojen osuus Kiinan-viennistä oli vuosina 2015–2016 noin 11-kertainen verrattuna niiden osuuteen koko viennistä. Korkeimmat suhdeluvut

Taulukko 4.6

Suomen viennin erikoistuminen Kiinan markkinoille verrattuna koko vientiin

HS2	Tuotekuvaus	1990–94	1995–99	2000–04	2005–09	2010–14	2015–16
43	Turkinahat ja tekoturkikset	7,4	11,8	12,4	12,6	12,4	10,9
26	Malmit, kuona ja tuhka	0,0	0,0	0,0	3,0	8,5	6,2
47	Puusta ym. valmistettu massa	0,5	0,3	0,7	2,7	4,6	5,3
08	Syötävät hedelmät ja pähkinät	0,0	0,0	0,8	4,8	5,3	4,0
91	Kellot ja niiden osat	2,8	1,1	0,2	0,2	1,8	3,8
41	Raakavuodot ja -nahat	0,2	0,5	1,1	2,0	2,0	3,6
01	Elävät eläimet	0,0	3,9	5,5	5,2	0,4	3,5
25	Suola, rikki, maa- ja kivilajit, kipsi, kalkki, sementti	0,1	0,5	2,6	4,4	5,6	2,9
38	Erinäiset kemialliset tuotteet	0,6	0,3	0,4	0,7	1,2	2,5
59	Kyllästetyt, päällystetyt ym. tekstiilikankaat	0,6	0,4	1,1	1,8	1,9	2,2
78	Lyijy ja lyijytavarat	0,0	0,8	1,6	1,9	0,0	2,2
75	Nikkeli ja nikkelitavarat	2,2	0,6	0,7	4,0	1,1	2,0
54	Tekokuitufilamentit	1,9	0,3	0,1	0,8	1,1	1,8
31	Lannoitteet	23,7	7,7	5,3	1,9	1,1	1,7
85	Sähkökoneet ja -laitteet sekä niiden osat	1,5	2,4	1,6	1,4	1,6	1,7
84	Koneet ja mekaaniset laitteet	2,4	1,6	2,3	2,1	1,9	1,5
90	Optiset, mittaus-, tarkkuus-, lääketiet. kojeet ja laitt.	0,8	1,0	1,0	1,4	1,2	1,5
04	Meijerituotteet, linnunmunat, luonnonhunaja	1,1	0,6	0,9	1,1	1,3	1,4
44	Puu ja puusta valmistetut tavarat	0,0	0,0	0,1	0,2	0,5	1,4
35	Valkuaisaineet, modifioidut tärkkelykset, liimat	0,2	0,2	0,5	1,3	0,6	1,1

Huom. Esimerkiksi turkinahkojen osuus Kiinan-viennistä on noin 11-kertainen verrattuna niiden osuuteen koko viennistä.
Lähde: Tulli.

saadaan alemman t&k-intensiteetin tuotteille, joskin hieman yli ykkösen ovat myös sähkökoneet ja -laitteet sekä niiden osat, koneet ja mekaaniset laitteet sekä optiset, mittaus-, tarkkuus- ja lääketieteelliset kojeet ja laitteet.

Taulukossa 4.7 on vielä tarkasteltu tarkemmalla HS4-numerotasolla Suomen vientiä Kiinaan. Tässä luokittelussa on yhteensä noin 1 200 tuote-

Taulukko 4.7

Vienti Suomesta Kiinaan keskimäärin vuodessa, milj. euroa

HS4	Tuotekuvaus	1995–99	2000–04	2005–09	2010–14	2015–16
4703	Puusta kemiallisesti valmistettu sellu, ei liukosellu	6,0	23,9	96,2	305,8	435,2
4301	Raa'at turkisnahat	123,1	154,0	152,3	417,1	288,3
4407	Puu, sahattu tai veistetty pituussuunnassa, tasoleikkattu tai viiluksi sorvattu	1,0	9,1	9,1	46,4	172,6
8542	Elektroniset integroidut piirit ja mikromoduulit	14,6	142,6	28,1	50,3	119,1
8439	Koneet ja laitteet, joilla valmistetaan massaa tai valmistetaan paperia, kartonkia tai pahvia	71,1	194,5	186,2	223,3	97,7
4702	Puusta kemiallisesti valmistettu liukosellu	0,0	0,2	0,0	45,9	90,3
8431	Osat nimikkeiden 8425–8430 (mm. radiopuhelin- ja tv-vastaanottimet) koneisiin ja laitteisiin	15,4	14,4	66,4	85,0	82,4
8483	Voimansiirtoakselit; laakeripesät ja liukulaakerit yms.	0,9	7,5	20,3	37,2	61,5
8481	Hanat, venttiilit yms. putkijohtoja, höyrykattiloita yms. varten	4,7	12,6	22,8	44,6	56,1
8517	Sähkölaitteet langallista puhelua tai sähkötystä varten	240,4	141,7	198,9	83,4	55,5
8504	Sähkömuuntajat, staattiset sähkömuuttajat ja induktorit	22,3	37,9	83,5	86,8	53,2
2604	Nikkelimalmit ja -rikasteet	0,0	0,0	1,8	27,2	49,5
8479	Koneet ja mekaaniset laitteet, joilla on itsenäinen tehtävä	39,0	55,7	63,5	112,4	40,3
7219	Levyvalmisteet, ruostumatonta terästä, leveys=600 mm	13,1	97,0	97,1	65,5	37,2
8502	Sähkögeneraattoriyhdistelmät ja pyörivät sähkömuuttajat	26,4	20,4	28,0	33,1	35,0
7502	Muokkaamaton nikkeli	2,6	8,9	101,5	38,1	33,4
9018	Lääketieteessä käytettävät kojeet ja laitteet	4,8	9,3	7,6	15,7	33,2
4810	Paperi, kartonki ja pahvi, jotka on päällystetty kaoliinilla tai muulla epäorgaanisella aineella	92,7	86,0	54,3	40,7	32,1
7404	Kuparijätteet ja -romu	11,6	6,2	32,9	39,8	31,9
9022	Röntgen- ym. säteiden käyttöön perustuvat laitteet	1,2	2,9	9,0	19,4	30,6
Aiemmin tärkeitä (vähintään 30 milj. euroa) tuotteita						
8408	Puristussytytteiset mäntämoottorit (diesel- tai puolidieselmoottorit)	10,9	16,0	40,9	26,1	27,5
4806	Pergamentti-, rasvanpitävät yms. paperit	0,7	4,5	17,6	34,3	24,6
2516	Graniitti yms. muistomerkki- ja rakennuskivi	1,6	9,2	17,0	31,7	16,3
8537	Taulut, paneelit, konsolit yms. sähköistä ohjausta tai sähkönjakelua varten	4,9	18,7	34,9	49,6	11,7
8419	Koneet ja laitteet aineiden käsittelyä varten lämpötilan muutoksen käsittävällä menettelyllä, ei taloustarkoituksiin	4,5	11,9	30,0	16,0	10,9
8525	Radiopuhelin-, radiolennätin-, yleisradio- tai televisiolähettimet	168,1	122,1	101,4	1,4	1,9
8529	Osat käytettäväksi yksinomaan tai pääasiallisesti nimikkeiden 8525–8528 (matkapuhelimet) laitteissa	56,8	181,1	42,3	1,4	0,8
7402	Puhdistamaton kupari; kuparianodit elektrolyyttistä puhdistusta varten	0,0	0,0	8,8	56,8	0,0

Lähde: Tulli.

nimikettä. Nimikkeet on jälleen järjestetty vuosien 2015–16 keskiarvon mukaan ja muuten taulukossa on esitetty keskimääräisen viennin arvo eri ajanjaksoina käyvin hinnoin. Taulukon lopussa on sellaisia tuotenimikkeitä, joiden viennin arvo on jossain vaiheessa ollut vähintään 30 miljoonaa euroa, mutta joiden arvo on sittemmin vähentynyt tämän rajan alle.

Tärkeimmät tuotteet kuuluvat tälläkin tilastotarkkuudella metsä- ja turkisteollisuuteen. Tärkeitä ovat myös elektroniset integroidut piirit ja mikromoduulit sekä paperiteollisuudessa käytettävät koneet ja laitteet.

Taulukko 4.8

Suomen viennin erikoistuminen Kiinan markkinoilla verrattuna muun EU28-alueen erikoistumiseen

HS2	Tuotekuvaus	2000–04	2005–09	2010–14	2015–16
08	Syötävät hedelmät ja pähkinät	21,0	66,0	65,1	47,2
78	Lyijy ja lyijytavarat	3,9	5,8	0,0	16,2
01	Elävät eläimet	26,1	36,2	3,4	15,5
12	Öljysiemenet ja hedelmät; teollisuus- ja lääkekasvit, oljet ja kasvirehu	0,5	0,4	0,0	4,2
54	Tekokuitufilamentit	0,2	0,8	1,8	2,9
26	Malmit, kuona ja tuhka	0,0	2,6	2,7	2,9
44	Puu ja puusta valmistetut tavarat; puuhiili	0,1	0,5	1,1	2,7
25	Suola, rikki, maa- ja kivilajit, kipsi, kalkki sementti	3,0	4,4	3,4	2,3
20	Kasviksista, hedelmistä, pähkinöistä yms. valmistetut tuotteet	0,4	4,3	0,8	2,3
59	Tekstiilikankaat; tekstiilitavarat teknisiin tarkoituksiin	0,9	1,4	1,8	2,2
04	Meijerituotteet; linnunmunat; luonnonhunaja	3,9	4,9	3,4	2,0
75	Nikkeli ja nikkelitavarat	0,6	3,7	1,3	2,0
85	Sähkökoneet ja laitteet sekä niiden osat	1,0	0,9	1,3	1,5
47	Puusta yms. valmistettu massa; paperi kartonki- ja pahvijäte	0,4	0,6	1,3	1,5
43	Turkisnahat ja tekoturkikset; niistä valmistetut tavarat	1,2	1,1	1,2	1,4
76	Alumiini ja alumiinitavarat	0,4	0,8	1,9	1,4
35	Valkuaisaineet; modifoidut tärkkelykset; liimat ja liisterit; entsyymit	0,9	1,7	0,9	1,3
91	Kellot ja niiden osat	0,1	0,1	0,7	1,3
66	Sateenvarjot, päivänvarjot, kävelykepit yms.	0,9	4,5	1,6	1,3
41	Raakavuodot ja -nahat	0,2	0,4	0,4	1,2
84	Koneet ja mekaaniset laitteet; niiden osat	1,4	1,3	1,3	1,2
45	Korkki ja korkkitavarat	0,5	0,0	2,1	1,2
96	Erinäiset tavarat	0,5	0,4	0,3	1,2
93	Aseet ja ampumatarvikkeet; niiden osat ja tarvikkeet	0,7	0,5	0,5	1,2
Aiemmin tärkeitä tuotteita					
95	Lelut, peilit ja urheiluvälineet	0,3	1,1	0,7	0,9
92	Soittimet niiden osat ja tarvikkeet	2,2	9,6	2,5	0,6
72	Rauta ja teräs	1,3	1,1	1,1	0,6
80	Tina ja tinatavarat	1,2	0,0	0,0	0,0
67	Valmistetut höyhenet, untuvat ja niistä valmistetut tavarat yms.	0,0	0,0	1,2	0,0
31	Lannoitteet	10,4	0,0	0,0	0,0

Lähde: Eurostat.

Aiemmin tärkeät mutta sittemmin väistyneet tuotteet liittyvät pitkälti matkapuhelimiin.

Taulukossa 4.8 on lisäksi verrattu Suomen erikoistumista Kiinan markkinoilla muiden EU28-maiden erikoistumiseen siellä. EU28-maiden viennistä on tässä yhteydessä poistettu Suomen vientiluvut. Jos lukuarvo on ykköistä suurempi, Suomi on ko. tuotteissa muita EU28-maita enemmän erikoistunut Kiinan markkinoihin suhteessa omaan kokonaisvientiinsä.

Esimerkiksi Suomen viennissä Kiinaan syötävien hedelmien ja pähkinöiden osuus oli vuosina 2015–16 keskimäärin 0,266 prosenttia, kun niiden osuus Suomen koko viennissä oli 0,064 prosenttia. Näiden kahden luvun suhde on 4,176 eli ko. tuotteiden merkitys Suomen Kiinan-viennissä on yli nelinkertainen koko vientiin verrattuna. EU28-maiden (pl. Suomi) kohdalla vastaavat luvut ovat 0,052 ja 0,588 prosenttia eli syötävien hedelmien ja pähkinöiden merkitys on muiden EU28-maiden koko viennissä paljon suurempi kuin niiden Kiinan-viennissä. Suhdeluvuksi tulee 0,088. Taulukossa oleva suhdeluku 47,2 saadaan jakamalla Suomen suhdeluku 4,176 muiden EU28-maiden suhdeluvulla 0,088. Näin paljon tärkeämpi Kiina on syötävien hedelmien ja pähkinöiden viennissä Suomelle kuin muille EU28-maille keskimäärin.

Muut selvästi erottuvat tuoteryhmät ovat lyijy ja lyijytavarat sekä elävät eläimet. Edellä nähtiin, että monet metsäteollisuuden tuotteet ovat tärkeitä Suomen Kiinan-viennissä. Ne ovatkin Suomelle tärkeämpiä kuin muille EU28-maille, mutta ero on vain parikertainen. Samoin turkikset ovat kohtalaisen tärkeitä myös muille EU28-maille, sillä niissä suhdeluku on vain puolitoistakertainen.

4.3 Palvelujen kauppa Suomen ja Kiinan välillä

Kuviossa 4.4 on esitetty Suomen palvelujen vienti Kiinaan ja palvelujen tuonti sieltä vuosina 2006–2016. Suomella oli ensin palvelujen kaupassa ylijäämä, joka kääntyi vuosina 2012–2015 alijäämäksi. Vuonna 2016 Suomella oli taas kaupan ylijäämä. Kuten tavarakaupan kohdalla edellä todettiin, kahden yksittäisen maan välisen kauppataaseen yli- tai alijäämäisyys ei ole tärkeä asia.

Suomen aikaisempi palvelukaupan ylijäämä Kiinan kanssa liittyi todennäköisesti Nokian liiketoimintaan, ja kun matkapuhelinliiketoiminta päättyi, se näkyi myös palvelujen viennin arvon selvänä vähenemisenä. Vuoden 2009 viennin arvo puuttuu Tilastokeskuksen luvuista. Sen jälkeen palvelujen viennin arvo väheni vuoteen 2014 asti ja kääntyi sitten

taas nousuun. Palvelujen tuonnin arvo on puolestaan ollut suhteellisen tasaisessa kasvussa.

Kiinan osuus palvelujen koko viennistä oli suurimmillaan vuonna 2010 (tai ehkä 2009) yli viidessä prosentissa. Muutaman vuoden alenemisen jälkeen osuus nousi taas viiteen prosenttiin vuonna 2016. Hongkong tuo tähän vielä reilun puolikkaan prosenttiyksikön lisää. Kiinan osuus palvelujen tuonnista on ollut suhteellisen vakaasti noin neljä prosenttia vuodesta 2009 lähtien.

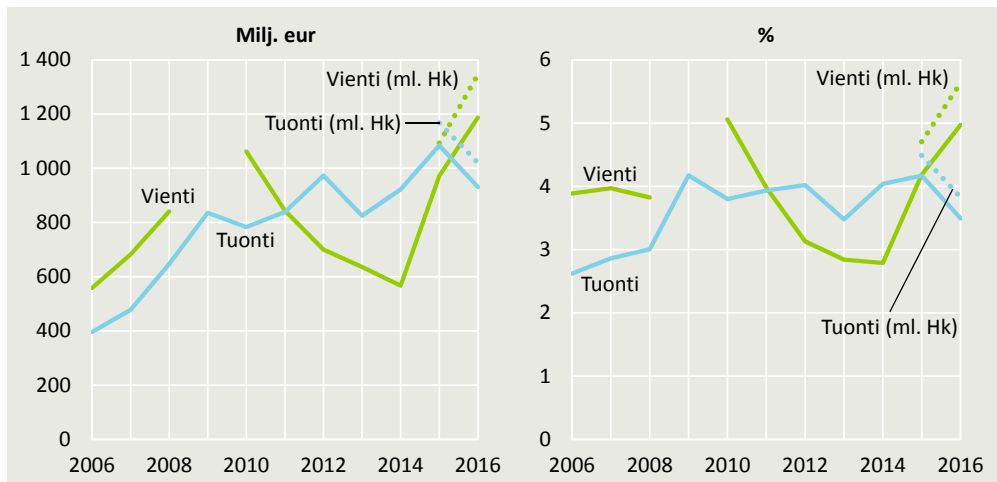
Kuten edellä nähtiin, vuoden 2003 jälkeisenä aikana Kiinan osuus Suomen tavaraviennistä on ollut nousussa, joskin suuri nousu ajoittuu pitkälti vuoteen 2010. Palvelujen viennissä Kiinan osuus on vastaavana aikana vaihdellut 3–5 prosentin välillä. Molemmissa erissä Kiinan (ml. Hongkong) osuus oli vuonna 2016 noin 5,5 prosenttia.

Tavaratuonnissa Kiinan osuus on noussut vuoden 2003 jälkeen, mutta kasvu tapahtui vuoteen 2006 mennessä, minkä jälkeen osuus on ollut suhteellisen vakaa. Palvelujen tuonnissa Kiinan osuus oli ensin nousussa vuoteen 2009 asti, mutta sen jälkeen osuus tasaantui noin neljään prosenttiin. Kiinan osuus tavaratuonnista on selvästi suurempi kuin palvelujen tuonnista.

Vuosille 2015 ja 2016 on saatavissa tilastot palvelujen ulkomaankaupasta Suomen ja Kiinan välillä palveluerittäin. Palvelujen kokonaiskaupan osal-

Kuvio 4.4

Palvelujen ulkomaankauppa Suomen ja Kiinan välillä 2006–2016 (2015–16 myös yhdessä Hongkongin kanssa), milj. euroa (vas.) ja % palvelujen koko ulkomaankaupasta (oik.)

Huom. Vientitilastosta puuttuu vuoden 2009 luku. Kauppa Hongkongin kanssa on saatavilla vain vuosille 2015–2016.

Lähde: Tilastokeskus.

ta saadaan lukema myös Hongkongille, mutta sitä ei ole jaettavissa palvelueriin.

Palvelujen tuonnin arvo Kiinasta (ml. Hongkong) oli vuonna 2016 yhteensä hieman yli miljardi euroa. Kiinan ja Hongkongin osuus kokonaistuonnista oli 3,8 prosenttia.

Tärkein tuontierä olivat tutkimus- ja kehityspalvelut. Kiina on merkittävä lähtömaa tälle tuonnille, sillä 19 prosenttia kaikesta tutkimus- ja kehityspalvelujen tuonnista Suomeen tuli sieltä. Seuraavaksi tärkeimmät erät olivat kuljetuspalvelut sekä tekniset, kaupankäyntiin liittyvät ja muut liike-elämän palvelut. Parhaimmillaan näissä muissa erissä Kiinan osuus palvelujen tuonnista on 5–7 prosenttia. Tutkimus- ja kehityspalvelujen tuonnissa Kiinan merkitys on siten selvästi korostunein.

Vuonna 2016 palveluja vietiin Kiinaan ja Hongkongiin yhteensä melkein 1,35 miljardin euron arvosta. Tämä oli 5,6 prosenttia kaikesta palvelujen viennistä Suomesta. Kokonaisarvo ja osuus kasvoivat edellisvuodesta selvästi. Kasvu tuli ennen kaikkea televiestintä-, tietotekniikka- ja tietopalveluista.

Palveluerittäin katsottuna tärkein erä olivat juuri televiestintä-, tietotekniikka- ja tietopalvelut, joita vietiin 367 miljoonan euron arvosta Kiinaan

Taulukko 4.9

Palvelujen tuonti Kiinasta palveluerittäin, milj. euroa, ja Kiinan osuus palvelujen tuonnista Suomeen, %

Palveluerä	2015		2016	
	Milj. €	%	Milj. €	%
Palvelujen tuonti Kiinasta ja Hongkongista	1 167	4,5	1 020	3,8
Palvelujen tuonti Kiinasta (pl. Hongkong)	1 084	4,2	931	3,5
A Tuotannolliset palvelut	37	3,4	25	2,3
B Huolto- ja korjauspalvelut, muualla luokittelemattomat	0	0,0	1	0,5
C Kuljetus	200	4,1	183	3,7
D Matkailu	85	2,0	104	2,2
E Rakentaminen ja projektitoimitukset	83	4,2	100	5,3
F Vakuutus- ja eläkepalvelut	15	6,9	15	6,9
G Rahoituspalvelut	0	0,0	3	0,2
H Henkisen omaisuuden käytöstä perityt maksut, muualla luokittelemattomat	1	0,1	1	0,1
I Televiestintä-, tietotekniikka- ja tietopalvelut	10	0,4	5	0,2
J Muut liike-elämän palvelut	649	8,1	493	6,0
J1 Tutkimus- ja kehityspalvelut	366	20,0	330	19,2
J2 Asiantuntijoiden ja liikehallinnon konsulttipalvelut	109	5,1	48	2,1
J3 Tekniset, kaupankäyntiin liittyvät ja muut liike-elämän palvelut	174	4,3	115	2,7
K Henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	0	0,0	1	0,2
L Julkisyhteisöjen tuottamat tavarat ja tarjoamat palvelut, muualla luokittelemattomat	0	0,0	0	0,0

Huom. Palvelutuonti Hongkongista ei ole jaettavissa palvelueriin.

Lähde: Tilastokeskus.

(siis pl. Hongkong). Muita tärkeitä eriä olivat kuljetus, henkisen omaisuuden käytöstä perityt maksut, matkailu sekä rakentaminen ja projektitoimitukset. Kiinalaisten matkailijoiden määrä Suomessa on kasvanut voimakkaasti viime aikoina (ks. kuvio 4.5), ja ainakin näiden palvelujen viennin arvo nousee lähivuosina. Kiinan osuus matkailupalvelujen koko viennistä oli kuitenkin vuonna 2016 edelleen vain hieman yli kuusi prosenttia. Palvelutuotteiden vienti Kiinaan on suhteellisen diversifioitunutta. Monessa erässä Kiinan osuus palvelujen koko viennistä Suomesta on 5–7 prosenttia.

Yksi merkittävä palvelujen viennin muoto Kiinaan ovat matkailupalvelut. Lyhyessä ajassa kiinalaiset ovat nousseet venäläisten, brittien, saksalaisten ja ruotsalaisten jälkeen viidenneksi suurimmaksi yöpyjäryhmäksi suomalaisissa majoitusliikkeissä. Kasvu on ollut nopeaa, ja Kiinan suuresta ja vaurastuvasta väestöstä johtuen potentiaalinen kysyntä on Suomen näkökulmasta merkittävä. Suomen työllisyyden näkökulmasta on kuitenkin todettava, että kiinalaiset pyrkivät myös itse järjestämään palveluja ulkomailla kiinalaisille matkailijoille. Tämä vaikuttaa toisaalta Suomeen tulevien suorien sijoitusten kehitykseen.

Taulukko 4.10

Palvelujen vienti Kiinaan palveluerittäin, milj. euroa, ja Kiinan osuus palvelujen viennistä Suomesta, %

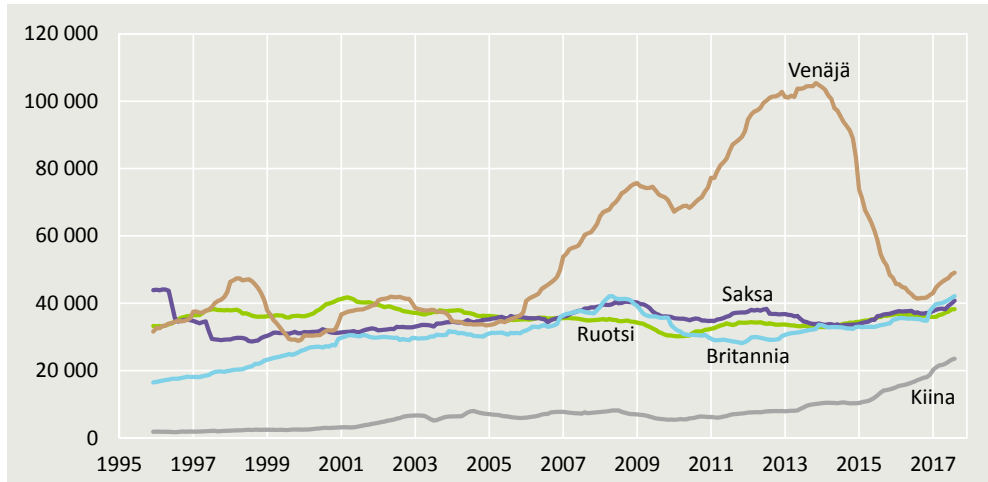
Palveluerä	2015		2016	
	Milj. €	%	Milj. €	%
Palvelujen vienti Kiinaan ja Hongkongiin	1 093	4,7	1 346	5,6
Palvelujen vienti Kiinaan (pl. Hongkong)	972	4,2	1 187	5,0
A Tuotannolliset palvelut	9	0,7	2	0,2
B Huolto- ja korjauspalvelut, muualla luokittelemattomat	6	2,8	9	2,8
C Kuljetus	207	6,3	187	5,6
D Matkailu	126	5,4	152	6,2
E Rakentaminen ja projektitoimitukset	104	5,4	146	6,8
F Vakuutus- ja eläkepalvelut	2	2,2	2	2,2
G Rahoituspalvelut	1	0,3	2	0,6
H Henkisen omaisuuden käytöstä perityt maksut, muualla luokittelemattomat	219	9,9	186	7,4
I Televiestintä-, tietotekniikka- ja tietopalvelut	205	2,8	367	5,4
J Muut liike-elämän palvelut	92	2,3	128	2,9
J1 Tutkimus- ja kehityspalvelut	22	4,7	42	7,8
J2 Asiantuntijoiden ja liikehallinnon konsulttipalvelut	27	2,2	41	3,1
J3 Tekniset, kaupankäyntiin liittyvät ja muut liike-elämän palvelut	43	1,9	45	1,8
K Henkilökohtaiset, kulttuuri- ja virkistyspalvelut	0	0,0	6	12,2
L Julkisyhteisöjen tuottamat tavarat ja tarjoamat palvelut, muualla luokittelemattomat	0	0,0	0	0,0

Huom. Palveluvienti Hongkongiin ei ole jaettavissa palvelueriin.

Lähde: Tilastokeskus.

Kuvio 4.5

Eri maiden kansalaisten yöpymisten lukumäärä majoitusliikkeissä Suomessa 1996–2017, 12 kuukauden liukuvat summat

Huom. Viimeinen havainto on elokuulta 2017.

Lähde: Tilastokeskus.

5 Väli- ja lopputuotteiden ulkomaankauppa

Yrityksissä ja julkisella sektorilla valmistettua tuotosta (tavaroita ja palveluja) käytetään joko välituotteina muussa tuotannossa tai lopputuotteina kotitalouksien ja julkisen sektorin kulutuksessa sekä kiinteissä investoinneissa. Lisäksi tuotos voi yksittäisenä vuotena olla muutos varastoissa. Tämä (normaalisti hyvin pieni) erä on ohitettu tässä tutkimuksessa itsenäisenä eränä, mutta kuitenkin otettu mukaan lopputuotteiden kokonaisarvoon.

Loppukulutus on joko kotitalouksien ja niitä palvelevien voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen tai julkisen sektorin kulutusta. Yrityksillä ei ole loppukulutusta – ne käyttävät vain välituotteita. Myös julkinen sektori käyttää välituotteita omassa tuotannossaan.

Kiinteitä investointeja tekevät lähinnä yritykset ja julkinen sektori. Näihin investointeihin lasketaan mukaan investoinnit asuinrakennuksiin ja muihin rakennuksiin, maa- ja vesirakennusinvestoinnit, kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestoinnit ja asejärjestelmät sekä kasvatettavat varat ja henkiset omaisuustuotteet. Jälkimmäisin pitää sisällään tutkimuksen ja tuotekehityksen.

Panos-tuotos -taulujen avulla voidaan tarkastella sitä, miltä toimialoilta jokin tietty toimiala hankkii käyttämänsä välituotteet (eli panokset) joko kotimaasta tai tuonnin kautta ulkomailta. Samoin nähdään, miltä toimialoilta ja mistä maista tulevat loppukulutuksessa käytetyt tuotteet ja investointitavarat.

Käyttämämme maailman panos-tuotos -tietokanta WIOD (World Input-Output Database), ks. Timmer ym. (2015), sisältää nämä tiedot 43 yksittäisestä maasta ja koko muusta maailmasta yhteensä vuosina 2000–2014. Tietokannassa on toimialoja yhteensä 56. Tähän tutkimukseen ne on osassa analyysia tiivistetty 24 toimialaan, jotta aineistoa ei olisi liikaa. Suuri osa tarkastelusta tehdään kolmen vuoden keskiarvoilla, koska yksittäisten pienten toimialojen kohdalla on vuosittaista vaihtelua. Tällöin vain yhden vuoden käyttäminen voi antaa tilanteesta väärän kuvan. Tietokannan avulla voidaan tarkastella Suomen ja Kiinan (ml. Hongkong) välisiä väli- ja lopputuotevirtoja sekä niiden merkitystä koko kansantalouden kannalta.

5.1 Kiinan osuus eri maiden viennissä on kasvanut

Taulukosta 5.1 nähdään Kiinan osuus eri maiden tuotoksen kokonaisviennistä vuosina 2000–2014 järjestettynä vuosien 2012–2014 keskiarvon mukaan. Kiinan merkitys on noussut erityisesti maantieteellisesti sitä lähellä sijaitsevien maiden sekä raaka-aineiden tuottajien kohdalla. Jälkimmäisessä ryhmässä raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen nousu näinä vuosina on todennäköisesti nostanut Kiinan osuutta maiden kokonaisviennin arvosta, koska Kiinan raaka-aineiden kysyntä on ollut kovassa kasvussa. Muiden maiden joukossa nousua on eniten Saksan ja Yhdysvaltojen kohdalla.

Kiinan osuus Suomen viennistä on näinä vuosina noussut pari prosenttiyksikköä, mikä on suhteellisen tyypillinen nousu eurooppalaisessa vertailussa. Kiinan osuus Suomen kokonaisviennistä on ollut koko ajan suhteellisen korkea (ks. myös alaluku 4.2). EU-maista vain Saksalla on Suomea korkeampi osuus. Finanssikriisiin asti vuosina 2000–2008 Kiinan osuus Suomen kokonaisviennistä oli vielä korkeampi kuin Saksassa.

Seuraavassa tarkastellaan WIOD-tietokannan avulla kiinalaisen tuotoksen tuontia Suomeen alaluvussa 5.2 ja suomalaisen tuotoksen vientiä Kiinaan alaluvussa 5.3.

5.2 Tuonti Suomeen

5.2.1 Välituotteiden tuonti Suomeen

Vuonna 2014 Suomeen tuotiin WIOD-tietokannan mukaan kiinalaista tuotosta yhteensä 5,18 miljardin euron arvosta (ks. kuvio 5.1). Siitä oli 3,63 miljardia euroa välituotteita Suomessa toimiville yrityksille ja julkiseen tuotantoon sekä 1,55 miljardia euroa lopputuotteita kulutukseen ja investointeihin. Vuosi 2012 oli huippuvuosi molemmissa erissä, minkä jälkeen Kiinan-tuonnin arvo aleni.

Välituotteiden osalta tuonnin käypähintainen arvo on edelleen selvästi yli vuoden 2008 tason, kun taas lopputuotteissa ollaan suunnilleen samalla tasolla. Investointitavaroiden tuonnin arvo on alentunut selvästi vuosista 2007–2008, mikä osittain johtuu kone-, laite- ja kuljetusvälineinvestointien vähenemisestä Suomessa vuosina 2009–2010. Sen sijaan tuonti kotitalouksien kulutukseen oli vuonna 2014 suurempi kuin vuonna 2008, joskin selvästi pienempi kuin vuonna 2012. Kotitalouksien kulutus on puolestaan jatkanut kasvuaan näinä vuosina. Tämä on tukenut tuontia Kiinasta, missä tehdään suuri osa kotitalouksien ostamista tavaroista,

Taulukko 5.1

Kiinan osuus eri maiden viennissä, %

<i>Maa</i>	<i>2000–2002</i>	<i>2003–2005</i>	<i>2006–2008</i>	<i>2009–2011</i>	<i>2012–2014</i>	<i>Muutos, %-y '00-'02 → '12-'14</i>
Taiwan	15,8	27,5	30,4	30,1	31,3	+15,5
Australia	6,7	10,0	13,8	20,8	25,2	+18,5
Etelä-Korea	11,6	18,9	20,6	23,5	23,6	+12,0
Muu maailma	8,3	11,5	13,0	17,1	21,2	+12,9
Brasilia	3,2	5,9	7,4	13,2	15,4	+12,2
Japani	7,1	11,3	13,3	15,9	15,0	+7,9
Indonesia	5,3	7,4	8,8	10,4	11,5	+6,2
Saksa	2,0	3,2	4,1	6,3	6,9	+4,9
Venäjä	3,8	4,7	4,4	6,3	6,6	+2,8
Yhdysvallat	1,7	2,8	3,8	5,1	5,6	+3,9
Intia	2,8	7,2	7,0	6,9	5,2	+2,4
SUOMI	2,7	4,0	5,0	6,1	5,1	+2,4
Tanska	0,9	1,3	1,9	2,7	3,9	+3,1
Ranska	1,5	2,1	2,7	3,2	3,7	+2,2
Kanada	0,9	1,3	1,8	3,0	3,6	+2,6
Slovakia	0,2	0,6	1,0	2,5	3,5	+3,3
Ruotsi	1,9	2,3	2,6	3,9	3,4	+1,5
Britannia	0,9	1,0	1,4	2,0	3,1	+2,2
Italia	1,2	1,7	2,1	3,1	3,0	+1,9
Sveitsi	0,9	1,4	2,0	2,8	3,0	+2,1
Itävalta	1,1	1,4	1,9	2,8	2,8	+1,7
Bulgaria	0,7	0,9	0,6	1,1	2,5	+1,8
Belgia	0,7	1,1	1,3	2,2	2,5	+1,8
Alankomaat	0,7	2,1	2,0	2,8	2,4	+1,7
Irlanti	0,7	0,9	1,5	1,9	2,2	+1,5
Unkari	0,6	0,7	1,3	2,2	2,1	+1,5
Norja	1,1	1,1	1,2	2,0	2,0	+0,8
Meksiko	0,4	0,9	1,0	1,9	1,9	+1,5
Turkki	0,5	0,8	0,7	1,4	1,7	+1,2
Tšekki	0,5	0,6	0,7	1,1	1,6	+1,1
Espanja	0,4	0,7	0,9	1,2	1,5	+1,1
Portugali	0,2	0,4	0,5	0,8	1,3	+1,1
Puola	0,4	0,6	0,8	1,1	1,2	+0,8
Viro	0,3	0,5	1,0	0,9	1,0	+0,7
Kreikka	0,2	0,3	0,3	0,8	0,9	+0,7
Romania	5,5	3,9	0,5	0,8	0,9	-4,5
Slovenia	0,2	0,3	0,4	0,6	0,7	+0,5
Kroatia	0,4	0,3	0,2	0,3	0,6	+0,2
Latvia	0,1	0,2	0,1	0,3	0,5	+0,5
Luxemburg	0,5	0,8	0,5	0,5	0,5	+0,0
Malta	0,5	1,3	1,0	0,9	0,4	-0,1
Liettua	0,1	0,1	0,1	0,2	0,4	+0,4
Kypros	0,1	0,1	0,3	0,3	0,2	+0,1

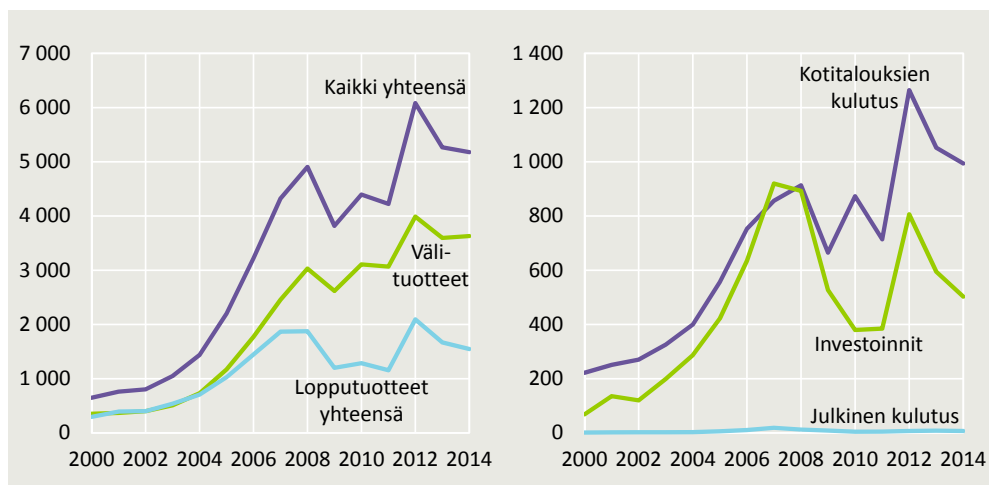
Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

muun muassa sähköisistä ja elektronisista kestokulutustavaroista sekä leluista ja vaatteista. Julkisen sektorin kulutukseen on jatkuvasti tuotu vain hyvin vähän kiinalaista tuotosta.

Kiinan osuus koko ulkomaisen tuotoksen tuonnista Suomeen oli 7,1 prosenttia vuonna 2014 (ks. kuvio 5.2). Tämä oli noin puoli prosenttiyksik-

Kuvio 5.1

Tuonti Kiinasta Suomeen käyvin hinnoin 2000–2014, milj. euroa

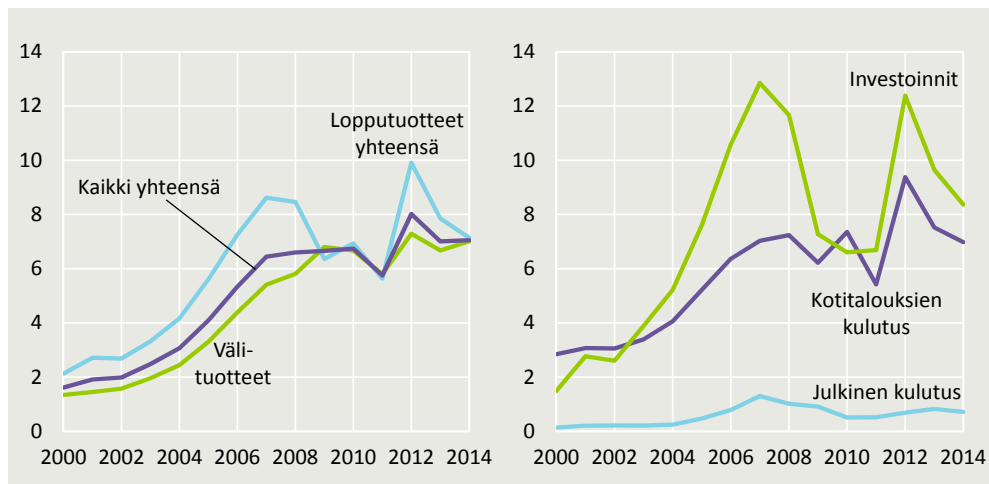

Huom. Kulutus ja investoinnit oikealla summautuvat lopputuotteiksi.

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

Kuvio 5.2

Kiinan-tuonnin osuus koko tuonnista 2000–2014, %

Huom. Kulutus ja investoinnit oikealla summautuvat lopputuotteiksi.

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

köä enemmän kuin vuosina 2007–2008. Vuosi 2012 oli välissä kuitenkin huippuvuosi, josta on sittemmin tultu alas melkein yksi prosenttiyksikkö.

Kiinan osuus välituotteiden tuonnista on kasvanut melkein 1,5 prosenttiyksikköä vuosien 2007–2008 jälkeen, mutta osuus lopputuotteiden tuonnista on alentunut saman verran. Jälkimmäinen liittyy investointitavaroiden tuontiin, joka kuitenkin voi vaihdella huomattavasti vuodesta toiseen. Jotkin yksittäiset investoinnit ovat suuria, ja se, miten niiden hankinta osuu eri maihin, vaikuttaa maiden välisiin kauppalukuihin. Osuus tuonnista kotitalouksien kulutukseen oli vuonna 2014 hieman korkeampi kuin vuosina 2007–2008.

Taulukossa 5.2 on tarkasteltu tarkalla toimialajaolla sitä, miltä kiinalaisilta toimialoilta tuotiin Suomeen tuotteita eri käyttötarkoituksiin vuosina 2012–2014. Kokonaistuonti oli näinä vuosina käyvin hinnoin keskimäärin 5,51 miljardia euroa. Merkittävin kiinalaistoimiala on tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus melkein 1,48 miljardin euron tuonnilla Suomeen. Siitä kaksi kolmasosaa meni välituotteiksi, kuudesosa kotitalouksien kulutukseen ja kuudesosa investointeihin Suomessa. Toiseksi tärkein kiinalaistoimiala oli lakiasian ja laskentatoimen palvelut, pääkonttorien toiminta sekä liikkeenjohdon konsultointi noin 1,28 miljardin euron tuonnilla, mikä meni kokonaisuudessaan välituotteiksi suomalaisille toimialoilte. Tässä suurimmat suomalaiset ostajatoimialat olivat kaupan ala sekä samainen toimiala Suomessa. Muut kiinalaiset palvelualat vievät hyvin vähän tuotostaan Suomeen.

Suurin osa Kiinan-tuonnista tuotetaan Kiinan tehdasteollisuuden toimialoilla. Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden jälkeen tärkeimmät toimialat ovat sähkölaitteiden valmistus sekä muiden koneiden ja laitteiden valmistus, molemmat lähes 530 miljoonan euron arvolla, sekä tekstiilien, vaatteiden, nahan ja nahkatuotteiden valmistus noin 440 miljoonan euron arvolla. Näitä tuotteita tulee Suomeen niin välituotteiksi kuin kotitalouksienkin kulutukseen sekä metalliteollisuuden osalta myös investointitavaroiksi. Nämä viisi kiinalaistoimialaa kattavat 77 prosenttia kaikesta tuotoksen tuonnista Kiinasta.

Taulukossa 5.3 on tarkasteltu sitä, mille suomalaisille toimialoilte tuotiin ne kiinalaiset välituotteet, joiden lähtötoimialoja taulukossa 5.2 käsiteltiin. Tuontivälituotteet jakaantuvat Suomessa laajasti eri toimialoilte. Eniten niitä hyödyntävä suomalainen toimiala on tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus, joka vuosina 2012–2014 toi melkein 550 miljoonan euron arvosta kiinalaisia välituotteita. Keskiarvo peittää kuitenkin tässä alleen muutoksia. Vuonna 2012 tuonnin arvo oli

Taulukko 5.2

Suomen tuonti Kiinasta tarkalla toimialajaaolla eri tarkoituksiin 2012–2014, milj. euroa

	Tuottajatoimiala Kiinassa	Välituotteet	Lopputuotteet				Yhteensä
			Kotitalouk- sien kulutus	Julkinen kulutus	Investointi- tavarat	Yhteensä	
A0	Kasvinviljely, kotieläintalous, riistatalous	1	1	0	0	1	2
A02	Metsätalous ja puunkorjuu	0	0	0	0	0	0
A03	Kalastus ja vesiviljely	1	0	0	0	0	1
B	Kaivostoiminta ja louhinta	9	5	0	2	7	16
C10–12	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakkatuotteiden valm.	6	14	0	0	15	20
C13–15	Tekstiilien, vaatteiden, nahan ja nahkatuott. valmistus	125	310	0	1	314	439
C16	Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	17	5	0	1	6	23
C17	Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	10	2	0	0	2	13
C18	Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	1	1	0	0	1	2
C19	Koksin ja jalostettujen öljytuotteiden valmistus	39	13	0	0	13	52
C20	Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus	67	10	0	2	12	79
C21	Lääkeaineiden ja lääkkeiden valmistus	19	3	2	0	6	24
C22	Kumi- ja muovituotteiden valmistus	63	31	0	0	32	94
C23	Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	34	11	0	1	12	46
C24	Metallien jalostus	74	15	0	4	20	93
C25	Metallituotteiden valmistus	145	23	0	11	34	179
C26	Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuott. valm.	951	241	0	278	525	1 476
C27	Sähkölaitteiden valmistus	313	156	0	53	214	528
C28	Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	273	52	0	190	250	523
C29	Moottoriajoneuvojen ja perävaunujen valmistus	53	25	0	13	39	92
C30	Muiden kulkuneuvojen valmistus	9	10	0	56	67	75
C31–32	Huonekalujen valmistus, muu valmistus	70	108	0	9	117	187
C33	Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus	0	0	0	0	0	0
D35	Sähkö-, kaas- ja lämpöhuolto, jäähdytys	8	2	0	0	2	10
E36	Veden otto, puhdistus ja jakelu	0	0	0	0	0	0
E37–39	Viemäri- ja jätevesihuolto, jätteiden keruu	17	1	0	0	1	18
F	Rakentaminen	0	0	0	0	0	0
G45	Moottoriajoneuvojen kauppa ja korjaus	0	0	0	0	0	0
G46	Tukkukauppa	36	18	1	0	19	55
G47	Vähittäiskauppa	0	0	0	0	0	0
H49	Maaliikenne ja putkijohtokuljetus	8	4	0	0	4	12
H50	Vesiliikenne	18	5	0	0	6	24
H51	Ilmaliikenne	45	23	0	0	23	68
H52	Varastointi ja liikennettä palveleva toiminta	2	1	0	0	1	3
H53	Posti- ja kuriiritoiminta	0	0	0	0	0	1
I	Majoitus- ja ravitsemistoiminta	3	1	0	0	1	4
J58	Kustannustoiminta	0	0	0	0	0	0
J59–60	Elokuva-, video- ja tv-ohjelmatuotanto yms.	0	0	0	0	0	0
J61	Televiestintä	2	1	0	0	1	4
J62–63	Ohjelmistot, konsultointi, tietopalvelutoiminta	3	0	0	0	0	3
K64	Rahoituspalvelut	0	0	0	0	0	0
K65	Vakuutus toiminta	0	0	0	0	0	0
K66	Rahoitusta ja vakuuttamista palveleva toim.	0	0	0	0	0	0
L68	Kiinteistöalan toiminta	0	0	0	0	0	0
M69–70	Lakiasiaien ja laskentatoimen palvelut, pääkonttorien toiminta, liikkeenjohdon konsultointi	1 280	4	0	0	4	1 284
M71	Arkkitehti-, insinööripalvelut, tekn. testaus ja analysointi	0	0	0	0	0	0
M72	Tieteellinen tutkimus ja kehittäminen	4	0	2	12	14	18
M73	Mainostoiminta ja markkinatutkimus	0	0	0	0	0	0
M74–75	Muut palvelut liike-elämälle, eläinlääkintäpalvelut	0	0	0	0	0	0
N	Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	26	1	0	0	2	28
O84	Julkinen hallinto, pakollinen sosiaalivakuutus	0	0	0	0	0	0
P85	Koulutus	0	0	0	0	0	0
Q	Terveys- ja sosiaalipalvelut	0	0	0	0	0	0
R–S	Taiteet, viihde ja virkistys, muut palvelut	7	4	1	0	6	13
T	Kotitalouksien toiminta ym.	0	0	0	0	0	0
U	Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toim.	0	0	0	0	0	0
A–U	Yhteensä	3 739	1 103	7	635	1 770	5 510

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

Taulukko 5.3

Väliuotetuonti Kiinasta keskimäärin vuosina 2012–2014, milj. euroa, suomalaisten toimialojen mukaan tilastoituna

	<i>Suomalainen toimiala</i>	<i>Tuonnin arvo</i>
A01	Kasvinviljely, kotieläintalous, riistatalous	16
A02	Metsätalous ja puunkorjuu	5
A03	Kalastus ja vesiviljely	0
B	Kaivostoiminta ja louhinta	9
C10–12	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakkatuotteiden valmistus	62
C13–15	Tekstiilien, vaatteiden, nahan ja nahkatuott. valmistus	52
C16	Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	23
C17	Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	35
C18	Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	16
C19	Koksin ja jalostettujen öljytuotteiden valmistus	19
C20	Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus	57
C21	Lääkeaineiden ja lääkkeiden valmistus	8
C22	Kumi- ja muovituotteiden valmistus	39
C23	Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	25
C24	Metallien jalostus	67
C25	Metallituotteiden valmistus	83
C26	Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuott. valm.	546
C27	Sähkölaitteiden valmistus	164
C28	Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	387
C29	Moottoriajoneuvojen ja perävaunujen valmistus	34
C30	Muiden kulkuneuvojen valmistus	37
C31–32	Huonekalujen valmistus, muu valmistus	36
C33	Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus	64
D35	Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytys	27
E36	Veden otto, puhdistus ja jakelu	5
E37–39	Viemäri- ja jätevesihuolto, jätteiden keruu	15
F	Rakentaminen	302
G45	Moottoriajoneuvojen kauppa ja korjaus	46
G46	Tukkukauppa	183
G47	Vähittäiskauppa	149
H49	Maaliikenne ja putkijohtokuljetus	28
H50	Vesiliikenne	20
H51	Ilmaliikenne	21
H52	Varastointi ja liikennettä palveleva toiminta	30
H53	Posti- ja kuriiritoiminta	5
I	Majoitus- ja ravitsemistoiminta	21
J58	Kustannustoiminta	41
J59–60	Elokuva-, video- ja tv-ohjelmatuotanto yms.	13
J61	Televiestintä	18
J62–63	Ohjelmistot, konsultointi, tietopalvelutoiminta	78
K64	Rahoituspalvelut	53
K65	Vakuutustoiminta	26
K66	Rahoitusta ja vakuuttamista palveleva toim.	30
L68	Kiinteistöalan toiminta	47
M69–70	Lakiasian ja laskentatoimen palvelut, pääkonttorien toiminta, liikkeenjohdon konsultointi	216
M71	Arkkitehti-, insinööri- ja tekn. testaus ja analysointi	101
M72	Tieteellinen tutkimus ja kehittäminen	9
M73	Mainostoiminta ja markkinatutkimus	34
M74–75	Muut palvelut liike-elämälle, eläinlääkintäpalvelut	17
N	Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	75
O84	Julkinen hallinto, pakollinen sosiaalivakuutus	109
P85	Koulutus	24
Q	Terveys- ja sosiaalipalvelut	136
R–S	Taiteet, viihde ja virkistys, muut palvelut	76
T	Kotitalouksien toiminta ym.	0
U	Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toiminta	0
A–U	Väliuotteet yhteensä	3 739

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

767 miljoonaa euroa ja 2013–2014 noin 430 miljoonaa euroa, joten kun toimialan tuotanto Suomessa on laskenut, myös kiinalaisten välituotteiden tuonti on alentunut. Laskeva kehitys on hyvinkin voinut sittemmin jatkua, mutta WIODin tilastot loppuvat vuoteen 2014.

Seuraavaksi eniten kiinalaisia välituotteita ovat tuoneet Suomeen muiden koneiden ja laitteiden valmistus (387 milj. euroa) sekä rakennusala (302 milj. euroa). Jälkimmäiselle toimialalle tärkein kiinalaisvalmistaja oli sähkölaitteiden valmistus. Lakiasiain ja laskentatoimen palvelut, pääkonttorien toiminta sekä liikkeenjohdon konsultointi pääsee noin 200 miljoonan euron välituotetuontiin Kiinasta. Yli sadan miljoonan euron välituotetuontiin pääsevät vielä suomalainen sähkölaitteiden valmistus, tukku- ja vähittäiskauppa, terveys- ja sosiaalipalvelut, julkinen hallinto sekä arkkitehti- ja insinööripalvelut, tekninen testaus ja analysointi.

Taulukoissa 5.4a ja 5.4b on yhdistetty toimialoja niin, että niitä on yhteensä 24. Siitä näkee miltä kiinalaisilta toimialoilta Suomen eri toimialat hankkivat välituotteita vuosina 2012–2014. Taulukkoa luetaan siten, että vasemmalla ensimmäisessä sarakkeessa on välituotteiden lähtötaho eli niitä tuottavat kiinalaiset toimialat ja ylhäällä ensimmäisellä rivillä ovat välituotteiden käyttäjät eli suomalaiset toimialat. Taulukko on jaettu tilankäytöllisistä syistä kahtia: jälkimmäisen osan pitäisi olla ensimmäisen osan oikealla puolella.

Taulukon jälkimmäisessä osassa on näytetty suomalaiset alkutuotannon (toimiala A) ja jalostuksen (B–F) toimialat ja toisessa osassa palvelutoimialat (G–U). Molempien osien alimmalla rivillä nähdään suomalaisten toimialojen välituotetuonnin kokonaisarvo Kiinasta. Esimerkiksi kemianteollisuus (C19–22) toi 123 miljoonan euron arvosta kiinalaisten toimialojen tuotosta välituotekäyttöön. Taulukon sisäruuduista nähdään, miltä kiinalaisilta toimialoilta tämä tuonti tuli. Esimerkiksi Kiinan kaupan alalta (toimiala G) tuotiin Suomen kemianteollisuuteen välituotteita kahden miljoonan euron arvosta. Taulukon alemman osan oikeanpuoleisimmasta sarakkeesta nähdään, kuinka paljon välituotteita tuotiin kaiken kaikkiaan Suomeen. Esimerkiksi Kiinan kemianteollisuuden tuotosta tuotiin 188 miljoonan euron arvosta.

Suurimpia yksittäisiä eriä ovat sähkö- ja elektroniikkateollisuuden sisäinen kauppa, Kiinan ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan tuotoksen myynti Suomen kaupan alalle ja kyseisen toimialan sisällä Suomeen sekä kone-, laite- ja kulkuneuvoteollisuuden sisäinen kauppa.

Kiinan sähkö- ja elektroniikkateollisuuden sekä ammatillisen, tieteellisen ja teknisen toiminnan tuotosta myydään laajasti suomalaisille toimialoil-

Taulukko 5.4a

Väli- ja lopputuotteiden tuonti Kiinasta toimialoittain keskimäärin vuodessa vuosina 2012–2014, milj. euroa (Suomen alkutuotanto ja jalostaminen)

	Suomalaiset toimialat													F
	A	B	C10-12	C13-15	C16-18	C19-22	C23	C24-25	C26-27	C28-30, C33	C31-32	DE		
	Maa-, metsä- ja kalatalous	Kaivos- toiminta ja louhinta	Elin- tarvik- keiden, juomien ja tupakka- tuott. valm.	Tekstiilien, vaatteiden ja nahka- tuott. valm.	Puu-, paperi- ym. tuot- teet, pal- naminen	Kemian- teollisuus	Muut ei-metalliset mineraali- tuot- teet	Metallien jalostus, metalli- tuotteet	Sähkö- ja elektro- niikkateol- lisuus	Koneet, laitteet, ml. kor- jaus, kulku- neuvot	Muu valmistus	Energia- huolto, vesi- ja jätehuolto	Raken- taminen	
Kiinalaiset toimialat														
A	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
B	0	0	0	0	0	1	0	1	0	2	0	0	1	
C10-12	0	0	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
C13-15	0	0	2	44	5	6	4	3	1	3	4	5	5	
C16-18	0	0	1	0	9	1	0	1	1	1	0	1	9	
C19-22	6	1	8	1	15	54	2	5	4	8	2	6	26	
C23	0	0	0	0	1	1	4	2	1	1	0	0	20	
C24-25	1	0	2	0	2	3	2	70	15	60	5	0	41	
C26-27	0	0	0	0	8	2	1	13	566	127	3	3	106	
C28-30, C33	3	2	0	0	1	1	1	6	12	229	3	4	39	
C31-32	0	0	0	0	0	0	0	1	2	2	12	1	9	
DE	0	0a	0	0	1	1	0	7	1	1	0	3	1	
F	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
G	1	0	1	0	4	2	0	3	1	2	0	1	6	
H	0	0	1	0	2	1	1	2	1	1	0	0	2	
I	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
J	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
K	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
L	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
M	5	4	43	5	24	49	9	38	101	82	7	23	34	
N	3	0	0	0	0	1	0	0	3	1	0	0	2	
O	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
PQ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
RSTU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Yhteensä	21	9	62	52	74	123	25	150	710	521	36	48	302	

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

Taulukko 5.4b

Välituotteiden tuonti Kiinasta toimialoitain keskimäärin vuodessa vuosina 2012–2014, milj. euroa (Suomen palvelut)

Kiinalaiset toimialat	Suomalaiset toimialat											Yhteensä
	G Kauppa	H Kuljetus ja varastointi	I Majoitus- ja ravitse- mistoim.	J Informaa- tio ja viestintä	K Rahoitus- ja vakuu- tustoim.	L Kiinteistö- alan toiminta	M Ammatti- linen, tie- teellinen ja tek. toim.	N Hallinto- ja tuki- palv.toim.	O Julkinen hallinto	PQ Koulutus, terveys- ja sos.palv.	RSTU Muut palvelut	
A	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2
B	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	9
C10–C12	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0	6
C13–C15	10	3	1	2	1	1	7	5	3	5	3	125
C16–C18	1	0	0	1	0	0	1	0	0	1	0	29
C19–C22	5	14	0	0	1	3	1	4	2	17	2	188
C23	1	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	34
C24–C25	1	2	0	0	1	0	1	1	4	5	1	218
C26–C27	41	7	0	58	60	1	136	28	14	65	24	1 264
C28–C30, C33	7	10	0	5	1	0	2	2	2	4	1	335
C31–C32	2	0	1	1	3	0	3	3	8	21	3	70
DE	2	0	1	0	0	4	0	1	1	1	1	25
F	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
G	2	1	1	2	1	0	1	1	1	2	1	36
H	17	18	1	3	2	1	3	5	4	6	3	73
I	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0	3
J	0	0	0	2	0	0	0	0	1	0	0	5
K	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
L	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M	285	42	14	72	37	38	222	23	67	27	35	1 285
N	3	4	0	2	0	0	1	2	1	1	0	26
O	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
PQ	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
RSTU	1	0	1	0	1	0	0	0	0	2	1	7
Yhteensä	377	104	21	150	109	47	378	75	109	160	76	3 739

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

le. Yli kaksi kolmasosaa tuonnista on näiltä toimialoilta. Muiden kiinalaistoimialojen osalta myynti on selvästi vähäisempää ja lisäksi keskittyneempää joillekin tietyille suomalaisille toimialoille.

5.2.2 Lopputuotteiden tuonti Suomeen

Lopputuotteita tuotiin Kiinasta Suomeen vuosina 2012–2014 keskimäärin 1,77 miljardin euron arvosta vuodessa (ks. taulukko 5.5). Tästä 1,10 miljardia euroa meni kotitalouksien kulutukseen ja loput investointeihin. Kiinan sähkö- ja elektroniikkateollisuuden sekä tevanake-teollisuuden valmistamat tuotteet hallitsevat kotitalouksien kulutukseen tulevaa tuontia. Investointitavaroissa melkein koko tuonti on peräisin joko Kiinan sähkö- ja elektroniikkateollisuudesta tai koneiden, laitteiden ja kuluneuvojen valmistuksesta.

Kun katsotaan sitä, mikä osa Suomen lopputuotetuonnista tulee Kiinasta, nähdään, että kiinalainen tuotos on tärkeää erityisesti metallien jalostuksen ja metallituotteiden, sähkö- ja elektroniikkateollisuuden sekä tevanake-teollisuuden tuotteiden tuonnissa. Investointitavaroiden tuonnissa Kiina hallitsee sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotteiden tuontia.

Ajan myötä Kiinan osuus alentuu ainakin tevanake-tuotteissa, kun maan kustannustason nousu johtaa tämän alan tuotannon siirtymiseen vähitellen maihin, joissa on alemmat työvoimakustannukset kuin Kiinassa. Näin onkin jo alkanut tapahtua, ks. alaluku 4.2. Toisaalta Kiinan asema voi ajan myötä vahvistua t&k-intensiivisemmissä tuotteissa.

5.3 Vienti Suomesta

5.3.1 Tuotoksen kokonaisvienti

WIOD-tietokannan mukaan Kiinan osuus Suomen kokonaisviennistä nousi vuosien 2000–2002 2,2 prosentista kolmella prosenttiyksiköllä vuosiin 2012–2014 mennessä.

Suomessa valmistetun tuotoksen viennin arvo Kiinaan oli ylivoimaisesti suurinta vuonna 2007, jolloin se oli 5,73 miljardia euroa käyvin hinnoin. Vuosien 2008–2009 pudotuksen jälkeen viennin arvo elpyi jonkin verran, mutta on sittemmin uudelleen laskenut. Tuotoksen viennin arvo oli 3,65 miljardia euroa vuonna 2014. Aleneminen johtuu sekä välituotteiden että lopputuotteiden viennin arvon laskusta. Aleneminen on kuitenkin ollut jonkin verran suurempaa loppu- kuin välituotteissa.

Taulukko 5.5

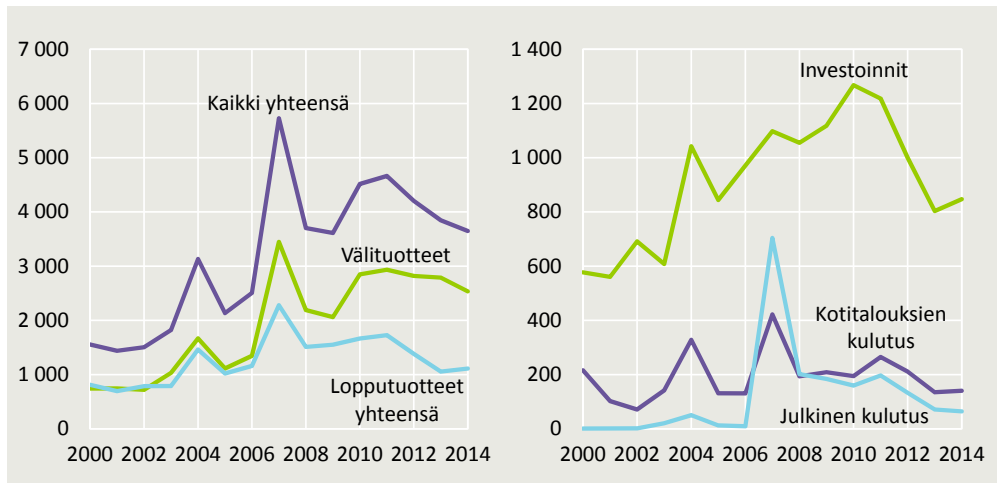
Lopputuotteiden tuonti Kiinasta Suomeen käyvin hinnoin sekä %-osuus kaikista lopputuotteiden tuonnista keskimäärin vuosina 2012–2014

Kiinalainen toimiala		Loppu- tuotteiksi		Mili. euroa		Investoin- teihin		Loppu- tuotteiksi		%		Inves- teihin	
				Koti- talouksille	Julkiselle sektorille					Koti- talouksille	Julkiselle sektorille		
A	Maa-, metsä- ja kalatalous	1		1	0	0		0,2		0,2	0,0	0,0	
B	Kaivostoiminta ja louhinta	7		5	0	2		31,4		33,0	1,7	30,7	
C10–12	Elintarv., juomien ja tupakkatuott. valm.	15		14	0	0		0,6		0,6	0,3	2,9	
C13–15	Tekstiilien, vaatteiden ja nahkatuott. valm.	314		310	0	1		27,6		27,8	19,7	13,4	
C16–18	Puor-, paperi- ym. tuotteet, painaminen	9		8	0	1		6,7		6,8	0,7	6,3	
C19–22	Kemianteollisuus	63		57	3	3		2,3		2,8	0,5	2,1	
C23	Muut ei-metalliset mineraalituotteet	12		11	0	1		17,2		18,1	0,8	8,8	
C24–25	Metallien jalostus, metallituotteet	54		38	0	15		21,6		34,8	0,5	11,3	
C26–27	Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	739		397	0	331		34,3		32,5	0,1	37,5	
C28–C30, C33	Koneet, laitteet, ml. korjaus, kulkuneuvot	355		87	0	259		7,0		4,5	0,1	8,6	
C31–32	Muu valmistus	117		108	0	9		17,9		20,4	0,1	7,6	
DE	Energiahuolto; vesi- ja jätehuolto	3		3	0	1		2,6		2,2	0,3	8,9	
F	Rakentaminen	0		0	0	0		0,0		0,0	0,4	0,0	
G	Kauppa	19		18	1	0		1,2		1,4	0,8	0,0	
H	Kuljetus ja varastointi	34		34	0	0		3,5		3,7	2,1	0,0	
I	Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1		1	0	0		1,1		1,1	1,0	0,0	
J	Informaatio ja viestintä	1		1	0	0		0,2		0,3	0,0	0,0	
K	Rahoitus- ja vakuutus toiminta	0		0	0	0		0,1		0,1	0,0	0,0	
L	Kiinteistöalan toiminta	0		0	0	0		0,0		0,0	0,0	0,0	
M	Ammatillinen, tieteellinen ja tek. toiminta	18		4	2	12		1,3		5,2	1,0	1,0	
N	Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	2		1	0	0		0,4		0,4	1,2	0,0	
O	Julkinen hallinto	0		0	0	0		0,1		0,0	0,4	0,0	
PQ	Koulutus, terveys- ja sosiaalipalvelut	0		0	0	0		0,0		0,0	0,0	0,0	
RSTU	Muut palvelut	6		4	1	0		4,0		4,5	3,6	0,0	
Yhteensä		1 770		1 103	7	635		8,3		7,9	0,7	10,2	

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

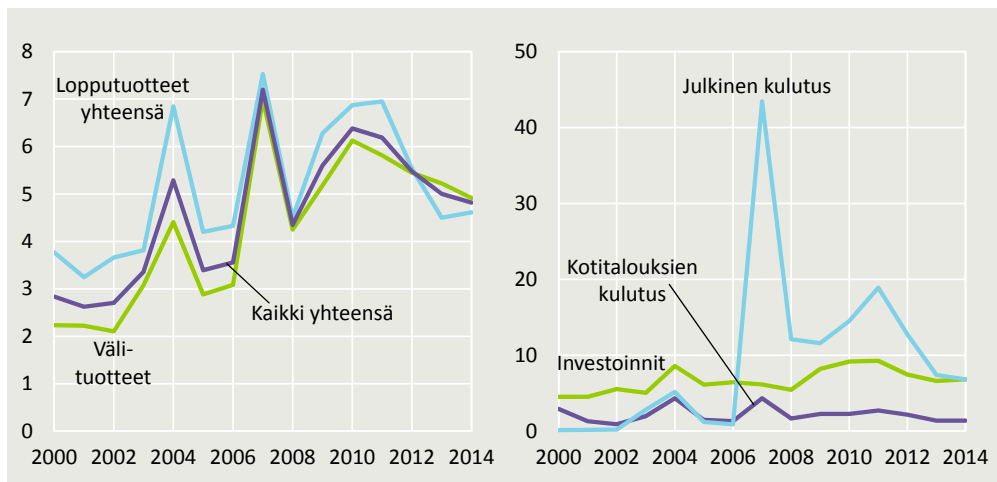
Oikeanpuoleisesta kuviosta nähdään, että lopputuotteissa vuonna 2007 ollut piikkiä selittää poikkeuksellinen Kiinan julkiseen kulutukseen mennyt vienti, joskin myös vienti kotitalouksien kulutukseen oli tällöin pirteää. Investointitavaroiden viennin arvo sen sijaan nousi vuoteen 2010 asti, minkä jälkeen lasku on ollut jyrkkää. Lopputuotteiden viennin arvon ale-

Kuvio 5.3

Vienti Suomesta Kiinaan käyvin hinnoin 2000–2014, milj. euroa

Huom. Kulutus ja investoinnit (sekä varastot, joita ei ole kuviossa mukana) summautuvat lopputuotteiksi.
Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

Kuvio 5.4

Kiinan-viennin osuus koko viennistä 2000–2014, %

Huom. Kulutus ja investoinnit (sekä varastot, joita ei ole kuviossa mukana) oikealla summautuvat lopputuotteiksi.
Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

neminen viime vuosina johtuukin niin kotitalouksien ja julkisen sektorin kulutukseen kuin myös investointeihin menneen viennin vähenemisestä.

Kiinan osuus suomalaisen tuotoksen viennin arvosta on WIODin tilastojen mukaan vaihdellut paljonkin vuodesta toiseen (ks. kuvio 5.4). Se oli suurimmillaan vuonna 2007 hieman yli 7 prosenttia. Vuonna 2014 Kiinan osuus oli alentunut 4,8 prosenttiin. Lopputuotteiden viennissä osuus on vaihdellut enemmän kuin välituotteiden viennissä, mitä selittää muun muassa vienti julkiseen kulutukseen vuonna 2007. Tällöin 43 prosenttia kaikesta julkiseen kulutukseen maailmalle menneestä viennistä meni Kiinaan. Kiinan osuus investointitavaroiden viennistä oli suurimmillaan hieman yli 9 prosenttia vuosina 2010–2011. Vuonna 2014 osuus oli vajaat 7 prosenttia. Kiinan kansantalouden voimakkaasta kasvusta huolimatta maan osuus Suomen viennistä ei ole kasvanut. Osittain tätä voi selittää tuotannon siirtäminen suoraan Kiinan markkinoille. Kuten edellä kuitenkin nähtiin, Kiinan merkitys Suomen viennissä on silti selvästi suurempi kuin keskimäärin EU-maille.

Taulukko 5.6

Kiinan osuus Suomen eri toimialojen tuotoksen viennistä, %

<i>Toimiala</i>		<i>2000–02</i>	<i>2003–05</i>	<i>2006–08</i>	<i>2009–11</i>	<i>2012–14</i>
A	Maa-, metsä- ja kalatalous	0,3	2,9	4,6	11,4	29,0
B	Kaivostoiminta ja louhinta	5,2	8,5	12,2	22,9	27,7
C10–12	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakkatuotteiden valm.	2,6	6,3	8,3	12,7	15,9
C13–15	Tekstiilien, vaatteiden ja nahkatuotteiden valmistus	2,7	3,0	2,0	3,1	4,9
C16–18	Puu-, paperi- ym. tuotteet, painaminen	1,0	1,6	2,0	3,3	4,8
C19–22	Kemianteollisuus	1,1	1,4	1,2	1,5	1,2
C23	Muut ei-metalliset mineraalituotteet	0,3	1,3	1,3	2,3	4,4
C24–25	Metallien jalostus, metallituotteet	1,8	4,2	3,9	5,7	4,5
C26–27	Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	8,4	7,9	12,2	9,3	6,0
C28–30, C33	Koneet, laitteet, ml. korjaus, kulkuneuvot	3,6	7,2	9,7	15,0	9,6
C31–C32	Muu valmistus	1,2	3,1	5,9	3,9	5,3
DE	Energiahuolto; vesi- ja jätehuolto	0,6	2,5	4,6	2,7	2,4
F	Rakentaminen	1,0	4,7	7,3	10,4	6,9
G	Kauppa	0,8	4,0	7,4	7,6	5,8
H	Kuljetus ja varastointi	0,3	1,5	3,1	4,5	7,0
I	Majoitus- ja ravitsemistoiminta	0,6	2,9	5,6	3,9	3,5
J	Informaatio ja viestintä	0,3	1,5	1,5	0,9	0,7
K	Rahoitus- ja vakuutustoiminta	0,0	0,1	0,0	0,2	0,1
L	Kiinteistöalan toiminta	1,1	4,6	8,9	16,8	9,5
M	Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	0,4	6,2	15,0	12,1	7,7
N	Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	0,0	0,3	0,6	0,2	0,4
O	Julkinen hallinto	0,4	1,5	2,4	0,9	0,7
PQ	Koulutus, terveys- ja sosiaalipalvelut	0,8	4,1	7,5	14,8	5,1
RSTU	Muut palvelut	0,9	5,1	8,9	16,5	19,5
Yhteensä		2,2	3,5	4,8	5,7	5,2

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

Toimialojen välillä on tietenkin huomattavan suuria eroja (ks. taulukko 5.6). Ne toimialat, joilla Kiinan osuus on suurempi kuin Suomen kokonaisviennissä, ovat suhteellisesti ottaen erikoistuneet Kiinan markkinoille.

Vuosina 2012–2014 Kiinan osuus viennin arvosta oli selvästi suurin, melkein 30 prosenttia, Suomen alkutuotannossa sekä kaivostoiminnassa ja louhinnassa. Alkutuotannossa kyse oli lähinnä kasvinviljelyn ja kotieläintalouden, riistatalouden sekä niihin liittyvien palvelujen viennistä enimmäkseen Kiinan elintarviketeollisuudelle. Kaivostoiminnassa ja louhinnassa tuotteet menivät Kiinaan lähinnä koksien ja jalostettujen öljytuotteiden valmistukseen sekä metallien jalostukseen.

Seuraavaksi tärkeintä kokonaisviennin kannalta vienti Kiinaan oli muissa palveluissa ja elintarviketeollisuudessa. Muiden palvelujen vienti Kiinaan on kuitenkin hyvin vähäistä, vain 4,3 miljoonaa euroa, vuonna 2014. Elintarviketeollisuuden välituotevienti suuntautui ennen kaikkea samalle toimialalle Kiinassa sekä vähäisemmässä määrin majoitus- ja ravitsemistoimintaan sekä alkutuotantoon. Tehdasteollisuudessa Kiinan osuus vaihtelee enimmäkseen 4–6 prosentin välillä muuten paitsi koneissa, laitteissa ja kulkuvälineissä, missä osuus vuosina 2012–2014 oli melkein kymmenen prosenttia, sekä kemianteollisuudessa, missä se oli vain noin prosentin. Palvelualoilla Kiinan osuus vaihtelee nollan ja kymmenen prosentin välillä.

Ajoittain Kiinan merkitys toimialojen kokonaisviennistä on ollut nykyistä korkeampi. Tärkeämmistä vientitoimialoista osuus oli sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa 12 prosenttia vuosina 2006–2008, koneissa, laitteissa ja kulkuvälineissä 15 prosenttia vuosina 2009–2011 sekä ammatillisessa, tieteellisessä ja teknisessä toiminnassa 15 prosenttia vuosina 2006–2008. Jälkimmäinen johtui lakiasian- ja laskentatoimen palveluista, pääkonttorien toiminnasta ja liikkeenjohdon konsultoinnista sekä tieteellisestä tutkimuksesta ja kehittämisestä.

Taulukossa 5.7 on esitetty tarkalla toimialajaolla Suomen Kiinan-viennin arvo eri käyttötarkoitusten mukaan keskimäärin vuosina 2012–2014. Selvästi tärkein suomalainen toimiala oli muiden koneiden ja laitteiden valmistus, jonka viennin arvo oli 936 miljoonaa euroa eli 24 prosenttia kaikesta viennistä. Tämän toimialan vienti jakautuu niin välituotteiksi kuin investointitavaroiksi. Kaikesta välituoteviennistä toimiala kattoi 16 prosenttia ja kaikesta investointitavaroiden viennistä 57 prosenttia. Toiseksi suurin suomalainen toimiala oli paperin sekä paperi- ja kartonkituotteiden valmistus, jonka viennin arvo oli keskimäärin 520 miljoonaa euroa eli 13 prosenttia kaikesta viennistä. Tämä vienti meni melkein yk-

Taulukko 5.7

Suomen vienti Kiinaan tarkalla toimialajaolla eri tarkoituksiin 2012–2014, milj. euroa

Tuottajatoimiala Suomessa		Välituotteet	Lopputuotteet				Yhteensä
			Kotitalouk- sien kulutus	Julkinen kulutus	Investointi- tavarat	Yhteensä	
A01	Kasvinviljely, kotieläintalous, riistatalous	297	0	0	0	1	298
A02	Metsätalous ja puunkorjuu	0	0	0	0	0	0
A03	Kalastus ja vesiviljely	0	0	0	0	0	0
B	Kaivostoiminta ja louhinta	148	0	0	0	1	149
C10–12	Elintarvikkeiden, juomien ja tupakkatuotteiden valm.	82	6	1	0	7	89
C13–15	Tekstiilien, vaatteiden, nahan ja nahkatuott. valmistus	12	1	0	0	1	13
C16	Sahatavaran sekä puu- ja korkkituotteiden valmistus	52	1	0	0	1	53
C17	Paperin, paperi- ja kartonkituotteiden valmistus	516	2	1	0	4	520
C18	Painaminen ja tallenteiden jäljentäminen	11	0	0	3	3	14
C19	Koksin ja jalostettujen öljytuotteiden valmistus	3	1	0	0	1	4
C20	Kemikaalien ja kemiallisten tuotteiden valmistus	82	3	1	1	5	87
C21	Lääkeaineiden ja lääkkeiden valmistus	7	21	1	2	25	32
C22	Kumi- ja muovituotteiden valmistus	33	7	0	2	9	42
C23	Muiden ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	30	0	0	1	1	31
C24	Metallien jalostus	243	1	1	1	3	246
C25	Metallituotteiden valmistus	59	1	0	22	24	83
C26	Tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuott. valm.	130	19	14	115	163	294
C27	Sähkölaitteiden valmistus	81	3	1	172	185	266
C28	Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	424	3	2	503	512	936
C29	Moottoriajoneuvojen ja perävaunujen valmistus	12	1	0	24	25	38
C30	Muiden kulkuneuvojen valmistus	2	1	0	1	2	4
C31–32	Huonekalujen valmistus, muu valmistus	9	2	0	13	27	36
C33	Koneiden ja laitteiden korjaus, huolto ja asennus	8	1	0	8	10	18
D35	Sähkö-, kaasu- ja lämpöhuolto, jäähdytys	9	3	2	0	5	14
E36	Veden otto, puhdistus ja jakelu	1	0	0	0	1	2
E37–39	Viemäri- ja jätevesihuolto, jätteiden keruu	6	0	0	0	0	6
F	Rakentaminen	1	0	0	0	0	2
G45	Moottoriajoneuvojen kauppa ja korjaus	6	1	1	1	3	8
G46	Tukkukauppa	44	10	7	4	22	66
G47	Vähittäiskauppa	2	1	0	0	1	3
H49	Maaliikenne ja putkijohtokuljetus	31	4	1	7	14	45
H50	Vesiliikenne	9	3	1	0	5	14
H51	Ilmaliikenne	146	10	1	1	12	158
H52	Varastointi ja liikennettä palveleva toiminta	8	1	0	2	4	11
H53	Posti- ja kuriiritoiminta	0	0	0	0	0	1
I	Majoitus- ja ravitsemistoiminta	4	2	0	0	2	6
J58	Kustannustoiminta	1	0	0	0	1	2
J59–60	Elokuva-, video- ja tv-ohjelmatuotanto yms.	1	0	0	0	0	1
J61	Televiestintä	2	1	0	0	1	3
J62–63	Ohjelmistot, konsultointi, tietopalvelutoiminta	10	3	3	0	6	16
K64	Rahoituspalvelut	0	0	0	0	0	0
K65	Vakuutustoiminta	0	0	0	0	0	0
K66	Rahoitusta ja vakuuttamista palveleva toim.	0	0	0	0	0	0
L68	Kiinteistöalan toiminta	0	0	0	0	0	0
M69–70	Lakiasian ja laskentatoimen palvelut, pääkonttorien toiminta, liikkeenjohdon konsultointi	156	45	35	0	81	237
M71	Arkkitehti-, insinööripalv., tekn. testaus ja analysointi	2	1	1	0	1	3
M72	Tieteellinen tutkimus ja kehittäminen	10	0	5	0	5	16
M73	Mainostoiminta ja markkinatutkimus	1	0	0	0	0	1
M74–75	Muut palvelut liike-elämälle, eläinlääkintäpalvelut	0	0	0	0	0	0
N	Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	8	1	1	0	2	10
O84	Julkinen hallinto, pakollinen sosiaalivakuutus	1	0	0	0	1	2
P85	Koulutus	6	0	3	0	3	10
Q	Terveys- ja sosiaalipalvelut	1	0	0	0	0	1
R–S	Taiteet, viihde ja virkistys, muut palvelut	4	2	1	0	3	7
T	Kotitalouksien toiminta ym.	0	0	0	0	0	0
U	Kansainvälisten organisaatioiden ja toimielinten toim.	0	0	0	0	0	0
A-U	Yhteensä	2 715	162	90	883	1 184	3 899

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

sinomaan välituotteiksi kiinalaisille yrityksille. Paperiteollisuus oli tärkein välituotteiden viejä Kiinaan.

Seuraavaksi tärkeimpien toimialojen kokonaisviennin arvo oli 260–300 miljoonaa euroa. Nämä toimialat ovat kasvinviljely, kotieläintalous ja riisitalous, tietokoneiden ja elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus sekä sähkölaitteiden valmistus. Vain hieman näitä pienempiä ovat metallien jalostus (246 milj. euroa) sekä lakiasiaain ja laskentatoimen palvelut, pääkonttorien toiminta sekä liikkeenjohdon konsultointi (237 milj. euroa). Näiden toimialojen vienti menee muuten välituotteiksi paitsi tietokoneiden ja elektronisten ja optisten tuotteiden sekä sähkölaitteiden osalta, missä huomattava osuus on mennyt investointeihin, sekä lakiasiaain ja laskentatoimen palveluiden, pääkonttorien toiminnan sekä liikkeenjohdon konsultoinnin osalta, missä tuotosta on mennyt myös lopputuotteiksi Kiinan kotitalouksien ja julkisen sektorin kulutukseen. Jälkimmäinen toimiala on tärkein yksittäinen kulutustuotteiden viejä Kiinaan. Vienti investointitavaroiksi tapahtuu metalliteollisuuden toimialojen C26–28 toimesta.

5.3.2 Välituotteiden vienti Suomesta

Taulukoissa 5.8a ja 5.8b on taas ristiintaulukoitu aggregoidummalla toimialaluokittelulla suomalaisten tuottajatoimialojen ja kiinalaisten ostajatoimialojen väliset välituotevirrat. Taulukon ensimmäisessä osassa on esitetty vienti Kiinan alkutuotantoon (toimiala A) ja jalostukseen (B–F). Toisessa osassa on vienti Kiinan palvelualoille (G–U). Alimmalla rivillä nähdään koko välituotevienti eri toimialoille Kiinassa. Esimerkiksi Kiinan elintarviketeollisuuteen (C10–12) vietiin näinä vuosina välituotteita keskimäärin 257 miljoonan euron arvosta vuodessa. Taulukon sisäsoluista nähdään muun muassa, että tästä 159 miljoonaa euroa oli Suomen alkutuotannon (A) tuotosta, 35 miljoonaa euroa metsäteollisuuden (C16–18) tuotosta ja 32 miljoonaa euroa elintarviketeollisuuden (C10–12) tuotosta.

Eniten suomalaista tuotosta ostanut kiinalainen toimiala oli kone-, laite- ja kulkuvälineteollisuus, jonka hankinnat olivat arvoltaan 338 miljoonaa euroa. Sen jälkeen tulivat Kiinan metsäteollisuus (307 milj. euroa), sähkö- ja elektroniikkateollisuus (280 milj. euroa), elintarviketeollisuus (257 milj. euroa), metallien jalostus ja metallituoteteollisuus (238 milj. euroa) sekä kemianteollisuus (222 milj. euroa). Useissa tapauksissa – mutta ei aina – suomalainen myyjätoimiala ja kiinalainen ostajatoimiala ovat tällä toimialatasolla samoja, eli kyse on toimialan sisäisestä kaupasta. Selkeästi

Taulukko 5.8a

Välituotteiden vienti Kiinaan toimialoitain keskimäärin vuodessa 2012–2014, milj. euroa (Kiinan alkutuotanto ja jalostaminen)

Kiinalaiset toimialat													
A	B	C10–12	C13–15	C16–18	C19–22	C23	C24–25	C26–27	C28–30, C33	C31–32	DE	F	
Maa-, metsä- ja kalatalous	Kaivos-toiminta ja louhinta	Elin-tarvik-keiden, juomien ja tupakka-tuott. valm.	Tekstiilien, vaatteiden ja nahka-tuott. valm.	Puu-, paperi- ym. tuot-teet, pai-naminen	Kemian-teollisuus	Muut ei-metalliset mineraalituo-tteet	Metallien jalostus, metalli-tuotteet	Sähkö- ja elektro-niikkateol-lisuus	Koneet, laitteet, ml. kor-jaus, kulku-neuvot	Muu valmistus	Energia-huolto, vesi- ja jätehuolto	Raken-taminen	
A	57	159	37	5	18	0	0	0	0	1	0	3	
B	14	0	0	1	59	10	37	1	2	0	19	3	
C10–12	1	32	2	0	5	0	1	1	1	0	0	1	
C13–15	0	0	8	0	1	0	0	0	0	0	0	0	
C16–18	3	35	11	276	24	28	8	38	16	12	2	19	
C19–22	6	2	5	6	48	5	8	11	7	1	2	7	
C23	2	0	0	0	7	4	4	1	1	0	2	9	
C24–25	7	1	1	1	6	5	112	42	52	2	1	65	
C26–27	4	2	1	1	5	1	4	99	28	0	8	17	
C28–30, C33	34	3	5	5	18	16	43	52	198	1	6	24	
C31–32	0	0	0	1	0	0	3	1	1	0	0	1	
DE	1	1	0	0	2	0	1	1	1	0	2	1	
F	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
G	1	5	2	2	4	1	2	3	3	0	1	1	
H	3	9	4	5	9	3	6	15	12	1	2	10	
I	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
J	1	1	0	0	1	0	1	1	1	0	0	1	
K	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
L	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
M	0	6	2	2	13	3	6	12	12	1	1	4	
N	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	2	
O	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
PQ	0	0	0	0	1	0	1	2	1	0	0	0	
RSTU	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
Yhteensä	90	83	257	78	307	222	78	238	280	338	20	47	167

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

Taulukko 5.8b

Väli- ja lopputuotteiden vienti Kiinaan toimialoiltaan keskimäärin vuodessa 2012–2014, milj. euroa (Kiinan palvelut)

Suomalaiset toimialat	Kiinalaiset toimialat											Yhteensä
	G Kauppa	H Kuljetus ja varastointi	I Majoitus- ja ravitsemistoim.	J Informaatio- viestintä	K Rahoitus- ja vakuutus- toim.	L Kiinteistö- alan toiminta	M Ammat- toim.	N Hallinto- ja tukipalvel.	O Julkinen hallinto	PQ Koulutus, terveys- ja sos.palv.	RSTU Muut palvelut	
A	0	3	8	0	0	0	2	2	0	2	0	297
B	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	148
C10–C12	2	1	12	0	1	0	1	0	1	2	2	82
C13–C15	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	12
C16–C18	8	1	2	4	5	1	48	0	11	17	10	578
C19–C22	1	1	0	0	0	0	2	0	1	5	1	125
C23	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	30
C24–C25	1	1	0	0	0	0	3	0	0	1	1	302
C26–C27	13	1	0	7	2	1	11	0	1	3	3	211
C28–C30, C33	4	8	0	2	1	1	3	0	0	13	1	447
C31–C32	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	9
DE	3	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	17
F	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
G	12	1	1	1	3	1	3	0	1	1	1	52
H	13	22	1	2	4	2	17	1	23	21	6	195
I	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	4
J	4	0	0	1	1	0	1	0	0	0	0	14
K	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
L	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
M	53	3	1	5	14	6	11	0	3	2	2	170
N	1	0	0	0	1	0	1	0	0	0	0	8
O	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1
PQ	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	7
RSTU	1	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	4
Yhteensä	118	43	28	24	36	14	104	4	44	68	28	2 715

Lähteet: WIOD, omat laskelmat.

näin on esimerkiksi metsäteollisuudessa sekä metallien jalostuksessa ja metallituoteteollisuudessa.

Taulukon alemman osan viimeisestä sarakkeesta nähdään, että suurin viejätoimiala välituotekäyttöön oli Suomen metsäteollisuus (578 milj. euroa). Sen jälkeen tulivat kone-, laite- ja kulkuvälineteollisuus (447 milj. euroa), metallien jalostus ja metallituoteteollisuus (302 milj. euroa) sekä alkutuotanto (297 milj. euroa).

Kokonaisuutena ottaen Suomesta viedään eniten tehdasteollisuuden tuotosta välituotekäyttöön kiinalaiseen tehdasteollisuuteen. Suomalaisen palvelualueen vienti ja kiinalaisten palvelualueen ostot ovat suhteellisen vähäisiä. Suurimmat suomalaiset palvelualueet välituoteviennissä ovat kuljetus ja varastointi sekä ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta.

5.3.3 Lopputuotteiden vienti Suomesta

Suomesta viedään Kiinaan tuotosta lopputuotteiksi lähinnä investointeihin. Tässä melkein kaikki vienti on koneita, laitteita ja kuljetusvälineitä sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotosta. Kiinalaisten kotitalouksien kulutukseen meni vuosina 2012–2014 noin 160 miljoonan euron arvosta tuotosta vuodessa. Tässä suhteessa tärkein suomalainen toimiala oli ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta, joka vei myös Kiinan julkiselle sektorille. Tarkemmalla toimialajaolla katsottuna kyseessä oli lakiasian ja laskentatoimen palveluita, pääkonttorien toimintaa sekä liikkeenjohdon konsultointia.

Vuosina 2012–2014 Kiinaan meni 7,0 prosenttia kaikesta Suomen investointitavaroiden viennistä. Kiinan markkinat olivat 7–9 prosentin osuudellaan tärkeimmät koneiden, laitteiden ja kulkuneuvojen, sähkö- ja elektroniikkateollisuuden sekä metallien jalostuksen ja metallituotteiden investointitavaraviennille. Kiina oli myös tärkeä julkisen sektorin kulutukseen suuntautuvalle viennille. Sen sijaan kotitalouksien kulutukseen menevälle viennille Kiinan markkinoiden osuus oli vain 1,6 prosenttia.

Taulukko 5.9

Lopputuotteiden vienti Suomesta Kiinaan käyvin hinnoin sekä %-osuus kaikesta lopputuotteiden viennistä keskimäärin vuosina 2012–2014

Kiinalainen toimiala		Loppu- tuotteiksi		Mlj. euroa		Investoin- teihin		%		Inves- telihin	
		Koti- talouksille	Koti- talouksille	Koti- talouksille	Koti- talouksille	Koti- talouksille	Koti- talouksille	Koti- talouksille	Koti- talouksille	Koti- talouksille	Koti- talouksille
A	Maa-, metsä- ja kalatalous	1	0	0	0	0	0	1,2	0,2	4,4	7,8
B	Kaivostoiminta ja louhinta	1	0	0	0	0	0	12,7	5,6	33,2	0,2
C10-12	Elintarv., juomien ja tupakkatuott. valm.	7	6	1	0	0	0	0,5	0,4	22,2	0,6
C13-15	Tekstiilien, vaatteiden ja nahkatuott. valm.	1	1	0	0	0	0	0,2	0,2	6,6	3,6
C16-18	Puu-, paperi- ym. tuotteet, painaminen	9	3	2	3	3	3	4,7	2,7	22,1	7,1
C19-22	Kemianteollisuus	40	31	2	5	5	5	1,6	1,4	1,4	2,6
C23	Muut ei-metalliset mineraalituotteet	1	0	0	1	1	1	1,8	0,8	16,0	4,3
C24-25	Metallien jalostus, metallituotteet	27	1	1	23	23	23	5,0	1,0	16,2	7,2
C26-27	Sähkö- ja elektroniikkateollisuus	348	22	15	287	287	287	6,2	1,3	9,7	7,9
28-C30, C33	Koneet, laitteet, ml. korjaus, kulkuneuvot	549	6	3	536	536	536	7,3	0,6	2,2	8,8
C31-32	Muu valmistus	27	2	0	13	13	13	4,4	1,6	0,7	3,4
DE	Energiahuolto; vesi- ja jätehuolto	5	3	2	0	0	0	7,3	5,7	29,3	0,1
F	Rakentaminen	0	0	0	0	0	0	3,4	17,2	17,8	0,0
G	Kauppa	26	11	8	4	4	4	5,6	3,7	39,6	3,7
H	Kuljetus ja varastointi	35	18	4	9	9	9	2,8	2,0	3,6	5,2
I	Majoitus- ja ravitsemistoiminta	2	2	0	0	0	0	3,5	2,9	54,3	0,6
J	Informaatio ja viestintä	8	4	3	0	0	0	0,7	1,1	4,5	0,1
K	Rahoitus- ja vakuustustoiminta	0	0	0	0	0	0	0,1	0,0	1,3	0,2
L	Kiinteistöalan toiminta	0	0	0	0	0	0	-2,0	10,5	27,5	0,1
M	Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	88	47	41	0	0	0	9,1	17,1	21,9	0,0
N	Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	2	1	1	0	0	0	0,4	0,2	3,0	0,4
O	Julkisen hallinto	1	0	0	0	0	0	1,1	1,8	1,3	0,3
PQ	Koulutus, terveys- ja sosiaalipalvelut	4	0	3	0	0	0	1,1	1,5	7,1	0,0
RSTU	Muut palvelut	3	2	1	0	0	0	10,0	10,1	14,6	0,3
Yhteensä		1 184	162	90	883	883	883	4,9	1,6	9,1	7,0

6 Arvonlisäyksen kauppa Kiinan kanssa

Edellisissä luvuissa käsiteltiin ulkomaankaupan bruttoarvoja. Näihin ulkomaankauppalukuihin kuuluu paikallista prosessoimatonta alkutuotantoa, kotimaassa valmistettuja tuotteita, joiden tuottamisessa on voitu käyttää myös ulkomaisia välituotteita, sekä välityskauppaa, jossa kotimaisen arvonlisäyksen osuus on enää hyvin pieni.

Mitä enemmän vientituotteisiin on sitoutunut ulkomaista arvonlisäystä, sitä vähemmän yhden tuoteyksikön valmistaminen lisää maan bruttokansantuotetta. Bruttokansantuote on eri toimialoilla tuotetun arvonlisäyksen summa (yhdessä nettotuoteverojen kanssa). Arvonlisäys puolestaan jakaantuu edelleen työtuloiksi sekä korvauksiksi pääomalle (eli voitoiksi).

Maailman teollisuustuotanto on viime vuosikymmeninä hajautunut yhä pienempiin osiin siten, että välituotteita valmistetaan eri maissa ja valmiit tuotteet kootaan toisissa. Tuotannon arvoketjut ovat kansainvälistyneet ja tulleet yhä hienojakoisemmiksi. Tämä kehitys on alentanut tuotteiden hintoja ja nostanut kuluttajien ostovoimaa. Siksi ei ole lainkaan itsestään selvää, että kotimaisen arvonlisäyksen osuus yksittäisen tuotteen tuotoksesta kannattaisi yrittää pitää mahdollisimman korkeana, vaikka kotimaisen arvonlisäyksen kokonaismäärän kasvattaminen onkin tavoiteltavaa. Palvelujen ulkomaankaupassa kotimaisen arvonlisäyksen osuus on tyypillisesti korkeampi kuin tavaroiden ulkomaankaupassa.

Tässä luvussa on käytetty OECD:n ja WTO:n rakentamaa arvonlisäyksen ulkomaankauppa-aineistoa. Siinä on panos-tuotos -taulujen avulla laskettu, kuinka paljon missäkin maassa tuotettua tavaroiden ja palvelujen arvonlisäystä eri maiden välisessä ulkomaankaupassa liikkuu. Kun tämän kirjan aiemmissa luvuissa tarkastellusta tuotoksesta vähennetään valmistuksessa käytetyt koti- ja ulkomaiset välituotteet, saadaan toimialojen tuottama arvonlisäys. Tämä tarkastelu täydentää ulkomaankaupan bruttoluvuista saatua kuvaa eri maiden välisten kauppasuhteiden merkityksestä.

Tietokannassa on mukana sekä suoraan harjoitettu vienti että välituotteina kolmansien maiden kautta toteutuva vienti. Toisin sanoen, jos Suomesta viedään esimerkiksi Ruotsiin maitoa, joka siellä jalostetaan maitojauheeksi, joka viedään edelleen Kiinaan, maito kirjautuu tässä tilastossa Suomen arvonlisäyksen vienniksi Kiinaan, ei Ruotsiin. Ruotsin vienniksi Kiinaan kirjautuu puolestaan se arvonlisäys, jolla maidosta on tehty maitojauhetta. Siten tilastot kertovat tuotteiden viennistä niiden loppukäyttäjille kulutukseen tai investointeihin.

Kokonaiskaupan tilastot saadaan vuosille 2000–2014 ja toimialakohtaiset luvut vuosille 2000–2011. Tässä tietokannassa on käytössä vanhempi toimialaluokitus kuin edellä WIOD-tietokannassa. Vaikka toimialan nimi olisi sama tai hyvin samanlainen, niiden välillä voi olla sisällöllisiä eroja. Kiina ja Hongkong on laskettu tässä luvussa yhteen.

6.1 Kiinalaisen arvonlisäyksen tuonti

6.1.1 Kiinalaisen arvonlisäyksen tuonti eri maihin

Kiinasta on viime vuosikymmeninä muodostunut maailman teollisuustuotannon kasvu-alue, jonne on siirretty tuotantoa kehittyneistä OECD-maista. Toisaalta sinne on syntynyt muutenkin paljon uutta teollisuutta

Taulukko 6.1

Kiinan osuus arvonlisäyksen tuonnista eri maihin, %

Maa	2000–02	2003–05	2006–08	2009–11	2012–14
Kamputsea	11,4	14,0	15,8	20,4	24,5
Vietnam	8,3	11,5	16,3	17,5	21,3
Japani	10,0	12,8	14,4	16,9	18,3
Taiwan	9,6	11,1	13,5	15,3	17,9
Korea	7,9	11,2	14,2	14,9	16,7
Indonesia	6,6	8,3	10,4	13,7	16,2
Malesia	6,1	8,2	11,1	12,6	15,6
Yhdysvallat	5,8	8,1	11,3	13,7	15,5
Australia	6,3	8,8	11,4	13,4	15,3
Chile	3,8	6,1	10,2	12,0	14,9
Thaimaa	5,9	7,4	9,6	11,7	14,7
Filippiinit	6,1	7,4	9,7	11,8	14,4
Kolumbia	2,6	4,1	7,0	9,2	13,0
Etelä-Afrikka	3,4	5,8	8,7	11,0	12,6
Venäjä	3,7	4,9	8,3	10,7	12,5
EU28	4,7	7,2	10,4	12,5	..
Singapore	6,2	8,0	8,9	10,5	12,1
Uusi-Seelanti	4,0	5,9	8,5	10,4	11,9
Intia	3,9	5,3	8,4	10,3	11,9
Peru	4,5	6,1	9,3	12,4	11,8
Argentiina	2,5	4,2	7,5	9,5	11,4
Saudi Arabia	3,4	4,7	6,6	8,3	11,2
Brasilia	1,8	4,1	7,5	9,4	11,0
Kanada	2,7	4,7	7,5	9,0	10,4
Turkki	1,6	3,2	5,9	8,2	10,1
Brunei	6,6	5,7	8,6	9,7	..
EA18	3,5	5,2	7,8	9,5	..
Meksiko	1,8	3,7	6,1	7,7	9,2
Puola	1,8	2,8	5,3	7,3	8,8
Marokko	3,9	5,1	6,7	8,1	8,7
Costa Rica	1,9	2,9	5,1	6,3	8,5
Israel	2,5	4,0	5,6	7,3	8,1

Maa	2000–02	2003–05	2006–08	2009–11	2012–14
Britannia	2,6	3,5	5,4	7,1	8,0
SUOMI	1,6	2,8	5,8	6,7	7,8
Ranska	2,0	3,3	5,1	6,6	7,7
Tšekki	2,0	3,3	5,7	6,7	7,4
Norja	2,2	2,9	4,2	5,8	7,3
Espanja	2,1	3,1	5,1	6,2	7,2
Saksa	2,3	3,5	5,4	6,4	7,1
Viro	1,6	2,5	4,3	5,4	6,9
Italia	2,1	3,1	4,6	6,2	6,5
Ruotsi	1,6	2,3	3,8	5,0	6,0
Slovakia	1,2	2,0	3,6	4,7	5,8
Islanti	1,6	2,4	3,8	4,2	5,4
Sveitsi	1,5	2,1	3,1	3,9	5,3
Slovenia	1,0	1,7	3,2	4,1	5,3
Tunisia	1,1	1,9	2,9	4,1	5,3
Tanska	2,9	3,3	4,5	5,0	5,1
Alankomaat	1,8	2,3	3,8	4,6	5,1
Kreikka	1,8	2,8	4,5	5,1	5,0
Kroatia	1,1	2,1	3,8	4,8	4,7
Itävalta	1,3	2,0	3,4	4,1	4,7
Portugali	0,8	1,1	2,3	3,0	4,0
Liettua	1,5	2,1	2,9	3,3	3,9
Romania	1,1	2,0	3,1	3,5	3,8
Belgia	1,3	2,2	3,3	3,7	3,7
Unkari	1,4	2,0	2,8	3,5	3,7
Kypros	1,9	2,4	3,4	3,7	..
Bulgaria	1,0	2,0	3,6	3,2	3,5
Latvia	0,9	1,3	2,4	3,5	..
Irlanti	1,4	1,6	2,9	3,0	3,1
Luxemburg	1,1	1,6	2,1	2,8	3,1
Malta	1,6	1,9	2,5	2,9	..

Huom. Vuodet 2012–2014 OECD:n estimointeja (nowcast estimates).

Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database).

palvelemaan kasvavaa kysyntää sekä Kiinassa että maailmanmarkkinoilla. Tämän seurauksena Kiinan osuus maailman teollisuustuotannosta ja (arvonlisäyksen) kaupasta maiden välillä on kasvanut rajusti.

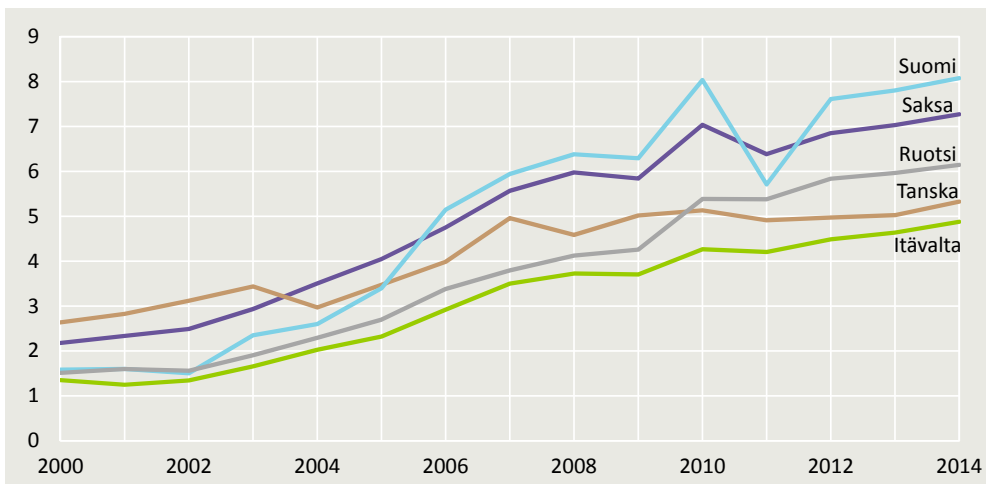
Taulukossa 6.1 on esitetty, kuinka suuri osuus eri maiden arvonlisäyksen tuonnista on peräisin Kiinasta. Taulukon kaikkien maiden kohdalla Kiinan osuus tuonnista on vuosina 2000–2014 vähintään kaksinkertaistunut, mutta monessa tapauksessa muutos on vielä paljon tätä suurempi. Suomen kohdalla osuus on viisinkertaistunut 8,1 prosenttiin, Saksassa yli kolminkertaistunut 7,3 prosenttiin ja Ruotsissa nelinkertaistunut 6,1 prosenttiin.

Kiinan osuus eri maiden tuonnista on suurin sen naapurimaille, mikä on luontevaa, sillä etäisyyden kasvaminen vähentää kaupan määrää maiden välillä. Kiinan osuus on suuri myös Yhdysvaltojen ja Australian tuonnista. EU-maissa Kiinan osuus arvonlisäyksen tuonnista on alempi kuin Yhdysvalloissa, koska EU-maat käyvät niin paljon kauppaa keskenään. Vuosina 2009–2011 Yhdysvaltojen ja EU28:n luvut – vastaavasti 13,7 prosenttia ja 12,5 prosenttia – olivat kuitenkin keskenään suhteellisen vertailukelpoiset.

Vuonna 2014 Kiinan osuus EU-maiden kaikesta arvonlisäyksen tuonnista oli suurin Puolassa, Britanniassa ja Suomessa. Esimerkiksi Ruotsissa se oli pari prosenttiyksikköä ja Tanskassa kolme prosenttiyksikköä alempi kuin Suomessa. Kuviossa 6.1 on vielä esitetty viiden EU-maan osalta näiden aikasarjojen kehitys vuosittain. Suomen kohdalla on selvä piikki vuon-

Kuvio 6.1

Kiinan osuus ulkomaisen arvonlisäyksen tuonnista 2000–2014, %

Huom. Vuodet 2012–2014 OECD:n estimointeja (nowcast estimates).

Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database).

na 2010. Se ja vuoden 2011 pudotus voivat selittyä muun muassa Nokian liiketoiminnalla, ajoitustekijöillä ja/tai tilastollisilla epätarkkuuksilla. Näitä kahta vuotta lukuun ottamatta Kiinan osuus arvonlisäyksen tuonnista Suomeen on pitkällä aikavälillä noussut tasaisesti, samoin kuin on tapahtunut muissa EU-maissa.

6.1.2 Kiinalaisen arvonlisäyksen tuonti Suomeen

Toimialoittaisia tilastoja ei ole saatavilla vuosille 2012–2014. Siksi seuraavassa tarkastellaan tässä suhteessa vuosia 2000–2011 kolmen vuoden keskiarvoja käyttäen. Vuonna 2011 kiinalaista arvonlisäystä tuotiin Suomeen 2,88 miljardin euron arvosta. Siitä 1,09 miljardia euroa eli 38 prosenttia oli Kiinan tehdasteollisuuden arvonlisäystä ja 1,19 miljardia euroa eli 41 prosenttia yrityspalveluja (ks. taulukko 6.2). Suomeen tuodaan Kiinasta lähes yksinomaan tehdasteollisuuden tuotteita, kuten edellä nähtiin. Niihin on kuitenkin sitoutunut paljon Kiinan palvelualojen arvonlisäystä.

Suurin arvonlisäyksen tuottaja Suomen tuontiin on Kiinan tukku- ja vähittäiskauppa yli 500 miljoonalla eurolla keskimäärin vuosina 2009–2011. Sen jälkeen selvästi pienempinä tuottajina tulevat t&k ja muut liike-elämän palvelut (251 milj. euroa), muut palvelut (235 milj. euroa), kuljetus, varastointi ja tietoliikenne (206 milj. euroa), tietokoneet, elektroniset ja optiset laitteet (179 milj. euroa), tekstiilien, tekstiilituotteiden, nahan ja jalkineiden valmistus (173 milj. euroa), maa-, riista-, kala- ja metsätalous (165 milj. euroa), rahoitustoiminta (148 milj. euroa) sekä kaivostoiminta ja louhinta (132 milj. euroa).

Kiinan osuus eri toimialojen arvonlisäyksen tuonnista vaihtelee huomattavasti. Vuosina 2009–2011 se oli suurin tekstiilien, tekstiilituotteiden, nahan ja jalkineiden valmistuksessa (24,3 %), muussa valmistuksessa (14,5 %), muissa palveluissa (14,0 %), tietokoneissa, elektronisissa ja optisissa laitteissa (13,3 %), maa-, riista-, kala- ja metsätaloudessa (12,0 %), metallien jalostuksessa (11,7 %), sekä muiden sähkökoneiden ja -laitteiden valmistuksessa (10,5 %). On syytä jälleen huomata, että Nokian liiketoimintamallin muuttuminen näiden vuosien jälkeen on vaikuttanut tuonnin toimialarakenteeseen. Tämä nähtiin edellä tuonnin bruttoluvuista.

Taulukko 6.2

Kiinalaisen arvonlisäyksen tuonti Suomeen

Toimiala	Tuonti Kiinasta, milj. €				Tuonnin rakenne, %				Osuus koko tuonnista, %			
	2000–02	2003–05	2006–08	2009–11	2000–02	2003–05	2006–08	2009–11	2000–02	2003–05	2006–08	2009–11
Maa-, riista- ja kalatalous, metsätalous	20	46	139	165	4,6	4,9	5,5	5,5	2,5	5,3	11,3	12,0
Kaivostoiminta ja louhinta	17	39	115	132	3,9	4,2	4,5	4,4	0,6	1,5	2,9	3,7
Tehdasteollisuus	194	408	1 030	1 135	44,3	43,8	40,5	37,5	2,2	3,8	7,8	8,7
Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus	6	11	35	43	1,5	1,2	1,4	1,4	1,3	2,0	4,2	4,9
Tekstiilien, tekstiilituott., nahan ja jalkineiden valm.	50	76	179	173	11,4	8,2	7,0	5,7	9,2	13,4	21,6	24,3
Sahatavaran ja puutuotteiden valmistus	2	6	17	25	0,4	0,6	0,7	0,8	1,4	2,9	6,2	9,4
Massan, paperin ja paperituott. valm.; kust. ja painam.	7	16	38	34	1,6	1,8	1,5	1,1	1,2	2,6	5,2	4,7
Koksin, öljytuotteiden ja ydinpolttoaineen valmistus	4	9	28	39	0,8	0,9	1,1	1,3	0,6	1,3	3,6	4,9
Kemikaalien, kemiallisten tuott. ja tekokuitujen valm.	13	32	84	88	3,1	3,4	3,3	2,9	1,3	2,4	5,3	5,4
Kumi- ja muovituotteiden valmistus	11	18	38	55	2,4	2,0	1,5	1,8	2,5	3,8	7,0	9,3
Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	5	8	18	27	1,0	0,9	0,7	0,9	1,9	2,9	5,3	8,1
Metallien jalostus	9	26	86	95	2,0	2,8	3,4	3,1	1,7	3,5	8,2	11,7
Metalituotteiden valmistus	7	16	39	45	1,6	1,7	1,5	1,5	1,1	2,2	4,3	4,9
Koneiden ja laitteiden valmistus	10	29	67	85	2,4	3,1	2,6	2,8	1,4	2,5	4,9	6,5
Tietokoneet, elektroniset ja optiset laitteet	42	85	228	179	9,5	9,1	9,0	5,9	3,8	6,6	14,6	13,3
Muu sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus	14	40	62	74	3,2	4,3	2,5	2,4	3,9	8,0	10,1	10,5
Autot ja perävaunut	5	10	24	37	1,0	1,1	0,9	1,2	0,6	1,1	2,8	4,3
Muut kulkuneuvot	2	7	10	24	0,5	0,7	0,4	0,8	1,0	3,2	3,2	7,8
Muu valmistus	8	19	78	111	1,8	2,0	3,1	3,7	2,9	4,7	11,0	14,5
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	12	27	68	61	2,7	2,9	2,7	2,0	1,9	3,5	7,1	5,2
Rakentaminen	1	2	3	9	0,2	0,2	0,1	0,3	0,3	0,4	0,6	1,5
Kaikki yrityspalvelut	186	373	1 058	1 287	42,5	40,1	41,6	42,5	1,3	2,2	4,8	5,5
Tukku- ja vähittäiskauppa; korjaus	87	177	459	533	20,0	19,0	18,1	17,6	1,9	3,3	6,7	7,6
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	5	10	33	41	1,1	1,1	1,3	1,4	1,2	2,2	5,1	5,5
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	43	71	180	206	9,7	7,6	7,1	6,8	1,5	2,2	4,5	5,4
Rahoitustoiminta	19	29	104	148	4,3	3,1	4,1	4,9	1,8	2,1	5,6	7,5
Kiinteistöalan palvelut	7	12	49	73	1,5	1,3	1,9	2,4	0,7	1,1	3,4	5,0
Koneiden ja laitteiden vuokraus	1	1	2	3	0,2	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,4	0,6
Tietojenkäsittelypalvelu	1	3	14	31	0,3	0,4	0,6	1,0	0,2	0,4	1,2	1,9
T&k ja muut liike-elämän palvelut	23	69	217	251	5,4	7,4	8,5	8,3	0,7	1,7	3,8	4,0
Muut palvelut	8	37	130	235	1,8	4,0	5,1	7,8	1,1	4,2	9,3	14,0
Yhteensä	437	931	2 543	3 028	100,0	100,0	100,0	100,0	1,6	2,8	5,8	6,7

Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database).

6.2 Arvonlisäyksen vienti Kiinaan

6.2.1 Arvonlisäyksen vienti eri maista Kiinaan

Arvonlisäyksen vientitilastoja yksittäisten maiden välillä ei ole vielä saatavilla vuosille 2012–2014. Kiinan ja Hongkongin tuonnin puolelta saamme kuitenkin muiden maiden kokonaisvientiluvut, joita on tässä käytetty. Toimialoittaisia lukuja ei ole vienninkään osalta saatavilla vuosille 2012–2014.

Maailman arvonlisäyksen viennistä meni Kiinaan (ml. Hongkong) 8,9 prosenttia vuonna 2011. Osuus on kasvanut tasaisesti vuoden 2000 3,1 prosentista. Vuonna 2014 Kiinan merkitys oli suurin Taiwanille (30 % arvonlisäyksen viennistä vuonna 2014), Australialle (28 %), Etelä-Korealle (23 %) sekä Perulle ja Malesialle (20 %). Näiden jälkeen tulevat Chile, Filippiinit ja Japani reilun 18 prosentin osuuksilla. Osuus on suurin maantieteellisesti Kiinaa lähellä sijaitsevissa maissa sekä raaka-aineiden tuottajamaissa, joiden vientituotteille on ollut nopeasti kasvavat markkinat Kiinassa.

Kiinan osuus arvonlisäyksen kokonaisviennistä on kasvanut kaikissa maissa vuosina 2000–2014. Keskimäärin se on noussut 4,3-kertaiseksi. Suomen kohdalla Kiinan osuus on kasvanut kaikkein vähiten, vain 1,7-kertaiseksi. Tämä johtuu osittain siitä, että osuus oli kohtalaisen korkea jo vuonna 2000.

EU28-maiden arvonlisäyksen viennistä alueen ulkopuolelle meni vuonna 2011 Kiinaan 8,7 prosenttia (3,5 prosenttia vuonna 2000). Tätä lukua ei ole saatavissa vuosille 2012–2014. Euroalueella osuus oli 7,2 prosenttia (2,6 prosenttia vuonna 2000) ja Yhdysvalloissa 7,4 prosenttia (3,1 prosenttia vuonna 2000). Arvonlisäyksen viennissä Kiinan merkitys on siten sekä EU:ssa että Yhdysvalloissa pienempi kuin arvonlisäyksen tuonnissa. Osuuksina koko ulkomaankaupasta tarkasteltuna tuonnin ja viennin välinen ero on kuitenkin suurempi Yhdysvalloissa kuin EU:ssa.

Yksittäisistä EU-maista vienti Kiinaan oli vuonna 2014 tärkeintä Saksalle (9,5 %), Tanskalle (6,6 %), Slovakialle (6,1 %), Suomelle (5,9 %), Itävallelle (5,8 %), Ranskalle (5,6 %), Britannialle (5,3 %) ja Ruotsille (5,1 %). Kiinan merkitys Suomelle on siten edelleen EU-maiden joukossa korkeimmasta päästä, mutta muut maat ovat alkaneet mennä ohi. Vuoteen 2010 asti Kiinan osuus oli kaikista EU-maista korkein juuri Suomelle (ks. kuvio 6.2).

OECD-maiden osuus arvonlisäyksen kokonaisviennistä Kiinaan on ajan myötä alentunut selvästi. Se oli 68 prosenttia vuonna 2000 ja 55 prosenttia vuonna 2014. Euroalueen (EA18) osuus on kuitenkin pysynyt suhteellisen

vakaana. Yhdysvaltojen ja Japanin sekä hieman myös koko EU28-alueen osuus on sen sijaan alentunut.

Suomen osuus on näinä vuosina alentunut suhteellisen tasaisesti 0,78 prosentista vuonna 2000 vain 0,27 prosenttiin vuonna 2014. Myös Ruotsin ja Tanskan osuudet alenivat vastaavasti vuoteen 2011 asti. Sen jälkeen Suomen kehitys on ollut näitä maita heikompaa. Sen sijaan esimerkiksi Saksa ja Itävalta ovat onnistuneet säilyttämään osuutensa, ja erityisesti Saksan osuus on vuosina 2012–14 kasvanut selvästi.

Taulukko 6.3

Kiinan osuus eri maiden arvonlisäyksen viennistä, %

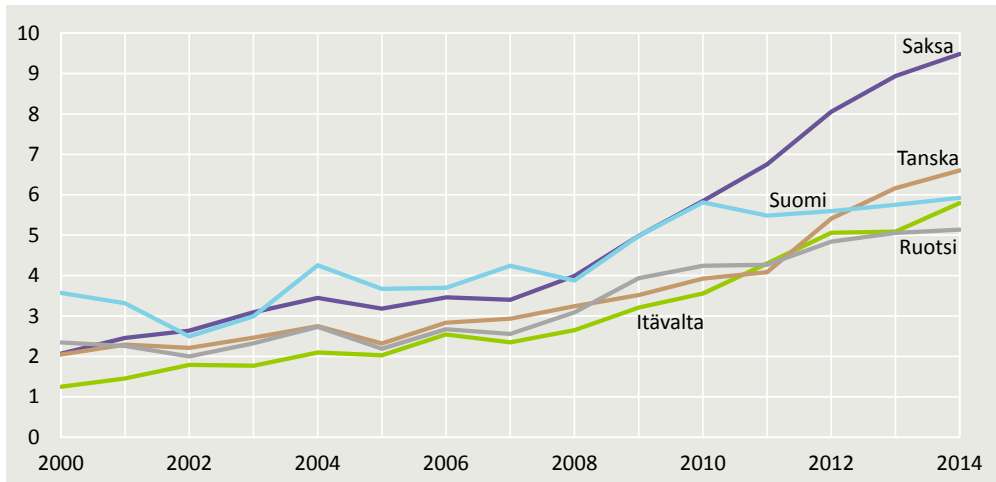
Maa	2000–02	2003–05	2006–08	2009–11	2012–14
Taiwan	12,6	18,0	20,0	25,7	29,4
Australia	7,4	10,4	13,2	21,3	27,3
Korea	9,1	13,9	14,5	19,1	22,2
Peru	4,4	8,4	12,2	17,7	19,2
Malesia	7,2	9,8	10,6	16,0	19,1
Chile	4,7	7,1	8,1	15,6	18,4
Japani	7,9	11,4	12,3	17,7	18,3
Filippiinit	5,2	9,9	14,6	16,7	18,1
Singapore	6,9	8,7	8,9	11,8	15,4
Etelä-Afrikka	3,0	4,4	5,8	11,3	15,3
Brasilia	2,7	4,8	6,7	12,3	15,2
Indonesia	5,4	6,9	8,0	12,4	14,9
Uusi-Seelanti	5,9	6,3	5,7	9,7	14,9
Thaimaa	6,7	8,0	9,0	12,3	14,5
Saudi Arabia	3,9	6,1	7,5	12,1	13,0
Vietnam	8,2	9,1	7,4	10,8	12,8
Costa Rica	1,7	4,3	7,5	7,8	10,7
Muu maailma	3,5	4,7	6,0	8,9	..
Saksa	2,4	3,2	3,6	5,9	8,8
Venäjä	3,7	4,1	4,4	6,5	8,7
Brunei	5,6	6,5	4,9	8,6	..
Yhdysvallat	3,4	4,5	5,1	7,0	7,9
EU28	3,8	4,9	5,4	7,8	..
Intia	3,1	5,0	5,9	8,0	7,7
Kolumbia	0,6	0,9	2,0	4,6	7,6
Kamputsea	3,1	2,1	2,6	4,5	7,4
Israel	2,3	2,9	3,4	5,4	6,8
Argentiina	3,0	5,8	6,1	6,3	6,4
Sveitsi	2,0	2,5	2,9	4,6	6,4
EA18	2,8	3,8	4,3	6,4	..
Slovakia	0,6	1,2	1,5	3,5	6,1
Tanska	2,2	2,5	3,0	3,8	6,1

Maa	2000–02	2003–05	2006–08	2009–11	2012–14
SUOMI	3,1	3,6	3,9	5,4	5,8
Kanada	1,7	1,9	2,4	4,3	5,7
Ranska	1,6	2,1	2,7	3,8	5,4
Itävalta	1,5	2,0	2,5	3,7	5,3
Britannia	1,9	2,1	2,4	3,6	5,2
Ruotsi	2,2	2,4	2,8	4,1	5,0
Italia	1,7	1,9	2,2	3,4	4,7
Alankomaat	1,3	2,2	2,2	3,2	4,5
Marokko	1,1	2,2	2,6	3,5	4,4
Unkari	0,7	1,2	1,6	3,1	4,3
Belgia	1,1	1,5	1,9	3,0	4,2
Turkki	1,6	1,2	1,4	3,0	4,2
Luxemburg	1,7	2,0	2,2	2,7	4,2
Bulgaria	0,7	1,0	1,1	1,8	4,0
Irlanti	0,9	1,6	2,4	3,3	3,9
Norja	1,3	1,5	1,5	2,9	3,8
Tšekki	0,8	1,2	1,4	2,5	3,8
Malta	1,4	2,1	3,0	3,8	..
Islanti	1,1	1,4	1,5	2,4	3,6
Meksiko	0,8	1,1	1,4	2,9	3,5
Espanja	0,8	1,0	1,3	2,2	3,4
Romania	1,4	1,3	1,0	2,0	3,1
Portugali	0,8	0,8	1,0	1,8	3,0
Puola	0,7	1,0	1,1	1,9	3,0
Slovenia	0,6	0,8	1,1	1,8	2,9
Viro	0,9	1,0	1,4	1,8	2,4
Kreikka	0,7	0,8	1,2	1,8	2,3
Tunisia	0,5	0,6	0,6	1,2	2,1
Liettua	0,7	0,7	0,7	1,2	2,0
Kroatia	0,9	0,5	0,6	0,9	1,6
Latvia	0,9	0,9	0,9	1,6	..
Kypros	0,4	0,6	1,1	1,5	..

Huom. Vuodet 2012–2014 OECD:n estimointeja (nowcast estimates). Tässä on käytetty näiden vuosien osalta Kiinan ja Hongkongin tuontia taulukon maista sekä ko. maiden kokonaisvientiä.

Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database).

Kuvio 6.2

Kiinan osuus eri maiden arvonlisäyksen viennistä 2000–2014, %

Huom. Vuodet 2012–2014 OECD:n estimointeja (nowcast estimates). Tässä on käytetty näiden vuosien osalta Kiinan ja Hongkongin tuontia taulukon maista sekä ko. maiden kokonaisvientä.

Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database).

Muiden kuin OECD-maiden osuus Kiinan markkinoilla on kasvanut selvästi. Muun muassa Saudi-Arabian, Venäjän ja Brasilian vientiä on tukenut Kiinan kasvava raaka-aineiden kysyntä. Tilastot ovat käyvin hinnoin, joten raaka-aineiden voimakkaat hintavaihtelut vaikuttavat tilastoihin suoraan. OECD-maiden ryhmässä muista maista poikkeaa erityisesti Australia, jonka osuus on kasvanut selvästi jo pitkään – jälleen raaka-aineiden kysynnän vuoksi.

Vaikka Suomen osuus arvonlisäyksen kokonaisviennistä Kiinaan oli suurimmillaan vuonna 2000, Kiinan osuus arvonlisäyksen viennistä Suomesta ei ollut tuona vuonna kuin 3,6 prosenttia. Sama koskee muita EU-maita. Vaikka osuus Kiinaan viedystä kokonaisarvonlisäyksestä on monessa tapauksessa alentunut tai ei ainakaan noussut, Kiinan osuus yksittäisten maiden arvonlisäyksen viennistä on tasaisesti kasvanut.

Suhteessa maan bruttokansantuotteeseen Kiinan-viennin arvo oli vuonna 2014 EU-maista suurin Luxemburgissa (3,1 %), Saksassa (2,7 %), Slovakiassa (2,4 %) ja Irlannissa (2,0 %). Suomelle (1,4 %) se oli EU-maista 11. tärkeintä heti Ruotsin (1,5 %) jälkeen.

Taulukko 6.4

Osuus arvonlisäyksen viennistä Kiinaan, %

<i>Maa</i>	<i>2000–02</i>	<i>2003–05</i>	<i>2006–08</i>	<i>2009–11</i>	<i>2012–14</i>
OECD	67,67	66,21	61,21	59,73	54,44
EU28	19,46	19,58	18,80	17,56	..
EA18	14,40	15,09	14,52	13,62	..
Muut maat	9,38	8,86	11,42	11,22	13,43
Yhdysvallat	14,58	11,86	11,28	10,81	9,66
Japani	18,29	18,33	14,84	13,41	8,98
Saksa	5,90	6,59	6,26	6,10	6,76
Korea	6,87	8,12	7,22	6,70	6,33
Australia	2,90	3,38	4,06	5,33	5,09
Taiwan	7,18	6,84	5,66	4,86	4,03
Saudi Arabia	1,60	2,45	3,39	3,49	3,36
Venäjä	1,97	2,21	2,86	2,80	3,12
Brasilia	0,87	1,37	2,00	2,84	2,68
Britannia	3,09	2,62	2,37	2,07	2,20
Malesia	2,30	2,31	2,20	2,39	2,15
Ranska	2,49	2,44	2,34	2,02	2,14
..					
Italia	2,30	1,93	1,75	1,57	1,56
Sveitsi	1,04	0,94	0,95	1,15	1,18
..					
Alankomaat	0,83	1,13	0,91	0,85	0,83
Espanja	0,55	0,59	0,66	0,70	0,81
..					
Ruotsi	0,92	0,80	0,75	0,67	0,59
..					
Itävalta	0,52	0,53	0,56	0,50	0,49
Belgia	0,49	0,51	0,51	0,51	0,48
..					
Norja	0,46	0,41	0,41	0,45	0,44
Tanska	0,58	0,51	0,50	0,39	0,41
..					
Irlanti	0,26	0,38	0,49	0,46	0,35
..					
Suomi	0,66	0,56	0,51	0,40	0,27

Huom. Vuodet 2012–2014 OECD:n estimointeja (nowcast estimates). Tässä on käytetty näiden vuosien osalta Kiinan ja Hongkongin tuontia taulukon maista sekä ko. maiden kokonaisvientiä.

Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database).

6.2.2 Suomalaisen arvonlisäyksen vienti Kiinaan

Suomesta vietiin Kiinaan (ml. Hongkong) arvonlisäystä vuonna 2011 noin 2,67 miljardin euron arvosta. Tämä oli 1,4 prosenttia Suomen bruttokansantuotteesta. Tehdasteollisuuden arvonlisäyksen viennin arvo vuonna 2011 oli 1,08 miljardia euroa ja yrityspalvelujen 1,17 miljardia euroa. Tärkein yksittäinen toimiala tässä käytetyllä luokittelulla oli koneiden ja laitteiden valmistus (389 milj. euroa) ja toiseksi tärkein kuljetus, varas-

tointi ja tietoliikenne (355 milj. euroa). Seuraavaksi tärkeimmät toimialat olivat palvelujen puolelta kaupan ala (259 milj. euroa) sekä t&k ja muut liike-elämän palvelut (223 milj. euroa).

Taulukossa 6.5 on esitetty Suomen arvonlisäyksen Kiinan-viennin rakenne. Viimeisimmässä havainnossa vuonna 2011 tehdasteollisuuden osuus oli 40 prosenttia ja erilaisten yrityssektorin tuottamien palvelujen osuus 44 prosenttia. Suomen koko viennissä tehdasteollisuuden osuus oli 36 prosenttia ja yrityssektorin palvelujen osuus 49 prosenttia, joten Kiinan-vienti on hieman keskimääräistä enemmän painottunut tehdasteollisuuden arvonlisäykseen.

Taulukko 6.5

Arvonlisäyksen vienti Kiinaan käyvin hinnoin, milj. euroa

<i>Suomalainen toimiala</i>	<i>2000–02</i>	<i>2003–05</i>	<i>2006–08</i>	<i>2009–11</i>	<i>2011</i>
Maa-, riista- ja kalatalous, metsätalous	36	40	42	85	96
Kaivostoiminta ja louhinta	5	7	14	28	39
Tehdasteollisuus	762	733	871	983	1077
Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus	5	7	10	16	17
Tekstiilien, tekstiilituott., nahan ja jalkineiden valm.	7	6	5	6	9
Sahatavaran ja puutuotteiden valmistus	7	8	10	13	17
Massan, paperin ja paperituott. valm.; kust. ja painam.	89	81	78	105	124
Koksin, öljytuotteiden ja ydinpolttoaineen valmistus	3	8	10	12	16
Kemikaalien, kemiall. tuott. ja tekokuitujen valmistus	28	30	36	62	77
Kumi- ja muovituotteiden valmistus	13	15	17	21	25
Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	5	7	9	14	19
Metallien jalostus	31	53	79	60	71
Metallituotteiden valmistus	36	57	74	96	105
Koneiden ja laitteiden valmistus	140	190	215	358	389
Tietokoneet, elektroniset ja optiset laitteet	338	204	231	99	75
Muu sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus	46	53	76	88	97
Autot ja perävaunut	3	4	8	17	19
Muut kulkuneuvot	7	5	5	6	5
Muu valmistus	4	5	8	11	12
Sähkö-, kaasun- ja vesihuolto	18	27	35	58	63
Rakentaminen	7	13	17	75	107
Kaikki yrityspalvelut	403	656	975	1 185	1 167
Tukku- ja vähittäiskauppa; korjaus	108	158	231	246	259
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	6	8	12	12	13
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	100	262	320	394	355
Rahoitustoiminta	46	56	148	165	155
Kiinteistöalan palvelut	33	45	68	87	89
Koneiden ja laitteiden vuokraus	3	6	9	13	13
Tietojenkäsittelypalvelu	18	25	44	59	61
T&k ja muut liike-elämän palvelut	90	97	143	210	223
Muut palvelut	33	40	59	110	122
Yhteensä	1 264	1 515	2 014	2 525	2 671

Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database).

Suurin tehdasteollisuuden arvonlisäyksen viejä on koneiden ja laitteiden valmistuksen toimiala vajaan 15 prosentin osuudellaan. Sen osuus on hieman kasvanut kolmivuotiskeskiaarvoilla tarkasteltuna. Toiseksi suurin osuus oli paperiteollisuudella (4,7 prosenttia) ja metallituotteiden valmistuksella (3,9 prosenttia). Nokian matkapuhelintuotanto kuuluu tietokoneisiin, elektronisiin ja optisiin laitteisiin, ja niiden osuus oli hyvin suuri, melkein kolmasosa, vuonna 2000. Se oli kuitenkin alentunut alle kolmeen prosenttiin jo vuoteen 2011 mennessä. Tehdasteollisuuden muiden toimialojen kuin tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten laitteiden yhteenlaskettu osuus arvonlisäyksen koko viennistä on vaihdellut 30–40 prosentin haarukassa.

Taulukko 6.6

Suomen arvonlisäyksen Kiinan-viennin rakenne, %

<i>Suomalainen toimiala</i>	<i>2000–02</i>	<i>2003–05</i>	<i>2006–08</i>	<i>2009–11</i>	<i>2011</i>
Maa-, riista- ja kalatalous, metsätalous	2,9	2,6	2,1	3,4	3,6
Kaivostoiminta ja louhinta	0,4	0,5	0,7	1,1	1,5
Tehdasteollisuus	60,3	48,3	43,3	38,9	40,3
Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus	0,4	0,5	0,5	0,6	0,6
Tekstiilien, tekstiilituott., nahan ja jalkineiden valm.	0,5	0,4	0,3	0,3	0,3
Sahatavaran ja puutuotteiden valmistus	0,6	0,5	0,5	0,5	0,6
Massan, paperin ja paperituott. valm.; kust. ja painam.	7,1	5,3	3,9	4,2	4,7
Koksin, öljytuotteiden ja ydinpolttoaineen valmistus	0,3	0,5	0,5	0,5	0,6
Kemikaalien, kemiall. tuott. ja tekokuitujen valmistus	2,2	2,0	1,8	2,5	2,9
Kumi- ja muovituotteiden valmistus	1,0	1,0	0,8	0,8	0,9
Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	0,4	0,4	0,4	0,5	0,7
Metallien jalostus	2,4	3,5	3,9	2,4	2,7
Metallituotteiden valmistus	2,8	3,7	3,7	3,8	3,9
Koneiden ja laitteiden valmistus	11,1	12,5	10,7	14,2	14,6
Tietokoneet, elektroniset ja optiset laitteet	26,8	13,5	11,5	3,9	2,8
Muu sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus	3,7	3,5	3,8	3,5	3,6
Autot ja perävaunut	0,2	0,2	0,4	0,7	0,7
Muut kulkuneuvot	0,6	0,3	0,2	0,2	0,2
Muu valmistus	0,3	0,3	0,4	0,4	0,5
Sähkö-, kaasu- ja vesihuolto	1,4	1,8	1,7	2,3	2,3
Rakentaminen	0,6	0,8	0,8	3,0	4,0
Kaikki yrityspalvelut	31,9	43,3	48,4	46,9	43,7
Tukku- ja vähittäiskauppa; korjaus	8,6	10,4	11,4	9,7	9,7
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	0,5	0,5	0,6	0,5	0,5
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	7,9	17,3	15,9	15,6	13,3
Rahoitustoiminta	3,6	3,7	7,4	6,5	5,8
Kiinteistöalan palvelut	2,6	2,9	3,4	3,5	3,3
Koneiden ja laitteiden vuokraus	0,2	0,4	0,4	0,5	0,5
Tietojenkäsittelypalvelu	1,4	1,6	2,2	2,3	2,3
T&k ja muut liike-elämän palvelut	7,1	6,4	7,1	8,3	8,4
Muut palvelut	2,6	2,6	2,9	4,3	4,6
Yhteensä	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database).

Vuoden 2011 tilastojen perusteella Kiinan markkinoille ovat viennissään erikoistuneet Suomen rahoitusala, koneiden ja laitteiden valmistus, rakentaminen, muiden sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus, metallituotteiden valmistus sekä kaivostoiminta ja louhinta. Näille toimialoille Kiinan osuus niiden viennissä on selvästi keskimääräistä korkeampi. Sen sijaan keskimääräistä vähemmän tärkeitä Kiinan vientimarkkinat ovat koneiden ja laitteiden vuokraustoiminnassa, muiden kulkuneuvojen valmistuksessa, koksien, öljytuotteiden ja ydinpolttoaineen valmistuksessa, majoitus- ja ravitsemistoiminnassa, tietojenkäsittelypalveluissa, metsäteollisuudessa, tevanake-teollisuudessa sekä elintarviketeollisuudessa.

Taulukko 6.7

Kiinan osuus eri toimialojen arvonlisäyksen viennistä, %

<i>Suomalainen toimiala</i>	<i>2000–02</i>	<i>2003–05</i>	<i>2006–08</i>	<i>2009–11</i>	<i>2011</i>
Maa-, riista- ja kalatalous, metsätalous	2,5	3,2	3,0	5,5	5,5
Kaivostoiminta ja louhinta	2,4	3,3	3,8	6,3	7,7
Tehdaseollisuus	3,8	3,7	3,7	5,8	6,2
Elintarvikkeiden, juomien ja tupakan valmistus	1,6	2,3	2,5	3,2	3,3
Tekstiilien, tekstiilituott., nahan ja jalkineiden valm.	2,5	2,4	2,1	2,9	3,3
Sahatavaran ja puutuotteiden valmistus	0,9	1,1	1,3	2,5	3,1
Massan, paperin ja paperituott. valm.; kust. ja painam.	1,7	2,0	2,0	3,4	3,7
Koksin, öljytuotteiden ja ydinpolttoaineen valmistus	0,9	1,6	1,8	2,4	2,4
Kemikaalien, kemiall. tuott. ja tekokuitujen valmistus	2,5	2,4	2,3	3,6	3,9
Kumi- ja muovituotteiden valmistus	2,4	2,5	2,7	3,7	4,1
Ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus	1,4	1,8	1,9	3,6	4,4
Metallien jalostus	2,9	4,1	3,9	6,2	6,2
Metallituotteiden valmistus	3,5	5,1	4,6	7,7	7,8
Koneiden ja laitteiden valmistus	6,6	8,3	6,5	10,7	11,1
Tietokoneet, elektroniset ja optiset laitteet	6,6	4,0	4,0	5,5	6,4
Muu sähkökoneiden ja -laitteiden valmistus	6,0	7,2	7,1	8,1	9,2
Autot ja perävaunut	1,0	1,3	2,4	6,2	6,4
Muut kulkuneuvot	1,3	1,2	1,0	1,6	2,1
Muu valmistus	1,3	1,9	2,5	3,4	3,8
Sähkö-, kaasun- ja vesihuolto	2,4	2,8	3,0	4,2	4,4
Rakentaminen	1,8	2,6	3,0	8,5	10,6
Kaikki yrityspalvelut	2,5	3,7	4,4	5,2	4,9
Tukku- ja vähittäiskauppa; korjaus	2,3	3,0	3,7	4,2	4,1
Majoitus- ja ravitsemistoiminta	1,6	2,1	2,5	2,5	2,4
Kuljetus, varastointi ja tietoliikenne	2,1	5,5	5,9	7,4	6,3
Rahoitustoiminta	4,0	6,7	12,4	13,8	12,5
Kiinteistöalan palvelut	2,8	3,3	3,8	4,9	4,8
Koneiden ja laitteiden vuokraus	2,2	3,9	3,4	2,1	1,9
Tietojenkäsittelypalvelu	2,8	2,9	2,7	2,5	2,5
T&k ja muut liike-elämän palvelut	2,8	2,5	2,7	4,0	4,2
Muut palvelut	2,8	3,0	3,3	4,6	4,6
Koko vienti	3,1	3,6	3,9	5,4	5,5

Lähde: OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database).

7 Suomen ja Kiinan väliset suorat sijoitukset

7.1 Institutionaaliset puitteet

Seuraavassa kuvataan lyhyesti ulkomaalaisen sijoittajan kannalta keskeisiä institutionaalisia puitteita Kiinassa. (Ks. myös luvuissa 2–3 esitetyt kuvaukset Kiinan taloudesta.) Maan keskusjohtoisuudesta johtuen säädökset ovat monimutkaisia ja niiden soveltaminen eri hallinnon tasoilla myös poikkeaa alueittain ja tapauksittain. Tästä syystä Kiinan sijoitusympäristöä ei voida pitää kovin läpinäkyvänä, vaikka tässä suhteessa on edistystä saavutettu.

Jo vuonna 1979 Kiinassa säädettiin laki, joka salli yhteisyritykset, mutta niiden perustamisessa ja toiminnassa oli paljon säätelyä. Moderni yhteisyrityksiä koskeva laki tuli voimaan Kiinassa vuonna 1985. Täysin ulkomaalaisten omistamat yritykset sallittiin vuonna 1986, mutta ne yleistyivät vasta paljon myöhemmin. Erityistalousalueita, joille tehtyjen investointien ehdot ovat muuta maata edullisemmat, on perustettu 1980-luvun alusta lähtien. Nykyisin ulkomaalaiset yritykset suosivat sataprosenttista omistusta, ellei esimerkiksi yrityksen markkinoillepääsyn vuoksi yhteisyritys ole edullisempi.

Pääasialliset yritysmuodot ulkomaalaiselle ovat nykyisin:

1. täysin ulkomaisessa omistuksessa oleva yritys (Wholly Foreign-Owned Enterprise, WFOE).
2. pääomayhteisyritykset (Equity Joint Venture, EJV).
3. ulkomaiset kauppayhtiöt.

Ulkomainen edustusto on helpoin tapa, mutta se ei ole oikeushenkilö eikä voi laskuttaa itsenäisesti. WFEO:ssa vastuu veloista on rajattu osuuksiin. Yhtiöllä ei ole yhtiökokousta, vaan ylin päätäntävalta on hallituksella. EJV:ssäkin ylin päätäntävalta on hallituksella. Tärkeää on, millainen osakassopimus on.

Kiinalaiset pyrkivät ohjaamaan investointeja ICT- ja cleantech-sektoreille. Kaikkia sijoituksia ei hyväksytä (protektionismia).

Keskeiset ulkomaalaisten maksamat verot Kiinassa ovat: 1) yhteisövero (yritysten tulovero), 2) arvonlisävero ja 3) henkilöiden tulovero. Muita merkittäviä veroja ovat omaisuusvero, luonnon resurssien käyttövero ja tullit. Seuraavassa kuvataan yhteisö- ja arvonlisäveroja sekä henkilöiden tuloveroja.

Vuonna 2007 yrityksiltä perittävän yhteisöveron yleiseksi tasoksi määriteltiin 25 prosenttia, millä tasolla se on yhä. Hallituksen erityisesti suosimilla strategisilla toimialoilla maksetaan matalampaa veroa. Erityistalousalueilla on vielä yleisestä tasosta poikkeavia käytäntöjä.

Kiinassa otettiin käyttöön arvonlisäveroa (alv) muistuttava myyntivero jo vuonna 1979. Veropohjassa on toteutettu useita muutoksia vuosien kuluessa. Merkittävä uudistus toteutettiin vuonna 1994. Viimeisin laaja reformi aloitettiin Shanghaissa toteutetulla pilotilla vuonna 2012 ja se pyritään saattamaan loppuun koko maassa vuonna 2018. Reformin myötä OECD-käytäntöä vastaavasta arvonlisäverosta tulee ainoa epäsuora vero. Uudistettu vero korvaa yrityksiltä perittävän 3–5 prosentin suuruisen veron. Alv-uudistuksella pyritään valmistautumaan palveluelinkeinojen merkityksen kasvuun. Alv:n yleinen taso on 6–17 prosenttia teollisuudenalasta riippuen. Pienyritysten arvonlisävero on vain 3 prosenttia. (Dezan Shira & Associates, 2016.; EY, 2016)

Suomen ja Kiinan verosopimuksen mukaan suomalainen maksaa tuloveronsa Kiinaan, jos hän työskentelee siellä yli puoli vuotta eli vähintään 183 päivää. Tulovero on tuloista riippuen 3–45 prosenttia. Merkittävä osa kiinalaisista on vapautettu tuloverosta korkean tulonhankkimisvahennyksen ansiosta.

Maanomistus on Kiinassa kollektiivinen. Kaupungissa omistaja on valtio, maaseudulla maapohja on kylän tai asukkaiden kollektiiviomistuksessa. Tontit tulevat yritysten käyttöön pitkäaikaisilla vuokrasopimuksilla (maankäyttöoikeuksilla).

Työoloja säätelee vuonna 1995 säädetty ja vuonna 2007 muutettu työlaki.¹² Laki sisältää kaikkiaan 13 lukua, joissa säädetään mm. työsopimuksista, työajoista, työpaikkakoulutuksesta, työriitojen ratkaisusta jne. (Palkkatasoista ks. luku 3.5.)

World Economic Forum (WEF) on vuotta 2015 koskeneessa raportissaan kirjannut ongelmallisimmiksi tekijöiksi Kiinassa tapahtuvassa yritystoiminnassa mm. seuraavat tekijät: 1) rahoituksen saatavuus, 2) poliittinen epävakaus, 3) tehoton hallinnon byrokratia, 4) inflaatio, 5) korruptio, 6) verotuksen korkeus, 7) verosäädökset, 8) riittämätön infrastruktuuri, 9) riittämätön innovointikapasiteetti, 10) kansallisen työvoiman heikko etiikka, 11) riittämätön koulutetun työvoiman saanti, 12) hallituksen epävakaus, 13) rajoittavat työvoimasäädökset, 14) ulkomaanvaluutta koskevat rajoitukset, 15) heikko julkinen terveydenhuolto ja 16) rikolli-

¹² <http://english.mofcom.gov.cn/aarticle/policyrelease/internationalpolicy/200703/20070304475283.html>.

suus. (<http://reports.weforum.org/global-competitiveness-index/country-profiles/#economy=CHN>)

Näiden lisäksi muissa kyselyissä ongelmallisiksi ovat nousseet mm. immateriaalioikeuksien suoja, vaikeasti läpinäkyvät ja ennakoitavat hallinnolliset päätökset, lisenssien haun monimutkaisuus ja merkittävät alueelliset erot hallinnon toiminnassa. (Esim. Kettunen ym., 2008.)

Kiinan talouden parhaimmiksi puoliksi WEF kirjaa erityisesti markkinoiden suuren koon, vakaan makrotaloudellisen ympäristön, hyvän juna- ja lentokoneinfrastruktuurin sekä teknologialtaan kehittyneiden tuotteiden julkiset hankinnat.

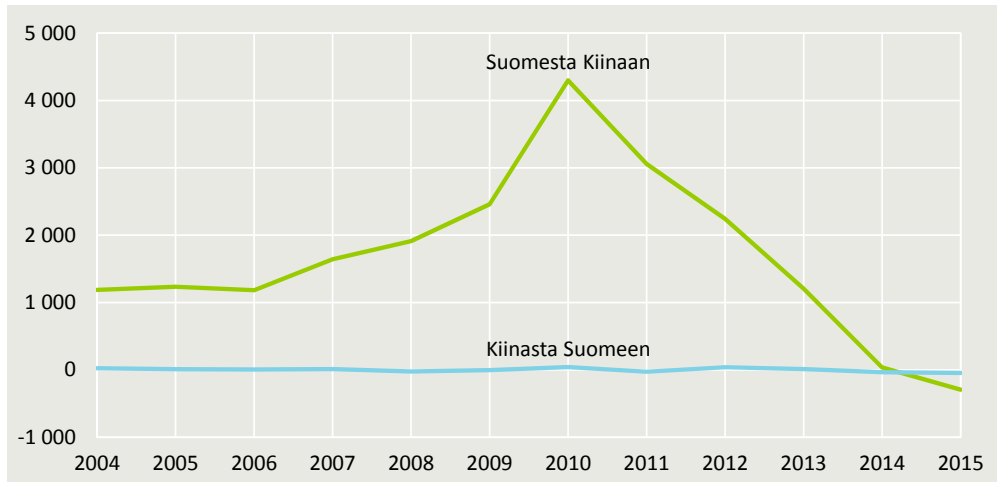
Team Finlandin vuoden 2016 kansainvälistymistä ja kaupanesteitä koskevassa selvityksessä yritykset raportoivat eniten teknisistä kaupanesteistä. (Team Finland, 2016.) Niiden osuus Kiinaa koskevista raportoinneista oli 17 prosenttia. Ongelmallisimpia olivat rekisteröintivaatimukset ja Kiinan CC-tyyppihyväksyntäprosessi. Tullausmenettelyt sekä teollis- ja tekijänoikeuksiin liittyvät asiat nähtiin toiseksi ongelmallisimmaksi. Molemmat saivat 11 prosenttia Kiinaa koskevista yritysten ilmoituksista. Tullausmenettelyissä ongelmana nähtiin mm. tullauksen hitaus, tulliluokittelujen epäselvyydet sekä tullauksiin ja passituksiin liittyvät lupakäytännöt. Teollisoikeuksien osalta esille nousivat mm. rekisteröintiongelmat. Neljänneksi eniten (10 prosenttia) ongelmailmoituksia tuli tullien ja muiden maksujen korkeudesta. (Ks. myös luku 8 yrityskyselyn tuloksista.)

7.2 Sijoitusten kehitys: suomalaiset sijoitukset Kiinaan, kiinalaiset sijoitukset Suomeen

Suorien sijoitusten kanta Suomesta Kiinaan kasvoi selvästi vuoteen 2010. Sen jälkeen sijoituskanta laski jyrkästi. Tässä heijastuu osaltaan Nokian matkapuhelinten ja samalla niitä valmistavien Kiinassa sijaitsevien tehtaiden myyminen Microsoftille. Sijoituskannan tason pienuus verrattuna yritystoiminnan laajuuteen johtuu siitä, että uudistettujen kansainvälisten tilastointiperiaatteiden mukaisesti Tilastokeskuksen ”ulkomaiset suorat sijoitukset” -tilastossa suorat sijoitukset tilastoidaan nettomääräisinä. Suoraa sijoitusta vähentävät esimerkiksi tytäryhtiön emoltaan saamat lainat.¹³

¹³ Ks. tilastointiuudistuksesta: http://www.stat.fi/til/ssij/2013/ssij_2013_2014-11-18_kat_002_fi.html. Brutomääräistä tilastointitapaa käytetään yhä maksutasetilastoissa.

Kuvio 7.1

Suorat sijoitukset (kanta) Suomesta Kiinaan ja Kiinasta Suomeen 2004–2015, milj. euroa

Vuosia 2004–2012 koskevat tilastotiedot eivät tilastouudistuksesta johtuen ole täysin vertailukelpoisia vuosia 2013–2015 koskevien tietojen kanssa.

Lähde: Tilastokeskus.

Taulukko 7.1

Suorat sijoitukset Suomesta Kiinaan ja Kiinasta Suomeen, kanta, virta ja tuotto, milj. euroa*

	Kanta		Virta		Tuotto	
	Suomesta Kiinaan	Kiinasta Suomeen	Suomesta Kiinaan	Kiinasta Suomeen	Suomesta Kiinaan	Kiinasta Suomeen
2004	1 187	23	450	9	423	..
2005	1 234	10	90	-1	538	..
2006	1 182	5	39	-6	652	..
2007	1 642	11	572	-3	1 283	..
2008	1 912	-24	-53	-63	1 229	..
2009	2 459	-5	845	26	1 180	..
2010	4 299	41	1 481	55	1 414	..
2011	3 057	-28	-1 479	-51	..	..
2012	2 243	39	-581	83	162	..
2013	1 206	12	-786	2	119	0
2014	36	-36	-1 040	-8	32	0
2015	-295	-47	-475	17	24	0

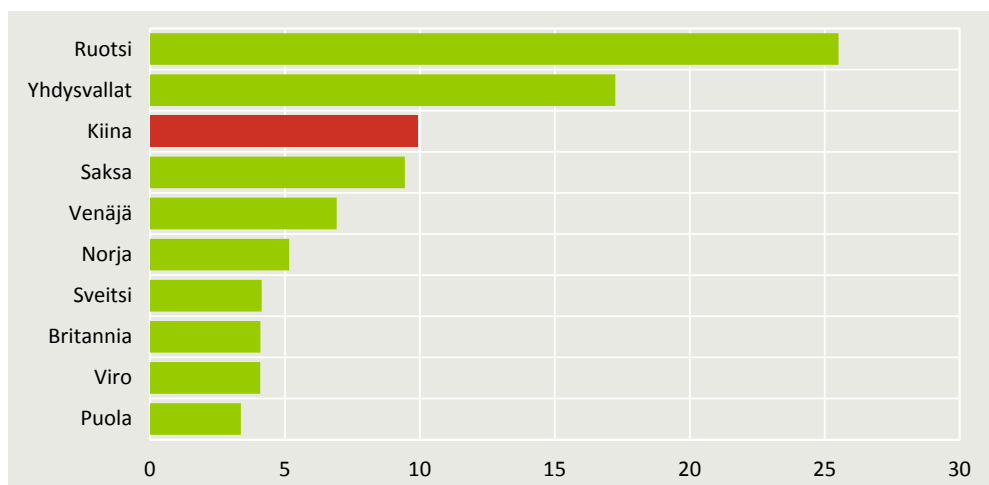
* Ennen vuotta 2013 tehtyjen suorien sijoitusten tilastot eivät ole täysin vertailukelpoisia vuosia 2013–2015 koskevien tilastojen kanssa tilastointitavan muutosten vuoksi. Vuodesta 2013 lähtien tilastointi on tehty nettoperiaatteen mukaisesti. Emoyhtiön tytäryhtiölle antama laina kirjautuu negatiivisena sijoituksena. Tilastointi on tehty välittömän sijoittajan kotimaan mukaan. Perimmäinen sijoittaja voi olla jossakin muussa maassa.

7.3 Suomalaisen yritysten toiminta Kiinassa

Aivan erilainen kuva asiasta kuitenkin saadaan tarkastelemalla Tilastokeskuksen tilastoa suomalaisten yritysten tytäryrityksistä ulkomailla. Kiina oli vuonna 2015 kolmanneksi merkittävin suomalaisten tytäryritysten sijaintimaa Ruotsin ja Yhdysvaltojen jälkeen liikevaihdolla mitattuna (kuvio 7.2). Henkilöstön lukumäärällä mitattuna se oli toiseksi merkittävin Ruotsin jälkeen. Aineelliseen käyttöomaisuuteen tehdyillä investoinneilla mitattuna Kiina oli merkittävin maa ennen Ruotsia ja Venäjää. Investoinnit kasvoivat merkittävästi vuodesta 2014 (taulukko 7.2).

Kuvio 7.2

Suomalaiset tytäryritykset liikevaihdon mukaan vuonna 2015, mrd. euroa

Lähde: Tilastokeskus.

Taulukko 7.2

Suomalaiset tytäryritykset Kiinassa

	<i>Henkilöstön lukumäärä</i>	<i>Henkilöstömenot, milj. euroa</i>	<i>Bruttoinvestoinnit aineelliseen käyttö- omaisuuteen, milj. euroa</i>	<i>Liikevaihto</i>	<i>Yritysten lukumäärä</i>
2007	57 165		245	9 622	170
2008	50 090		255	17 761	162
2009	50 050	566	180	18 531	191
2010	62 450	758	152	20 474	196
2011	70 700	987	261	20 837	211
2012	68 980	1 164	352	8 614	237
2013	58 621	1 199	499	8 085	222
2014	55 521	1 255	440	10 631	223
2015	50 514	1 235	755	10 221	230

Lähde: Tilastokeskus, Suomalaiset tytäryritykset ulkomailla -tilasto.

Taulukko 7.3

Suomalaiset tytäryritykset Kiinassa päätoimialan mukaan vuonna 2014

<i>TOL-2008</i>	<i>Lukumäärä</i>	<i>Yrityksiä*</i>
Metsäteollisuus (16–17)	23	Eltete, Huhtamäki, Metsä Group, Munksjö, Powerflute, Stora Enso, UPM Kymmene, Walki Group
Kemian teollisuus (20–22)	16	Biolan, Cromaflo, Eriksson Capital, Exel, Fibox Plastic & Aluminium, Hytest, IonPhase, Kemira, Nokian Renkaat, Okmetic, Perkin Elmer, Premix, Teknikum-yhtiöt, Teknos, Tikkurila, Uponor
Metallien jalostus, metallituotteet (24–25)	20	Assa Abloy, Fiskars, GS-hydro, LH Lift, Luvata, Mecatechno Oy, Metalliset Group, OMG Finland, Outokumpu, Rautaruukki
Sähkö- ja elektroniikkateollisuus (26–27)	35	AMER, Alfaram Oy, Aspocomp, Crimppi Oy, Danfoss, Efore, Elcoflex, Fibox, Genelec, G.W. Sohlberg, Head Invest, Helkama Bica, Kemppi Group, K-Patents, Lite-On Finland (jatkanut Perloksen toimintaa), Microsoft, Murata Electronic, Muuntosähkö, Nokia, Planmeca, PKC Group, Polar Electro, Salcomp, Scanfil EMS, Teknopower, Teleste Group, The Switch Engineering, Trafotek, Vaisala
Koneiden ja laitteiden valmistus (28–30)	49	Brandt Group, Capillary, Cargotec, Elecster, Elematic Group, Fluidhouse, Glaston, Halton Group, Helvar Merca, Hollming, Konecranes, Kron Plastic, Kumera, Maillefer Extrusion, Metso, Moventas, Nextrom, Normet, Norrhydro Group, Nurmi Hydraulix, Oilon, Outotec, Ponsse, Profile Vehicles, Raute, SKS-yhtiöt, Vahterus Oy, Valmet, Valmet Automotive, Wärtsilä
Muu teollisuus	17	Ahlstrom, Ahlström Capital, Clothing Plus MBU, Inion, Kuusakoski, Kone (hissien ja liukuportaiden asennus), KWH, Lemminkäinen, Rapala VMC, Reima, Sanitec, Treston, Valio
Kauppa (45–47)	28	Electrosonic, Enter, Erätukku, Golla, Infosto Research & Development, Lamor Corporation, Polap-Team, Pudico, Sintrol, Stockmann, Tiiviste-Group, Tokmanni, Trans-Meri, Wihuri
Informaatio ja viestintä (58–63)	6	Comptel, Digia, F-secure, IAM, Ixonos, M-Brain, Napa-yhtiöt, Rovio, Tech Consulting, Tieto, Trimble, Stonesoft
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta (69–75)	18	Almaco Group, Biohit, Deltamarin, Elektrobit, ESJU, Evac, GreenStream Network, Idean Enterprises, Ingman, MPS-yhtiöt, Orbis Systems, PES-Arkkitiedit, Protacore, Pöyry, Savcor, Synocus Holding, TM System Finland, Uretek
Hallinto- ja tukipalvelutoiminta (77–82)	5	Finpro
Muut palvelut	3	Aspo, Lindström-yhtiöt, Onventure, OWH-yhtiöt, R. Grönblom, Rettig Capital, Wiima Logistics
Puuttuva toimialatieto	3	
Yhteensä	223	

* Yrityksen nimiä koskeva tieto ja yritysten lukumääriä koskevat tiedot on saatu eri lähteistä, joten ne eivät täysin vastaa toisiaan. Yritys voi myös tuottaa tavaroita ja palveluja eri toimialoilla. Luokittelu on tehty päätoimialan mukaan. Esimerkiksi Kone sekä valmistaa että asentaa ja huoltaa hissejä ja liukuportaita. Yrityslista ei ole täydellinen. Yritys voi myös toimia eri nimillä eri maissa.

Lähde: Tilastokeskus.

Suomalaisten yritysten Kiina-sijoitusten varhaishistoriaa*

Vuonna 1990 oli vain kolme suomalaista sijoitusta Kiinassa: Raute, Puolimatka ja Valmet. Nokia perusti useita yhteisyrityksiä vuosina 1992–1995 mm. Shanghaihin ja Guangxin maakuntaan. Vuonna 1995 Nokia perusti yhteisyrityksen Pekingiin. Vuonna 1996 Nokialla oli viisi yhteisyritystä Kiinassa.

Hamaslääketieteen tuotteita valmistava Fimet perusti vuonna 1996 yhteisyrityksen Shanghaihin. Valmet-Xianilla oli tuolloin paperikonetehtas Xianissa, Rauma-yhtiön tytäryhtiöllä Nelles-Jamesburylla oli teollisuusventtiilejä valmistava tehdas Shanghaissa. Leaf valmisti makeisia Wuxissa Jiangsun maakunnassa. Muita tuolloin Kiinassa toimineita tytäryrityksiä omistivat Santasalo-JOT, Raute, Labsystems, ABB Finland, Saajos ja Outokumpu, jolla oli ilmastointiputkitehdas Guangdongissa.

Kone avasi 1998 hissi- ja liukuporrastehtaan Kunshanissa Jiangsun maakunnassa. Perlos avasi samana vuonna matkapuhelinten kuoria valmistavan tehtaan Guangdongin maakuntaan Nokian tehtaan viereen. Telekommunikaatioalalle ja lääketeollisuudelle tuotantopanoksia toimittanut Perlos avasi Guangdongissa tehtaansa vuonna 1997 ja laajensi sitä vuonna 2000. Elcoteq perusti yhteisyrityksen vuonna 1998. UPM aloitti hienopaperin tuotannon vuonna 1998 Changsussa Jiangsun maakunnassa ostamalla ensin osuuden indonesialaisen Aprilin kiinalaisesta tytäryrityksestä ja myöhemmin koko yrityksen. Toinen paperikone otettiin käyttöön 2005.

Nordea ja Leonia avasivat edustustonsa 2000-luvun alussa. Stora Enso ja Metsä-Serla tulivat paperitehtaan omistajiksi yritysfuusioiden kautta. Kiinaan investoivat muun muassa tehonsyöttöratkaisuja valmistava Efore, piirilevyjä valmistava Aspocomp, telekommunikaatioalan automaattioratkaisuja valmistanut JOT Automation (nyk. Electrobit), matkapuhelinten kuoria valmistanut Eimo ja elektroniikka-alan sopimusvalmistaja Wecan Electronics. Kemira perusti yhteisyrityksenä lannoitetehtaan Zhanjiangiin Etelä-Kiinaan vuonna 2001. Raisio perusti yhteisyrityksen kautta tehtaan Suzhouhun.

Tamglass perusti 2001 autojen ja mm. pilvenpiirtäjien turvasitehtaan 2001 Tianjiniin. Salcomp perusti vuonna 2002 laturi- ja akkutehtaan. Kone laajensi tehtaitaan 2000-luvun alussa.

Konecranes etabloitui Kiinaan 2000-luvun alussa. Se perusti tehtaan Shanghaihin ja myöhemmin Dalianiin Koillis-Kiinaan. Ensto perusti kotien sähkölämmitysjärjestelmiä tekevän tehtaansa Tianjinin alueelle erityistalousalue TEDAan. Tehdas suljettiin 2007 kysynnän heikkouden vuoksi

Nokian markkinaosuus Kiinassa kasvoi. Nokia perusti vuonna 2005 Sichuanin maakuntaan Chengduun verkkoteknologian kehitysryhmän. Vaisala perusti säähavaintolaitteita valmistavan tehtaansa 2005. Wärtsilä perusti potkuritehtaan vuonna 2004 yhteisyrityksenä ja myöhemmin täysin oman tehtaan.

Vuonna 2005 yli 200 suomalaista yritystä toimi Kiinassa. Näistä 50:llä oli tuotannollista toimintaa (69 toimipistettä). Tuolloin suomalaiset yritykset työllistivät yli 30 000 henkilöä; eniten työllistivät Nokia, Elcoteq, Salcomp, Rapala, Metso ja Perlos (Kettunen ym., 2008).

* Historiatiedot perustuvat pääasiassa julkaisuun Kettunen ym. (2008). Joiltakin osin tietoja on täydennetty internetistä saaduista yritysten tiedotteista ja niistä koskevista uutisista.

Suomalaisten Kiinaan rekisteröityneiden tytäryritysten lukumäärä on kasvanut lähes joka vuosi. Niiden kokonaisliikevaihto sen sijaan romahti vuonna 2012 alle puoleen edellisvuotisesta. Tämä heijasteli sekä heikentynyttä globaalia kysyntää että Nokian matkapuhelintoimintojen myyntiä Microsoftille. Samana vuonna myös henkilöstön lukumäärä aleni, mutta kuitenkin selvästi vähemmän kuin liikevaihto.

Lukumäärän mukaan luokiteltuna eniten yrityksiä oli vuonna 2014 koneiden ja laitteiden valmistuksessa – runsas viidennes kaikista tytäryrityksistä. Toiseksi eniten yrityksiä oli sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa ja kolmanneksi eniten kaupan alalla.

7.4 Kiinalaisten yritysten toiminta Suomessa

Kiinalaisten sijoitukset Suomessa ovat tähän mennessä olleet vähäisiä. Vuonna 2015 Suomessa oli 16 kiinalaista tytäryhtiötä. Tunnetuin kiinalainen tytäryhtiö on Volvo, joka harjoittaa autojen vähittäiskauppaa. Muita kaupan alan yrityksiä on mm. Lenovo, joka harjoittaa tietokoneiden tukkukauppaa. Kaupan alalla toimi kaikkiaan 7 tytäryritystä vuonna 2014. Huaweilla on Suomessa ICT-alan tutkimus- ja kehitystyötä tekevä tytäryritys.

Viime aikoina kiinalaiset yritykset ovat aktivoituneet Suomessa niillä aloilla, joissa Suomessa on joko erityistä osaamista tai raaka-aineita. Ensimmäiseen ryhmään kuuluu mm. Supercell-peliyhtiön osake-enemmistön osto kiinalaiselle Tencent-yhtiölle vuonna 2016. Kiinalainen National Silicon Industry Group (NSIG) osti vuonna 2016 piikiekkoja tekevään Okmeticin. NSIG:n suurin omistaja on Kiinan valtion tukema sijoitusrahasto.

Kiinalainen Kaidi on investoimassa Kemiin biodieselin valmistukseen. Camce-yhtiö on taas suunnittelemassa sellutehdasta, joka pyrkii kehittämään sellusta korkean jalostusasteen tuotteita ja sivutuotteena mahdollisesti biotuotteita. Kiinalaisten sijoituksista osa tilastoituu portfolio-investoinneiksi eikä suoriin sijoituksiksi. Suora sijoitus edellyttää yli 10 prosentin omistusosuutta yhtiössä.

Taulukko 7.4

Kiinalaiset tytäryhtiöt Suomessa

	Henkilöstö	Liikevaihto, milj. euroa	Lukumäärä
2014	560	584	13
2015	751	686	16

Lähde: Tilastokeskus, Ulkomaiset tytäryhtiöt Suomessa.

Kiivas investointitahti on viime aikoina jatkunut. Autojen sopimusvalmistajayhtiö, Uudenkaupungin tehtaastaan tunnettu Valmet Automotive sai tammikuussa 2017 suuromistajiensa joukkoon kiinalaisen akkuratkaisujen tuottajan CATL:n (Contemporary Amperex Technology Limited). Se on saanut suunnatussa osakeannissa 22 prosenttia Valmet Automotiven osakkeista.

Uuden järjestelyn jälkeen Valmet Automotiven suurimmat omistajat ovat pääomasijoitusyhtiö Pontos 39 prosentilla, Teollisuussijoitus (Tesi) 39 prosentilla ja CATL 22 prosentin omistuksella. CATL ja Valmet Automotive ovat samalla järjestelyllä sopineet strategisesta kumppanuudesta sähköautoratkaisuissa.

Pekingin pörssissä noteerattu Thundersoft-yhtiö taas osti 2017 autoihin ohjelmistoja tekevään Rightwaren 64 miljoonalla eurolla.

Kiinan merkitys Suomen ulkomaankaupassa on noussut ja vakaantunut – osuus tytäryhtiöiden ulkomaanliikevaihdosta hieman korkeampi kuin viennistä

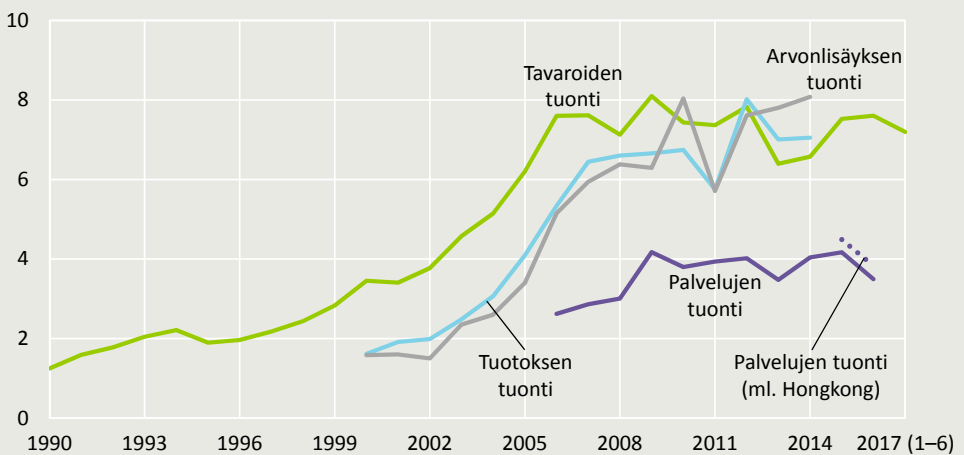
Kiinan osuus Suomen ulkomaankaupasta on pitkällä aikavälillä kasvanut selvästi. Tuonnin kasvu jatkui mittarista riippuen vuosiin 2009–2010 asti, minkä jälkeen se on ollut suhteellisen vakaa. Kiinan osuus on tavaratuonnin, tuotoksen tuonnin ja arvonlisäyksen tuonnin kautta tarkasteltuna 7–8 prosenttia Suomen koko tuonnista. Kaksi jälkimmäistä mittaria sisältävät myös palvelualojen tuotoksen tuonnin. Varsinaisesta palvelujen tuonnista Kiinan osuus on kuitenkin vain noin neljä prosenttia. Sekään ei ole kasvanut vuoden 2009 jälkeen. Kiinan osuuden vakautuminen kertoo siitä, että nykyisillä kaupanesteillä sekä tuotanto- ja kysyntärakenteilla maan markkinaosuus on saavuttanut saturaatiopisteen.

Kiinan osuus Suomen tavaraviennistä kasvoi vuoteen 1998 asti mutta oli sitten kymmenen vuoden ajan vakaa. Vuosina 2009–2010 Kiinan osuus nousi taas selvästi ja on pysynyt sen jälkeen suunnilleen ennallaan. Osuus palvelujen viennistä aleni selvästi vuosien 2009–2010 jälkeen mutta on sittemmin elpynyt takaisin lähes kuuteen prosenttiin. Palvelujen viennin notkahdus selittää tuotoksen viennin alenemista. Osuus arvonlisäyksen viennistä on sen sijaan ollut nousussa. Kokonaisuutena ottaen Kiinan osuus Suomen viennistä on mittarista riippuen 5–6 prosenttia. Vaikka Kiinan kansantalous on kasvanut ripeästi, maan osuus Suomen viennistä ei ole vastaavasti noussut.

Yritykset voivat viennin lisäksi tai sen sijaan pyrkiä Kiinan markkinoille etabloitumalla sinne tytäryrityksen avulla. Kiinan osuus suomalaisten yritysten ulkomailla sijaitsevien tytäryritysten liikevaihdosta oli parhaimmillaan vuonna 2012 noin 12 prosenttia, mutta se puoliintui pitkälti Nokia-liiketoimintamallin muutosten seurauksena. Osuus on sittemmin hieman noussut. Se oli 7,5

Kuvio 7.3

Kiinan (ml. Hongkongin) osuus Suomen tuonnista 1990–2017(1–6), %

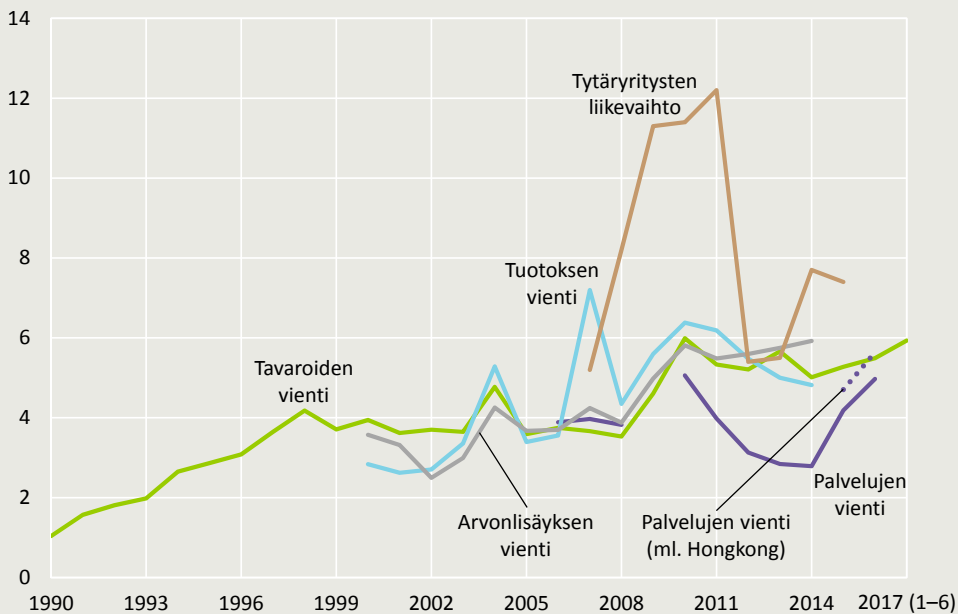
Huom. Vuoden 2017 tavaratuonnin luvut ovat tammi-kesäkuulta. Tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppaa on tarkasteltu lähemmin luvussa 4, tuotoksen ulkomaankauppaa luvussa 5 ja arvonlisäyksen ulkomaankauppaa luvussa 6.

Lähteet: Tulli, Tilastokeskus, WIOD, OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database), omat laskelmat.

prosenttia vuonna 2015 ja on siten korkeampi kuin Kiinan osuus Suomen viennistä. Muihin ulkomaanmarkkinoihin verrattuna suomalaiset yritykset ovat näin läsnä Kiinan markkinoilla hieman painokkaammin tytäryritystensä kuin vientinsä kautta. Kiina oli vuonna 2015 Suomen kolmanneksi tärkein tytäryhtiömaa liikevaihdolla mitattuna Ruotsin ja Yhdysvaltojen jälkeen (ks. kuvio 7.2).

Kuvio 7.4

Kiinan (ml. Hongkongin) osuus Suomen viennistä sekä suomalaisten tytäryritysten koko liikevaihdosta ulkomailla 1990–2017(1–6), %

Huom. Vuoden 2017 tavaraviennin luvut ovat tammi-kesäkuulta. Tavaroiden ja palvelujen ulkomaankauppaa on tarkasteltu lähemmin luvussa 4, tuotoksen ulkomaankauppaa luvussa 5 ja arvonlisäyksen ulkomaankauppaa luvussa 6 sekä tytäryrityksiä luvussa 7.

Lähteet: Tulli, Tilastokeskus, WIOD, OECD-WTO: Statistics on Trade in Value Added (database), omat laskelmat.

8 Yrityskysely taloussuhteiden kehitysnäkymistä

Osana tutkimusta tehtiin yrityksille suunnattu kysely, joka luotasi niiden liiketoimintaa ja sen näkymiä Kiinassa. Kysely lähetettiin 364 yritykseen, joilla on liiketoimintaa tai ainakin vahva mielenkiinto Kiinan markkinoita kohtaan. Kohderyhmänä olivat Finpron tietojen mukaan Kiinassa aktiivisesti toimivat ja/tai sinne vievät yritykset sekä suomalais-kiinalaisen kauppayhdistyksen jäsenyritykset. Lisäksi etsittiin Tilastokeskuksen tietokannasta yrityksiä, joilla on suoria sijoituksia Kiinassa. Kyselylomake on tutkimuksen lopussa liitteenä. Saimme kyselyyn 41 vastausta, joten vastausprosentti oli 11,3. Suhteellisen alhainen prosentti voi osittain johtua siitä, että osalle kyselyn saaneista yrityksistä Kiina ei ole merkittävä kumppani.

Jos yritys on suomalaisessa omistuksessa, eli yrityksen kotipaikka on Suomessa, pyysimme vastauksia koko konsernin kannalta. Jos yritys on ulkomaisen yrityksen tytäryritys Suomessa, pyysimme niitä vain ko. tytäryrityksen kannalta.

8.1 Taustatietoja vastaajayrityksistä

Vastaajayrityksistä seitsemän on suomalaisia ei-monikansallisia yrityksiä eli niillä ei ole toimipaikkoja ulkomailla, 28 on suomalaisia monikansallisia yrityksiä eli niillä on ainakin yksi toimipaikka jossain ulkomailla (ei välttämättä Kiinassa) ja kuusi on ulkomaisen monikansallisen yrityksen tytäryrityksiä Suomessa. Taulukosta 8.1 nähdään, minkä toimialan yrityksiä kyselyyn vastasi. Yrityksistä 30 on tehdasteollisuutta ja 11 palvelualoja. Muiden koneiden ja laitteiden valmistus on suurin yksittäinen toimiala. Ryhmät ovat kuitenkin niin pieniä ja hajonta niin suurta, että toimialakohtaisia tarkasteluja ei tehdä kuin tehdasteollisuuden ja palvelualojen kokonaisuuksien osalta.

Taulukosta 8.2 nähdään vastaajayritysten jakauma liikevaihdon, suorien sijoitusten ja henkilöstön määrän osalta eri kokoluokissa. Koko liikevaihdon osalta suurin luokka ovat 20–100 miljoonan euron yritykset. Yli 500 miljoonan euron liikevaihdon yrityksiä on seitsemän.

Kiinan-viennin arvo on enimmäkseen alle 5 miljoonaa euroa. Vain kolmella yrityksellä oli viime vuonna yli sadan miljoonan euron arvosta vientiä Kiinaan. Liikevaihdon arvo Kiinassa on enimmäkseen alle 20 miljoonaa euroa. Yli sadan miljoona liikevaihtoa on kahdella yrityksellä. Suorien

sijoitusten arvo on kaiken kaikkiaan hyvin vähäinen. Vastaajayrityksistä seitsemällä on yli sadan hengen yhteenlaskettu henkilöstö Kiinassa.

Kiinan merkitys vastaajayritysten liikevaihdon kannalta on enimmäkseen pieni tai kohtalainen, mutta 14 yrityksen kannalta jo vähintään suuri. Luvut kannattavuuden kannalta ovat hyvin samanlaisia. Keskimäärin merkitys on kohtalainen.

Taulukko 8.1

Vastaajayritysten toimialarakenne

<i>Toimiala</i>	<i>Lukumäärä</i>
Tehdasteollisuus	30
Tekstiilien, vaatteiden, nahan tai nahkatuotteiden valmistus	1
Puu ja paperiteollisuus	5
Kemianteollisuus	3
Metallien jalostus	2
Metallituotteiden valmistus	3
Sähkölaitteiden, tietokoneiden, elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus	3
Muiden koneiden ja laitteiden valmistus	8
Kuljetusvälineiden valmistus	1
Muu valmistus	4
Palvelut	11
Tukku- ja vähittäiskauppa	1
Kuljetus ja varastointi	1
Informaatio ja viestintä	3
Rahoitus- ja vakuutustoiminta	1
Ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta	3
Hallinto- ja tukipalvelutoiminta	1
Muu palvelutoiminta	1
Yhteensä	41

Huom. Taulukosta on poistettu ne TOL 2008 -toimialaluokituksen koodit, joille ei ollut yhtään vastaajayritystä.

Taulukko 8.2

Vastaajayritysten lukumäärä liikevaihdon, suorien sijoitusten ja henkilöstön määrän osalta eri kokoluokissa

<i>Liikevaihto, milj. eur</i>		<i>Vienti Kiinaan, milj. eur</i>		<i>Liikevaihto Kiinassa, milj. eur</i>	<i>Suorat sijoitukset Kiinassa, milj. eur</i>		<i>Henkilöstö Suomessa Kiinassa</i>		
0	0	0	6	8	0	15	0	0	6
alle 5	6	alle 5	19	13	alle 5	13	alle 5	3	9
5–20	6	5–20	3	9	5–20	1	5–19	1	7
20–100	13	20–100	2	3			20–100	10	5
100–500	8	yli 100	3	2			100–499	15	4
yli 500	7						yli 500	10	3
ei tietoa	1	ei tietoa	8	6	ei tietoa	12	ei tietoa	2	7
Yhteensä	41	Yhteensä	41	41	Yhteensä	41	Yhteensä	41	41

Taulukko 8.3

Kuinka suuri merkitys Kiinan markkinoilla on nyt yrityksellenne?

	<i>Liikevaihto</i>		<i>Kannattavuus</i>	
	Kpl	%	Kpl	%
Merkityksetön	2	4,9	4	9,8
Pieni	15	36,6	13	31,7
Kohtalainen	10	24,4	12	29,3
Suuri	7	17,1	6	14,6
Erittäin suuri	7	17,1	6	14,6
Yhteensä	41	100,0	41	100,0
Keskimäärin	3,0		2,9	

Kolme neljäsosaa vastaajayrityksistä harjoittaa tällä hetkellä tavaroiden ja/tai palvelujen vientiä Kiinaan. Vain joka neljäs harjoittaa niiden tuontia. Tämä ei ole yllätys, koska yritykset ovat valikoituneet pikemminkin vientiyritysten joukosta. Vastaajayritykset vievät Kiinaan tavaroita ja/tai palveluja myös muista maista kuin Suomesta. Oma tuotantoa on Kiinassa 17 vastaajayrityksellä. Tutkimusta ja tuotekehitystä on neljällä yrityksellä. Oma myyntiyhtiö tai edustusto on 17 yrityksellä. Liittoumat paikallisten yritysten kanssa ovat kohtalaisen yleisiä. Sen sijaan yhdelläkään vastaajayrityksellä ei ole liittoumaa muiden ulkomaalaisten yritysten kanssa.

Taulukko 8.4

Vastaajayritysten liiketoiminta Kiinassa

<i>Liiketoimintamuoto</i>	<i>Lkm</i>
Tavaroiden ja/tai palvelujen vientiä Suomesta	32
Tavaroiden ja/tai palvelujen tuontia Suomeen	10
Tavaroiden ja/tai palvelujen vientiä muista maista kuin Suomesta	8
Tavaroiden ja/tai palvelujen tuontia muihin maihin kuin Suomeen	4
Omaa tavara- ja/tai palvelutuotantoa	17
Omaa tutkimusta ja tuotekehitystä	4
Oma myyntiyhtiö ja/tai edustusto	17
Alihankintaa	4
Liittouma(t) paikallisten yritysten kanssa	9
Liittouma(t) ulkomaalaisten yritysten kanssa	0
Lisenssien tai franchising-sopimusten myyntiä tai know-how -sopimusten* vientiä	1
Lisenssien tai franchising-sopimusten myyntiä tai know-how -sopimusten* tuontia	0

* Johtamis-, tekniset tai markkinointisopimukset.

8.2 Kiinan taloudellisten muutosten merkitys

Kiina on muuttunut huomattavasti viimeisten vuosikymmenien aikana. Vaikka suurimmat järjestelmämuutokset on monessa suhteessa nähty – ainakin nykyisen poliittisen regiimin ollessa vallassa – talous on edelleen muutostilassa. Kyselyn ensimmäisessä varsinaisessa osiossa kysyimme, miten Kiinassa viime vuosina tapahtuneet taloudelliset muutokset ovat muuttaneet tai muuttavat yritysten liiketoimintaympäristöä. Tarkoitimme tässä muutoksia Kiinan tuotantorakenteessa, tuotanto- ja kuljetuskustannuksissa, kiinalaisten tuotteiden laadussa, tullitariffeissa, tullimenettelyissä, teknisessä sääntelyssä tai viranomaistoiminnassa. Tulokset on esitetty taulukossa 8.5.

Oman liiketoimintansa viennin osalta vastaajayritykset pitivät kiinalaisten ostovoiman kohenemista tärkeimpänä positiivisena tekijänä. Näin koetaan lähinnä vastanneiden teollisuusyritysten joukossa. Kun tuottavuus on selvästi noussut Kiinassa, on sekä yritysten että kuluttajien ostovoima parantunut. Lievästi positiivisena koetaan myös tuotantorakenteen muutos vientiteollisuudesta kotimaisen kysynnän suuntaan. Suomen viennin kannalta tämä on hyvä asia, sillä tämä kehitys tulee Kiinassa todennäköisesti edelleen jatkumaan. Kiinalaisten tuotteiden laadun ja hintojen kehitys jakaa yritysten näkemyksiä. Tämä on kuitenkin osa Kiinan talouden myönteistä kehitystä, johon tuottavuuden ja ostovoiman kasvu liittyyvät.

Kilpailun kiristyminen maailmanlaajuisesti on luonnollinen seuraus Kiinan avautumisesta ja paikallisten yritysten kehittymisestä. Tämä koetaan kuitenkin lievästi kielteisenä tekijänä yritysten viennin kannalta. Suomalaisen yritysten näkökulmasta kilpailun kiristyminen, joka todennäköisesti tulee jatkumaan, korostaa mm. t&k-toiminnan ja markkinoinnin tärkeyttä.

Myös logistiikkakustannusten kehitys on ollut kielteinen tekijä viennin kannalta. Ehkä hieman yllättäen tämä on ollut suurempi kiusa palvelualan yrityksille kuin teollisuudelle. Myös tullitariffien ja tullausmenettelyjen kehitys on ollut kielteistä. Tullausmenettelyt ovat olleet suurempi kiusa teollisuudelle kuin palvelualojen yrityksille. Tässä suhteessa EU:n merkitys korostuu kauppasuhteiden kehittäjänä.

Kiinalaisten tuotteiden laadun ja hintojen kehitystä pidetään myönteisenä tekijänä tuonnille Suomeen. Kiinan kustannustason nousu on sen sijaan ollut kielteinen tekijä. Hinnan voidaan odottaa nousevan laadun parantuessa, ja näihin kysymyksiin saaduista vastauksista voidaan päätellä, että kiinalaiset tuotteet ovat pystyneet säilyttämään tai jopa parantamaan kilpailukykyään. Laatu on noussut ja hinnoittelu on pysynyt kilpailukykyisenä.

Suomalaisten yritysten tilastoitu suorien sijoitusten kanta Kiinassa on nykyisin hyvin alhainen. Tätä kuvastavat myös vastaajayritysten vähäiset investoinnit maassa. Sijoitusten kannalta nähdään kielteisinä asioina Kiinan palkka- ym. kustannustason nousu, kilpailu sekä viranomaistoiminta. Myönteisiä tekijöitä ovat ostovoiman ja tuottavuuden koheneminen – erityisesti teollisuusyritysten näkökulmasta. Täytyy kuitenkin muistaa, että nämä ovat kääntöpuolia palkkojen ja muun kustannustason nousus-

Taulukko 8.5

Millainen vaikutus Kiinan muutoksilla on vastaajayritysten viennille, tuonnille ja suorille sijoituksille

(Asteikko: 1=kielteinen, 2=jossain määrin kielteinen, 3=neutraali, 4=jossain määrin positiivinen, 5=positiivinen)

	1	2	3	4	5	Yht.	Keskiarvo		
							Kaikki	Teollisuus	Palvelut
Vienti									
Kiinan tuotantorakenteen muutos vientiteollisuudesta									
kotimaisen kysynnän suuntaan	0	4	18	13	4	39	3,4	3,4	3,6
Kiinalaisten ostovoiman koheneminen	1	1	14	16	7	39	3,7	3,9	3,1
Kiinalaisten tuotteiden laadun ja hintojen kehitys	1	12	13	10	3	39	3,1	3,0	3,1
Kilpailu Kiinan markkinoilla	5	17	12	5	0	39	2,4	2,4	2,4
Logistiikkakustannusten muutokset Suomen ja Kiinan välillä	5	13	18	3	0	39	2,5	2,6	2,2
Tullitariffit	2	11	22	3	0	38	2,7	2,7	2,7
Tullausmenettelyt	6	6	24	2	1	39	2,6	2,5	3,0
Tekninen sääntely (sertifointi, tekniset määräykset, standardit)	2	9	19	8	1	39	2,9	3,0	2,7
Tuonti									
Kiinan kustannustason nousu	5	13	12	4	1	35	2,5	2,6	2,4
Kiinalaisten tuotteiden laadun ja hintojen kehitys	1	4	16	12	2	35	3,3	3,3	3,3
Logistiikkakustannusten muutokset Suomen ja Kiinan välillä	3	6	18	8	0	35	2,9	3,0	2,6
Tullitariffit	2	2	28	3	0	35	2,9	3,0	2,6
Tullausmenettelyt	2	1	29	3	0	35	2,9	3,0	2,7
Tekninen sääntely (sertifointi, tekniset määräykset, standardit)	2	3	23	7	0	35	3,0	3,1	2,8
Suorat sijoitukset									
Kiinan tuotantorakenteen muutos vientiteollisuudesta									
kotimaisen kysynnän suuntaan	1	5	17	10	2	35	3,2	3,3	2,9
Kiinan palkka- ym. kustannustason nousu	1	21	8	4	1	35	2,5	2,5	2,4
Tuottavuuden nousu Kiinassa	0	2	14	18	1	35	3,5	3,5	3,6
Osaavan työvoiman saatavuus	1	11	12	10	1	35	3,0	2,9	3,2
Kiinalaisten ostovoiman koheneminen	1	0	11	18	4	34	3,7	3,9	3,1
Kilpailu Kiinan markkinoilla	4	17	9	4	1	35	2,5	2,4	2,6
Viranomaistoiminta Kiinassa	2	10	19	4	0	35	2,7	2,8	2,6
Muu									
Teollis- ja tekijänoikeuksien suoja Kiinassa	5	14	12	6	1	38	2,6	2,4	2,6
Julkisiin hankintoihin osallistuminen Kiinassa	3	3	25	6	1	38	3,0	3,1	3,0
Mikä vaikutus Kiinan hyväksymisellä markkinatalousmaaksi olisi yrityksenne toiminnalle?	3	3	16	13	4	39	3,3	3,2	3,3
Muita tekijöitä (esim. matkustaminen, työlupaasiat, toimiluvat, syrjivät toimet, korruptio)?	5	9	15	6	2	37	2,8	2,7	2,8

Huom. Keskiarvon laskeminen tällaisesta mitta-asteikosta ei ole matemaattisesti täysin oikein. Se on kuitenkin suuntaa antava.

ta. Kiinan tuotantorakenteen muutos vientiteollisuudesta kotimaisen kysynnän suuntaan koetaan teollisuusyritysten joukossa myönteisenä asiana suorien sijoitusten kannalta.

Muista tekijöistä kielteisenä pidetään heikkoa teollis- ja tekijänoikeuksien suojaa Kiinassa. Kiinan hyväksymisellä markkinatalousmaaksi olisi yritysten näkökulmasta myönteinen vaikutus niiden liiketoimintaan. Sillä on merkitystä mm. polkumyyntitullien asettamiseen.

Vastaajayrityksistä 15 kertoi, että Kiina ei toimi sillanpääasemana muualla Aasiaan tapahtuvissa liiketoimissa. Sillanpääasemasta kertoi kuitenkin 19 yritystä. Pääasiassa kyse on lähiseuduista ja joidenkin yritysten kohdalla myös Etelä-Aasiasta, mutta muutaman yrityksen kohdalla sillanpääasema ulottuu jopa Aasian ulkopuolelle.

Vastaajayrityksistä 21 mainitsi Kiinan markkinoiden koon ja kasvun Kiinan-liiketoimintojen suurimpina hyötyinä yritykselle, kahdeksan yritystä mainitsi liiketoiminnan kannattavuuden, viisi kykynsä palvella asiakkaitaan Kiinassa ja lähialueilla, ja neljä vastaajaa kiitteli edelleen edullista hinta- ja kustannustasoa.

Kiinan-liiketoimintojen suurimpina ongelmina vastaajayritykset pitivät kovaa kilpailua, paikallista sääntelyä sekä ulkomaisten yritysten paikallisista yrityksistä poikkeavaa viranomaiskohtelua (yhteensä 13 yritystä), erilaisia työvoiman saatavuuteen ja koulutustasoon liittyviä ongelmia (seitsemän yritystä), tekijänoikeuksien puutteellista suojaa ja oikeuslaitoksen toimintaa (viisi yritystä), ennalta-arvaamattomuutta ja läpinäkyvättömyyttä (neljä yritystä), korkeita ja/tai nousevia kustannuksia (neljä yritystä), kulttuuritekijöitä (neljä yritystä), voittojen kotiuttamista tai lähdeverojen takaisinmaksatusta (kolme yritystä), korruptiota (kaksi yritystä) sekä rahtikustannuksia Suomen ja Kiinan välillä (kaksi yritystä).

8.3 Arviot Kiinan-liiketoiminnan kokonaiskehityksestä 2017–2021

Kyselyn toisessa osiossa kartoitettiin yritysten näkemyksiä liiketoimintansa kehityksestä lähimmän viiden vuoden aikana. Taulukossa 8.6 on esitetty viennin, tuonnin ja suorien sijoitusten arvioitu kehitys. Suluissa on lisäksi esitetty ensin teollisuusyritysten lukumäärä ja sitten palvelualojen yritysten lukumäärä kussakin kohdassa.

Kolme yritystä arvioi vientinsä arvon supistuvan näinä vuosina ja 13 arvioi sen pysyvän nykyisen suuruisena. Noin puolet kaikista vastaajista eli 21

yritystä arvioi viennin arvon kasvavan. Suurin osa vastaajayrityksistä on vientiyrityksiä, mutta tästä huolimatta niistä 13 arvioi tuontinsa Kiinasta kasvavan lähivuosina. Yritykset tuovat Kiinasta välituotteita ja investointitavaroita, kuten luvussa 5 nähtiin. Vastaajayrityksistä 14 arvioi käyttöpääomainvestointiensa eli suorien sijoitustensa arvon kasvavan Kiinassa.

Taulukko 8.6

Viennin, tuonnin ja suorien sijoitusten arvioitu kehitys 2017–2021, vastaajayritysten lukumäärä

(Suluissa on esitetty ensin teollisuusyritysten lukumäärä ja sitten palvelualojen yritysten lukumäärä)

	<i>Tavaroiden ja palvelujen viennin arvo Suomesta Kiinaan</i>	<i>Tavaroiden ja palvelujen tuonnin arvo Kiinasta Suomeen</i>	<i>Käyttöpääomainvestointien (suorien sijoitusten) kanta Kiinassa</i>
Supistuu	3 (2/1)	3 (1/2)	2 (1/1)
Ei muutosta	13 (9/4)	16 (11/5)	18 (12/6)
Kasvaa alle 20 %	8 (5/3)	12 (10/2)	11 (9/2)
Kasvaa 20–50 %	9 (7/2)	1 (1/0)	3 (2/1)
Kasvaa yli 50 %	4 (4/0)	0 (0/0)	0 (0/0)
Ei toimintaa	4 (3/1)	9 (7/2)	6 (6/0)
Ei toimintaa nyt, mutta aloitamme sen	0 (0/0)	0 (0/0)	1 (0/1)
Yhteensä	41 (30/11)	41 (30/11)	41 (30/11)

Kiinan-liiketoimiin liittyvän henkilöstön määrä vastaajayrityksissä Suomessa kasvaa lähivuosina 15 yrityksessä. Kolmessa yrityksessä se pikemminkin supistuu. Henkilöstön määrä ja liikevaihdon arvo ovat selvässä kasvussa myös yritysten tytäryhtiöissä Kiinassa.

Taulukko 8.7

Kiinan-liiketoimiin liittyvän henkilöstön määrän sekä liikevaihdon kehitys Kiinassa 2017–2021, vastaajayritysten lukumäärä

(Suluissa on esitetty ensin teollisuusyritysten lukumäärä ja sitten palvelualojen yritysten lukumäärä)

	<i>Kiinan-liiketoimiin liittyvän henkilöstön määrä Suomessa</i>	<i>Henkilöstön määrä tytäryhtiö(i)ssä Kiinassa</i>	<i>Liikevaihto tytäryhtiö(i)ssä Kiinassa</i>
Supistuu	3 (1/2)	3 (1/2)	2 (1/1)
Ei muutosta	21 (16/5)	14 (10/4)	11 (6/5)
Kasvaa alle 10 %	8 (5/3)	10 (6/4)	4 (3/1)
Kasvaa 10–25 %	5 (4/1)	9 (8/1)	13 (10/3)
Kasvaa 25–50 %	1 (1/0)	2 (2/0)	4 (3/1)
Kasvaa yli 50 %	1 (1/0)	1 (1/0)	4 (4/0)
Ei henkilöstöä	0 (0/0)	..	..
Ei henkilöstöä nyt, mutta myöhemmin	1 (1/0)	..	..
Yhteensä	40 (29/11)	39 (28/11)	38 (27/11)

Kysyttäessä, mitkä Kiinan maantieteelliset alueet ovat seuraavien viiden vuoden aikana yritykselle tärkeimmät, korostuivat odotetusti Shanghai ja sen lähialueet (15 yritystä) sekä Peking ja sen lähialueet (13 yritystä). Hongkong ja sen lähialueet saivat seitsemän mainintaa. Muuten mainintoja saivat itärannikko yleensä (11 yritystä), Kiinan sisäosat (6 yritystä), Etelä-Kiina (4 yritystä), suuret keskukset (4 yritystä), koko Kiina (3 yritystä), Pohjois-Kiina (2 yritystä) sekä Länsi-Kiina (2 yritystä).

Yritysten tärkein syy investoida Kiinaan lähimpien viiden vuoden aikana ovat suuret ja kasvavat markkinat (17 yritystä). Lisäksi kolme yritystä mainitsi erikseen liiketoiminnan kannattavuuden. Nämä ovat laajasti ottaen myös yritysten kannalta Kiinan markkinoiden parhaat puolet. Lähivuosien haasteina pidetään kovaa ja kiristyvää kilpailua (17 yritystä), protektionismia tai sen uhkaa (8 yritystä), hintojen ja kustannusten nousua (5 yritystä), kopiointia (4 yritystä) ja lainsäädännön arvaamattomuutta (4 yritystä).

Kysyttäessä, mihin kiinalaiseen kysyntäerään yritysten liiketoiminnan kasvu perustuu lähivuosina, 14 vastaajaa mainitsi kone-, laite- ja kuluvälineinvestoinnit, kahdeksan mainitsi rakentamisen, kuusi yksityisen kulutuksen ja neljä paikallisten yritysten välituotekysynnän. Yksikään vastaajista ei kertonut, että tuotantoa siirrettäisiin lähivuosina Kiinaan tai pois sieltä.

9 Yhteenveto

Kiina on noussut maailman suurimmaksi taloudeksi ja kauppamahdiksi

Kiina on 1,4 miljardin väestöllään maailman väkirikkain valtio. Joka viides ihminen maailmassa on kiinalainen. Maan väestö vanhenee kuitenkin nopeasti aiemmin harjoitetun yhden lapsen politiikan takia. Intia ohittaa Kiinan lähivuosina noussen väestöltään maailman suurimmaksi maaksi.

Kiinan bkt:n määrä nousi henkeä kohden mitattuna vuonna 1990 2,4-, vuonna 2000 5,8-, vuonna 2010 14,8- ja vuonna 2015 21-kertaiseksi vuoteen 1978 verrattuna. Henkeä kohti laskettu bkt oli vuonna 1978 Kiinassa pienempi kuin Intiassa, mutta vuonna 2015 Kiina oli 2,4 kertaa niin vauras kuin Intia. Kehitysero teollisuusmaihin kapeni vauhdilla, mutta Kiinan ostovoimakorjattu kansantulo henkilöä kohti oli silti vain 14 451 dollaria vuodessa. Esimerkiksi Intiassa ostovoimakorjattu kansantulo henkeä kohden oli 6 105, Yhdysvalloissa 56 117 ja Suomessa 42 309 dollaria.

Kiinan kasvustrategian tulokset olivat häkellyttäviä talven 2008–2009 globaaliin finanssikriisiin ja sen laukaisemaan niin sanottuun suureen taantumaa asti. Sen jälkeen talouskehitys on ollut huomattavan epävarmalla pohjalla. Talouskasvu kiihtyi tuotannon rakenteen rajun muutoksen tukeamana keskimäärin 10 prosenttiin vuosina 1978–2008. Kasvua kiihdyttivät tuotannon rakennemuutos ja siihen liittyvät reformit, mikä näkyi tuotavuuden voimakkaana kasvuna. Kokonaistuotannon lisäys nojasi teollisuuden ja rakentamisen voimakkaaseen kasvuun, mitä tukivat strategian mukaiset massiiviset investoinnit ja viennin ripeä kohoaminen. Teollisuustuotannon jalostusarvon määrä kasvoi kokonaistuotannon määrää selvästi nopeammin keskimäärin 14,5 prosentin tahtia. Suuren taantumaa jälkeen vuosina 2009–2016 bkt:n kasvuvauhti jäi keskimäärin 8,3 prosenttiin ja kasvun hidastuminen painottui viime vuosiin. Kokonaistuotannon kasvu jäi jo 6,7 prosenttiin vuonna 2016. Teollisuustuotanto kasvoi 6 prosenttia.

Taloudelliselta painoltaan vähäisestä köyhästä kehitysmaasta tuli ostovoimakorjatulla bkt:lla mitattuna maailman suurin talous vuonna 2014, kun se ohitti keskimäärin 10 prosentin talouskasvunsa turvin siihen asti koolla dominoineen Yhdysvallat. Kiinasta tuli maailman suurin tavaraviejä vuonna 2009, kun se ohitti Saksan maailman viennissä. Vuonna 2013 Kiinasta tuli maailman suurin kauppamahti koko tavarakaupalla arvioituna. Tätä aiemmin se oli ohittanut Japanin jo vuonna 2004 ja Yhdysvallat vuonna

2007. Vuonna 2014 EU28:n tavarakaupan arvo ohitti jälleen Kiinan viennin arvon. Kiinasta oli tullut myös merkittävä palvelukauppias. Kiina oli vuonna 2014 kolmanneksi suurin palveluviejä ja -tuoja.

Kiinasta on tullut kiinteä osa maailman talousjärjestelmää ulkomaankaupan, siihen liittyvien sopimusten, arvoketjujen sekä kiinalaisten ja ulkomaisten suorien sijoitusten kautta. Kiinasta tuli Maailman kauppajärjestön (WTO) jäsen vuonna 2001, mikä sinetöi Kiinan roolin keskeisenä maailmantalouden vaikuttajana. WTO-jäsenyyden tavoittelu sitoutti Kiinan tuntuvaan talouden uudistamiseen ja liberalisointiin sekä kansainvälisen kaupan pelinsääntöihin totutteluun.

Kiinan suhteellinen asema sijoituskohteena on globaalin finanssikriisin jälkeisten talousvaikeuksien takia heikkenemässä. Aasian uudeksi veturiksi nousussa oleva Intia veti vuonna 2009–2010 suoria sijoituksia kokonaistuotantoon verrattuna jo liki saman verran kuin Kiina. Sen jälkeen sijoitukset Intiaan olivat muutaman vuoden suhteellisesti pienempiä. Kiinaan tehdyt suorat sijoitukset supistuivat vuonna 2015 puoli prosenttiyksikköä 2,3 prosenttiin bkt:hen verrattuna. Intiaan tehtyjen investointien bkt-suhde kohosi 0,4 prosenttiyksikköä 2,1 prosenttiin.

Tällä hetkellä Intiaan tehtävien suorien sijoitusten virta ylittää jo Kiinaan tehtävien investointien virran talouksien kokoon verrattuna. Käyvin dollarein mitattuna Intiaan tehtyjen suorien sijoitusten arvo oli vuonna 2015 silti vielä vain hieman alle viidennes kaikista Kiinaan tehdyistä suorista sijoituksista. Vuonna 2015 Unctadin tilastojen mukaan Kiinaan tehtiin 876 greenfield-investointia. Intian vastaava lukema oli 723.

Koneet ja laitteet dominoivat sekä Kiinan tavaratuontia että -vientä

Kiinan tuonnissa suurimmat hyödykeryhmät ovat erilaiset koneet ja laitteet sekä mineraalituotteet, joista suurin alaryhmä on raakaöljy. Yli puolet Kiinan tavaraviennistä koostuu koneista ja laitteista sekä tekstiileistä ja tekstiilituotteista. Aasian maat ovat Kiinan tärkeimpiä kauppakumppaneita sekä viennissä että tuonnissa. Vuonna 2015 Aasian maiden osuus viennissä oli 50 prosenttia ja tuonnissa 57 prosenttia.

Viennissä tärkein Aasian maa/alue oli Hongkong, jonka osuus oli lähes 15 prosenttia tavaraviennistä. Seuraavaksi tärkeimmät vientimaat olivat Japani 6 prosentin ja Etelä-Korea vajaan 5 prosentin osuudella. Vietnamin osuus oli 3 ja Intian 2,4 prosenttia. Taiwanin, Singaporen ja Malesian osuudet olivat parin prosentin luokkaa.

Tuonnissa Etelä-Korea oli tärkein Aasian maa 10 prosentin osuudellaan. Japanin ja Taiwanin osuudet olivat 8,5 prosenttia. Malesian osuus oli 3 prosentin paikkeilla.

Euroopan maat olivat koko kauppavaihdolla mitattuna toiseksi tärkein maantieteellinen alue. Osuus Kiinan tavaraviennistä oli lähes 18 prosenttia ja osuus tavaratuonnista runsaat 17 prosenttia.

Palvelujen ulkomaankauppa kasvaa ripeästi

Kiinan palveluvienti ja -tuonti kasvoivat arvoltaan suunnilleen samaa vauhtia vuoden 2008 finanssikriisiin saakka. Sen jälkeen tuonti on kasvanut selvästi enemmän kuin vienti ja nykyisin palvelutase on selvästi alijäämäinen. Tämä heijastaa sekä Kiinan kysynnän ja tarjonnan rakennemuutoksia että Kiinan vientimarkkinoiden heikkoutta vuoden 2008 jälkeen.

Kiinan osuus maailman palveluviennistä oli 4,4 prosenttia vuonna 2013. Osuus on kaksinkertaistunut vuoden 2001 jälkeen. Rakentamispalveluiden viennissä osuus on yli 10 prosenttia, muissa liike-elämän palveluissa runsaat 6 prosenttia sekä tietotekniikka- ja informaatiopalveluissa 5,5 prosenttia. Näissä ryhmissä myös kasvu on ollut nopeaa. Liike-elämän palvelujen viennin kasvussa on ulkomaalaisomisteisilla yrityksillä ollut oma roolinsa.

Myös Kiinan näkökulmasta tarkasteltuna muut liike-elämän palvelut, tietotekniikka- ja informaatiopalvelut ja myös rakennuspalvelut ovat olleet kasvualoja. Kuljetuksen ja ulkomaalaisten Kiinaan suuntautuvan matkailun osuus on alentunut, kun ne eivät ole pysyneet em. kasvualojen vauhdissa.

Ulkomaisen arvonlisän osuus viennistä laskussa

OECD:n ja WTO:n arvonlisäperusteista ulkomaankauppaa kuvaavien tilastojen mukaan Kiinan tavaroiden ja palvelujen viennissä 29 prosenttia oli ulkomailla tuotettua arvonlisää vuonna 2014. Vuonna 2011 tämä osuus oli 32 prosenttia. Kotimaisesta arvonlisästä vuonna 2011 runsaat 51 prosenttia meni suoraan loppukäyttäjämaahan ja vajaat 16 prosenttia kolmansiin maihin välituotteeksi. Verrattuna vuoteen 1995 ulkomaisen arvonlisän osuus oli pienentynyt prosenttiyksikön verran. Kolmansien maiden kautta kiertävän arvonlisän osuus kasvoi tällä aikavälillä 6 prosenttiyksikköä.

Tavaroiden ja palvelujen viennissä palvelujen arvonlisäosuus oli vuonna 2011 noin 40 prosenttia. Kotimaisten palvelujen osuus oli vajaat 28 prosenttia ja ulkomaisten palvelujen osuus oli 14 prosenttia. Tavaroiden arvonlisän viennissä palvelujen osuus oli 21 prosenttia. Kotimaisten palvelujen osuus oli 13 prosenttia ja ulkomaisten palvelujen osuus 8 prosenttia.

Kiinalaisten suorien sijoitusten virta ulkomaille on jo suurempi kuin ulkomaalaisten sijoitukset Kiinaan

Ulkomaisten suorien sijoitusten vuotuinen virta Kiinaan oli 170 miljardia dollaria vuonna 2016, missä oli selvä lasku edellisestä vuodesta. Vuonna 2010 tapahtui sijoituksissa selvä hyppäys ylöspäin. Sen jälkeen vuotuisia vaihteluja on tapahtunut. Kiinan bkt:n nopeasta kasvusta johtuen sijoitusten virran bkt-suhde on alentunut.

Kiinaan tehdyistä suorista sijoituksista eniten on kohdistunut tehdasteollisuuteen ja kiinteistöihin. Myös rahoituksen, tukku- ja vähittäiskaupan sekä leasingin ja liike-elämän palvelujen osuudet ovat merkittäviä.

Huomattava osa sijoituksista on tehty ns. verokeidasmaista kuten Neitsytsaaret, Samoa, Caymansaaret ja Mauritius. Singaporen osuus on myös merkittävä. Siellä asuu suuri kiinalaisväestö, jolla on taloudellisia yhteyksiä Kiinaan. Muista maista merkittäviä sijoituksia on tullut Etelä-Koreasta, Japanista, Yhdysvalloista, Taiwanista ja Saksasta. Suomen osuus oli 0,1 prosenttia, mikä oli kymmenesosa Ruotsista tulleista sijoituksista. Tilastoja tulkittaessa on kuitenkin muistettava, että suoria sijoituksia on kanavoitunut välillisesti Hongkongin, Macaon ja verokeidasmaiden kautta.

Kiinalaiset sijoittivat Maailmanpankin tilastojen mukaan vuonna 2016 ulkomaille 217 mrd. USA:n dollarin arvosta. Sijoitukset ovat viime vuosina kasvaneet ripeästi. Vuonna 2015 ne olivat 174 mrd. USA:n dollaria. Maailmanpankin tilastojen mukaan kiinalaiset sijoittivat siis vuonna 2016 enemmän ulkomaille kuin ulkomaalaiset Kiinaan.

Vuonna 2015 Kiinan sijoitusten kanta ulkomailla oli kiinalaisten tilastojen mukaan 1 098 miljardia dollaria mukaan lukien Hongkong ja Macao sekä 441 miljardia dollaria ilman niitä. Hongkongin osuus suorien sijoitusten kannasta oli lähes 60 prosenttia ja Macaon osuus 0,5 prosenttia. Seuraavassa tarkastelemme Kiinan tilastokeskuksen aineistojen pohjalta sijoitusvarannon maajakautumaa ilman Hongkongia ja Macaota. Koska merkittävä osa kiinalaisista sijoituksista kiertää Hongkongin kautta muihin maihin, tilasto ei anna täydellistä kuvaa maajakautumasta. Sama

koskee myös ns. verokeidasmaihin tehtyjä sijoituksia. Näitä ovat mm. Caymansaaret ja Neitsytsaaret, joiden osuus sijoituksista on merkittävä.

Aasian maiden joukossa Singapore oli merkittävin sijoituskohte. Sen osuus ulkomaisten sijoitusten varannosta oli runsaan kymmenyksen vuonna 2015. Singapore on tunnettu suuresta kiinalaisperäisestä väestöstään.

Afrikan maiden osuus oli 8 prosenttia. Yksittäisten maiden osuudet olivat pieniä. Suurimmat sijoitukset on tehty Etelä-Afrikkaan, Nigeriaan ja Sudanisiin. Merkittävä osa Afrikassa toimivista yrityksistä on julkisesti omistettuja. Kiinan aluehallintojen kontrollissa olevat yksiköt ovat aktiivisesti lisänneet ulkomaista omistustaan. Julkisesti omistettut yritykset ovat olleet aktiivisia erityisesti luonnonvarasektorilla.

Euroopan maiden kokonaisosuus oli 19 prosenttia. Suurimmat sijoituskohteet olivat Britannia (3,8 %) ja Venäjä (3,3 %). Saksan ja Ranskan osuuden olivat kumpikin 1,3 prosenttia. Caymansaarten ja Neitsytsaarten osuudet olivat yhteensä 26 prosenttia, Yhdysvaltojen 9 ja Australian 7 prosenttia.

Kiinan talouden rakenne muuttuu kotimaisen kysynnän suuntaan

Kiinan asema maailmantaloudessa on kokemassa merkittävää muutosta, jolla on vaikutusta myös Suomen ja Kiinan välisiin taloudellisiin suhteisiin. Alla esitetään lista merkittävimmistä muutosvoimista.

1. Kiinan kokonaistuotannon kasvu hidastuu.
2. Kustannustaso nousee palkkojen nousun seurauksena.
3. Tuotantorakenne muuttuu vientituotannosta kotimaisen kysynnän suuntaan (yksityinen ja julkinen kulutus sekä rakentaminen).
4. Koulutustaso nousee.
5. Kiinalaisten ulkomaanmatkailu lisääntyy.
6. Tutkimus- ja kehittämistoiminta vahvistuvat.
7. Tuotteiden laatu ja valikoima paranevat.
8. Tuontipanoksia korvataan kotimaisilla.
9. Taloudellinen kasvu laajenee maantieteellisesti myös maan keski- ja länsiosiin.
10. Kaupungistuminen jatkuu vahvana.

11. Kiinan asema kansainvälisessä taloudessa (globalisaatiossa) vahvistuu.
12. Logistiikkakustannusten aleneminen jatkuu, mutta sen vauhti hidastuu (riippuvuus öljyn hinnasta).
13. Palvelujen rooli vahvistuu kansainvälisessä kaupassa (suuri osa palveluista siirtyy maasta toiseen sähköisesti).
14. Automaatio ja robotiikka tekevät mahdolliseksi työvoimaintensivisten työvaiheiden siirtämisen takaisin länsimaihin.
15. Kiinan globaali poliittinen vaikutusvalta kasvaa.

Edellä mainitut muutostekijät vaikuttavat eri tavoin ja toisiinsa kietoutuneina. Kiinan 13. viisivuotissuunnitelman laadinnassa nämä kehitystrendit on pyritty ottamaan huomioon ja niihin pyritään sopeutumaan talous- ja muun yhteiskuntapolitiikan avulla.

Teollisuusmailla on yleensä tavarakaupan alijäämä Kiinan kanssa

Koska Kiina toimii erilaisten tavaroiden, koneiden ja laitteiden valmistajana maailmanmarkkinoille, on luontevaa, että kehittyneillä mailla, myös Suomella, on tavarakaupassaan alijäämä Kiinan kanssa. Ylijäämäistä tavarakauppaa Kiinan kanssa käyvät lähinnä raaka-aineiden tuottajamaat, sillä Kiinan tuonnissa raaka-aineiden merkitys on suuri. Yksittäisten maiden välisillä kauppataaseilla ei kuitenkaan ole suurta merkitystä.

Suomen tavaratuonnin arvo Kiinasta vakaa jo vuodesta 2006

Suomen tavaratuonnin bruttoarvo Kiinasta on hieman yli neljä miljardia euroa, millä tasolla se on suunnilleen ollut jo vuodesta 2006 alkaen. Kiinan-tuonnin määrä on kuitenkin todennäköisesti kasvanut, koska sieltä tuodaan tavaroita – kuten kodinelektroniikkaa – joiden hinnat ajan myötä laskevat. Myös osuus koko tavaratuonnista on ollut suhteellisen vakaasti noin 7,5 prosenttia. Tämä viittaa siihen, että Kiinan kilpailukyvyyn kehitys maailmanmarkkinoilla on tasaantunut.

Tärkeimmät tuontitavarat Kiinasta Suomeen ovat sähkökoneita ja -laitteita (osuus keskimäärin 30 prosenttia vuosina 2015–16), koneita ja mekaanisia laitteita (21 %) sekä vaatteita ja jalkineita (14 %). Vaatteiden osalta tuonti Kiinasta on kuitenkin kääntynyt laskuun, kun Kiinan kustannustason nousu on aloittanut vaatetusteollisuuden siirtymisen sitä halvem-

piin maihin. HS2-numerotasolla on 14 tuoteryhmää, joissa Kiinan osuus Suomen tuonnista oli yli 20 prosenttia vuosina 2015–16.

Suomen tavaraviennin arvo oli vakaa vuosina 2010–2016, vaikka Kiinan talous kasvoi ripeästi

Suomen tavaraviennin bruttoarvo Kiinaan oli vajaat kolme miljardia euroa vuonna 2016. Se oli näin laskenut hieman vuosista 2010–2013. Osuus kokonaisviennistä on ollut 5–6 prosenttia vuodesta 2010 lähtien. Kiinan markkinoiden keskimääräistä nopeampi kasvu näinä vuosina ei siten ole johtanut Suomen viennin kasvuun sinne. Vuoden 2017 alkupuoliskolla Kiinan-viennin arvo kuitenkin nousi selvästi, joskin osuus kokonaisviennin arvosta jäi edelleen hieman vajaaseen kuuteen prosenttiin.

Verrattuna muihin EU-maihin Kiinan merkitys on Suomen tavaraviennissä korkeimmasta päästä. Erot ovat kuitenkin kaventuneet, koska monessa muussa maassa Kiinan osuus niiden tavaraviennistä on edelleen kasvanut.

Viennissä Kiinaan tärkeimmät tuoteryhmät ovat metsäteollisuuden eri tuotteet (28 %), koneet ja mekaaniset laitteet (20 %), sähkökoneet ja -laitteet (15 %), turkisinahat ja tekoturkikset (10 %) sekä optiset, mittaus-, tarkkuus- ja lääketieteelliset kojeet ja laitteet (7 %).

Kiinasta tuodaan tutkimus ja kehityspalveluja

Palvelujen tuonti on kehittynyt suhteellisen vakaasti. Kiinan ja Hongkongin osuus palvelujen koko tuonnista on noin neljä prosenttia. Tutkimus- ja kehityspalvelut ovat tärkein tuontierä. Näissä tuotteissa Kiinan merkitys on selvästi suurempi kuin muissa palvelukaupan erissä, sillä osuus koko tuonnista oli 19 prosenttia vuonna 2016.

Palvelujen vienti on toipunut kuopastaan

Suomen palveluvienti Kiinaan saavutti huippunsa vuosina 2009–2010, minkä jälkeen sen arvo väheni huomattavasti. Tämä johtunee ainakin osittain Nokian liiketoimintamallin muutoksista. Uusi nousu alkoi vuonna 2015, ja vuonna 2016 viennin arvo oli taas suunnilleen samalla tasolla kuin aiemmassa huipussaan. Viennissä tärkeimpiä eriä ovat televiestintä-, tietotekniikka- ja tietopalvelut, kuljetus, henkisen omaisuuden käytöstä perityt maksut sekä matkailu. Kiinan osuus palvelujen viennistä on noin 5,5 prosenttia.

Panos-tuotos -taulukoiden tarkastelu täydentää käsitystä kaupasta

Ulkomaankaupan yleisten tilastojen lisäksi olemme tarkastelleet ulkomaankauppaa kahdella muulla tietokannalla, jotka perustuvat panos-tuotoksille ja käsittelevät kauppaa toimialatasolla bruttolukujen (World Input-Output Database, WIOD) ja arvonlisäyksen (OECD-WTO Statistics on Trade in Value Added) kautta.

Kiinalaisina tuontitoimialoina tietokoneiden, elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus sekä lakiasian ja laskentatoimen palvelut, pääkonttorien toiminta ja liikkeenjohdon konsultointi

WIODin mukaan Suomeen tuotiin vuonna 2014 kiinalaista tuotosta yhteensä 5,2 miljardin euron arvosta. Siitä oli 3,6 miljardia euroa välituotteita Suomessa toimiville yrityksille ja julkiseen tuotantoon sekä 1,6 miljardia euroa lopputuotteita kulutukseen ja investointeihin. Kiinan osuus lopputuotteiden tuonnista Suomeen on ollut korkeampi kuin sen osuus välituotteiden tuonnista. Lopputuotteiden sisällä Kiinan osuus on ollut suurempi investointitavaroissa kuin kotitalouksien kulutustavaroissa.

Tärkeimmät kiinalaiset toimialat Suomen tuonnissa ovat tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus sekä lakiasian ja laskentatoimen palvelut, pääkonttorien toiminta ja liikkeenjohdon konsultointi. Selvästi näiden perässä tulevat muiden koneiden ja laitteiden valmistus, moottoriajoneuvojen ja perävaunujen valmistus sekä tekstiilien, vaatteiden, nahan ja nahkatuotteiden valmistus. Nämä viisi kiinalaista toimialaa valmistavat 77 prosenttia kaikesta tuotoksen tuonnista Kiinasta.

Kiinalaisia välituotteita ovat suomalaisista toimialoista eniten käyttäneet tietokoneiden sekä elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus, koneiden ja laitteiden valmistus, rakennusala sekä lakiasian ja laskentatoimen palvelut, pääkonttorien toiminta ja liikkeenjohdon konsultointi.

Suomen lopputuotetuonnista kiinalainen tuotos on tärkeää erityisesti metallien jalostuksen ja metallituotteiden, sähkö- ja elektroniikkateollisuuden sekä tevanake-teollisuuden tuotteiden tuonnissa. Investointitavaroiden tuonnissa Kiina hallitsee sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotteiden tuontia.

Kiinan markkinat erityisen tärkeitä Suomen kone- ja laitteollisuudelle

Suomesta viedään Kiinaan enemmän väli- kuin lopputuotteita. Vuonna 2014 edellisten arvo oli 2,5 miljardia euroa ja jälkimmäisten 1,1 miljardia euroa. Lopputuotteista valtaosa, noin 850 miljoonaa euroa, menee investointeihin Kiinassa. Tämä on lähinnä Suomen kone-, laite- ja kuljetusvälineteollisuuden sekä sähkö- ja elektroniikkateollisuuden tuotosta. Erotus eli noin 200 miljoonaa euroa menee loppukulutukseen kotitalouksille ja julkiselle sektorille.

Suomen tehdasteollisuuden tuotoksen viennissä Kiinan osuus vaihtelee enimmäkseen 4–6 prosentin välillä paitsi koneissa, laitteissa ja kulkuvälineissä, missä osuus vuosina 2012–2014 oli melkein kymmenen prosenttia, sekä kemianteollisuudessa, missä se oli vain noin prosentin. Palvelualoilla Kiinan osuus vaihtelee nollan ja kymmenen prosentin välillä.

Selvästi tärkein suomalainen toimiala tuotoksen viennissä Kiinaan vuosina 2012–2014 oli muiden koneiden ja laitteiden valmistus, jonka viennin arvo oli 936 miljoonaa euroa eli 24 prosenttia kaikesta viennistä. Tämän toimialan vienti jakautuu niin välituotteiksi kuin investointitavaroiksi. Kaikesta välituoteviennistä toimiala kattoi 16 prosenttia ja kaikesta investointitavaroiden viennistä 57 prosenttia.

Toiseksi suurin suomalainen toimiala oli paperin sekä paperi- ja kartonkituotteiden valmistus, jonka viennin arvo oli keskimäärin 520 miljoonaa euroa vuodessa eli 13 prosenttia kaikesta viennistä. Tämä vienti meni melkein yksinomaan välituotteiksi kiinalaisille yrityksille. Paperiteollisuus oli tärkein välituotteiden viejä Kiinaan.

Suomalaista tuotosta ovat ostaneet eniten Kiinan kone-, laite- ja kulkuvälineteollisuus, metsäteollisuus, sähkö- ja elektroniikkateollisuus, elintarviketeollisuus, metallien jalostus ja metallituoteteollisuus sekä kemianteollisuus.

Kiinalaisen arvonlisäyksen osuus tuonnista kasvussa

OECD:n ja WTO:n rakentama panos-tuotoskehikkoon pohjautuva tietokanta puolestaan koskee arvonlisäyksen ulkomaankauppaa. Kun tuotoksesta vähennetään käytetyt koti- ja ulkomaiset välituotteet, saadaan arvonlisäys. Näissä tilastoissa ovat mukana sekä suoraan harjoitettu vienti että välituotteina kolmansien maiden kautta toteutuva vienti. Se kertoo tuotteiden viennistä niiden loppukäyttäjille kulutukseen tai investointeihin.

Vuonna 2014 ulkomaisen arvonlisäyksen tuonnista Suomeen tuli Kiinasta ja Hongkongista yhteensä 8,1 prosenttia. Kokonaissumma oli 4,1 miljardia euroa. Osuus koko tuonnista on pitkällä aikavälillä ollut suhteellisen tasaisessa kasvussa. Tuoreimmat toimialoittaiset luvut ovat vuodelle 2011, jolloin 38 prosenttia Kiinan-tuonnista oli paikallista tehdasteollisuuden arvonlisäystä ja 41 prosenttia yrityspalveluja. Suomeen tuodaan Kiinasta lähes yksinomaan tehdasteollisuuden tuotteita. Niihin on kuitenkin sitoutunut paljon Kiinan palvelualojen arvonlisäystä. Suurimmat arvonlisäyksen tuottajat Suomen tuontiin ovat Kiinan tukku- ja vähittäiskauppa, t&k ja muut liike-elämän palvelut, muut palvelut sekä kuljetus, varastointi ja tietoliikenne.

Suomen Kiinan-vienti kasvanut hitaammin kuin muiden EU-maiden

Kiinan merkitys arvonlisäyksen viennissä on suurin sitä maantieteellisesti lähellä oleville maille sekä raaka-aineiden tuottajamaille. Kiinan merkitys Suomelle on edelleen EU-maiden joukossa korkeimmasta päästä. Vuoteen 2010 asti Kiinan osuus oli kaikista EU-maista korkein juuri Suomelle, mutta vuoteen 2014 mennessä Saksa, Tanska ja Slovakia olivat menneet ohi. Saksalle Kiinan merkitys on noussut rajusti vuoden 2008 jälkeen.

Suomen arvonlisäyksen viennistä meni vuonna 2014 Kiinaan 5,9 prosenttia. Osuus on kasvanut paljon hitaammin kuin muissa maissa, tosin osittain siksi, että Kiinan osuus oli kohtalaisen korkea jo vuonna 2000. Kiinan-viennin osuus Suomen bkt:stä oli vuonna 2014 1,4 prosenttia, mikä on myös EU-maiden keskiarvo. Esimerkiksi Saksassa osuus oli 2,7 prosenttia ja Ruotsissa 1,5 prosenttia.

Tehdasteollisuuden tuotteiden ulkomaankauppaan on sitoutunut paljon myös palvelualojen arvonlisäystä

Tehdasteollisuuden osuus suomalaisen arvonlisäyksen viennistä Kiinaan oli vuonna 2011 40 prosenttia ja kaikkien yrityspalvelujen 44 prosenttia. Suurimmat toimialat olivat koneiden ja laitteiden valmistus (15 %), kuljetus, varastointi ja tietoliikenne (13 %), tukku- ja vähittäiskauppa (10 %) sekä t&k ja muut liike-elämän palvelut (8 %).

Kiinan osuus tehdasteollisuuden toimialojen arvonlisäyksen koko viennistä on suurin koneiden ja laitteiden valmistuksessa (11 %), muiden sähkökoneiden ja -laitteiden valmistuksessa (9 %) sekä metallituotteiden valmistuksessa (8 %).

Kiina on tärkeä kohdema suomalaisen yritysten sijoituksille

Jo vuonna 1979 Kiinassa säädettiin laki, joka salli yhteisyritykset, mutta niiden perustamisessa ja toiminnassa oli paljon säätelystä. Moderni yhteisyrityksiä koskeva laki tuli voimaan Kiinassa vuonna 1985. Täysin ulkomaalaisten omistamat yritykset sallittiin vuonna 1986, mutta ne yleistyivät vasta paljon myöhemmin. Erityistalousalueita, joille tehtyjen investointien ehdot ovat muuta maata edullisemmat, on perustettu 1980-luvun alusta lähtien. Nykyisin ulkomaalaiset yritykset suosivat sataprosenttista omistusta, ellei esimerkiksi yrityksen markkinoillepääsyn vuoksi yhteisyritys ole edullisempi.

Pääasialliset yritysmuodot ulkomaalaiselle ovat nykyisin: 1) täysin ulkomaalaisessa omistuksessa oleva yritys (Wholly Foreign-Owned Enterprise, WFOE), 2) pääomayhteisyritykset (Equity Joint Venture, EJV) ja 3) ulkomaalaiset kauppayhtiöt.

Ulkomainen edustusto on helpoin tapa, mutta se ei ole oikeushenkilö eikä se voi laskuttaa itsenäisesti. WFOE:ssa vastuu veloista on rajattu osuuksiin. Yhtiöllä ei ole yhtiökokousta, vaan ylin päätävä on hallituksella. EJV:ssäkin ylin päätävä on hallituksella. Tärkeää on, millainen osakassopimus on.

Kiinalaiset pyrkivät ohjaamaan investointeja ICT- ja cleantech-sektoreille. Kaikkia sijoituksia ei hyväksytä (protektionismia).

Suorien sijoitusten kanta Suomesta Kiinaan kasvoi selvästi vuoteen 2010 asti. Sen jälkeen sijoituskanta laski jyrkästi. Tässä heijastuu osaltaan Nokian matkapuhelinten ja samalla niitä valmistavien Kiinassa sijaitsevien tehtaiden myyminen Microsoftille. Sijoituskannan tason pieneneminen verrattuna yritystoiminnan laajuuteen johtuu siitä, että uudistettujen kansainvälisten tilastointiperiaatteiden mukaisesti Tilastokeskuksen ”ulkomaalaiset suorat sijoitukset” -tilastossa suorat sijoitukset tilastoidaan nettomääräisinä. Suoraa sijoitusta esimerkiksi vähentävät tytäryhtiön emoltaan saamat lainat.

Kiina oli vuonna 2015 kolmanneksi merkittävin suomalaisten tytäryritysten sijaintimaa Ruotsin ja Yhdysvaltojen jälkeen liikevaihdolla mitattuna. Henkilöstön lukumäärällä mitattuna se oli toiseksi merkittävin Ruotsin jälkeen. Aineelliseen käyttöomaisuuteen tehdyillä investoinneilla mitattuna Kiina oli merkittävin maa ennen Ruotsia ja Venäjää. Investoinnit kasvoivat merkittävästi vuodesta 2014.

Suomalaisten Kiinaan rekisteröityneiden tytäryritysten lukumäärä on kasvanut lähes joka vuosi. Niiden kokonaisliikevaihto sen sijaan romahti vuonna 2012 alle puoleen edellisvuotisesta. Tämä heijasteli sekä heiken-

tynyttä globaalia kysyntää että Nokian matkapuhelintoimintojen myyntiä Microsoftille. Samana vuonna myös henkilöstön lukumäärä aleni, mutta kuitenkin selvästi vähemmän kuin liikevaihto.

Kiinalaisten sijoitukset Suomeen ovat ripeässä kasvussa

Kiinalaisten sijoitukset Suomessa ovat tähän mennessä olleet vähäisiä. Vuonna 2015 Suomessa oli 16 kiinalaista tytäryhtiötä. Tunnetuin kiinalainen tytäryhtiö on Volvo, joka harjoittaa autojen vähittäiskauppaa. Muita kaupan alan yrityksiä on mm. Lenovo, joka harjoittaa tietokoneiden tukkukauppaa. Kaupan alalla toimi kaikkiaan 7 tytäryritystä vuonna 2014. Huaweiilla on Suomessa ICT-alan tutkimus- ja kehitystyötä tekevä tytäryritys.

Viime aikoina kiinalaiset yritykset ovat aktivoituneet Suomessa niillä aloilla, joissa Suomessa on joko erityistä osaamista tai raaka-aineita. Ensin mainittuun ryhmään kuuluu mm. Supercell-pelilyhtiön osake-enemmistön osto kiinalaiselle Tencent-yhtiölle vuonna 2016. Kiinalainen National Silicon Industry Group (NSIG) osti vuonna 2016 piikiekkoja tekevään Okmeticin. NSIG:n suurin omistaja on Kiinan valtion tukema sijoitusrahasto.

Kiinalainen Kaidi on investoimassa Kemiin biodieselin valmistukseen. Camce-yhtiö on taas suunnittelemassa sellutehdasta, joka pyrkisi kehittämään sellusta korkean jalostusasteen tuotteita ja sivutuotteena mahdollisesti biotuotteita. Kiinalaisten sijoituksista osa tilastoituu portfolioinvestoinneiksi eikä suoriksi sijoituksiksi. Suora sijoitus edellyttää yli 10 prosentin omistusosuutta yhtiössä.

Kiivas investointitahti on viime aikoina jatkunut. Autojen sopimusvalmistajayhtiö, Uudenkaupungin tehtaastaan tunnettu Valmet Automotive sai tammikuussa 2017 suuromistajiensa joukkoon kiinalaisen akkuratkaisujen tuottajan nimeltään CATL (Contemporary Amperex Technology Limited). Se on saanut suunnatussa osakeannissa 22 prosenttia Valmet Automotiven osakkeista.

Uuden järjestelyn jälkeen Valmet Automotiven suurimmat omistajat ovat pääomasijoitusyhtiö Pontos 39 prosentilla, Teollisuussijoitus (Tesi) 39 prosentilla ja CATL 22 prosentin omistuksella. CATL ja Valmet Automotive ovat samalla järjestelyllä sopineet strategisesta kumppanuudesta sähköautoratkaisuissa.

Pekingin pörssissä noteerattu Thundersoft-yhtiö taas osti 2017 autoihin ohjelmistoja tekevän Rightwaren 64 miljoonalla eurolla.

Kiinan markkinoiden suuri koko ja kasvu houkuttelevat suomalaisia yrityksiä

Osana tutkimusta tehtiin yrityksille suunnattu kysely, joka luotasi niiden liiketoimintaa ja sen näkymiä Kiinassa. Viennin kannalta vastaajayritykset pitävät kiinalaisten ostovoiman kohenemista tärkeimpänä positiivisena tekijänä. Lievästi positiivisena koetaan myös tuotantorakenteen muutos vientiteollisuudesta kotimaisen kysynnän suuntaan. Tämä muutos koetaan myönteisenä asiana myös suorien sijoitusten kannalta. Tämä on hyvä asia, sillä tämän suuntainen kehitys tulee Kiinassa todennäköisesti edelleen jatkumaan. Muun muassa tullitariffien ja tullausmenettelyjen kehitys sekä heikko teollis- ja tekijänoikeuksien suoja Kiinassa ovat kuitenkin olleet kielteisiä tekijöitä.

Kiinan-liiketoimintojen tärkeimpinä hyötyinä yritykset näkevät markkinoiden koon ja kasvun sekä liiketoiminnan kannattavuuden. Suurimpina ongelmina nähdään puolestaan kova kilpailu, paikallinen sääntely, ulkomaisten yritysten paikallisista yrityksistä poikkeava viranomaiskohtelu, työvoiman saatavuuteen ja koulutustasoon liittyvät ongelmat sekä tekijänoikeuksien puutteellinen suoja ja oikeuslaitoksen toiminta.

Vastaajayritykset arvioivat Kiinan-vientinsä ja -tuontinsa, mutta myös suorien sijoitustensa arvon kasvavan vuosina 2017–2021. Myös Kiinan-liiketoimiin liittyvän henkilöstön määrä kasvaa jonkin verran Suomessa. Yritysten tärkein syy investoida Kiinaan lähimpien viiden vuoden aikana ovat suuret ja kasvavat markkinat. Lähivuosien haasteina pidetään erityisesti kovaa ja kiristyvää kilpailua sekä protektionismia tai sen uhkaa. Yksikään vastaajista ei kertonut, että tuotantoa siirrettäisiin lähivuosina Kiinaan tai pois sieltä. Kysyttäessä, mihin kiinalaiseen kysyntäerään yritysten liiketoiminnan kasvu perustuu lähivuosina, eniten vastauksia saivat Kiinan kone-, laite- ja kulkuvälineinvestoinnit sekä rakentaminen.

10 Summary

China has become the world's largest economy and trading power

China is the largest country in the world in terms of population with 1.4 billion people. Every fifth person in the world is Chinese. The population of the country, however, is rapidly aging because of the one child policy practiced earlier. India will overtake China in the coming years to become the largest country in the world in terms of population.

Compared to 1978, China's GDP per capita had grown 2.4-fold by 1990, 5.8-fold by 2000, 14.8-fold by 2010 and 21-fold by 2015. Per capita GDP in 1978 was lower in China than in India, but in 2015 China was 2.4 times more prosperous than India. The development gap compared to industrialized countries narrowed at a rapid pace, but China's purchasing power adjusted national income per capita was still only USD 14,451 per year, despite the low price level in the country. For example, national income per capita adjusted for purchasing power parity was USD 6,105 in India, 56,117 in the US and 42,309 in Finland.

The results of China's growth strategy were staggering until the so-called Great Recession triggered by the 2008–2009 global financial crisis. Since then, economic development has been on a highly uncertain foundation. Economic growth accelerated on average to 10 per cent during 1978–2008, fuelled by profound changes in structure of production. Growth was boosted by structural change in production and related reforms, which was reflected in the strong growth in productivity. The increase in total output stemmed from strong growth in industry and construction spawned by the strategy of massive investment and rapid growth in exports. The volume of value added in industrial output grew significantly faster than the volume of total output at an average rate of 14.5 per cent. After the Great Recession, the growth rate of GDP during 2009–2016 fell on average to 8.3 per cent, and the slowdown in growth was weighted toward the latter years. Growth in total output was already as low as 6.7 per cent in 2016. Industrial output grew by 6 per cent.

A poor developing country with a low economic weight became the world's largest economy in terms of purchasing power-adjusted GDP in 2014 as its average economic growth of 10 per cent propelled it past the United States, which had until then dominated owing to its size. China became the world's largest exporter of goods in 2009 when it surpassed Germany's global exports. In 2013 China became the world's largest trad-

ing power measured in terms of total goods trade. It had earlier passed Japan in 2004 and the United States in 2007. In 2014 the value of EU28 goods trade nevertheless surpassed the value of Chinese exports. China had also become a major supplier of services. China was the third largest exporter and importer of services in 2014.

China has become an integral part of the global economic system through foreign trade, related agreements, value chains, and Chinese and foreign direct investment. China became a member of the World Trade Organization (WTO) in 2001, which sealed China's role as a key player in the global economy. The quest for WTO membership spurred China to commit itself to wide-ranging economic reforms and liberalization as well as following the ground rules of international trade.

China's relative position as an investment target is subsiding due to the financial difficulties in the aftermath of the global financial crisis. In 2009-2010 India's emerging as a new locomotive of growth in Asia boosted its direct investment relative to total production to a level on par with that of China. Subsequently, investments in India were relatively lower for a few years. Direct investment in China contracted by half a percentage point in 2015 to 2.3 per cent of GDP. The ratio of investments relative to GDP in India increased by 0.4 percentage points to 2.1 per cent.

At present, the flow of direct investment in India is likely to exceed the flow of investment in China relative to the size of the economies. The value of total direct investments in India in 2015, measured in US dollars, was still just under a fifth of those in China. According to Unctad's statistics, 876 greenfield investments were made in China in 2015. The corresponding figure in India was 723.

Machinery and equipment dominate both China's goods imports and exports

China's largest commodity groups in imports are assorted types of machinery and equipment as well as mineral products, the largest subgroup being crude oil. More than half of China's goods exports consist of machinery and equipment, textiles and textile products. Asian countries are China's most important trading partners both in exports and imports. In 2015 Asian countries accounted for 50 per cent of exports and 57 per cent of imports.

The most important Asian country/region in Asia was Hong Kong, which accounted for nearly 15 per cent of goods exports. The next highest ex-

port countries were Japan and South Korea, with shares of 6 per cent and slightly less than 5 per cent, respectively. Vietnam accounted for 3 per cent and India 2.4 per cent. Taiwan, Singapore and Malaysia each accounted for a couple of per cent.

As regards imports, South Korea was the most important Asian country with a 10 per cent share. Japan and Taiwan each accounted for 8.5 per cent. Malaysia's share was around 3%.

European countries were the second most important geographic area in terms of trade. Their share of Chinese goods exports was nearly 18 per cent while their share of goods imports was just over 17 per cent.

Foreign trade in services growing rapidly

China's service exports and imports grew at approximately the same rate until the 2008 financial crisis. Imports have subsequently increased considerably more than exports and nowadays the service balance is running a substantial deficit. This reflects both China's structural changes in demand and supply and the weakness of China's export market since 2008.

China's share of world service exports was 4.4 per cent in 2013. The share has doubled since 2001. China's share of services exports is for more than 10 per cent in construction, more than 6 per cent in other business services, and 5.5 per cent in information technology and information services. Growth has also been rapid in these groups. Foreign-owned companies have played their own role in expanding the growth of business services.

Also from China's point of view, other business services, IT and information services as well as building services have been growth sectors. The shares of transport and foreign tourists to China have declined as their growth rates have lagged behind those of the above-mentioned growth sectors.

Share of foreign value added in exports falling

OECD and WTO statistics on value-added foreign trade indicate that 29 per cent of China's exports of goods and services in 2014 stemmed from foreign value added. In 2011 this figure was 32 per cent. In 2011 more than 51 per cent of domestic value added went directly to the end-user country and less than 16 per cent of intermediate goods went to third countries. Compared to 1995 the share of foreign value added fell by one

percentage point. The share of value added accrued via third countries grew by 6 percentage points over this period.

In 2011 the value added of services accounted for about 40 per cent of goods and services exports. The share of domestic services was slightly under 28 per cent while foreigners' services accounted for 14 per cent. The share of services in goods exports was 21 per cent. The share of domestic services was 13 per cent while foreigners' services accounted for 8 per cent.

China's foreign direct investment abroad is already bigger than foreign investment to China

The annual inflow of foreign direct investment to China was USD 170 billion in 2016, marking a clear decline from the previous year. In 2010 investment witnessed a substantial upswing. Thereafter, the amount of investment has fluctuated from year to year. Due to the rapid growth in Chinese GDP, the ratio of investment flow relative to GDP has decreased.

Direct investment to China has been mostly concentrated on manufacturing and real estate. Financial, wholesale, retail, leasing and business services are also significant.

Much of the investments have been made from tax havens, such as the Virgin Islands, Samoa, the Cayman Islands and Mauritius. Singapore's share is also significant. There is a large ethnic Chinese population living there with economic links to China. Significant investments from other countries have come from South Korea, Japan, the United States, Taiwan and Germany. Finland's share was 0.1 per cent, which was one-tenth of the investments made from Sweden. When interpreting statistics, however, it must be remembered that direct investments have been channelled indirectly through Hong Kong, Macao and the tax havens.

According to World Bank statistics, in 2016 the Chinese invested USD 217 billion abroad. Investments have risen rapidly in recent years. In 2015 they were USD 174 billion. World Bank statistics indicate that the Chinese invested more abroad in 2016 than foreigners did in China.

In 2015 the stock of Chinese direct investment abroad amounted to USD 1 098 billion including Hong Kong and Macao and USD 441 billion without them. Hong Kong's share of the stock of direct investment was nearly 60 per cent while Macao's share was 0.5 per cent. Below we analyse the stock of direct investment with figures from the National Bureau of Statistics of China excluding Hong Kong and Macao. Since a significant part of Chi-

nese investment circulates via Hong Kong to other countries, the statistics do not give a complete picture of the geographic distribution. The same applies to the investments in tax havens. These include the Cayman Islands and the Virgin Islands, whose share of the investments is significant.

Of the Asian countries, Singapore was a major investment destination. Its share of the stock of foreign investment was well over a tenth in 2015. Singapore is known for its large ethnic Chinese population.

African countries accounted for 8 per cent. The share of individual countries was small. The largest investments have been made in South Africa, Nigeria and Sudan. A significant proportion of businesses in Africa are publicly owned. Businesses controlled by Chinese regional governments have actively increased their foreign ownership. Publicly owned companies have been active, especially in the natural resource sector.

The total share of European countries was 19 per cent. The largest investment targets were the UK (3.8%) and Russia (3.3%). The shares of Germany and France were both 1.3 per cent. The share of the Cayman Islands and the Virgin Islands combined was 26 per cent, while the United States accounted for 9 per cent and Australia 7 per cent.

China's economic structure is shifting towards domestic demand

China's position in the world economy is experiencing a major change, which also has an impact on economic relations between Finland and China. Below is a list of the most significant changes related to the factors discussed above.

1. China's GDP growth is slowing down.
2. The cost level is increasing as a result of rising wages.
3. The production structure is shifting from export production to domestic demand (private and public consumption and construction).
4. The level of education is rising.
5. Chinese foreign tourism is increasing.
6. Research and development activities are expanding.
7. The quality and range of products are improving.
8. Imported inputs are being replaced with domestic ones.

9. Economic growth is expanding geographically also to the middle and western regions of the country.
10. Urbanization continues to be strong.
11. China's position in the international economy (globalization) is strengthening.
12. Logistics costs will continue to decline, but its pace will slow down (depends on oil prices).
13. The role of services in international trade is strengthening (most of the services are transferred from one country to another electronically).
14. Automation and robotics make it possible to transfer labour-intensive tasks back to Western countries.
15. China's global political influence is growing.

The aforementioned factors of change have different impacts and are mutually dependent. China has sought to take these trends into account in its 13th Five-Year Plan as well as adapt to the changes via economic and other social policies.

Developed countries ordinarily have a trade deficit with China

As China acts as a manufacturer of various types of goods, machines and equipment on the world market, it is natural that developed countries, including Finland, have a deficit with China in their goods trade. Countries with a surplus in goods trade with China are mainly those producing raw materials, because the significance of the raw material imports is high in China. The trade balances between individual countries are nevertheless not of great importance.

Value of goods imported from China to Finland stable already since 2006

The gross value of Finnish goods imported from China is slightly over four billion euros, around which level it has been since 2006. However, the volume of Chinese imports is likely to have increased since the prices of goods imported from there – such as home electronics – have been falling over time. The share of total goods imports has also been relatively

steady at around 7.5 per cent. This suggests that China's competitiveness in world markets has stabilized.

The main imports from China to Finland include electrical machinery and equipment (an average share of 30 per cent in 2015–16), machinery and mechanical appliances (21%), and clothing and footwear (14%). However, imports of clothing from China have declined as the rise in China's cost level has led to a shift of the clothing industry to cheaper countries. The HS2 level has 14 product chapters where China's share of Finnish imports was over 20 per cent in 2015–16.

Value of Finnish goods exports was stable in 2010–2016, even though China's economy was growing rapidly

The gross value of Finnish goods exports to China was slightly less than EUR 3 billion in 2016. It had thus fallen slightly from its level in 2010–2013. The share of total exports has been 5–6 per cent since 2010. The faster than average growth in the Chinese market over these years has therefore not spurred growth of Finnish exports there. In the first half of 2017 the value of exports to China nevertheless rose sharply although the share of total exports remained slightly below 6 per cent.

Compared to other EU countries, China's significance in goods exports is among the highest in Finland. The differences have nevertheless narrowed as China's share of goods exports has continued to grow for many other countries.

The main product groups in Finnish exports to China are forest products (28%), machinery and mechanical appliances (20%), electrical machinery and equipment (15%), furskins and artificial fur (10%), optical, measuring, checking and medical instruments and apparatus (7%).

Research and development services imported from China

Imports of services have developed relatively steadily. China and Hong Kong's share of total imports is about four per cent. Research and development services are the main import items. China's significance in these products is much higher than in other categories of trade in services, accounting for 19 per cent of total imports in 2016.

Exports of services have recovered from their slump

Finnish service exports to China peaked in 2009–2010, after which their value declined significantly. This is at least partly due to changes in Nokia's business model. A new upturn started in 2015 and in 2016 the export value was again at about the same level as it was during its previous peak. The most important items in exports include telecommunications, information technology and information services, transport, fees for the use of intellectual property and tourism. China's share of service exports is about 5.5 per cent.

Input-output tables complement the perception of trade

In addition to the general statistics on foreign trade, we have looked at foreign trade with two other databases based on input-output models dealing with trade at an industry level through the World Input-Output Database (WIOD) and the OECD/WTO Statistics on Trade in Value Added.

Main imports from China include manufacture of computer, electronic and optical products as well as legal and accounting services, activities of head offices and management consultancy

According to WIOD, in 2014 a total of EUR 5.2 billion of Chinese output was imported into Finland. Of this, EUR 3.6 billion was used for intermediate products for companies operating in Finland and public production, and EUR 1.6 billion for finished products for consumption and investments. China's share of finished products imported to Finland has been higher than its share of imports of intermediate products. Within finished products, China's share of investment goods has been higher than in household consumer goods.

The main Chinese industries in Finland's imports are the manufacture of computer, electronic and optical products as well as legal and accounting activities, activities of head offices and management consultancy activities. Lagging not far behind are the manufacture of other machinery and equipment, manufacture of motor vehicles and trailers, and manufacture of textiles, wearing apparel and leather products. These five Chinese industries account for 77 per cent of all imports from China.

The Chinese industries that produce the intermediate products most commonly used by Finnish industries are the manufacture of computers,

manufacture of electronic and optical products, manufacture of machinery and equipment, construction as well as legal and accounting activities, activities of head offices and management consultancy.

Chinese inputs are most important for Finnish imports of final products in the manufacture of basic metal, metal products as well as products of the electrical and electronics industry and the textile, wearing apparel and leather industry. As regards imports of investment goods, China dominates in imports of electrical and electronic industry products.

China's market important especially for Finnish machinery and equipment industry

Finland exports more intermediate than final products to China. In 2014 the value of the former was EUR 2.5 billion while that of the latter was EUR 1.1 billion. The bulk of the final products, about 850 million, goes to investment in China. This is mainly the output of the Finnish machinery, equipment and transport equipment industry and the electrical and electronics industry. The difference of about EUR 200 million consists of the final consumption of Chinese households and the public sector.

China's share in the exports of the Finnish manufacturing sector varies between 4–6 per cent except in machinery, equipment and transport equipment, where its share in 2012–2014 was almost 10 per cent, and in the chemical industry, where it was only about one per cent. In service industries, China's share varies between zero and ten per cent.

Clearly, the most important Finnish industry for exports of output to China in 2012–2014 was the manufacture of other machinery and equipment, the value of exports of which was EUR 936 million, i.e. 24 per cent of all exports. The exports of this industry consist of both intermediate products and investment goods. The industry accounted for 16 per cent of total exports of intermediate products and 57 per cent of total exports of investment goods.

The second largest Finnish export industry was the manufacture of paper and products of paper and board with an average export value of EUR 520 million per year, i.e. 13 per cent of total exports. These exports went almost exclusively as intermediate products to Chinese companies. The paper industry was the main exporter of intermediate products to China.

Finnish output has been mostly purchased by the Chinese machinery, equipment and transport equipment industry, forest industry, electrical

and electronics industry, food industry, manufacturers of basic metal, metal products industry and chemical industry.

China's share of imported value added is growing

The data in the input-output database built by the OECD and the WTO is based on the value added in foreign trade. When domestic and foreign intermediate products are deducted from output, we get value added. These statistics include both direct exports and intermediate exports via third countries. It tells whether exports of products are going to end-users for consumption or investment.

In 2014 some 8.1 per cent of the value added of imports to Finland came from China and Hong Kong. The total amount was EUR 4.1 billion. China's share of total imports has been growing relatively steadily in the long run. The most recent industry-specific figures are from 2011, when 38 per cent of Finnish imports from China consisted of the value added of local manufacturing industries and 41 per cent was comprised of business services. Finland imports from China consist almost exclusively of manufacturing products. They nevertheless contain large amounts of value added from Chinese service industries. China's largest value-added producers for Finland's imports are wholesale and retail trade, R & D and other business services, other services, and transportation, warehousing and telecommunications.

Finland's exports to China have grown more slowly than those of other EU countries

The importance of China in countries' exports of value added is greatest for its neighbours and for raw material producers. China's significance for Finland remains among the highest in the EU, but other countries have begun to go past. Until 2010 China's share was the highest of all EU countries in Finland, but by 2014 Germany, Denmark and Slovakia had passed Finland. For Germany, the importance of China has risen sharply since 2008.

Some 5.9 per cent of Finnish value added exports went to China in 2014. The share has risen much more slowly than in other countries, partly because China's share was moderately high already in 2000. The percentage of exports to China relative to GDP in 2014 was 1.4 per cent in Finland, which is also the EU average. For example, the corresponding ratios for Germany and Sweden were 2.7 per cent and 1.5 per cent, respectively.

Exported manufacturing products incorporate a lot of value added from service industries

Manufacturing's share of the value added of Finnish exports to China was 40 per cent in 2011 while business services as a whole accounted for 44 per cent. The largest industries were the manufacture of machinery and equipment (15%), transport, storage and telecommunications (13%), wholesale and retail trade (10%), and R & D and other business services (8%).

China's share of the total value-added exports of manufacturing industries is highest in manufacture of machinery and equipment (11%), manufacture of other electrical machinery and equipment (9%) and manufacture of metal products (8%).

China is an important target for Finnish companies' investments

Already in 1979 China passed a law that allowed joint ventures, but there was much regulation in their establishment and operation. The modern law on joint ventures went into force in China in 1985. Companies wholly owned by foreigners were allowed in 1986, but they did not become common until much later. China started to set up special economy zones for which the investment conditions are more favourable than the rest of the country in the early 1980s. Nowadays foreign companies favour 100 per cent ownership unless, for example, safeguarding the company's access to the market makes a joint venture more advantageous.

The main forms of business for foreigners are: 1) Wholly Foreign-Owned Enterprise (WFOE), 2) Equity Joint Venture (EJV), and 3) Foreign Trading Companies.

Foreign representation is the easiest way, but it is not a legal entity and cannot bill customers independently. In WFOEs the liability for debts is limited to original investment. The company does not have a general meeting, but rather the top decision-making authority is the board of directors. In EJVs as well the top decision-making authority is the board of directors. What is important is what kind of shareholder agreement has been made.

The Chinese are trying to steer investments to the ICT and cleantech sectors. All investments are not accepted (protectionism).

The stock of direct investments from Finland to China grew substantially until 2010. Thereafter the stock of direct investments fell sharply. This development reflects the sale of Nokia mobile phones and its manufacturing factories in China to Microsoft. The small size of the stock of di-

rect investment compared to the scale of the business operations is due to the fact that, in line with revised international statistical principles, the “foreign direct investment” reported by Statistics Finland is compiled on a net basis. For example, loans received by a subsidiary from its parent company reduce the amount of direct investment.

In 2015 China was the third most significant host country for Finnish subsidiaries after Sweden and the United States measured in terms of turnover. Measured by the number of employees, it was the second most important country after Sweden. Measured by tangible fixed assets, China was the most significant country before Sweden and Russia. Investments were up considerably compared to 2014.

The number of Finnish subsidiaries registered in China has grown almost every year. Their total turnover, in contrast, plunged in 2012 to less than half the previous year. This reflected both weakened global demand and the sale of Nokia mobile phone operations to Microsoft. In the same year, the number of staff fell, but clearly less than the turnover.

Chinese investment in Finland is growing rapidly

Chinese investment in Finland has so far been low. In 2015 there were 16 Chinese subsidiaries in Finland. The most well-known Chinese subsidiary is Volvo engaged in retail car sales. Other companies in the retail and wholesale trade include Lenovo, a wholesaler of computers. A total of 7 subsidiaries were in the wholesale and retail trade business in 2014. Huawei has a subsidiary in Finland engaged in ICT research and development.

Recently, Chinese companies have become active in Finland in areas where Finland has either specific know-how or raw materials. The first mentioned group includes the acquisition of a majority stake in the mobile game company Supercell by the Chinese company Tencent in 2016. In 2010 the National Silicon Industry Group (NSIG) acquired Okmetic, a silicon wafer maker. NSIG’s largest shareholder is a Chinese state-backed investment fund.

The Chinese company Kaidi is investing in Kemi’s biodiesel production. Camce is planning a pulp mill aiming to develop high-grade pulp products and potentially bio-products as a by-product. Some of the China’s investments are classified in statistics as portfolio investments rather than direct investment. Direct investment requires an ownership stake of more than 10 per cent in the company.

Investment has continued at a rapid pace recently. In January 2017, the group of major shareholders of Valmet Automotive, a contract manufacturer of automobiles in Uusikaupunki, was widened to include CATL (Contemporary Amperex Technology Limited) a Chinese producer of battery solutions. It acquired a 22 per cent stake in Valmet Automotive via a directed share issue.

After the reorganization, the biggest owners of Valmet Automotive are the venture capital company Pontos, the state-owned investment company Tesi and CATL with ownership stakes of 39, 39 and 22 per cent, respectively. CATL and Valmet Automotive have also agreed on a strategic partnership in electric car solutions.

Furthermore, Thundersoft, listed on the Beijing Stock Exchange, bought the automotive software company Rightware for USD 64 million in 2017.

Size and growth of the Chinese market attract Finnish companies

As part of the study, a survey was conducted of businesses assessing their business and prospects in China. From the point of view of exports, respondents believe that Chinese purchasing power is the most important positive factor. The change in the production structure from the export industry to the domestic demand is also deemed slightly positive. This change is also welcomed from the standpoint of direct investment. This is a good thing since these trends are anticipated to continue in China. On the other hand, the development of customs tariffs and customs procedures as well as the low level of protection of intellectual property rights in China have been negative factors.

The key benefits from doing business with China are deemed by companies to be the size and growth of its market as well as the profitability of their business activities. The main shortcomings are the keen competition, local regulation, foreign companies being treated differently than local ones by public authorities, availability of labour and level of education, and the inadequate protection of intellectual property rights and the functioning of the legal system.

Responding companies estimate that their exports to and imports from China as well as the value of their direct investments there will increase in 2017–2021. The number of personnel involved in China's business operations is also increasing somewhat in Finland. The main reason for companies to invest in China over the next five years is the large and grow-

ing market. Challenges for the coming years are, in particular, keen and growing competition as well as protectionism or its threat. None of the respondents reported that production would be transferred to or out of China in the next few years. When asked about the main components of demand spurring growth in business operations in the next few years, the most common responses were China's machinery, equipment and transport equipment investment as well as construction.

Lähteet

- Aglietta, M. ja Bai, G. (2016). "China's 13th Five-Year Plan. In Pursuit of a 'Moderately Prosperous Society'". CEPII Policy Brief No 12, September.
- Alho, K., Forssell, O., Huttunen, J., Kotilainen, M., Luukkonen, I., Moilanen, J. ja Vartia, P. (1986). "Neuvostoliiton-kauppa Suomen kansantaloudessa". Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, B50, Taloustieto Oy, Helsinki.
- Armbrrecht, D. (2015). "China is still king of commodity consumption". World Economic Forum. September 2015.
- Bank for International Settlements (BIS) (2017). Database.
- The Banker (2016). "Summary of the top 1000 World Banks".
- Bradsher, K. ja Wellman, W. (2008). "Hua Guofeng, Transitional Leader of China After Mao, Is Dead at 87". New York Times. AUG. 20, 2008.
- Beneyto, J. M., Song, X. ja Chun, D. (Ed.) (2013). "China and the European Union: future directions". CEU Ediciones. Madrid.
- Berg-Andersson, B., Kaitila, V., Kotilainen, M. ja Lehmus, M. (2017). "Suomen ja Britannian taloussuhteet". Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 12/2017 Valtioneuvoston kanslia, 10.02.2017 <https://www.etla.fi/julkaisut/suomen-ja-britannian-taloussuhteet/>
- Dezan Shira & Associates (2016). "An Overview of China's VAT Reform". December 30. <http://www.china-briefing.com/news/2016/12/30/overview-chinas-vat-reform.html>
- Economist (2016). "The Chinese economy. Whether to believe China's GDP figures". July 15th 2015.
- Elliot, D. ja Yan, K. (2013). "The Chinese Financial System. An Introduction and Overview". John L. Thornton China Center at Brookings. July 2013.
- EY (2016). "China VAT Reform. Are you ready for the last run?" January.
- Hara, M. (2015). "Massive Overcapacity in the Steel Industry in 2015". Market realist. <http://marketrealist.com/2015/01/massive-overcapacity-plague-steel-industry-2015/>
- Heino, H. (2011). "Suomalaisyriyten sijoittuminen Kiinassa". Pro gradu – tutkielma. Turun yliopisto, maantieteen ja geologian laitos. 14.2.2011.
- Henderson, J., Appelbaum, R. P. ja Ying Ho, S. (2013). "Globalization with Chinese Characteristics: Externalization, Dynamics and Transformations". Development and Change 44(6): 1221–1253.
- Huang, Y., Pagano, M. ja Panizza, U. (2016a). "Public Debt and Private Firm Funding: Evidence from Chinese Cities". CEPR DP 11489.
- Huang, Y., Pagano, M. ja Panizza, U. (2016b). "Public debt and private investment in China". VOX EU, 3. November.
- IMF (2016). "World Economic Outlook". April 2016. Washington.

- Jing, W. ja Shen, M. (Ed.) (2014). "The EU, the US and China: Towards a New International Order?" Edward Elgar.
- Kaislaniemi, I. (2003). "Suomalainen silkkitie. Suomalaisyritysten kokemuksia selviytymisestä Kiinassa". Sitra-Tekes-Finpro haastattelututkimuksen raportti. Rauma.
- Kaitila, V. ja Kotilainen, M. (2013). "Mahdollisen transatlanttisen kauppaja investointikumppanuussopimuksen vaikutukset Suomen talouteen ja yhteiskuntaan". ETLA Raportti, No. 8.
- Kaitila, V. ja Kotilainen, M. (2015). "Öljy ja uudistukset ratkaisevat – Venäjän merkitys Suomen elinkeinoelämälle". Elinkeinoelämän tutkimuslaitos (ETLA) B 266. <http://www.etla.fi/julkaisut/oljy-ja-uudistukset-ratkaisevat-venajan-merkitys-suomen-elinkeinoelamalle/>
- Kanbur, R., Wang, Y. ja Zhang, X. (2017a). "The Great Chinese inequality turnaround". VoxEU 15.3.2017, <http://voxeu.org/article/great-chinese-inequality-turnaround>
- Kanbur, R., Wang, Y. ja Zhang, X. (2017b). "The Great Chinese Inequality Turnaround". CEPR Discussion Paper, No. 11892.
- Kee, H. L. ja Tang, H. (2015). "Trade and FDI liberalisation help China move up the global value chains". <http://www.voxeu.org/article/china-and-global-value-chain-new-evidence>.
- Kettunen, E., Lintunen, J., Lu, W. ja Kosonen, R. (2008). "Suomalaisyritysten strategiat Kiinan muuttuvassa toimintaympäristössä". Helsingin kauppakorkeakoulun julkaisuja B 98.
- Kotilainen, M., Kaitila, V., Nikula, N. ja Suni, P. (2009). "Suomen ja Yhdysvaltojen väliset taloussuhteet". Elinkeinoelämän tutkimuslaitos. B239, Taloustieto Oy, Helsinki.
- Kotilainen, M., Kaitila, V., Widgrén, M. ja Alho, K. (2003). "Suomen ja Venäjän taloussuhteiden kehitysnäkymät". Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, B205, Taloustieto Oy, Helsinki.
- Li, S., Wang, F. ja Xu, Z. (2016). "The Trend of Regional Income Disparity in China". Working Paper Series, Document N° 193. Territorial Cohesion for Development Working Group, June. www.rimisp.org.
- Lin, J. Y. ja Zhang, F. (2015). "Sustaining Growth of the People's Republic of China". Asian Development Review. Vol. 32, No. 1, 31–48.
- Liu, W. (2015). "Is China's Growth Miracle Over?". FRBSF Economic Letter 2015–26. August 10, 2015.
- Locket, H. (2016). "China's latest five-year plan could be its last". China Economic Review. March 24, 2016. <http://www.chinaeconomicreview.com/china%E2%80%99s-latest-five-year-plan-could-be-its-last>.
- Mattlin, M. (2017). "China as a Leading Economic Power". FIIA Working Paper 97. August.
- Nojonen, M. (2012). "Tiekartta vallanvaihdokseen – Kiinan monoliitti pirstoutuu". EVA Analyysi, No. 21.

- OECD (2015). "Excess Capacity in the Global Steel Industry and the Implications of New Investment Projects", OECD Science, Technology and Industry Policy Papers, No. 18, OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/5js65x46nxhj-en>
- Perkins, D. H. (2015). "Understanding the Slowing Growth Rate of the People's Republic of China". *Asian Development Review*. Vol. 32, No. 1, 1–30.
- Pettis, M. (2016). "Rebalancing, wealth transfers, and the growth of Chinese debt". Michael Pettis' China Financial Market blog. 22.6. 2016.
- Price, A. H., Brightbill, T. C. ja Nance, S. (2015). "The Treatment of China as a Non-Market Economy after 2016". Wiley-Rein LLP. September 15.
- Sutela, P. ja Vartia, P. (toim.) (2005). "Kiina ja kasvun kivut". Elinkeinoelämän tutkimuslaitos, B213, Taloustieto Oy, Helsinki.
- Team Finland (2016). "Kansainvälistymis- ja kaupanesteselvitys 2016". Helsinki. <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=354033&nodeid=49540&contentlan=1&culture=fi-FI>
- Timmer, M. P., Dietzenbacher, E., Los, B., Stehrer, R. ja de Vries, G. J. (2015). "An Illustrated User Guide to the World Input–Output Database: The Case of Global Automotive Production", *Review of International Economics*, 23: 575–605.
- Tomoo, I., Kayaz, D. ja Ohshigex, H. (2015). "The Impact of China's Slowdown on the Asia Pacific Region: An Application of the GVAR Model". World Bank; Policy Research Working Paper 7442. www.rimisp.org
- UN (2015). "World Population Prospects. Key Findings and advance tables". 2015 revision. United Nations.
- Vogel, E. (2011). "China under Deng Xiaoping's leadership". EASTASIAFORUM". 27 September 2011. <http://www.eastasiaforum.org/2011/09/27/china-under-deng-xiaopings-leadership/?format=pdf>
- World Bank (2017). World databank. <http://databank.worldbank.org/data/home.aspx>
- WTO (1994). "Agreement on Implementation of Article VI of the General Agreement on Tariffs and Trade".
- WTO (2015). "International Trade Statistics". Geneva. https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2015_e/its15_toc_e.htm
- Zhang, L. (2011). "Reform of Global Reserve System and China's Choice". Short note for CUF-IPD conference, on March 18–19, 2011.
- Zhou, X. (2009). "Reform of the international monetary system". Essay by Dr Zhou Xiaochuan, Governor of the People's Bank of China, 23 March 2009. www.pbc.gov.cn/english

Liite: Yrityskyselylomake

Kiinan (ml. Hongkong) markkinoiden merkitys ja mahdollisuudet yrityksille

Yrityskysely

Tässä kyselyssä kartoitetaan yritysten arvioita **A) Kiinan (ml. Hongkong) taloudellisten muutosten vaikutuksista yritystoimintaan ja B) liiketoiminnan kehitysnäkymistä.**

Yksittäisiä vastauksia ei raportoida eikä niitä voi identifioida tutkimusjulkaisussa.

Jos yritys on suomalaisessa omistuksessa (eli yrityksen kotipaikka on Suomessa), pyydämme vastauksia koko konsernin kannalta. Jos yritys on ulkomaisen yrityksen tytäryritys Suomessa, pyydämme vastauksia vain ko. tyttären kannalta.

1. Yhteystiedot

Yrityksen nimi: _____

Vastaajan nimi: _____

Puhelinnumero: _____

2. Onko yrityksellänne nyt liiketoimintaa Kiinassa (esim. ulkomaankaupan tai tytäryhtiön kautta)?

☐ Kyllä ☐ Ei

Jos vastasitte ”Ei”, siirtykää kysymykseen 5.

3. Kuinka suuri merkitys Kiinan markkinoilla on nyt yrityksellenne? (Asteikko: 1 = merkityksetön, 2 = pieni, 3 = kohtalainen, 4 = suuri, 5 = erittäin suuri)

	1	2	3	4	5
Liikevaihdon kannalta	☐	☐	☐	☐	☐
Kannattavuuden kannalta	☐	☐	☐	☐	☐

4. Millaista liiketoimintaa yrityksellänne on nyt Kiinassa?

- ☐ Tavaroiden ja/tai palvelujen vientiä Suomesta
- ☐ Tavaroiden ja/tai palvelujen tuontia Suomeen
- ☐ Tavaroiden ja/tai palvelujen vientiä muista maista kuin Suomesta
- ☐ Tavaroiden ja/tai palvelujen tuontia muihin maihin kuin Suomeen
- ☐ Oma tavara- ja/tai palvelutuotantoa
- ☐ Oma tutkimusta ja tuotekehitystä
- ☐ Oma myyntiyhtiö ja/tai edustusto
- ☐ Alihankintaa
- ☐ Liittouma(t) paikallisten yritysten kanssa
- ☐ Liittouma(t) ulkomaalaisten yritysten kanssa
- ☐ Lisenssien tai franchising-sopimusten myyntiä tai know-how -sopimusten (johtamis-, tekniset tai markkinointisopimukset) vientiä
- ☐ Lisenssien tai franchising-sopimusten myyntiä tai know-how -sopimusten (johtamis-, tekniset tai markkinointisopimukset) tuontia
- ☐ Muuta, mitä? _____

A) KIINAN TALOUDELLISTEN MUUTOSTEN MERKITYS

Miten Kiinan viime vuosina tapahtuneet taloudelliset muutokset ovat muuttaneet tai muuttavat liiketoimintaympäristöänne? Tässä tarkoitetaan muutoksia Kiinan tuotantorakenteessa, tuotanto- ja kuljetuskustannuksissa, kiinalaisten tuotteiden laadussa, tullitariffeissa, tullimenettelyissä, teknisessä sääntelyssä (sertifiointi, tekniset määräykset ja standardit) tai viranomaistoiminnassa. Millainen muutoksen vaikutus on yrityksellenne? Asteikko: 1 = kielteinen, 2 = jossain määrin kielteinen, 3 = neutraali, 4 = jossain määrin positiivinen, 5 = positiivinen

5. Vienti Kiinaan	1	2	3	4	5
a. Kiinan tuotantorakenteen muutos vientiteollisuudesta kotimaisen kysynnän suuntaan	o	o	o	o	o
b. Kiinalaisten ostovoiman koheneminen	o	o	o	o	o
c. Kiinalaisten tuotteiden laadun ja hintojen kehitys	o	o	o	o	o
d. Kilpailu Kiinan markkinoilla	o	o	o	o	o
e. Logistiikkakustannusten muutokset Suomen ja Kiinan välillä	o	o	o	o	o
f. Tullitariffit	o	o	o	o	o
g. Tullausmenettelyt	o	o	o	o	o
h. Tekninen sääntely (sertifiointi, tekniset määräykset ja standardit)	o	o	o	o	o
i. Muu tekijät, mitkä? _____	o	o	o	o	o
6. Tuonti Kiinasta	1	2	3	4	5
a. Kiinan kustannustason nousu	o	o	o	o	o
b. Kiinalaisten tuotteiden laadun ja hintojen kehitys	o	o	o	o	o
c. Logistiikkakustannusten muutokset Suomen ja Kiinan välillä	o	o	o	o	o
d. Tullitariffit	o	o	o	o	o
e. Tullausmenettelyt	o	o	o	o	o
f. Tekninen sääntely (sertifiointi, tekniset määräykset ja standardit)	o	o	o	o	o
g. Muu tekijät, mitkä? _____	o	o	o	o	o
7. Suorat sijoitukset (käyttöpääomainvestoinnit) Kiinassa	1	2	3	4	5
a. Kiinan tuotantorakenteen muutos vientiteollisuudesta kotimaisen kysynnän suuntaan	o	o	o	o	o
b. Kiinan palkka- ym. kustannustason nousu	o	o	o	o	o
c. Tuottavuuden nousu Kiinassa	o	o	o	o	o
d. Osaavan työvoiman saatavuus	o	o	o	o	o
e. Kiinalaisten ostovoiman koheneminen	o	o	o	o	o
f. Kilpailu Kiinan markkinoilla	o	o	o	o	o
g. Viranomaistoiminta Kiinassa	o	o	o	o	o
h. Muut tekijät, mitkä? _____	o	o	o	o	o
8. Muu	1	2	3	4	5
a. Teollis- ja tekijänoikeuksien suoja Kiinassa	o	o	o	o	o
b. Julkisiin hankintoihin osallistuminen Kiinassa	o	o	o	o	o
c. Mikä vaikutus Kiinan hyväksymisellä markkinatalousmaaksi olisi yrityksenne toiminnalle? Tällä on merkitystä mm. polkumyynitullien asettamiseen.	o	o	o	o	o
d. Muita tekijöitä (esim. matkustaminen, työlupa-asiat, toimiluvat, syrjivät toimet, korruptio)?	o	o	o	o	o
9. Toimiiko Kiina sillanpääasemana muualle Aasiaan tapahtuvissa liiketoimissa (miksi, miten)?	_____				
10. Mitkä ovat Kiinan-liiketoimintojen suurimmat hyödyt yrityksellenne?	_____				
11. Mitkä ovat Kiinan-liiketoimintojen suurimmat ongelmat yrityksellenne?	_____				

B) ARVIONNE YRITYKSEN KIINAN-LIIKETOIMINNAN KOKONAISKEHITYKSESTÄ 2017–2021

12. Tavaroiden ja palvelujen viennin arvo Suomesta Kiinaan
☐ Supistuu ☐ Ei muutosta ☐ Kasvaa alle 20 % ☐ Kasvaa 20–50 %
☐ Kasvaa yli 50 % ☐ Ei vientiä ☐ Ei vientiä nyt, mutta aloitamme sen
13. Tavaroiden ja palvelujen tuonnin arvo Kiinasta Suomeen
☐ Supistuu ☐ Ei muutosta ☐ Kasvaa alle 20 % ☐ Kasvaa 20–50 %
☐ Kasvaa yli 50 % ☐ Ei tuontia ☐ Ei tuontia nyt, mutta aloitamme sen
14. Kiinan-liiketoimiin liittyvän henkilöstön määrä Suomessa
☐ Supistuu ☐ Ei muutosta ☐ Kasvaa alle 10 % ☐ Kasvaa 10–25 %
☐ Kasvaa 25–50 % ☐ Kasvaa yli 50 % ☐ Ei henkilöstöä
☐ Ei henkilöstöä nyt, mutta myöhemmin
15. Käyttöpääomainvestointien (suorien sijoitusten) kanta Kiinassa
☐ Supistuu ☐ Ei muutosta ☐ Kasvaa alle 20 % ☐ Kasvaa 20–50 %
☐ Kasvaa yli 50 % ☐ Ei toimintaa ☐ Ei toimintaa nyt, mutta aloitamme sen
16. Henkilöstön määrä tytäryhtiö(i)ssä Kiinassa
☐ Supistuu ☐ Ei muutosta ☐ Kasvaa alle 10 % ☐ Kasvaa 10–25 %
☐ Kasvaa 25–50 % ☐ Kasvaa yli 50 %
17. Liikevaihto tytäryhtiö(i)ssä Kiinassa
☐ Supistuu ☐ Ei muutosta ☐ Kasvaa alle 10 % ☐ Kasvaa 10–25 %
☐ Kasvaa 25–50 % ☐ Kasvaa yli 50 %
18. Mitkä Kiinan maantieteelliset alueet ovat **seuraavien 5 vuoden aikana** yrityksellenne tärkeimmät?

19. Mitkä ovat **seuraavien 5 vuoden aikana** keskeiset syynne investoida Kiinaan?

20. Mitkä ovat **seuraavien 5 vuoden aikana** yrityksellenne Kiinan markkinoiden parhaat puolet?

21. Mitkä ovat **seuraavien 5 vuoden aikana** yrityksellenne Kiinan markkinoiden vaikeimmat puolet?

22. Mihin Kiinan kysyntäerään yrityksenne markkinoiden kasvu perustuu **seuraavien 5 vuoden aikana** (esim. rakentaminen, kone- ja laiteinvestoinnit, väli tuotteiden (ml. palvelut) valmistus yrityksille, yksityinen kulutus)?

23. Harkitsetteko tuotannon siirtämistä Kiinaan tai pois Kiinasta (mistä, minne, miksi)?

TAUSTATIEDOT

24. Yritys on ...

- o suomalainen ei-monikansallinen yritys (eli ei toimipaikkoja ulkomailla)
- o suomalainen monikansallinen yritys (eli ainakin yksi toimipaikka ulkomailla)
- o ulkomaisen monikansallisen yrityksen tytäryritys Suomessa

25. Yrityksen pääasiallinen toimiala (TOL 2008)

- o kaivostoiminta ja louhinta
- o elintarvikkeiden, juomien tai tupakkatuotteiden valmistus
- o tekstiilien, vaatteiden, nahan tai nahkatuotteiden valmistus
- o puu ja paperiteollisuus
- o ei-metallisten mineraalituotteiden valmistus
- o sähkölaitteiden, tietokoneiden, elektronisten ja optisten tuotteiden valmistus
- o muiden koneiden ja laitteiden valmistus
- o muu valmistus
- o vesihuolto, viemäri- ja jätevesihuolto
- o tukku- ja vähittäiskauppa
- o majoitus- ja ravitsemistoiminta
- o rahoitus- ja vakuutustoiminta
- o ammatillinen, tieteellinen ja tekninen toiminta
- o muu palvelutoiminta
- o kemianteollisuus
- o metallien jalostus, metallituotteiden valmistus
- o kuljetusvälineiden valmistus
- o sähkö-, kaas- ja lämpöhuolto, jäähdytys
- o rakentaminen
- o kuljetus ja varastointi
- o informaatio ja viestintä
- o kiinteistöalan toiminta
- o hallinto- ja tukipalvelutoiminta
- o muu, mikä _____

26. Koko liikevaihto vuonna 2016, milj. euroa: _____

27. Koko vienti Kiinaan vuonna 2016, milj. euroa: _____

28. Yrityksen liikevaihto Kiinassa vuonna 2016, milj. euroa: _____

29. Suorat sijoitukset Kiinassa vuonna 2016, milj. euroa _____

30. Henkilöstön lukumäärä vuonna 2016:

Suomessa	_____
Kiinassa	_____
Maailmalla yhteensä	_____

31. Millä Kiinan maantieteellisellä alueella yritys toimii tällä hetkellä ja millä tavalla (vientä, tuotantolaitos, myyntikonttori)?

32. Koko tuonti Kiinasta vuonna 2016, milj. euroa: _____

33. Muita ajatuksia tai kommentteja

Ajastanne ja vastauksistanne kiittäen,

Ville Kaitila ja Markku Kotilainen

Etla – Elinkeinoelämän tutkimuslaitos

LEIJONA JA LOHIKÄÄRME

SUOMEN JA KIINAN TALOUSSUHTEET

Kiinasta tuli ostovoimakorjatulla bruttokansantuotteella mitattuna maailman suurin talous vuonna 2014. Se on kiinteä ja edelleen kasvava osa maailman talousjärjestelmää ulkomaankaupan, siihen liittyvien sopimusten, arvoketjujen, suorien sijoitusten sekä rahoitusmarkkinoiden kautta. Kiinan talous on kokemassa merkittävää muutosta, jolla on vaikutusta myös Suomen ja Kiinan välisiin taloudellisiin suhteisiin. Maan kokonaistuotannon ja investointien kasvu ovat hidastumassa ja kysynnän painopiste on siirtymässä kotimaisen kulutuksen suuntaan.

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan laaja-alaisesti Kiinan talouden kehityssuuntia sekä Suomen ja Kiinan välisiä taloussuhteita tilastojen ja yrityksille suunnatun kyselyn avulla. Muihin EU-maihin verrattuna Kiinan osuus Suomen viennistä on suhteellisen korkea. Erot ovat kuitenkin kaventu- neet, kun osuus Suomen viennistä ei ole kasvanut 2010-luvulla, vaikka Kiinan osuus maailmantaloudesta on kasvanut selvästi. Kiina oli vuonna 2015 kolmanneksi merkittävin suomalaisten yritysten sijaintimaa ulkomailla. Myös kiinalaisten sijoitukset Suomeen ovat kasvussa.

Kiinan markkinat ovat hyvin kilpaillut, ja siellä menestymisen vaatii maan talouden syvällistä tuntemista. Kiinan taloudessa on erilaisia riskejä ja sen markkinoiden toiminnassa on ongelmia. Kiinan ja useiden muiden Aasian maiden markkinat ovat kuitenkin jatkossakin maailmantalouden veturi.